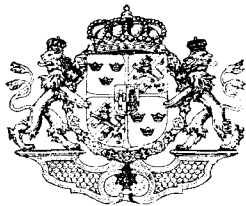

ARBETSSTATISTIK. F:1.

UTGIFVEN AF K. KOMMERSKOLLEGI AFDELNING FÖR ARBETSSTATISTIK.

KOLLEKTIVAF TAL

I SVERIGE

TRÄFFADE UNDER ÅR

1908.

STOCKHOLM

K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

1911.

INLEDNING

TILL

**Arbetsstatistik. F, Kollektivavtal i Sverige :
inträffade under år ... / utgifven af K.
Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. –
Stockholm ; K. L. Beckman, 1911-1912
Täckningsår: 1908-1910 = 1-3.**

I serien Arbetsstatistik F ingår:

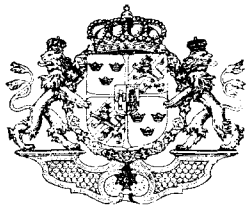
- 1 Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1908
- 2 Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1909
- 3 Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1910

Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1908. - (Arbetsstatistik. F ; 1).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån 2009

urn:nbn:se:scb-arbF01_-1908

ARBETSSTATISTIK. F:1.

UTGIFVEN AF K. KOMMERSKOLLEGIUM AFDELNING FÖR ARBETSSTATISTIK.

KOLLEKTIVAF TAL

I SVERIGE

TRÄFFADE UNDER ÅR

1908.

STOCKHOLM

K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

1911.

Föreliggande redogörelse för de kollektivaftal, som träffats inom riket under år 1908, ansluter sig med afseende å uppställningen i allt väsentligt till den förut publicerade undersökningen rörande de vid 1908 års början gällande kollektivaftalen (Arbetsstatistik A: 5 del I—III). Framställningen har emellertid af helt naturliga skäl gjorts afsevärdt mera kortfattad än i den grundläggande undersökningen. Sålunda meddelas i en och samma volym såväl en redogörelse för de träffade kollektivaftalens form och innehåll jämväl med afseende å lön och arbetstid — motsvarande del I och III af Arbetsstatistik A: 5 — som ock aftryck af under redogörelseåret ingångna riksafstal.

Inom afdelningen har den närmaste ledningen af hithörande arbeten handhafts af förste aktuarien, d:r Erik Sjöstrand, hvilken ock med biträde af d:r Tekla Svan och amanuensen A. Jacobi utarbetat föreliggande berättelse.

Stockholm i Juni 1911.

Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik.

HENNING ELMQUIST.

Erik Sjöstrand.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Kollektivaftal träffade under år 1908.

Text:	Sid.
Inledning	1.
1. Kollektivaftalens utbredning	6.
2. Kollektivaftalens parter	12.
3. Kollektivaftalens giltighets- område och giltighetstid	14.
4. Förliknings- och skiljenäm- der samt regler för för- handling mellan parterna.	17.
5. Arbetslön	20.
6. Arbetstid	48.
7. Ersättning vid olycksfall och sjukhjälp	58.
8. Kollektivaftalens öfriga inne- håll	62.
Kommentar till tab. I	70.
<i>Fransk resumé</i>	94.

Tabeller:

Tab. I. Kollektivaftal träffade år 1908, fördelade ef- ter näringsgrenar och orter jämte uppgifter om arbetslön (lägsta och högsta) och ar- betstid (ordinarie).	100.
Tab. II. Kollektivaftalen, förde- lade efter olika slag af parter	130.
Tab. III. Kollektivaftalen, förde- lade efter giltighets- område	135.

TABLE DES MATIÈRES.

Les contrats collectifs conclus en 1908.

Texte:	Page.
Introduction	1.
1. Etendue locale des contrats collectifs	6.
2. Les parties contractantes ...	12.
3. Etendue d'application et du- rée du contrat collectif ...	14.
4. Négociations, conciliation et arbitrage	17.
5. Clauses relatives aux salaires	20.
6. Clauses relatives au temps du travail	48.
7. Clauses relatives à la répa- ration des dommages ré- sultant des accidents; se- cours en cas de maladie..	58.
8. Autres clauses des contrats collectifs	62.
Commentaire sur tabl. I.	70.
<i>Résumé français</i>	94.

Tableaux:

Tabl. I. Les contrats collectifs répartis d'après les groupes d'industrie et la localité ainsi que des renseignements sur le salaire (mini- mum et maximum) et le temps du travail (ordinaire)	100.
Tabl. II. Les contrats collectifs répartis d'après les parties contractantes	130.
Tabl. III. Les contrats collectifs répartis d'après leur étendue d'applica- tion	135.

VI

	Sid.		Page.
Tab. IV. Kollektivaftalen, förde- lade efter giltighets- tid	139.	Tabl. IV. Les contrats collectifs répartis selon leur durée	139.
Tab. V. Kollektivaftalen, förde- lade efter bestämmel- ser angående tvisters behandling	143.	Tabl. V. Les contrats collectifs répartis d'après les clauses concernant la conciliation et l'arbi- trage	143.
Tab. VI. Kollektivaftalen, förde- lade efter bestämmel- ser angående garante- rad tidlön vid ackords- arbete	148.	Tabl. VI. Les contrats collectifs répartis d'après les clauses concernant le taux de salaire au temps garanti pour le travail aux pièces....	148.
Tab. VII. Kollektivaftalen, förde- lade efter bestämmel- ser angående olycks- fallsförsäkring samt ersättning m. m. vid olycksfall eller sjuk- dom	152.	Tabl. VII. Les contrats collectifs répartis d'après les clauses concernant l'assurance ou l'in- demnité en cas d'ac- cident ou de maladie	152.
Tab. VIII. Kollektivaftalen, förde- lade efter bestämmel- ser angående arbets- ledning, föreningsrätt och föreningstvång...	160.	Tabl. VIII. Les contrats collectifs répartis d'après les clauses concernant la direction du travail et la liberté d'associa- tion	160.
Bilaga:		Annexe.	
Under år 1908 ingångna riksaf- tal:	168.	Les contrats nationaux conclus en 1908	168.
Öfverenskommelser mellan Svenska Cigarrfabrikantföreningen och In- ternationella tobaksarbetareför- bundet i Sverige	168.	Conventions conclues le 18 Décembre 1908 entre l'Association suédoise des fabricants de cigares et le Syn- dicat international des ouvriers aux tobacs de Suède	168.
Arbets- och löneaf- tal mellan Svenska Sko- och Nätlingsfabrikantförenin- gen u. p. a. och Svenska Skoarbe- tareförbundet	186.	Contrat de travail et de salaires con- clu entre l'Association suédoise des fabricants de chaussures et le Syn- dicat des ouvriers cordonniers de Suède	186.
Tariffer för typografiska yrkena i Sverige	191.	Taux des tarifs pour les industries polygraphiques en Suède	191.
Öfverenskommelse mellan Järnbruks- förbundet och vederbörande fack- förbund angående arbets- och löne- villkor för de vid grufvorna an- ställda arbetarne	206.	Convention entre l'Union des usines et les syndicats ouvriers respectifs concernant les conditions de travail et les salaires des ouvriers em- bauchés dans les mines de fer. ..	206.

	Sid.		Page.
Öfverenskommelse mellan Järnbruksförbundet och vederbörande fackförbund angående arbets- och lönevillkor för arbetarne i järnverkens olika afdelningar	211.	Convention entre l'Union des usines et les syndicats ouvriers respectifs concernant les conditions de travail et les salaires des ouvriers embauchés dans les différentes sections des forges de fer	211.
Öfverenskommelse mellan Sveriges verkstadsförening och vederbörande fackförbund	217.	Convention entre l'Union des ateliers de constructions mécaniques de Suède et les syndicats ouvriers respectifs (faite le 21 Décembre 1908).	217.
Arbetsaftal för glasblåsare mellan glasbruk tillhörande Sveriges bultelglasbruksförbund och Svenska arbetareförbundet i Stockholm.....	224.	Contrat de travail pour verriers entre les fabriques appartenant à l'Union des verreries à bouteilles de Suède et le Syndicat ouvrier suédois à Stockholm	224.
Normaltariff för styrmanslöner å fartyg tillhörande Sveriges redareförening	227.	Tarif normal, pour les salaires des seconds employés sur les navires appartenant à l'Association des armateurs de Suède	227.

INLEDNING.

Den förut publicerade undersökningen af i riket gällande kollektiv-aftal (Arbetsstatistik A: 5, I—III), omfattade samtliga vid 1908 års början i kraft varande aftal. Såsom omförmälts i förordet till nämnda undersökning, har det till grund för densamma liggande materialet sedermera regelbundet kompletterats, och utgör föreliggande redogörelse en bearbetning af de i Kommerskollegii samling befintliga, under 1908 års lopp träffade kollektivaftalen. Af vissa praktiska skäl har det befunnits lämpligast att låta undersökningen omfatta samtliga aftal, som slutits under nämnda år, utan hänsyn till tidpunkten för deras ikraftträdande. Sålunda medräknas de betydande riksftalen inom den mekaniska verkstadsindustrien och tryckeriindustrien, hvilka förnyades vid slutet af år 1908 att i förändradt skick tillämpas fr. o. m. följande års ingång; detsamma är fallet med det förnyade riksftalet inom tobaksindustrien, som — hvad gäller lönebestämmelser — trädde i kraft först 1909.¹⁾

I stort sedt har undersökningen utförts efter samma plan som den förut publicerade. En viss förenkling i sättet för uppgifternas insamlande, bearbetande och sammanställande har dock betingats af åtskilliga praktiska skäl.

*Materialets
insamlande.*

I första hand hafva parterna anmodats att till Kollegium insända exemplar eller afskrifter af träffade aftal äfvensom att uppgifva antalet af aftalet berörda arbetsgifvare och arbetare. För vissa fall hafva organisationerna, äfven där de icke varit parter, anlitats för aftals och erforderliga uppgifters införskaffande. Å följande sida meddelas ett aftryck af den skrifvelse (*Blankett A*), som numera för detta ändamål utsändes.

¹⁾ Jfr sid. 6, not 1.

KUNGL. MAJTS OCH RIKETS
KOMMERSKOLLEGIUM.

AFDELNINGEN
FÖR
ARBETSSTATISTIK.

Blankett A.

Stockholm den 19

Till

I anledning där af att, enligt uppgift, *kollektivaf tal* (prislista) angående arbets- och löneförhållanden

träffats, får Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik härmed anhålla, att Ni benäget ville, snarast möjligt och senast den till afdelningen *insända* ett exemplar eller en afskrift af *förevarande öfverenskommelse* samt därjämte med återsändande af denna skrifvelse meddela här nedan begärda uppgifter rörande det träffade kollektivaf talet.

Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik.

HENNING ELMQUIST.

Gunnar Huss.

Antal af af talet berörda arbetsgifvare?
Hela antalet hos dessa arbetsgifvare anställda arbetare?
Antalet arbetare (organiserade och oorganiserade), hvilkas arbetsförhållanden kunna anses reglerade genom af talet:

	Män.	Kvinnor.	Tillsammans.
Öfver 18 år.....			
Under » »			
Tillsammans			

Har kollektivaf tal förut varit gällande?

den 19

Meddelarens underskrift,

N:r

Som synes efterfrågas antalet arbetare (organiserade eller oorganiserade), »hvilkas arbetsförhållanden kunna anses reglerade genom aftalet», och lämnas följaktligen åt vederbörandes egen ompröfning att bestämma kollektivaftalets räckvidd i nämnda hänseende. Uppfattningen därom, huruvida en arbetare skall anses berörd af kollektivaftal eller icke, är måhända icke fullt stadgad, men torde den i blankett A använda formuleringen dock i regel vara ägnad att skaffa i stort sedt tillfredsställande besked om aftalets räckvidd. Visserligen hade det, under förutsättning att samtliga arbetare å en arbetsplats, hvilka tillhöra i aftalet afsedda grupper, omfattas af detsamma, varit i metodiskt hänseende riktigast att, såsom skedde vid insamlandet af material för den förut publicerade undersökningen af i riket gällande kollektivaftal, direkt infordra upplysning om arbetareantalet inom resp. grupper och på denna grundval bestämma aftalets giltighetsområde. En dylik methods genomförande förutsätter emellertid synnerligen noggranna och detaljerade uppgifter från vederbörande arbetsgifvare, med hvilkas afgifvande de näppeligen kunna årligen besväras, samt medför för öfrigt äfven vid bearbetningen ett ganska tidsödande arbete. Särskildt af nu nämnda skäl har det befunnits lämpligast att i stället anlita den ofvan angifna, något enklare utvägen för antalsuppgifternas införskaffande.

I allmänhet hafva uppgifter om berörda arbetsgifvares och arbetares antal beredvilligt lämnats, om ock i stor utsträckning först efter upprepade påminnelsekrifvelser eller hänvändelser till vederbörande genom personliga besök eller per telefon. Största svårigheten har mött beträffande de s. k. ortsaftalen, som varit gällande för ett flertal arbetsgifvare inom samma bransch å en ort. Där antalet arbetsgifvare icke varit alltför stort, har det varit möjligt att till hvar och en af dessa rikta förfrågan, i andra fall har vederbörande organisation varit i stånd att lämna upplysning och i öfrigt hafva mestadels uppgifter om hela arbetareantalet varit att hämta ur officiell statistik. Där ingendera af dessa utvägar stått öppen — hvilket särskildt varit fallet inom byggnadsyrkena — har antalet berörda arbetsgifvare och arbetare måst approximativt beräknas på grundval af eljes tillgängliga uppgifter.

I samma mån som kollektivaftalen vinna allt större utbredning på industriens område och Kollegii samling af dylika aftal allt mer kompletteras, ernås ock ökad möjlighet att förenkla arbetet med aftalens införskaffande. Med ledning af ett öfver aftalssamlingen upprättadt register begäres sålunda upplysning om, huruvida de tid efter annan utlöpande aftalen prolangeras oförändrade eller ersättas af helt eller delvis nya. På denna väg insamlas numera den vida öfvervägande delen af kollektivaftalen och användes för detta ändamål en frågeskrifvelse af den lydelse, här aftryckta *blankett B* utvisar.

KUNGL. MAJTS OCH RIKETS
KOMMERSKOLLEGIUM.

Blankett B.

AFDELNINGEN
FÖR
ARBETSSTATISTIK.

Stockholm den 19.....

Till

Kungl. Kommerskollegium får härmed anhålla, att Ni ville meddela härnadan begärda uppgifter samt därefter snarast möjligt och senast den återsända denna skrifvelse till *Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik*.

Kungl. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik.

HENNING ELMQUIST.

Gunnar Huss.

Uppgifter rörande Edert med träffade **kollektivaf tal** med utlöpnings-
den 19.....
Blef aftalet vid utlöpningstiden a) oförändradt prolongerad?.....
b) ersatt med helt eller delvis nytt aftal?.....
I senare fallet **bifoga ett exemplar eller en afskrift af det nya aftalet!**

Antal af nu *gällande aftal* berörda arbetsgifvare?
Hela antalet hos dessa arbetsgifvare anställda arbetare?
Antalet arbetare (organiserade och oorganiserade), hvilkas arbetsförhållanden kunna anses reglerade genom aftalet?

	Män.	Kvinnor.	Tillsammans.
Öfver 18 år.....			
Under »			
Tillsammans			
..... den 19.....			

(Meddelarens underskrift.)

Vid materialets afgränsning hafva tillämpats samma principer som i den förut publicerade undersökningen af i riket gällande kollektivaf tal och hänvisas till framställningen häraf i den nämnda publika-

tionen.¹⁾ Erinras må endast, att i förevarande liksom i sistnämnda undersökning kollektivaftalets begrepp utsträckts att omfatta äfven öfverenskommelser mellan arbetsgifvare eller arbetsgifvareorganisation och ett flertal enskilda arbetare.

Vid materialets bearbetande har i enlighet med den förut använda metoden aftalets hufvudinnehåll införts å ett räknekort, hvars innehåll lagts till grund vid efterföljande sammanställningar.²⁾ I fråga om materialets klassificering har genomgående följts samma indelning af företagen efter verksamhetens art som i föregående publikationer från Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. Någon uppdelning af företag, som omfattas af ett och samma kollektivafstal, efter arten af olika tillverkningar — såsom i tab. 1—3 af den förut publicerade aftalsredogörelsen — har dock icke verkställts, då det i förevarande undersökning mindre gällt att utröna kollektivafstals utbredning inom skilda näringsgrenar än att åskådliggöra de olika aftalsbestämmelsernas betydelse och räckvidd. De af resp. afstal berörda arbetarne hafva vid den tabellariska fördelningen städse sammanhållits och de afstal, som omfattat skilda tillverkningar, förts till den näringsgren, under hvilken vid anläggningen ifråga det största antalet arbetare kunnat räknas.

*Materialets
bearbetande.*

Särskild vikt har i undersökningen fästs vid aftalens bestämmelser om aflöning och arbetstid. Sålunda behandlas i tab. I hvar och ett af de under redogörelseåret träffade aftalen med hänsyn till nämnda bestämmelser, och innehåller »Kommentar till tab. I» en redogörelse för den härvid anlitade metoden äfvensom en närmare redogörelse för de inom skilda näringsgrenar förekommande bestämmelserna om aflöning och arbetstid. På grundval af tab. I har sedermera i texten gjorts en sammanställning af kollektivafstals bestämmelser rörande arbetstid (tab. F) samt för öfrigt tvänne kapitel ägnats åt en närmare belysning af de i tab. I meddelade data.

¹⁾ Arbetsstatistik A: 5, Del I, sid. 18—24.

²⁾ Beträffande räknekortets affattning se Arbetsstatistik A: 5, Del I, sid. 25.

1. Kollektivaftalens utbredning.

Under år 1908 hafva, enligt till Kommerskollegium ingångna uppgifter, träffats 659 kollektivaftal¹⁾, hvilka godkänts af 4,166 arbetsgifvare och genom hvilka 136,327 arbetares arbetsförhållanden kunna anses reglerade.²⁾

Aftalen och där af berörda arbetare fördela sig på olika hufvudgrupper af näringsgrenar, på sätt nedanstående sammanställning utvisar:

	Antal under år 1908 träffade kollektiv- aftal.	Antal af kollektiv- aftalen berörda arbetare.
Jordbruk och skogsbruk.....	22	2,818
Grufdrift, fabriker och handverk	431	104,503
Byggnadsverksamhet	112	17,250
Allmänna arbeten.....	30	2,741
Handel och samfärdseel	64	9,015
<i>Summa</i>	659	136,327

Vid jämförelse med fördelningen af de aftal, som funnos upprättade vid 1908 års början, framgår, att kollektivaftalen icke heller under loppet af nämnda år nått någon afsevärd utbredning inom jordbruk och skogsbruk, samt att hufvudmassan af de förnyade eller nyingångna aftalen liksom förut varit att anträffa inom grufdrift, fabriker och handverk samt byggnadsverksamhet.³⁾

Tab. A. i det följande utvisar närmare antalet och fördelningen på olika näringsgrupper af de kollektivaftal — med där af berörda arbetsgifvare och arbetare — som voro upprättade vid redogörelseårets början, de, som sedermera träffades under 1908 års lopp samt de, som ägde gällande kraft vid samma års slut. Den sistnämnda siffran har ernåtts på så sätt, att till de vid årets början gällande kollektivaftalen lagts de aftal, som träffats under året, hvarefter frånräknats de kollektivaftal,

¹⁾ I förevarande undersökning redovisas icke det kollektivaftal angående behandling af uppkommande meningsskiljaktigheter m. m., benämndt »hufvudaftal nr 1», som under redogörelseåret träffades mellan Svenska Järnvägarnas Arbetsgivarerförening och Svenska Järnvägsmannaförbundet att provisoriskt gälla under tiden 1/7 1908—1/7 1909. Under år 1909 blef detta aftal definitivt antaget och underskrifvet af vederbörande parter.

²⁾ Rörande beräkningen af arbetsgivarernas antal hänvisas till Arbetsstatistik A: 5, Del I, s. 33, not. 1. Antalet i tab. I dubbelräknade arbetsgivarer har approximativt beräknats till 500, hvilken siffra icke ingår i det i texten uppgifna antalet.

Såsom omförmäls i inledningen, efterfrågas i de af Kollegium utsända skrivelserna »antalet arbetare (organiserade och oorganiserade), hvilkas arbetsförhållanden kunna anses reglerade genom aftalet» och öfverlämnas följaktligen åt vederbörandes egen ompröfning att bestämma aftalets räckvidd i nämnda hänseende.

³⁾ Jfr Arbetsstatistik A: 5, Del I, s. 34.

som under samma år utlöpt utan att oförändrade prolongeras. I den mån dylikt låtit sig verkställa på grund af eljest inhämtade upplysningar, har därvid äfven hänsyn tagits till att aftal under redogörelseåret faktiskt försatts ur gällande kraft genom verksamhetens upphörande, ombyte af innehafvare, aftalets häfvande o. s. v. Särskildt med afseende å siffrorna i kol. 10 bör dock anmärkas, att dessa icke kunna göra anspråk på full exakthet, enär de i flertalet fall grunda sig på uppgifter, som inhämtats före år 1908. Den minskning i arbetsstyrka, som flerstädes inträdde under nämnda år till följd af försämringen i det industriella läget, har i nämnda fall icke kunnat tagas i beräkning, till följd hvaraf det beräknade antalet af kollektivafstal berörda arbetare vid 1908 års slut torde vara något för högt. Å andra sidan bör påpekas, att uppgifterna om antalet kollektivafstal och däraf berörda personer, som helt grunda sig på frivilligt lämnade upplysningar, icke äro alldeles fullständiga.

Emellertid utvisar tabellen, att, såsom framgick af den förut publicerade utredningen om kollektivafstal, vid 1908 års början voro gällande 1,971 kollektivafstal med däraf berörda c:a 9,600 arbetsgifvare och 255,950 arbetare. Genom de under redogörelseårets lopp träffade kollektivafstalen, för hvars antal och omfattning nyss redogjorts, ökades aftalens summa vid samma års slut till 2,365 med däraf berörda c:a 11,300 arbetsgifvare och 318,190 arbetare.¹⁾ Af de under år 1908 träffade kollektivafstalen voro 224 med 71,493 berörda arbetare sådana, som ersatt förut gällande aftal, medan de öfriga gällde arbetsplatser, som dittills saknat kollektivafstal. Nära nog halfva antalet arbetare, för hvilka under år 1908 träffades kollektivafstal, har sålunda förut icke berörts af dylika. Den största ökningen i sistnämnda hänseende är att anträffa inom malmförädlingsindustrin, beklädnadsindustrin, trävaruindustrin, pappersmasseindustrin och byggnadsverksamheten. Vid 1908 års ingång hade kollektivafstallet ännu en jämförelsevis ringa utbredning inom ett flertal af de större exportindustrierna, nämligen sågverks-, malmförädlings- och grufindustrierna; äfven inom pappersmasseindustrin var dess förekomst relativt mindre betydande. Som af tab. A. synes, har emellertid inom dessa näringsgrenar en afsevärd utvidgning af kollektivafstalels giltighetsområde ägt rum; särskildt har detta varit fallet inom malmförädlingsindustrin, där under redogörelseåret ett riksaftal blifvit träffadt, omfattande den öfvervägande delen af samtliga vid järnbruk med tillhörande järngrufvor sysselsatta arbetare.²⁾

¹⁾ De i texten angifna siffrorna för arbetsgifvareantalet hafva erhållits genom frånräkning af c:a 1,600 arbetsgifvare, som enligt hvad framgår af Arbetsstatistik A : 5, Del I, s. 33, not 1, beräknats vara dubbelräknade.

²⁾ Rörande kollektivafstalels utbredning under år 1908 inom grufdriften se s. 9 i det följande.

Tab. A. Kollektivaftalens utbredning inom olika näringsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Näringsgrupper.	Antal den 1 jan. 1908			Antal under år 1908			Antal den 1 jan. 1909		
	gäl- lande kollek- tival- tal.	däraf berörda		in- gångna kollek- tival- tal.	däraf berörda		gäl- lande kollek- tival- tal.	däraf berörda	
		arbets- gifvare.	arbetare.		arbets- gifvare.	arbetare.		arbets- gifvare.	arbetare.
Jordbruk och trädgårdsskötsel...	27	81	1,848	14	28	852	35	92	2,095
Skogsbruk.....	8	6	1,376	8	23	1,966	16	29	3,342
Gruvdrift.....	17	13	4,813	2	2	203	16	12	4,776
Närings- och nyttningsämnesin- dustri.....	271	901	23,759	77	506	9,147	303	1,062	25,207
Textilindustri.....	70	92	12,499	23	33	2,869	84	106	14,133
Beklädnadsindustri.....	215	1,808	14,971	61	609	6,618	254	2,133	19,855
Läder-, hår- och gummivaruin- dustri.....	78	383	3,388	27	102	539	93	428	3,735
Trävaruindustri.....	210	614	18,013	83	157	6,544	259	682	21,727
Trämasse- och pappersindustri...	59	250	12,095	44	119	6,448	94	297	15,092
Grafisk industri.....	17	426	7,857	2	375	6,537	18	427	7,866
Malmförädlingsindustri.....	22	16	2,940	3	86	28,610	25	102	31,550
Metallindustri.....	123	533	8,619	20	168	1,459	137	631	9,531
Maskin- och skeppsbyggnadsin- dustri.....	58	254	31,445	14	186	30,497	68	274	31,736
Jord- och stenindustri.....	154	385	17,293	61	91	4,346	195	446	20,355
Kemisk-teknisk industri.....	60	50	7,311	14	15	686	69	59	7,700
Byggnadsverksamhet.....	281	3,829	46,331	112	1,647	17,250	340	4,229	51,304
Allmänna arbeten.....	48	54	9,445	30	35	2,741	65	75	9,780
Handel och varulager.....	73	546	3,185	22	131	986	81	647	3,899
Landtransport.....	166	781	24,851	38	227	6,985	196	863	29,577
Sjötransport.....	13	218	3,895	2	98	886	14	313	4,756
Diverse.....	1	1	16	2	28	158	3	29	174
<i>Summa</i>	1,971	11,241	255,950	659	4,666	136,327	2,365	12,936	318,190

Den absolut taget största utbredningen hade kollektivaftalen eljest enligt tab. A. vid 1908 års slut inom byggnadsverksamhet, maskin- och skeppsbyggnadsindustri, malmförädlingsindustri, landtransport, närings- och nyttningsämnesindustri, trävaruindustri samt jord- och stenindustri. Det lägsta antalet af kollektivaftal berörda arbetare anträffas inom

hotell-, kafé och restaurantrörelse m. m., därefter inom jordbruk, skogsbruk samt handel och varulager.

Till belysande af kollektivafतालens relativa utbredning inom olika näringsgrupper meddelas här nedan en sammanställning af antalet af kollektivafताल berörda arbetare vid slutet af år 1908 och antalet inom resp. näringsgrupper sysselsatta arbetare under samma år. För flera af de förut anförda näringsgrupperna saknas emellertid tillförlitliga uppgifter om hela arbetareantalet och omfattar följande tabell därför endast de näringar, som finnas upptagna i den officiella statistiken angående fabriker, handverk och bergshandtering.

Tab. B. Kollektivafतालens relativa utbredning inom vissa näringsgrupper.

1.	2.	3.	4.
Näringsgrupper.	Antal af kollektivafताल berörda arbetare vid 1908 års slut.	Hela antalet sysselsatta arbetare enligt 1908 års statistik.	Antal af kollektivafताल berörda arbetare pr 100 sysselsatta.
Grufdrift	9,327	13,266	70
Närings- och njutningsämnesindustri	25,207	43,228	58
Textilindustri	14,133	31,355	45
Beklädnadsindustri	19,855	29,886	66
Läder-, hår- och gummivaruindustri	3,735	4,393	85
Trävaruindustri	21,727	62,647	35
Trämasse- och pappersindustri	15,092	25,780	59
Grafisk industri	7,866	9,020	87
Malmförädlingsindustri ¹⁾	36,530	55,256	66
Metallindustri			
Maskin- och skeppsbyggnadsindustri	31,736	33,633	94
Jord- och stenindustri	20,355	36,018	57
Kemisk-teknisk industri	7,700	12,312	63

Den relativt största utbredningen inom nu ifrågavarande näringsgrupper hade, som synes, kollektivafतालen inom maskin- och skeppsbyggnadsindustri, grafisk industri samt läder-, hår- och gummivaruindustri med resp. 94, 87 och 85 % af kollektivafताल berörda arbetare. Högst betydande var äfven utbredningen inom grufdrift, beklädnadsindustri samt metall- och malmförädlingsindustri. En mellanställning

¹⁾ Enligt approximativ beräkning hafva de arbetare, som beröras af riksaftalet för järnverk och järngrufvor, fördelats på grupperna »grufdrift» och »malmförädlingsindustri», hvarjämte sistnämnda grupp sammanslagits med »metallindustri».

i detta hänseende intaga kemisk-teknisk industri, trämasse- och pappers-industri samt närings- och njutningsämnesindustri. Den relativt minsta utbredningen af kollektivaf talet är att finna inom trävaruindustrien, textilindustrien samt jord- och stenindustrien med resp. 35, 45 och 57 % af dylika aftal berörda arbetare.

Tab. C. Antal under år 1908 träffade lokala aftal och af dem berörda arbetare inom olika landsdelar.

1.	2.	3.	4.	5.
L. ä n.	Landsbygden.		Landsbygd och städer.	
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
Stockholms stad	—	—	69	21,315
” län	11	603	14	721
Uppsala ”	1	225	6	428
Södermanlands ”	9	817	23	1,516
Östergötlands ”	5	485	31	2,083
Jönköpings ”	4	147	17	483
Kronobergs ”	11	698	16	953
Kalmar ”	5	412	21	1,146
Gottlands ”	5	593	7	686
Blekinge ”	8	581	26	1,610
Kristianstads ”	31	1,203	38	1,427
Malmöhus ”	32	1,162	118	5,466
Hallands ”	—	—	23	1,670
Göteborgs och Bohus ”	5	1,002	33	4,936
Älfsborgs ”	8	1,291	17	1,801
Skaraborgs ”	1	150	7	384
Värmlands ”	17	951	26	1,317
Örebro ”	8	673	15	1,884
Västmanlands ”	9	553	21	845
Kopparbergs ”	19	1,917	25	2,163
Gäflleborgs ”	15	1,850	33	2,677
Västernorrlands ”	18	1,856	32	3,126
Jämtlands ”	2	591	3	613
Västerbottens ”	5	863	7	1,423
Norrbottens ”	8	1,102	8	1,102
<i>Summa</i>	237	19,725	636	61,775

Tab. D. Antal under år 1908 träffade lokala aftal och af dem berörda arbetare i rikets städer.

Städer.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Städer.	Antal aftal.	Antal arbetare.
Stockholm	69	21,315	Halmstad	15	1,429
Södertälje	2	108	Falkenberg	5	141
Vaxholm	1	10	Varberg	3	100
Uppsala	5	203	Göteborg	20	3,596
Nyköping	6	232	Lysekil	2	148
Eskilstuna	8	467	Uddevalla	5	175
Linköping	8	288	Strömstad	1	15
Norrköping	16	1,270	Vänersborg	4	144
Söderköping	1	20	Alingsås	3	304
Motala	1	20	Borås	2	62
Jönköping	12	306	Lidköping	3	176
Eksjö	1	30	Sköfde	2	44
Växjö	5	255	Falköping	1	14
Kalmar	11	449	Karlstad	8	352
Oskarshamn	1	7	Kristinehamn	1	14
Västervik	4	278	Örebro	8	1,253
Visby	2	93	Västerås	10	245
Karlskrona	4	121	Sala	1	7
Ronneby	3	115	Arboga	1	40
Karlshamn	8	584	Falun	4	178
Sölvesborg	3	209	Säter	1	10
Kristianstad	4	82	Hedemora	1	58
Ängelholm	2	100	Gäffe	12	677
Malmö	18	1,534	Söderhamn	3	57
Lund	14	522	Hudiksvall	3	93
Landskrona	18	719	Härnösand	5	192
Hälsingborg	17	879	Sundsvall	8	998
Ystad	7	232	Örnsköldsvik	1	80
Trelleborg	11	391	Östersund	1	22
Skanör	1	27	Skellefteå	2	560
			<i>Summa</i>	390	42,050

I tab. C. har verkställt en fördelning på olika landsdelar äfvensom på städer och landsbygd af antalet arbetare, berörda af de under redogörelseåret träffade aftalen med lokal karaktär; tablån omfattar följ-

aktligen icke riksaftalen, hvilka voro 9 till antalet och berörde tillhopa 72,752 arbetare, liksom ej heller aftalen för järnvägar (14 med 1,800 berörda arbetare).

Tabellen utvisar, att af samtliga 61,775 arbetare, som berördes af lokala aftal, endast en mindre del, 19,725, kom på landsbygden. Bland olika landsdelar företedde Stockholms stad det största arbetareantalet, eller 21,315, hvarefter följde Malmöhus län, Göteborgs och Bohus län, Västernorrlands län, Gäfleborgs län, Kopparbergs län och Östergötlands län i nu nämnd ordning. På landsbygden var ett stort antal särskildt att finna inom Kopparbergs, Gäfleborgs och Västernorrlands län.

Hvad riksaftalen och aftalen vid järnvägarne beträffar, har icke någon fördelning efter landsdelar af det berörda arbetareantalet verkställt på grund af de därmed förknippade svårigheterna. Emellertid bör erinras därom, att medan vissa af riksaftalen fördela sig mera jämnt å olika landsdelar, såsom fallet är med aftalen för den grafiska industrien, den mekaniska verkstadsindustrien och glasbruket, andra hafva ett mer begränsadt giltighetsområde eller åtminstone äro starkt koncentrerade å vissa orter, såsom fallet är med riksaftalen för skindustrien (hufvudsakligen Stockholm och Skåne) och malmförädlingsindustrien (hufvudsakligen mellersta Sverige).

I tab. D. meddelas en öfersikt af de under redogörelseåret träffade lokala aftalens förekomst i rikets städer. Som synes hafva sådana träffats i 60 städer. Med hänsyn till antalet berörda arbetare stod Stockholm först, hvarefter följde Göteborg, Malmö, Halmstad och Norrköping i nu nämnd ordning. Den sista platsen i nu nämnda hänseende intogs af Oskarshamn och Sala, hvarefter följde Vaxholm och Säter.

2. Kollektivaftalens parter.

Kollektivaftalens fördelning med hänsyn därtill, huruvida någondera parten utgöres af organisation, framgår af tab. II, af hvilken här meddelas ett sammandrag, innefattande jämväl det berörda arbetareantalets fördelning efter olika slag af parter.

De under år 1908 träffade kollektivaftalens fördelning efter olika slag af parter.

	Antal kollektiv- aftal	%.	Antal arbetare.	%.
med organisation som part å båda sidor.....	195	29.6	104,139	76.4
» » » » endast å arbetaresidan	455	69.0	31,616	23.2
utan » » »	7	1.1	532	0.4
hvilkas parter ej framgå af aftalet	2	0.3	40	—
Summa	659	100.0	136,327	100.0

Häraf synes, att ej mindre än 650 af redogörelseårets 659 aftal träffats af organisation å arbetaresidan, medan vid endast 195 af dessa aftal jämväl arbetsgifvareparten varit organisation. I ett icke nämnvärdt antal fall hafva båda parterna varit oorganiserade eller uppgift härom saknats.

Enligt den förut offentliggjorda systematiska undersökningen af de vid 1907 års slut i riket gällande kollektivaftalen voro af samtliga aftal 22.1 % träffade mellan organisationer å ömse sidor, och uppvisar således denna grupp en ganska väsentlig relativ stegring under redogörelseåret, en naturlig följd af arbetsgifvareorganisationernas växande betydelse.

I öfverensstämmelse härmed har ock gruppen af aftal med organisation som part endast å arbetaresidan relativt minskats något eller från 71.4 % af samtliga år 1907 gällande till 69.0 % af de under år 1908 träffade. Sammanlagdt förete emellertid bägge grupperna en stegring från 93.5 % till 98.6 %, och framgår häraf, att antalet fall, då å ingendera sidan organisation förefunnits, afsevärdt minskats.

Öfvanstående öfversikt utvisar ock att aftalen med organisation som part å ömse sidor genomsnittligen voro af betydligt större omfattning än aftalen inom de öfriga kategorierna. Aftalen inom förstnämnda grupp berörde i genomsnitt 534 arbetare hvar och ett, medan aftalen med organisation som part endast å arbetaresidan i medeltal gällde endast för 69 arbetare hvar och ett. Samma förhållande konstaterades beträffande de vid 1908 års början gällande kollektivaftalen, för hvilka motsvarande siffror voro resp. 284 och 83 arbetare per aftal.

Beträffande fördelningen af aftalen i här förevarande afseende efter olika näringsgrupper utvisar tab. E., att det absolut största antalet aftal med organisation som part å ömse sidor är att anträffa inom byggnadsverksamhet och därefter inom beklädnadsindustri, textilindustri, landtransport samt närings- och njutningsämnesindustri. I förhållande till hela antalet under redogörelseåret träffade aftal voro aftalen med organisation å ömse sidor talrikast inom textilindustri, malmförädlingsindustri, grafisk industri, sjötransport, beklädnadsindustri, byggnadsverksamhet och landtransport, inom hvilka näringsgrupper sålunda arbetsgifvareorganisationen varit mest framträdande såsom part vid aftals träffande.

Vid en sammanställning af uppgifterna rörande kollektivaftalens parter och deras giltighetsområde framgår, att förutom vid riksftalen äfven oftast vid distriktsaftalen parterna å ömse sidor utgjorts af organisationer. Jämväl flertalet (c:a $\frac{2}{3}$) af ortsaftalen hafva haft organisationer å bägge sidor till parter. Vid aftalen för enskilda arbetsplatser har däremot i regel organisation förekommit som part endast å arbe-

Tab. E. Kollektivaftalen fördelade efter olika slag af parter
(organisation eller icke).

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Näringsgrupper.	Kollektivaftal med organisa- tion som part			Kollektiv- aftal, hvilkas parter ej framgå af aftalet.	Hela antalet
	på båda sidor.	endast på arbetare- sidan.	på ingendera sidan.		
	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	aftal.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel	2	12	—	—	14
II. Skogsbruk	2	6	—	—	8
III. Gruvdrift	—	2	—	—	2
IV. Närings- och nyttningsämnes- industri	15	60	1	1	77
V. Textilindustri	20	3	—	—	23
VI. Beklädnadsindustri	30	31	—	—	61
VII. Läder-, hår- och gummivaru- industri	2	24	1	—	27
VIII. Trävaruindustri	10	72	1	—	83
IX. Trämasse- och pappersindustri	10	33	1	—	44
X. Grafisk industri	1	1	—	—	2
XI. Malmförädlingsindustri	2	1	—	—	3
XII. Metallindustri	8	10	2	—	20
XIII. Maskin- och skeppsbyggnads- industri	3	11	—	—	14
XIV. Jord- och stenindustri	7	54	—	—	61
XV. Kemisk-teknisk industri	1	13	—	—	14
XVI. Byggnadsverksamhet	54	57	1	—	112
XVII. Allmänna arbeten	2	27	—	1	30
XVIII. Handel och varulager	7	15	—	—	22
XIX. Landtransport	17	21	—	—	38
XX. Sjötransport	1	1	—	—	2
XXI. Diverse	1	1	—	—	2
<i>Summa</i>	195	455	7	2	659

taresidan. Dock hafva undantag härifrån förekommit, företrädesvis inom pappersmasse- och textilindustrierna.

Såsom ock påvisades i undersökningen af 1907 års aftal, uppträda hufvudorganisationer mera sällan såsom parter till aftal, hvaremot det är vanligt, att de med sin underskrift godkänna de aftal, som träffats af deras underorganisationer.

Emellertid har jämväl förekommit, att hufvudorganisation uppträdt såsom medpart till aftalet; huruvida detta varit fallet eller hufvudorganisationens underskrift endast inneburit ett godkännande af aftalet har dock icke alltid tydligt framgått. Jämväl måste uppgifterna härom betecknas såsom ofullständiga af det skäl, att till Kollegium insända afskrifter just i detta hänseende torde hafva varit mindre tillförlitliga. Af de under år 1908 träffade aftalen hafva, såvidt utrönas kunnat, 123 varit underskrifna af hufvudorganisationer på arbetsgifvaresidan och 180 af hufvudorganisationer på arbetaresidan såsom medparter eller garanter.

Vid jämförelse med de år 1907 gällande aftalen framgår, att antalet fall, då hufvudorganisation å arbetsgifvaresidan godkänt eller såsom medpart underskrifvit aftalet, ökats högst betydligt och bland de under året träffade aftalen är relativt större än bland de förut gällande; af de år 1907 gällande c:a 2,000 aftalen voro sålunda endast 145 på detta sätt undertecknade af hufvudorganisation å arbetsgifvaresidan.

Då flera arbetareorganisationer å samma arbetsplats ingått aftal, hafva de i regel hvar för sig slutit aftal med arbetsgifvaren. Dock hafva i 18 fall under redogörelseåret aftal träffats med flera organisationer som part å arbetaresidan.

3. Kollektivaftalens giltighetsområde och giltighetstid.

Tab. III utvisar närmare, huru aftalen under år 1908 fördela sig efter lokala giltighetsområden. Ett sammandrag af tabellen gifver följande resultat:

*Giltighets-
område.*

De under år 1908 träffade kollektivaftalens lokala giltighetsområde.

	Antal aftal.	%.	Antal arbetare.	%.	Antal arbetare per aftal.
Riksaftal.....	9	1.37	72,752	53.37	8,084
Distriktsaftal.....	12	1.82	2,207	1.62	184
Ortsaftal.....	202	30.65	28,702	21.05	142
Aftal för enskilda arbetsplatser.....	436	66.16	32,666	23.96	75
Hela antalet	659	100.00	136,327	100.00	207

Häraf framgår, att — såsom ock naturligt är — de flesta aftalen, eller 436, omfattande 32,666 arbetare (23.96 % af samtliga) beröra en

eller flera enskilda arbetsgifvare. Den närmast största gruppen utgöres af ortsaf tal, hvarmed förstås sådana af tal, som omfatta hela eller större delen af resp. näringsgren eller yrke på en ort. Antalet sådana under år 1908 ingångna af tal var 202 med 28,702 däraf berörda arbetare eller 21.05 % af samtliga arbetare, för hvilka under året träffats kollektivaf tal. 12 af tal, omfattande 2,207 arbetare, hafva räknats såsom distriktsaf tal, d. v. s. omfattande ett flertal arbetsställen tillhörande en industri inom ett större begränsadt område af riket. Slutligen hafva under år 1908 träffats 9 riksaftal berörande icke mindre än 72,752 arbetare, eller 53.37 % af samtliga.¹⁾

Riksaftalens stora betydelse framgår ock däraf, att, såsom ofvanstående sammandrag utvisar, desamma i genomsnitt omfattade 8,084 arbetare per af tal, medan motsvarande siffror för distrikts- och ortsaf tal samt af tal för enskilda arbetsplatser voro resp. 184, 142 och 75.

Bland riksaftalen äro särskildt att märka det mellan Sveriges verkstadsförening och vederbörande fackförbund träffade riksaftalet, hvilket, upprättadt år 1905 efter nämnda års stora konflikt inom verkstadsindustrien, med ett tillägg förnyades den 21 dec. 1908 att gälla till den 1 jan. 1914. Detta af tal omfattar icke mindre än 163 arbetsgifvare och c:a 30,000 arbetare. Närmast mest betydande äro de båda riksaftalen för järnverk och järngrufvor, träffade mellan Järnbruksförbundet och vederbörande fackförbund, och enligt approximativ beräkning omfattande 85 arbetsgifvare samt resp. 24,045 och 4,551 arbetare.

Riksaftalet inom den grafiska industrien omfattar 374 tryckerier och 6,528 arbetare. Mindre omfattande äro de öfriga riksaftalen, nämligen de mellan Svenska sko- och nätlingsfabrikantföreningen och Sv. skoarbetareförbundet resp. Sv. arbetareförbundet träffade med berörda 19 arbetsgifvare och 2,950 arbetare, aftalet mellan Svenska cigarrfabrikantföreningen och Internationella tobaksarbetareförbundet med berörda 45 arbetsgifvare och 3,250 arbetare, riksaftalet för styrmän tillhörande Sveriges redareförening med berörda 93 arbetsgifvare och c:a 870 arbetare samt slutligen riksaftalet mellan Sveriges buteljglasbruksförbund och Sv. arbetareförbundet med berörda 7 arbetsgifvare och 558 arbetare.

Bland distriktsaftalen äro såsom mera betydande att nämna aftalen för bokbinderier, bagerier och konditorier samt skrädderier och sömnadsfabriker, omfattande resp. 1,754, 260 och 118 arbetare.

Ortsaf tal och af tal för enskilda arbetsgifvare anträffas inom nära nog samtliga yrkesgrupper. Såsom ock i redogörelsen för 1907 års af tal framhållits, förekomma ortsaftalen talrikast inom handverk, byggnads-

¹⁾ Angående »hufvudaftal n:r 1 mellan Svenska Järnvägarnas Arbetsgifvareförening och Svenska Järnvägsmannaförbundet», som äger karaktär af riksaftal, se sid. 6, not 1.

verksamhet, handel och varulager samt åkeri- och stufverirörelse, medan aftalen för enskilda arbetsplatser äro så godt som allenahärskande inom den egentliga fabriksindustrien, för så vidt icke riks- eller distriktsaftal där äro upprättade.

Tab. IV meddelar en fördelning af aftalen efter deras giltighetstid. 213 aftal hade en giltighetstid af 1 år och därunder, 248 aftal af 1 t. o. m. 2 år, 147 aftal af 2 t. o. m. 3 år och 17 aftal af öfver 3 år. För 34 aftal saknades bestämmelser om giltighetstid.

Giltighetstid.

Endast helt få aftal hade sålunda en giltighetstid af öfver 3 år. Hit räknas emellertid de betydande riksaftalen inom den mekaniska verkstadsindustrien, den grafiska industrien och tobaksindustrien, omfattande tillhoppa c:a 40,000 arbetare, hvadan proportionsvis flera arbetare under redogörelseåret berörts af aftal på längre tid, än hvad fallet var vid slutet af år 1907.¹⁾

För öfrigt synas aftal med olika giltighetstid fördela sig tämligen jämnt på skilda näringsgrenar. Dock äro aftalen med 2—3 års giltighetstid förhärskande inom byggnadsverksamhet och järnvägsdrift, aftalen med 1 års giltighetstid inom trävaruindustrien.

Den längre aftalstiden inom järnvägsdriften sammanhänger därmed, att, såsom ock i redogörelsen för 1907 års aftal framhållits, arbetsinställelser vid järnvägarne måste medföra afsevärda rubbningar inom hela näringslivet; en längre aftalstid betingas ock af den fastare anställning, som hithörande personal i regel åtnjuter. Inom byggnadsverksamheten erhöles de aftal, hvilka fastställdes af skiljenämnd på hösten 1908 efter den stora arbetskonfliktens slut, samma utlöpningstid, enär dessa aftal äfven skulle upptaga bestämmelser, som fastställdes i det blifvande riksaftalet, och således bilda grundvalen för detta. Inom trävaruindustrien torde den kortare giltighetstiden kunna förklaras af de säregna arbetsförhållandena och de år från år skiftande konjunkturerna, som nödvändiggöra reglering esomoftast af arbetsvillkoren.

Påpekas bör slutligen, att aftalen i regel innehålla bestämmelse, att desamma, därest de icke uppsägas inom i aftalet stipulerad tid, automatiskt förlängas att gälla ytterligare 1 år i sänder, hvadan aftalens faktiska giltighetstid i ett flertal fall torde blifva längre än hvad af tabellen synes framgå.

4. Förliknings- och skiljenämnder samt regler för förhandling mellan parterna.

Förekomsten i aftalen af bestämmelser rörande tvisters behandling framgår af tab. V. Sammanlagdt 378 aftal, omfattande 120,560 arbetare eller 88 % af samtliga af under året träffade aftal berörda arbetare,

¹⁾ Jfr Arbetsstatistik A: 5, Del I, s. 103.

innehålla bestämmelser afsedda att förekomma plötslig arbetsnedsättning utan föregående förhandling parterna emellan.

Enligt hvad den förut publicerade aftalsundersökningen gaf vid handen, gällde vid 1907 års slut dylika bestämmelser för c:a 60 % af de aftalsberörda arbetarne; redogörelseåret företer följaktligen en betydande ökning i detta hänseende. Denna ökning är emellertid hufvudsakligen att tillskrifva den större utbredning, som föreskriften om *förhandling* vid hvarje tvist, först mellan parterna och därefter, om ej enighet nås, mellan hufvudorganisationerna, vunnit. Detta stadgande, som främst påyrkats af Svenska arbetsgifvareföreningen, har exempelvis i de under år 1908 träffade riksafnalen för järnverken och järngrufvorna erhållit följande lydelse:

»Uppstår rörande tolkningen eller tillämpningen af gällande aftal eller af annan anledning tvist mellan parterna, må sådan tvist under inga omständigheter föranleda till omedelbar arbetsinställelse från någondera sidan, utan skall därom förhandlas först mellan parterna själfva och därefter, om enighet ej uppnås, mellan arbetsgifvarens organisation och vederbörande fackförbunds styrelse.»

I riksafnallet mellan Sveriges buteljglasförbund och Svenska arbetareförbundet har samma stadgande efterföljande lydelse:

»Meningsskiljaktigheter mellan parterna rörande i detta aftal öfverenskomna bestämmelser få icke föranleda till något som helst störande ingrepp i arbetets gång vare sig genom strejk, blockad, bojkott, lockout eller dylikt, utan skall därom förhandlas mellan parterna själfva och därefter, såvida ej enighet uppnåtts, mellan parternas organisationer.»

Hithörande bestämmelser anträffas i 177 under år 1908 ingångna aftal, omfattande 51,590 arbetare, eller 38 % af samtliga af redogörelseårets aftal berörda. Motsvarande procentsiffra för de vid slutet af år 1907 gällande afnalen var endast 13.

Aftal med bestämmelser af här ofvan angifna innehåll förekommo inom de flesta näringsgrenar. Vid järn- och stålvarufabriker, ljus-, tvål- och parfymfabriker, tändsticksfabriker, inom elektrisk montörverksamhet samt vid järnvägar och sjötransport (styrmän) saknades dock fullständigt — hvad gäller här redovisade aftal — dylika stadganden liksom öfver hufvud bestämmelser om tvisters behandling; inom byggnadsverksamhet samt vid allmänna arbeten voro de mera sällsynta.¹⁾

Bestämmelser om *förläknings-* eller *skiljenämnd* för tvisters slitande innehållas i 201 aftal under redogörelseåret, omfattande 68,970 arbe-

¹⁾ Angående »hufvudaftal n:r 1 mellan Svenska Järnvägarnas Arbetsgifvareförening och Svenska Järnvägsmannaförbundet», som för samtliga tvister under aftalstiden föreskrifver förhandling för förläknings åstadkommande och ev. skiljedom, se sid. 6, not 1.

tare, eller 50 % af samtliga de af årets aftal berörda. Vid 1907 års slut berördes 48 % af samtliga arbetare, för hvilka aftal voro träffade, af dylika bestämmelser.

Ifrågarvarande aftal hafva i tab. V grupperats med hänsyn därtill, om nämnden endast äger taga befattning med meningsskiljaktigheter angående tolkning af gällande aftalsbestämmelser, s. k. rättstvister, eller om dess befogenhet är utsträckt till att omfatta jämväl s. k. intressetvister, d. v. s. meningsskiljaktigheter om villkor i nya aftal eller rörande förhållanden under aftalstiden, som ej blifvit i aftalet reglerade. Af tabellen framgår, att till den förra gruppen räknades 127 aftal omfattande 27,557 arbetare, till den senare 73 aftal med 41,407 arbetare.

Aftal tillhörande den förstnämnda gruppen, d. v. s. innehållande stadganden om förliknings- eller skiljenämnd endast för tvister rörande aftalets tolkning påträffas särskildt vid bagerier och konditorier, inom barberarerörelsen, vid en del snickerifabriker, sadelmakare- och tapetserareverkstäder, bokbinderier, bleck- och plåtslagerier, stenhuggerier och grustag, inom några byggnadsfack och vid kommunala arbeten samt inom handelsrörelse och landtransport; relativt talrikast förekommo dylika bestämmelser inom handtverket. Som nämntt räknas till denna grupp 127 aftal med 27,557 berörda arbetare, eller 20 % af samtliga redovisade, medan motsvarande siffror för år 1907 voro resp. 199 och 35,815, eller 14 % af samtliga aftalsberörda arbetare, och företer följaktligen redogörelseåret härutinnan en afsevärd relativ stegring.

Till den senare gruppen räknas framför allt riksaftalen inom tobaksindustrien, skoindustrien och den mekaniska verkstadsindustrien, tillhopa omfattande c:a 36,000 arbetare, hvilka aftal uti intressetvister föreskrifva förhandling inom nämnden för åstadkommande af förlikning medan rättstvister falla under skiljedom.

Af betydligt mindre omfattning äro de aftal, som föreskrifva skiljenämnd äfven för intressetvister, bland hvilka särskildt märkas riksaftalet inom den grafiska industrien samt 8 kommunala aftal, de senare berörande 1,238 arbetare.¹⁾ Beträffande de kommunala aftalen har man emellertid i regel gjort den inskränkningen i skiljenämndens befogenhet, att bestämmandet af ackordspriser ej får dragas under skiljedom. För öfrigt märkas bestämmelser om alla tvisters slitande genom skiljenämnd uti aftal inom bryggeriindustrien, diverse byggnadsfack och några grenar af transportverksamhet (åkeri och stufverirörelse samt telefon), eller i allmänhet inom näringsgrenar af den betydelse för samhället, att arbetsinställelse i görligaste mån måste förhindras.

¹⁾ Jfr not å föregående sida.

Under år 1907 förefunnos bestämmelser om förlikning eller skiljedom för samtliga tvister i 317 aftal, berörande 85,633 arbetare (33 %).

Stadganden om förliknings- eller skiljenämnd — vare sig för rätts-tvister enbart eller jämväl för andra tvister — förefunnos inom de flesta näringsgrenar. Viktiga undantag bilda dock malmförädlings-industri och glasindustri, där riksaftalen endast innehålla ofvan refere-rade klausul om tvisters behandling af organisationerna, samt vidare sockerindustri, väfverier, spinnerier etc., skrädderier och sömnads-fabriker, skomakeriverkstäder, sågverksindustri och pappersindustri (de två sistnämnda industrierna räknade hvar sitt aftal med skilje- eller för-likningsnämnd), järn- och stålvarufabriker, järnvägar samt sjötransport.¹⁾ Riksaftalen inom tobaksindustrien, skoindustrien och den mekaniska verkstadsindustrien (se närmare ss. 168, 187, 217) föreskrifva, som nämndt, förlikningsnämnd för samtliga tvister samt därjämte skiljenämnd i rätts-tvister. Tobaksindustriens och den mekaniska verkstadsindustriens riksaf-tal innehålla ock en utförlig förhandlingsordning med olika instanser för tvisters — intressefrågors likaväl som rättsfrågors — hand-läggning. Dylig förhandlingsordning har sedan 1904 varit gällande inom tobaksindustrien och sedan 1905 inom den mekaniska verkstads-industrien samt har under år 1908 blifvit för bägge dessa industriers vidkommande förnyad till den 1 jan. 1914.²⁾

Emellertid har vid sistnämnda aftals förnyande — liksom äfven i riksaftalen för järnverk och järngrufvor — införts det stadgandet, att som brott mot gällande aftal icke må anses af arbetsgifvaren företagen lockout, som i föreskrifven ordning beslutats af vederbörande arbets-gifvareorganisation, eller af arbetarna företagen strejk eller blockad, som sker efter medgifvande af vederbörande fackförbunds styrelse. Sådan lockout, strejk eller blockad får dock ej ske för att framkalla ändring i eller tillägg till gällande aftal eller förbindas med yrkande om sådan ändring eller tillägg.

I viss mån har härigenom förhandlingsordningen blifvit genom-bruten, i det denna icke äger tillämpning vid tvister af den vikt och be-tydelse, att de påkalla ett beslut af hufvudorganisationen om allmän arbets-inställelse. Man har infört denna bestämmelse hufvudsakligen för att möjliggöra s. k. sympatilockouter och sympatistrejker, då tvisten icke berör arbetsförhållandena parterna emellan, utan är af allmännare

¹⁾ Beträffande järnvägar se dock ofvan sid. 6, not 1 och sid. 18, not 1.

²⁾ Tobaksindustriens förhandlingsordning gäller ett år längre än den samtidigt träffade öfverenskommelsen angående arbets- och löneförhållanden m. m. inom samma industri. Därest löneaftalet uppsäges till den fastställda utlöpnings tiden, skola följ-aktligen förhandlingar om nytt aftal föras enligt förhandlingsordningen. Likaså skulle 1908 års förhandlingsordning vid Malmö stads verk och arbeten gälla sex månader längre än de samtidigt fastställda bestämmelserna angående arbets- och löne-förhållanden vid stadens arbeten.

innebörd. Direkt stridande mot grundtanken i förhandlingsordningen kan icke detta tillägg anses vara, då ju denna endast afser tvister rörande parternas arbets- och löneförhållanden.

5. Arbetslön.

Efterföljande sammanfattande framställning af de under år 1908 träffade aftalens bestämmelser rörande arbetslön inom en del viktigare näringsgrenar, där kollektivaftalet ernått en större utbredning, ansluter sig med afseende å dispositionen i väsentlig mån till den redogörelse, som i samma afseende lämnats för de vid 1908 års början gällande kollektivafталen i del III af Arbetsstatistik A: 5. De meddelade uppgifterna hänföra sig hufvudsakligen till tab. I och framställningen i »Kommentar till tab. I» i det följande, till hvilka närmare hänvisas.¹⁾

Inom bageri- och konditoriyrket blefvo under år 1908 träffade 24 aftal, berörande sammanlagdt omkring 350 arbetsgifvare och 2,000 arbetare. *Bagerier och konditorier.*

Den inom yrket sedvanliga löneformen är veckolön efter en i allmänhet tämligen detaljerad löneskala. En del aftal upptaga särskilda lönelistor för de tre inom yrket förekommande specialfacken: rågbröds- (grof-)bagerier, hvetebröds- (fin-)bagerier samt konditorier. För de sistnämnda hafva under året särskilda aftal ingåtts i tre städer: Stockholm, Göteborg och Örebro.

Bageriarbetarne indelas i lönehänseende i två hufvudgrupper: ansvars- och underarbetare. Till den förra kategorien räknas i allmänhet ugnss- och trägarbetare, wienerbagare, »tredjer» (afbräckare), raskpassare samt bordsarbetare, hvilka sistnämnda dock synas i viss mån intaga en mellanställning mellan båda grupperna; som underarbetare anses sättare samt i allmänhet hjälparbetare. Löneskillnad mellan fin- och grof-bagare förekommer särskildt allmänt i fråga om trägarbetare. För »finträget» betalas sålunda ofta 3—5 kr. mera än för »grofträget», enligt ett aftal (Västerås) ända till 7 kr. mera.

Bestämmelserna om ersättning för öfvertids- och nattarbete äro på grund af yrkets beskaffenhet helt naturligt ganska skiftande. På en del platser har man omväxlande dag- och nattskift, för hvilket senare aflöningen blir ett par kronor högre per vecka, såsom i aftalen i Göteborg samt inom Gäfleborgs län. I samma syfte är någon gång stipulerad viss förhöjning, därest arbetstiden är så ordnad, att en sammanhängande ledighet om 8 timmar ej kan beredas mellan kl. 7 e. m. och 7 f. m., såsom i Stockholm och Lund.

Allt efter den för ansvarsarbetare gällande lägsta veckolönens storlek gruppera sig aftalen sålunda²⁾:

¹⁾ Jfr ock den utförligare framställningen i Arbetsstatistik A: 5, Del. III.

²⁾ Tablån öfverst å följande sida innefattar icke trenne aftal för konditorier, ett för karamellfabrik och ett för kooperativt bageri.

O r t e r.	A n t a l		Lägsta vecko- lön för van ansvarsarb.
	aftal.	arbetare.	
Stockholm (c:a 900 arbetare), Malmberget (Norrb. l.)	2	913	Kr. 26
Västernorrlands läns landsbygd (Medelpad)...	1	60	23
Lund, Göteborg, Strömstad, Västerås ¹⁾ , Sol- lefteå	5	384	22
Örebro läns landsbygd, Hedemora, Gäfle.....	3	128	21
Landskrona ¹⁾ , Uddevalla, Örebro läns landsbygd, Västerås och Kopparbergs läns landsbygd	5	166	20
Karlskrona, Hudiksvall, Gäfleborgs läns lands- bygd (Gästrikland)	3	212	19

Jämförelse med förutvarande aftal försvåras i en del fall däraf, att i prislistan yrkesspecialiteterna grupperats olika. Nedanstående aftal erbjuda dock direkta jämförelsepunkter:

O r t e r.	Förut gällande aftal.		Lägsta veckolön för ansvars- arbetare enligt 1908 års aftal.
	År, då aftalet träffades.	Lägsta veckolön för ansvars- arbetare. Kr.	
		Kr.	Kr.
Stockholm	1905	23	26
Karlskrona	1904	15	19
Landskrona	1905	19	20
Göteborg	1905	20	22
Uddevalla	1905	16	20
Västerås	1906	18	20
Gäfle	1905	19	21
Hudiksvall	1906	18	19

*Tobaks-
fabriker.*

Det mellan Svenska cigarrfabrikantföreningen och Internationella tobaksarbetareförbundet sedan 1904 gällande riksaftalet, som utgick med år 1908, ersattes sistnämnda år af ett nytt, omfattande 45 arbetsgifvare och 3,250 arbetare. Dessutom slöto 6 arbetsgifvare, samtliga i Kristianstads län, särskilda aftal med Tobaksarbetareförbundet ²⁾; antalet af dessa aftal berörda arbetare utgjorde 71.

Den viktigaste löneformen inom denna industri är ackordlön, och 1908 års riksaf tal innehåller en utförlig styckprislista, till uppställningen i hufvudsak öfverensstämmande med den förut gällande. Tidlön förekommer blott vid vissa slags beredningsarbeten, klistring och sortering; vid beredningsarbeten är veckolönen

för nybörjare intill 16 år	5 00 kr.
» » öfver » »	7 50 »
» » » » efter 1/2 år	9 00 »

¹⁾ Kooperativt bageri.

²⁾ Tvänne arbetsgifvare hafva undertecknat hvardera 2 aftal, däraf ett afseende »husarbetare» (hemarbetare).

Därefter medgifves förhöjning i mån af duglighet.

Sortering, som är det enda mera kvalificerade tidlönsarbetet, betalas med minst 15 kr. per vecka; dock må lönen i intet fall understiga arbetarnes genomsnittliga veckoinkomst vid ackordsarbete.

Antalet under år 1908 träffade aftal vid bryggerier, rörande hvilka upplysning föreligger, utgör 17, af hvilka dock 4 endast afse hjälp- arbetare, nämligen utkörare, träarbetare och maskinister äfvensom vattenfabriksarbeterskor (de sistnämnda anslutna till Sv. varuutkörare- och handelsarbetareförbundet), medan de öfriga omfatta vid den egentliga tillverkningen anställda arbetare. Hela antalet af aftalen berörda arbets- gifvare utgör 33¹⁾ med 1,152 arbetare.

Bryggerier.

För de egentliga bryggeriarbetarne utgår lönen i allmänhet per månad eller vecka. Endast i ett aftal — Vänersborg — beräknas lönen per timme efter förebild från 1907 års Göteborgsaftal. Nyantagna arbetare få dock enligt en del aftal under de första månaderna arbeta mot dag- eller timlön. Vid Klippans bryggeri erhålla ölkokarne 20 kr. per månad mer än vanliga bryggeriarbetare; enligt Härnösandsaftalet åtnjuta mältarne, medan mältning pågår, 10 kr. ökning i den vanliga månadslönen. Dylika högre aflönade specialarbeten förekomma eljest i allmänhet ej bland de egentliga bryggeriarbetarne. För kvinnliga arbetare förekomma samtliga de nämnda tidlönsformerna vid sidan af hvarandra; en del kvinnor — buteljasköljerskor m. fl. — arbeta dessutom på ackord.

Ölutkörare aflönas efter sedvanligt provisionssystem. Enligt Hälsingborgsaftalet är sålunda den fasta månadslönen blott 35 kr., hvar- jämte provision utgår med 1 öre per $\frac{1}{2}$ butelj öl; utköraren garanteras en minimiinkomst af 115 kr. per månad. I öfriga aftal är den fasta lönen i allmänhet högre, men provisionen däremot afsevärdt lägre, stundom blott 5—10 öre per 100 buteljer; något garanteradt minimum är i allmänhet ej stadgadt. Träarbetare (tunnbindare) och maskinister ha något högre månadslön än de egentliga bryggeriarbetarne, maskinisterna därjämte särskild ersättning per timme för pannrensning o. d.

Såsom naturaförmån utgår enligt flertalet aftal en viss kvantitet »fritt öl». Ett aftal — Härnösand — medgifver dessutom fri bostad, vedbrand och lyse.

Den högsta normallönen för manlig bryggeriarbetare förekommer i Stockholm, nämligen 110 kr. per månad efter sex månaders anställning och 120 kr. efter två år. Därefter komma Eskilstuna och Hälsingborg med 100 kr. samt Ystad med omkring 95 kr. Medeltalet torde ligga mellan 80 och 90 kronor (Jönköping, Klippan, Trelleborg, Trollhättan och Härnösand). Lägst på skalan synas stå Linköping, Växjö och Vänersborg (se närmare tab. I).

¹⁾ En del af dessa hafva underskrifvit flera aftal.

Lönestegringen under året framgår af följande jämförelse med å respektive orter i förut gällande kollektivafstal stipulerade lägsta löne-satser för vanliga bryggeriarbetare:

O r t e r.	Förut gällande aftal.		Lön enligt 1908 års aftal.
	År, då aftalet träffades.	Lön. Kr.	
Stockholm.....	1905	95 per mån.	120
Eskilstuna	1905	80 " "	100
Växjö	1906	14—15 " vecka	15—16
Klippan (Krist. l.)	1905	68 " mån.	86
Hälsingborg.....	1906	19 " vecka	23
Ystad	1905	18 " "	22
Trelleborg.....	1905	75 " mån.	87.50
Halmstad	1906	19 " vecka	21.50
Vänersborg	1906	0.25 " tim.	0.30

Enligt en del förut gällande aftal — bl. a. i de ofvan anförda tre skånska städerna — höjes aflöningen under aftalstiden automatiskt år från år; i Hälsingborg och Ystad var sålunda veckolönen 19 kr. under år 1906 och 20 kr. under år 1907 o. s. v.

*Textil-
industri.*

Från till denna grupp hänförliga fabriker — spinnerier, väfverier, färgerier m. fl. — ha inkommit 20 aftal, hvaraf 2 dock ej afse egentliga textilarbetare utan reparatörer och kuskar. De öfriga 18 aftalen beröra tillsammans 2,781 arbetare, tillhörande 25 olika fabriker.

Inom textilindustrien förekommer i stor utsträckning såväl tid- som stycklön äfvensom vissa mellanformer (premiesystem o. d.); den egentliga spinningen och väfningen utföres i allmänhet på ackord, materialets sortering samt en del andra förberedande och kompletterande arbeten betalas efter tid. Vid appretering o. d. (blekning, färgning) användes ofta gruppäckord.

Då arbetarna vanligen vid ganska tidig ålder — ofta 14—16 år — komma in i fabrikena, innehåller flertalet aftal i fråga om tidlöner (timpenning) en med hänsyn till ålder och yrkesvana graderad löneskala. För uppnående af full lön erfordras i allmänhet 21 års ålder och 2 års anställning i yrket. Enligt ett Göteborgsaftal — vid en persiennefabrik — inträder högsta lön först vid 24 års ålder och 5 års anställning. Ett Norrköpingsaftal har ända till fem lönegrader, den lägsta för arbetare vid 16 års ålder med 1 års yrkesvana, den högsta för 21-årig arbetare med 5 års vana. För arbeterska brukar erfordras 18 års ålder och vanligen blott 1 år i yrket för erhållande af full lön; ett par aftal från Lund uppställa dock samma kvalifikationserfordran för manlig arbetare.

Tidlönen utgår numera öfverallt som timpenning. Ett aftal från Norrköpingstrakten visar dock huru man öfvergått från en äldre beräkningsform. Enligt detta aftal skall betalningen under första aftalsåret liksom förut lämnas i form af veckolön, hvartill kommer hyres- och skattebidrag; fr. o. m. år 1909 införes däremot timpenning.¹⁾

Lönen för vuxen (21-årig) manlig textilarbetare — som, efter hvad ofvan sagts, i allmänhet torde sammanfalla med den i tabellen angifna högsta lönesatsen — uppgår till 25 à 38 öre. Ett par af de i tab. I upptagna högsta lönesatserna²⁾ torde dock afse arbetare af särskild skicklighetsgrad och hafva därför uteslutits ur efterföljande jämförande öfversikt.

Orter.	A n t a l		Lönesats.
	aftal.	arbetare.	Öre per t.
Möln dal (Göteb. o. Bohus l.)	1	127	36
Norrköping, Möln dal	2	355	35
Lund	1	53	34
Göteborg	1	509	33
Möln dal, Gäfle	2	253	32
Västerås	1	15	31
Åby (Österg. l.), Lund, Halmstad	4	687	30
Alingsås	1	257	29
Karlshamn	1	17	28
Sjuntorp (Älfsb. l.)	1	350	25

Enligt sistnämnda aftal fordras för uppnående af angifna högsta lönesats (25 öre) blott $\frac{1}{2}$ års yrkesvana.

För arbeterskor öfver 18 år växla timlönerna allt efter ort och yrkesgren mellan 17 och 21 öre.

Beträffande de fabriker, som redan förut haft kollektiva aftal, kunna följande exempel å timlönernas stegring anföras:

Orter.	Förut gällande aftal.		Timlön enligt 1908 års aftal.
	År, då aftalet träffades.	Timlön.	
		Öre.	Öre.
Norrköping	1907	30—32	35
Lund	1906	27—28	30—31
Göteborg	1907	32	33
Gäfle	1907	28	32

¹⁾ Motsvarande öfvergångsbestämmelse finnes i ett par år 1906 slutna Norrköpingsaftal.

²⁾ Resp. 38 och 36 öre för specialarbetare öfver 24 år i Göteborg och Gäfle.

Skrädderier.

Under år 1908 hafva träffats 32 aftal inom skrädderiycket, hvaraf dock 4 voro i hufvudsak likalydande. Antalet berörda arbetsgifvare utgjorde 279, antalet arbetare omkring 2,000.

Ackordsbetalning är den inom yrket förhärskande aflöningsformen. För sådana arbeten, som ej kunna utföras på ackord (mindre reparationer o. d.), finnas emellertid vanligen ett antal arbetare anställda mot veckolön; enligt ett aftal för de större konfektionsaffärerna i Malmö betalas dylika arbetare med timlön; äfvenså är timpenning i några aftal bestämd för sådana arbeten, som ej finnas upptagna i prislistan. I andra fall skola tillfälliga ackord betalas efter öfverenskommelse, och enligt några aftal garanteras vid dylika ackord en viss timlön, i regel 50 öre. Ett aftal föreskrifver till och med garanterad timlön utan någon inskränkning. För kvinnliga veckolönsarbetare äro vanligen fastställda ett flertal lönegrader allt efter kompetens och anställningstid.

Karakteristiskt för skrädderiycket liksom en del andra beklädnadsindustrier är för öfrigt klassindelningen af arbetsställena. En del aftal upptaga nämligen för såväl styck- som tidlönsarbete flera tariffer — vanligen tre, stundom två eller fyra — hvaraf arbetsgifvaren allt efter materialets och det fordrade arbetets kvalitet äger låta tillämpa den ena eller andra. S. k. lagerarbete betalas också stundom efter viss lägre tariff.

En i aftalen allmänt förekommande bestämmelse stipulerar »fri verkstad och sybehör», som dock efter arbetarens val eller under vissa betingelser kan utbytas mot kontant ersättning.

Med hänsyn till de för manlig arbetare — i lägsta klassen — föreskrifna veckolönerna gruppera sig aftalen sålunda:

O r t e r .	A n t a l		Veckolön.
	aftal.	arbetare.	Kr.
Stockholm	1	823	29
Kopparberg m. fl. orter i Örebro län, Boden (Norrb. l.)	2	35	25
Ystad, Trelleborg, Västerås, Sundsvall jämte orter å landsbygden i Malmöhus, Koppar- bergs och Gäfleborgs l.	8	320	22—23
Linköping, Jönköping, Eksjö, Kalmar, Sölves- borg, Halmstad, Alingsås	11	408	19—21
Hässleholm	1	19	18

Veckolönernas stegring å platser, där kollektivaf tal förut varit gällande, utvisas af följande sammanställning:

Orter.	Förut gällande aftal.		Veckelön enligt 1908 års aftal.
	År, då aftalet träffades.	Veckelön. Kr.	
Stockholm	1900	22	29
Kalmar	1904	16	19
Sölvesborg	1907	18	20
Ystad	1905	18	23
Trelleborg	1906	18	22
Halmstad	1904	18	21
Kopparberg m. fl. orter i Örebro län	1905	20	25
Västerås	1905	18	23
Gäfileborgs läns landsbygd (Gästrikland)	1906	20	22

Inom skoindustrien inträdde under år 1908 en genomgripande centralisation beträffande aftalen. De båda stora arbetsgifvareorganisationerna, Svenska sko- och nåtlingsfabrikantföreningen och Örebro skofabrikantförening, ersatte nämnda år de vid olika fabriker förut gällande särskilda aftalen med hvar sitt stora aftal, omfattande det förra 19 arbetsgifvare och 2,950 arbetare, det senare respektive 7 och 842. Nya aftal ingingos därjämte vid fristående fabriker i Stockholm, Malmö, Lund och Gäfle (i Lund två i hufvudsak likalydande). Sammanlagdt reglerades under året arbetsförhållandena vid 36 skofabriker med 3,918 arbetare. Inom skomakerihandtverket ingingos under året 10 aftal, berörande omkring 150 skomakaremästare med 384 arbetare.

Skoindustri.

Vid skofabrikerna är ackordsarbetet förhärskande, och de i aftalen upptagna tidlönerna — timpenning — synas ofta egentligen blott hafva betydelse såsom garanterade minima vid arbete med nya modeller, för hvilka ackordspris ännu ej blifvit bestämda. Timlön garanteras i allmänhet också blott då fasta ackord ej finnas.

I Sko- och nåtlingsfabrikantföreningens riksaftal indelas arbetsplatserna allt efter timlönens storlek i fyra grupper. Normallönerna för manlig arbetare utgöra i enlighet härmed å följande orter:

1) Stockholm: 43 öre; 2) Göteborg: 41 öre; 3) Uppsala, Malmö, Hälsingborg, Kjäfinge, Ramlösa och Halmstad: 40 öre; 4) Knislinge, Eslöf och Vänersborg: 37 öre.

I ett fristående aftal vid en fabrik i Stockholm fastställdes timpenningen till 50 öre, alltså betydligt högre än i riksaftalet.¹⁾ Lokalaftalen för Malmö, Lund och Gäfle upptaga 40 öre, Örebroaftalet 36 öre. Enligt förut gällande kollektivafthal var timlönen i Stockholm 40—45 öre,

¹⁾ Samma aftal stipulerade en ovanligt kort arbetstid (45 $\frac{1}{2}$ t. per v.).

i Uppsala, Malmö och Ramlösa 40 öre, samt i Vänersborg och Örebro 32 öre. Vid några fabriker i Malmö samt i Hälsingborg, Halmstad, Knislinge, Eslöf och Kjäfinge betalades en veckolön af 19—20 kr., hvilket per timme utgör ungefär 35—37 öre.

I fyra skomakeriaftal från Södertälje, Göteborg, Örebro och Falun saknas alla bestämmelser om tidlön. Några aftal fastställa veckolön (24 kr. i Malmö, 18 kr. i Karlshamn och Lysekil), andra åter hafva öfvergått till timpenning (35 öre i Västerås, 37 öre i Lund och Halmstad).

Prislistorna för skomakeriverkstäderna förete för öfrigt åtskilliga likheter med de i skrädderiyrket förekommande bestämmelserna, såsom beträffande klassindelning, lägre pris för lagerarbete eller under den »döda säsongen», fri verkstad och sybehör o: s. v.

För de kvinnliga arbetarne inom skoindustrien fastställer riksaftalet timlönerna inom de olika ortsgrupperna till resp. 26, 25, 24 och 22 öre. I Lund och Örebro är timpenningen likaledes 22 öre, medan den i det förut nämnda Stockholmsaftalet uppgår till 30 öre.

Flertalet skofabriksaftal upptaga äfven successivt stigande löneskalor för de inom industrien sysselsatta minderåriga. Enligt riksaftalet är således minimilönen efter sex månaders lärotid för en 14—15 års yngling 14 öre, som småningom ökas till 32 öre (29 öre i ortsgrupp IV) vid 18—19 års ålder. För flickor är motsvarande siffra 12 resp. 10 öre, som efterhand höjes till 18 resp. 16 öre vid 17 år. Aftalet för handskoarbetarne i Malmö upptager också en löneskala för lärlingar med 5 kr. per vecka som begynnelse-lön.

*Garfverier och
läderfabriker.*

Inom garfveriindustrien träffades under året 15 kollektivaftal¹⁾, hvaraf ett omfattande två läderfabriker. Hela antalet arbetare, hvilkas arbetsförhållanden härigenom reglerades, utgjorde 371.

Ackordsprislistor äro bifogade de flesta hithörande aftal. Att dylika i några fall saknas, torde sammanhänga därmed, att man i detta liksom i en del andra yrken stundom ansett det nödvändigt att för utomstående hemlighålla tillverkningskostnaderna. Bestämmelser om tidlön förekomma för öfrigt i alla aftalen, och är aflöningen vanligen beräknad per timme; endast i ett par fall förekommer veckolön. I allmänhet skiljes i lönehänseende mellan yrkes- och grofarbetare, hvarjämte ofta tillkomma en eller ett par lägre lönegrader för nybörjare; ett aftal innehåller en tämligen detaljerad löneskala för lärlingar af båda könen från 14 år och därutöfver. Flera aftal föreskrifva, att ej yrkesutbildad arbetare, som kan utföra maskin-, bords- o. d. arbete eller som uppnått samma skicklighet som yrkeslärld, också skall få motsvarande aflöning.

¹⁾ Ett af dessa aftal afsåg endast eldare (uppgörelse efter konflikt). — För öfriga arbetare vid fabriken i fråga gäller fortfarande äldre aftal.

Timlönerna växla för grofarbetare mellan 25 och 34 öre, för yrkeslärda mellan 34 och 40 öre; variationerna i de sistnämnda lönesatserna framgå närmare af följande öfversikt:

O r t e r.	A n t a l		Timlön. Öre.
	aftal.	arbetare.	
Ängelholm, Kjäfvinge (Malmöhus l.)	2	56	40
Kristianstad, Landskrona, Uddevalla	3	58	38
Ystad, Vollsjö (Malmöhus l.), Hallsberg, Malung (Kopparb. l.), Gäffe ¹⁾	5	108	37
Karlskrona, Lund	2	63	36
Gislaved (Jönk. l.), Falkenberg	2	88	34—35

Flera aftal innehålla bestämmelser om lönens automatiska stegring under aftalstiden.

Tillfälle till jämförelse med förutvarande aftal erbjuder sig blott i några få fall. Som exempel må anföras, att timlönerna i Kristianstad och Landskrona, som i 1905 års aftal bestämdes till 33 öre, 1908 fastställdes till 38 öre; i förstnämnda stad hade dock redan 1906 enligt aftalet en höjning till 35 öre ägt rum. Vid ett garfveri i Malung tillämpades sedan 1906 en prislista, som för yrkesvan arbetare föreskref 19.50 kr. per vecka (32.5 öre per timme); detta ändrades 1908 till 37 öre per timme.

Slutligen torde böra anmärkas, att flera aftal innehålla bestämmelser om tillhandahållande af arbetskläder, såsom handskar, förskinn m. m. eller ersättning därför, hvilka stadganden betingas af hänsyn till yrkets säregna beskaffenhet (handhafvande af frätande syror o. d.).

Antalet under redogörelseåret träffade aftal inom sågverksindustrien, om hvilka uppgifter föreligga, utgör 34, berörande lika många arbetsgifvare med sammanlagdt 3,861 arbetare.

*Sågverk och
hyflerier.*

De egentliga sågverksarbetarnes löner bestämmas i första hand af sågningsackordet. Prislistan innehåller i regel ett s. k. grundackord, upptagande de priser sågverket betalar för hvarje försågadt parti timmer (vanligen per 100 eller 1,000 styck) allt efter olika dimensioner. Därtill kommer en i allmänhet ganska detaljerad tablå öfver grundackordssummans fördelning på de i arbetet deltagande; fördelningen uträknas med indextal, hvarvid försågarens andel brukar sättas = 100.

Vid åtskilliga sågverk finnas äfven hyflerier, brädgårdar och andra träförädlingsanläggningar, för hvilka likaledes prislistor äro uppgjorda.

En del aftal bestå egentligen blott af dessa prislistor, men de flesta innehålla därjämte öfverenskommelser om tidlöner för dels reparatörer m. fl. arbetare, som ej ha andel i sågningsackordet, dels ock för egent-

¹⁾ Timpenningen utgör blott 35 öre, hvartill emellertid kommer hyresersättning med 70 kr. per år (= ca 2 öre per timme).

liga sågverksarbetare vid sådant arbete, där ackordet ej kan tillämpas. Tidlönerna betecknas stundom uttryckligen som garanterade minimilöner, och i andra fall torde de hafva betydelse som norm vid eventuell revidering af ackordsprisen. Dessa kunna nämligen ej lämpligen fastställas för längre tid framåt — de gälla ofta blott ett år — och vanligen är förbehåll gjort för deras omreglering i händelse af nya maskiners införande o. d.

Tidlönerna utgå vanligen i form af timpenning, men beräknas stundom per dag. I enstaka fall förekomma vecko- och månadslöner för viss personal.

För de högst aflönade arbetarekategorierna (försägare, förkantare, hyflare, plankbärare m. fl.) uppgår timlönen till följande belopp:

55 öre i 1 aftal med	75 arbetare
40 » » 6 » »	444 »
38 ⁵ » » 1 » »	350 »
35 » » 6 » »	901 »
30 » » 6 » »	494 »

Högsta lönesatsen, 55 öre för hyflare, förekommer i Stockholm. Handtlangare, hjälparbetare o. d. aflönas med 20—30 öre; vid ett par sågverk i Kronobergs län förekommer en så låg timlönesats som 15 öre, hvartill dock äro att lägga naturaförmåner.

*Snickeri- och
möbel-
industri.*

Inom snickeriindustrien hafva, enligt föreliggande uppgifter, under året ingåtts 27 aftal, berörande tillsammans 1,620 arbetare. Såsom ortsaftal kunna 6 betraktas, hvaremot de öfriga afse enskild arbetsplats.

Prislistor för ackordsarbete åtfölja aftalen med ett par mindre betydande undantag. Dessutom äga arbetarna att mot för tillfället öfverenskommen stycklön utföra i prislistan ej upptagna arbeten. Timlön garanteras enligt en del aftal endast vid dylika tillfälliga ackord, enligt andra däremot vid allt ackordsarbete. För öfrigt är naturligtvis åtskilligt snickeriarbete af den art, att det ej lämpligen kan betalas med annat än tidlön, och den i aftalen öfverenskomna timpenningen torde därför äga ganska stor betydelse — åtminstone hvad gäller handverket — för den faktiska lönenivåns gestaltning.

För fullgod arbetare föreskrifves vanligen 21 års ålder och 4 års yrkesvana. Enligt några aftal äga möbelsnickare, svarfware och andra kvalificerade specialarbetare åtnjuta något högre timpenning än maskinarbetare o. d., hvaremot brädgårds-, sågverks- och andra grofarbetare äro lägre aflönade.

Den för fullgod yrkesarbetare — enligt ofvanstående definition — förekommande högsta lönesatsen är 45 öre, den lägsta 30 öre. Tim-

penningen växlar eljest mellan 32 och 42 öre, såsom framgår af följande öfersikt:

Orter.	A n t a l		Timlön. Öre.
	aftal.	arbetare.	
Malmö, Härnösand	2	10	45
Åstorp (Krist. l.), Västerås	2	24	41—42
Norrköping, Göteborg, Falun, Söderhamn	4	122	40
» (omfattar 18 arbetsgifvare)	1	276	39
Mjölby (Österg. l.), Klippan (Krist. l.), Karlstad, Gäfle ¹⁾	4	306	38
Påarp (Malmöhus l.), Västerås	2	57	36—37
Olika orter å landsb. i östra och södra Sverige	8	321	35
Ronneby, Arvika	2	78	33—34
Säfsvenäs (Göteb. o. Bohus l.)	1	515	32
Uddevalle	1	100	30

De under redogörelseåret träffade aftalens förhållande till förut gällande med afseende å lön för fullgod yrkesarbetare framgår af efterföljande öfersikt:

Orter.	Förut gällande aftal. År, då aftalet träffades.	Timlön för fullgod yrkes- arbetare. Öre.	Timlön enligt 1908 års aftal. Öre.
Flen (Söderm. l.)	1907	32	35
Norrköping	1904	36	39
Mjölby (Österg. l.)	1905—06	30—35	38
Blomstermåla (Kalmar l.)	1906	33	35
Klippan (Krist. l.)	1906	32	38
Malmö	1907	44	45
Arvika	1907	33	34
Västerås	1904	35	42
Falun	1905	36	40
Gäfle	1906	36	38
Söderhamn	1906	35	40
Härnösand	1907	38	45

Om man undantar Härnösandsaftalet — enligt hvilket f. ö. timpenningen redan 1909 höjdes till 48 öre — förefinnes i allmänhet ingen eller högst obetydlig skillnad mellan 1907 års och 1908 års aftal. Däremot förete de senare aftalen ofta ganska väsentliga höjningar i jämförelse med dem, som ingingos under åren 1904—06.

¹⁾ Gäfleaftalet (ej upptaget i tab. I) berör 193 arb.

Trämasse- och
pappersin-
dustri.

Aftal föreligga för redogörelseåret från 38 trämassefabriker och pappersbruk med sammanlagdt 4,523 arbetare.

I fråga om aflöningsystem uppvisa trämasseaftalen vissa likheter med sågverksindustriens aftal. Till grund för beräkningen ligger i båda fallen ett gemensamhetsackord, vid trämassefabrikerna fastställt i förhållande till fabriken totalproduktion och utgående per ton tillverkad massa. I vedrenserier och kokerier förekommer gruppäckord, beräknadt per kokare. Däremot betalas barkskalning o. d. arbete med vanlig stycklön.

Vid sidan af ackordet innehålla trämasseaftalen i allmänhet också bestämmelser om tidlön (dags- eller timpenning, stundom månadslön). Detta är den normala aflöningsformen för reparatörer, montörer, snickare, murare, metallarbetare m. fl. Äfven ackordsarbetarne äro vanligen i aftalen tillförsäkrade tidlöner, hvilka utgå i den händelse nya maskiner eller arbetsmetoder komma till användning eller eljest arbete förekommer, vid hvilket ackordsberäkning ej kan användas. Stundom föreskrifves, att tidlönen skall gälla som garanterad minimiinkomst per skift; enligt andra aftal åter skall ackordet beräknas efter en viss minimitillverkning, hvarigenom arbetarne skyddas mot följderna af produktionens nedgång under denna gräns. Vid en del fabriker användes ett kombineradt tids- och ackordssystem: ackordssatserna äro här satta så lågt, att de blott utgöra ett slags premier utöfver den under alla omständigheter utgående tidlönen.¹⁾

Vid pappersbruken förekommer tidlön i större utsträckning än vid trämassefabrikerna. Liksom vid dessa användes dock, som nämnt, ett kombineradt tid- och ackordlönssystem, i det arbetarna erhålla premie, allt efter som produktionen öfverstiger en viss normalkvantitet. En del transportarbeten, sortering o. d. betalas med stycklön.

De inom trämasse- och pappersindustrien sysselsatta arbetarne uppdelas efter sina olika funktioner vid produktionsprocessen i ett stort antal högre och lägre aflönade specialiteter. För en skematisk framställning af lönenivån vid de särskilda anläggningarna torde det lämpligaste vara att endast taga hänsyn till de högsta i resp. aftal förekommade lönesatserna (Jfr tab. I med kommentar). Timlönen för de bäst aflönade arbetargrupperna varierar mellan 50 och 27 öre. Högst på skalan i detta hänseende stå fyra här nedan i en grupp sammanförda aftal från Göteborg och Örebro stad samt Gäfleborgs och Västerbottens län. Aftalens gruppering efter de högsta lönesatserna framgår i öfrigt af vidstående sammanställning:

¹⁾ Lönelistan för en sulfidfabrik i Gästrikland upptager följande 3 kolumner:

1. Timpenning vid fabriksdrift.
2. Ackord pr ton (utöfver 90 ton pr vecka).
3. Stillsätts-timpenning.

41—50 öre: 4 aftal med 577 arbetare.

36—40 „ 4 „ „ 716 „

31—35 „ 8 „ „ 882 „

26—30 „ 7 „ „ 910 „

Medräknas 3 ej fullt jämförliga aftal, där motsvarande lönesats uppgår till 26—30 öre, kommer sista gruppen att omfatta 10 aftal med 1,045 arbetare.

Bestämmelser om naturaförmåner förekomma i åtskilliga aftal (Jfr kommentar till tab. I).

Inom bokbinderiyrket ingingos under år 1908 4 aftal, berörande *Bokbinderier.* 1,856 arbetare. Ojämförligt mest omfattande och betydelsefullt af dessa var det, som afslöts mellan Bokbindaremästareföreningarna i Stockholm och Eskilstuna samt vederbörande arbetareorganisationer att gälla intill 1913 års slut. Antagandet af gemensamma aftalsbestämmelser för dessa båda städer afsågs, såsom ock i aftalet sägs, att vara första steget till genomförandet af riksafstal inom facket. Med afseende å aflöningens höjd skulle de olika orterna genom öfverenskommelse mellan Sveriges bokbinderiidkareförening och Svenska bokbindareförbundet fördelas å ett lämpligt antal grupper. Tillsvidare fastställdes blott att Stockholm, därest en sådan indelning blefve genomförd, borde tillhöra grupp I och Eskilstuna grupp II. I den senare staden skulle arbetslönen enligt aftalet utgå med 2½ % lägre belopp än i Stockholm.

Aftalet upptager såväl tidlöner (minima per timme) som ackordstariffer för vissa slags arbeten. Endast då ackorden ej äro i specialtariff fastställda, garanteras minimilön vid styckarbete. För sådana fall, som ej äro förutsedda i aftalet och de vidfogade specialtarifferna, skola organisationernas styrelser träffa öfverenskommelse.

Minimilönerna utgå med följande belopp per timme:

	Manliga arbetare.	Kvinnliga arbetare.
Under de två första utlärlingsåren	40 öre	27 öre
„ „ tre följande „	45 „	28 „
därefter.....	50 „	29 „

I mån af ökad arbetsduglighet skall arbetare erhålla högre aflöning; å andra sidan må lönen till mindre arbetsför utgå med lägre belopp, som eventuellt fastställas af den enligt aftalet upprättade permanenta tariffnämnden.

Enligt de förut — sedan 1906 — gällande aftalen i Stockholm och Eskilstuna utgick aflöningen för manlig arbetare med resp. 20, 23 och 25 kr. per vecka. Med de ofvan anförda timlönerna kan motsvarande inkomst beräknas till:

	Kr.	Kr.	Kr.
Lönesats (per timme)	0·40	0·45	0·50
Inkomst: ordinarie arbetsvecka (54 t.)	21·60	24·30	27·00
effektiv medeltalsvecka (52 $\frac{1}{3}$ t.)	20·92	23·54	26·15

Boktryckerier. Det för åren 1904—07 slutna riksaf talet mellan Svenska boktryckareföreningen och Svenska typografförbundet prolangerades äfven för år 1908. Under detta år fördes emellertid förhandlingar, som resulterade i antagande af ett nytt aftal, afsedt att gälla 1909—1912.¹⁾ Aftalet har uppgifvits beröra 374 arbetsgifvare och 6,528 arbetare.

Ur lönesynpunkt äro landets tryckorter enligt aftalet fördelade i sex klasser.²⁾ Arbetsslönen beräknas enligt tarifferna som såväl tidlön som ackordlön.

Grundackordspriset för civilsättning med afläggning af 1,000 bokstäfver utgör allt efter stilsort:

klass 1.....	43—71 öre	klass 4.....	36—60 öre
» 2.....	40—66 »	» 5.....	34—57 »
» 3.....	38—63 »	» 6.....	32—53 »

För tidningssättning äro grundprisen 10 % högre. För svårare arbeten, öfvertid m. m. betalas procentförhöjning å grundackordspriset.

Tidlönen utgår som veckolön. De i tarifferna upptagna lönesatserna äro minimilöner och måste, enligt beslut af 1908 års tariffkommitté, betraktas som begynnelselöner.³⁾

Tarifferna för civil- och tidningssättning upptaga vid sidan af de ofvan nämnda ackordsprisen äfven veckolöner, och för maskinsättare är den senare aflöningsformen regel. Lägsta veckolönen utgör för civilsättare efter 4 års praktik utöfver lärotiden:

Klass	1	2	3	4	5	6
Kronor	30·00	27·50	26·00	24·50	23·00	22·00

För maskinsättare i civiltryckeri är lönen 4 kr. högre (34—26 kr. der vecka).

Sättning af tidning, som utkommer högst 2 gånger i veckan, betalas lika med civilsättning. För tidning, som utkommer 3—5 gånger, höjes

¹⁾ Detta aftal förklarades efterorstrejken brutet, hvarefter förhållandena inom facket ordnades af en skiljedomstol, som fastställde nytt aftal att gälla från 1 okt. 1910 till 1 juli 1914.

²⁾ Enligt förut gällande aftal voro klasserna tre; förutom lönen skulle emellertid kvartalsvis utgå lokaltillägg af olika storlek, hvarigenom hela antalet lönegrupper faktiskt äfven då blef 6.

³⁾ »De arbetare, som framför andra visa sig förtjänta af uppmuntran, böra erhålla en dylik, ty endast under sådana förhållanden blir det möjligt att vinna en ökad arbetsintensitet, hvars förutsättning är, att den större arbetsprestationen aflönas högre än den mindre.»

veckolönen med 1 kr. (för maskinsättare 2 kr.) och för daglig tidning med ytterligare 1 kr. (för maskinsättare 4 kr., alltså 6 kronor utöfver betalningen för civilsättning).

För snällpresstryckare och civilstereotypörer äfvensom skickligare digelpresstryckare, som användas för finare tryck, utgå samma löner som för civilsättare, nämligen 22—30 kr.; rotationstryckare och stereotypörer med 5 års anställning betalas 6 kr. högre, eller med 28—36 kr.

Förutom dessa lönesatser, afsedda för fullt utbildade typografer med mera själfständigt arbete, upptaga tarifferna naturligtvis en mängd lönebestämmelser för lärlingar och hjälparbetare af olika slag. I kol. 5 af tab. I äro uppförda lönesatserna per vecka för 2:dra biträden vid rotationspress efter fyllda 21 år och 3 års anställning i yrket. Dessa lönesatser utgöra i klass 1 (Stockholm med Sundbyberg) 21 kr. och därefter 1 kr. mindre i hvarje närmast lägre klass, alltså 16 kr. i klass 6.

Så godt som hela den svenska malmförädlingsindustrien fick under år 1908 sina arbetsförhållanden reglerade genom riksafstal. Arbetsgifvaresidan representerades härvid af Järnbruksförbundet; å arbetarnes vägnar undertecknades bruksarbetarnes aftal af Sv. järn- och metallarbetareförbundet och grufarbetarnes af Sv. grufarbetareförbundet, hvarjämte Grof- och fabriks- samt Träarbetareförbunden stodo som medkontrahenter till båda aftalen.

Malmförädlingsindustri.

Enligt riksaftalet för järnverken skola utgå följande minimilöner:

Yrkesarbetare, öfver 24 år med 7 års yrkesvana	34 öre per timme
» » 21 » » 4 » »	30 » » »
Grufarbetare, » 21 »	27 » » »

Yrkesarbetare, som ej arbetat 4 år i yrket, affönas som grofarbetare; samma bestämmelse gäller ackordsarbetare, då de utom sin vanliga sysselsättning arbeta per timme. Under sitt vanliga arbete äro dessa däremot, för så vidt ackordet ej är fastställt i den vid arbetsplatsen gällande fasta prislistan, tillförsäkrade en minimilön af 25, 28 eller 32 öre, allt efter arbetets beskaffenhet och det därmed förenade ansvaret.

För grufarbetare fastställer riksaftalet följande minimilöner:

	Grufarbete		Annat arbete öfvan jord.
	under jord. Öre.	i dagbrott. Öre.	
Grufarbetare	36	32	27
Grufbyggare, öfver 21 år	37	33	30
Yrkesarbetare, » » »	—	—	30
Grofarbetare, » » »	—	—	27

För öfrigt bör allt arbete, där så lämpligen ske kan, utföras på ackord, och skola för detta ändamål vid hvarje gruffält normerande prislistor upprättas. Tillfälliga ackord skola af arbetsgifvaren så regleras, att de motsvara de i prislistan fastslagna, närmast jämförliga ackord.

Enligt hvad båda aftalen föreskrifva, kan arbetare därjämte allt efter skicklighet och flit erhålla högre lön, och skola dugliga arbetare, som ett flertal år arbetat i yrket, erhålla högre lön än minimilönen. Bestämmelserna om minimilön få ej heller föranleda nedsättning i förut utgående timlöner. Å andra sidan gälla dessa bestämmelser ej arbetare, som redan uppnått 50 års ålder och innehafva lägre timpenning än hvad annars skulle vara minimum. Undantag kunna jämväl göras för arbetare, som på grund af sjukdom, lyte eller ålder — öfver 60 år — fått sin arbetsförmåga nedsatt.

De i aftalen bestämda minimilönerna äro fastställda under förutsättning, att förmåner af fri bostad (hyresbidrag), vedbrand, potatisland och dylikt ej åtnjutas af arbetaren. Vid borttagande af dessa förmåner skola dock lönerna så regleras, att arbetarnes inkomster ej minskas. Värdesättning skall därvid företagas af en för ändamålet tillsatt nämnd.

*Mekaniska
verkstads-
industrien.*

Genom öfverenskommelse af den 21 december 1908 blef det mellan Verkstadsföreningen och vederbörande fackförbund den 9 november 1905 slutna kollektivaf talet med vissa smärre ändringar, hufvudsakligen i fråga om bestämmelserna angående arbetsinställelse, prolongeradt på ytterligare fem år. Förutom denna uppgörelse, berörande 163 arbetsgifvare och cirka 30,000 arbetare, träffades under året 12 lokalaf tal,¹⁾ omfattande sammanlagt 437 arbetare.

Det förnyade riksaf talet upptog liksom det förut gällande följande minimilöner (öre per timme):

	Grupp I ²⁾	Grupp II	Grupp III
Yrkesarbetare, öfver 24 år, som arbetat 7 år i facket	39	34	32
» » 21 » » » 4 » »	36	30	28
Grof arbetare » » »	32	26	25

I fråga om den förstnämnda arbetarekategorien innehöll det förutvarande af talet ursprungligen blott en bestämmelse, att särskilda högre minimilöner kunde fastställas, och skulle därom omedelbart inledas förhandlingar vid hvarje särskild verkstad. Dylika minimilöner blefvo ock fastställda genom ett tillägg till riksaf talet, som trädde i kraft 1 april 1907.

¹⁾ Ett af dessa aftal omfattar 11 verkstäder.

²⁾ För de olika orternas gruppering se närmare ss. 219, 220.

Bestämmelserna om ackordsarbete m. m. äro i den förnyade överenskommelsen äfvenledes oförändrade.

Den i riksaftalet använda klassifikationen af arbetarne förekommer jämväl i ett flertal lokalaftal. Minimilönerna för de olika arbetarekategorierorna utgöra sålunda enligt aftal å följande orter:

Norrköping	resp.	38 ¹⁾	34	31 öre
Lysekil	»	38	34	27 »
Kopparberg	»	38	32	27 »

Samtliga dessa lönesatser äro, som synes, högre än de enligt riks-aftalet för arbetsplatser utom Stockholm (grupp I) gällande. Ett aftal från skånska landsbygden stipulerar resp. 32, 30 och 28 öre, ett från Varberg 33, 29 och 26 öre samt ett från Oskarshamn samma löner som riks-aftalets andra grupp. De lägsta lönesatserna anträffas vid en verkstad i Värmland, nämligen resp. 28, 24 och 21 öre, hvartill emellertid kommer fri bostad.

Från stenindustrien föreligga 15 aftal, af hvilka tvänne äro mera omfattande, det ena berörande 12, det andra 6 arbetsplatser. Antalet arbetare, som beröras af dessa aftal, uppgår till omkring 1,200. *Stenhuggerier.*

Huggning af sten utföres i regel på ackord, och samtliga aftalen innehålla prislistor för detta arbete. Därest ackordspriset ej är i prislistan fastställt, skall enligt ett aftal — Stenindustriförbundets Ostkustförening — minimilönen vara garanterad. Vid en makadamfabrik föreskrifver aftalet garanterad timlön under öfvergångstiden, intill dess nya ackord blifvit fastställda på grundvalen af nyinförda, förbättrade arbetsmaskiner. Eljest utgår tidlön till stenhuggare endast då de arbeta med brytning af råmaterial, lastning eller annat dem icke egentligen tillhörande arbete. Vid lastningsarbete, som torde vara den tyngsta sysslan, utgår timpenningen vanligen med några öre mer än vid annat tidlönsarbete.

Borrare, kilare och andra i stenbrotten sysselsatta arbetare aflönas stundom på ackord, men, som det synes, oftare efter tid. Schaktning och andra grofarbeten utföras mot timlön och likaså transport och lastning. Maskinskötare erhålla enligt ett par aftal dagspenning, eljest timlön.

De till transportarbetare och stenhuggare vid lastning och dylika tyngre arbeten å olika orter utgående timlönerna utvisas af nedanstående tablå:

O r t e r.	A n t a l.		Timlöna. Öre.
	aftal.	arbetare.	
Stockholm	1	334	60
Linköping, Grafversfors (Österg. l.), Karlshamn.....	3	78	44—45
Olika orter på landsbygden i Kalmar l., Blekinge l., Hallands l. samt Göteborgs och Bohus l.	7	598	40

¹⁾ För vissa arbetare ända till 45 öre.

Timpenningen för grofarbetare utgör vanligen 30—35 öre.

Den nominella lönen reduceras emellertid genom den vid en del stenhuggerier gällande bestämmelsen, att arbetarne själfta skola hålla sig med verktyg och ammunition. Stundom föreskrifva dock aftalen, att dylikt material mot visst pris skall tillhandahållas af arbetsgifvaren. Borrstål m. m. bekostas också vanligen af denne, liksom naturligtvis alla större arbetsmaskiner.

Glasbruk.

Af de tre arbetsgifvareorganisationerna inom glasindustrien var Småglasbruksförbundet den första, som fick sina arbetsförhållanden enhetligt reglerade; ett gemensamt aftal för 11 hithörande bruk trädde sålunda i kraft med 1908 års ingång och är redovisadt i den förut offentliggjorda aftalsundersökningen. Buteljglasbruksförbundet förde under år 1908 med arbetarna förhandlingar om ett riksaf tal, men uppnådde öfverenskommelse endast med Sv. arbetareförbundet. Följande år träffades emellertid uppgörelse jämväl med Sv. grof- och fabriksarbetareförbundet. För fönsterglasbruken har däremot något gemensamt aftal ännu ej åvägabragts. Däremot träffades under år 1908 kollektivaf tal för en del enskilda arbetsplatser tillhörande denna grupp.

Det ofvan nämnda — under år 1908 slutna — riksaf talet för buteljglasbruken omfattade 7 bruk; dessutom träffades under redogörelseåret 7 aftal för enstaka glasbruk. Hela antalet af aftalen berörda arbetare uppgick till 1,446.

Den egentliga glastillverkningen utföres under normala förhållanden på ackord. Vid fönster- och småglasbruken förekommer i allmänhet gruppäckord (arbetarne indelas i »verkstäder» eller »kompanier»).

Tidlön utgår enligt aftalen vanligen blott i händelse af vissa rubbningar i arbetets gång eller eljest, då stycklön ej lämpligen kan användas. Enligt buteljglasbrukens riksaf tal betalas sålunda 75 öre per timme, då buteljer göras som prof, samt 50 öre, då arbetare blifvit anbefalld att verkställa »femning» eller andra åtgärder att förbättra odugligt glas. Vid de regelbundna afbrott i arbetet, som årligen bruka inträffa för reparation af ugnar o. d., erhålla arbetarna enligt ett aftal från Stockholms län ersättning med 3 kr. per dag, dock med skyldighet att deltaga i förefallande sysslor. Vid buteljglasbruken är ersättningen vid dylika tillfällen 2 kr. per dag och utgår blott, därest afbrottet varat utöfver 4 veckor; eljest åtnjutes aflöning endast af de arbetare, som tagas i anspråk för reparationsarbetet.

För eldare, smältare och dylik personal är den vanliga aflöningsformen månads- eller veckolön, för snickare, grofarbetare m. fl. dags- eller timpenning.

Vid de flesta bruken äro arbetarne enligt aftalen tillförsäkrade fri bostad och bränsle, vid några därjämte potatisland.

Antalet tegelbruk, vid hvilka kollektivaftal under år 1908 träffades, *Tegelbruk.* utgjorde 21 med tillsammans 819 arbetare.¹⁾

Samtliga aftal innehålla bestämmelser om såväl ackord- som tidlön. Den senare utgår för vanliga grofarbetare (fullgod arbetare) alltid såsom timpenning. Maskinister, brännare och andra specialarbetare aflönas stundom per dag (skift) eller vecka; sistnämnda arbetare åtnjuta dessutom premie, då arbetsprestationen öfverstiger viss storlek. Timpenningen för grofarbetare växlar mellan 37 och 27 öre, såsom närmare framgår af nedanstående tablå:

O r t e r.	A n t a l		Timlön. Öre.
	aftal.	arbetare.	
Örebro.....	1	60	37
Nyköping, Vänersborg	4	155	35
Hälsingborg	1	45	34
Linköping, Klippan (Krist. l.)	2	77	33
Flera orter å landsbygden i Stockholms, Västmanlands och Malmöhus län, Falkenberg och Sundsvall	7	329	30
Malmöhus läns landsbygd	4	122	28
	1	30	27

Någon mer afsevärd förskjutning af lönenivån synas de under året slutna aftalen ha medfört endast i så måtto, att de lägsta lönesatserna på en del platser blifvit icke oväsentligt förhöjda. Till och med det kollektivaftal, som står lägst på skalan beträffande timlönen för grofarbetare — 27 öre — höjer sig härutinnan afsevärdt öfver det förut å samma arbetsplats gällande aftalet, som för grofarbetare föreskref endast 22 öres timlön. Ett par aftal innehålla bestämmelser om automatisk stegring af lönen efter viss tid.

Antalet och omfattningen af de kollektivaftal, som under år 1908 träffades inom de viktigare yrkena tillhörande husbyggnadsverksamheten, framgår af nedanstående tablå: *Byggnadsverksamhet.*

Y r k e n.	A n t a l		a) Hus- byggnads- verksamhet.
	aftal.	berörda arbetare.	
Grofarbetare.....	18	4,186	
Träarbetare	18	3,769	
Målare	28	3,210	
Murare	7	1,208	
Elektr. montörer.....	2	762	
Rörarbetare	6	743	

¹⁾ Vid ett bruk gällde löneregleringen endast maskinister.

Därtill komma en del — hufvudsakligen Stockholm berörande — aftal för förgylleri- och glasmästeriarbetare, gipsrörare m. fl. samt några mindre omfattande aftal för kakelugnsmakare och skorstensfejare.

Af hithörande aftal blefvo omkring ett femtiotal fastställda af skiljenämnd i samband med biläggandet af den stora arbetsinställelsen inom byggnadsverksamheten under sommaren 1908. Samtliga dessa aftal innehålla det förbehåll, att därest under aftalets giltighetstid kommer att mellan Centrala arbetsgifvareförbundet och vederbörande fackförbund träffas öfverenskommelse om vissa »allmänna bestämmelser för byggnadsindustrien i Sverige», dessa bestämmelser omedelbart skola vinna tillämpning i stället för motsvarande stadganden i respektive aftal. Sedan dylik öfverenskommelse under år 1909 blifvit träffad, kunna arbetsförhållandena äfven inom detta område i hufvudsak sägas vara enhetligt reglerade öfver hela riket.

»Arbetet utföres antingen på tid eller på ackord, skolande den form för lönens utgående, som för hvarje särskildt arbete blifvit fastställd, ovillkorligen fasthållas.» Denna bestämmelse, hvilken är införd i § 1 af det i enlighet med 1909 års öfverenskommelse upprättade aftalsformuläret, återfinnes i flera af de under 1908 träffade aftalen. Då emellertid tydligtvis ackord ej alltid kan tillämpas för de mångskiftande arbeten, som inom byggnadsverksamheten förekomma, torde tidlönen här spela en större roll än eljest plägar vara fallet inom de näringsgrenar, där ackordsbetalning jämväl utgör regelmässig löneform.

Åtminstone inom de fyra yrkesgrupper — murare, målare, träarbetare och grofarbetare — hvilka i det följande skola behandlas, utgår tidlönen städse som timpenning. Hvarje aftal upptager vanligen endast en lönesats, afsedd för fullgod arbetare, och erfordras enligt några aftal för uppnående af denna lönesats vissa års vana i yrket. För arbetare med afsevärdt nedsatt arbetsförmåga medgifves vanligen nedsättning af timlönen med 10—20 % (i regel 15 %).

Timlönesatserna inom nämnda yrkesgrupper framgå närmare af nedanstående sammanställningar:

Orter.	Antal		Timlön. Öre.
	aftal.	arbetare.	
<i>Murare:</i>			
Stockholm	2	1,000	65
Ludvika med omnejd (Kopparb. 1.)	1	25	60
Nyköping	1	20	53
Kalmar, Västervik	2	124	50
Sköfde	1	39	46

O r t e r.	A n t a l		Timlön.
	aftal.	arbetare.	Öre.
<i>Målare:</i>			
Stockholm	1	2,000	68
Södertälje, Sundsvall, flera orter i Norrbottens län	5	257	55—65
Katrineholm, Norrköping, Linköping, Växjö, Kalmar, Karlshamn, Kristianstad, Landskrona, Ystad, Trelle- borg, Karlstad, Falun, Söderhamn, Hudiksvall	14	726	48—51
Söderköping, Motala, Visby, Ronneby, Hässleholm, Fal- köping, Arvika	7	220	41—45

Träarbetare:

Stockholm	6	3,185	55—60
Ekerö (Stockh. l.), Norrköping	2	178	46—50
Eslöf, Kjäfinge (Malmöh. l.), Västerås, Smedjebacken och Ludvika (Kopparb. l.), Vallvik (Gäflab. l.)	7	227	45
Kalmar, Västervik, Borås	3	179	40—44

Grofarbetarnes aftal upptaga, i motsats mot de öfriga arbetaregrupperna, vanligen ett flertal lönesatser, allt efter arbetets art. Arbete, som ställer större fordringar på yrkesutbildning (cement- och asfaltarbete m. m.) eller kroppsstyrka (tegelbärning o. d.), betalas högre än vanligt handtlagnings- och hjälparbete. I Stockholm växla sålunda lönesatserna mellan 40 och 60 öre, i Vaxholm mellan 44 och 62, medan eljest i landsorten de lägsta lönesatserna uppgå till 32—38 öre och de bäst aflönade grofarbetarna hafva 40—50 öre per timme.

Särskild ersättning för en del med viss svårighet eller risk förbundna arbeten föreskrifves stundom i aftalen för målare liksom för plåtslagare och andra vid byggnadsverksamhet sysselsatta arbetare. Å andra sidan föreskrifver aftalet för målare i Söderhamn 5 öres nedläggning i timpenningen vid verkstadsarbete under vintermånaderna, då mörkret inskränker arbetstiden för byggnadsverksamheten. Bestämmelser om lönetillägg och ersättning för resor och andra extra omkostnader vid arbete utom den ort, där arbetaren är bosatt, förekomma i flertalet hithörande aftal.

Efterföljande sammanställning utgör en jämförelse mellan vissa lönesatser i de under redogörelseåret träffade aftalen och motsvarande lönesatser i förut gällande aftal för målare, träarbetare och grofarbetare.

O r t e r.	År för förutv. aftals träffande.	T i m p e n n i n g					
		enl. förut gällande aftal.	enl. 1908 års aftal.	enl. förut gällande aftal.	enl. 1908 års aftal.	enl. förut gällande aftal.	enl. 1908 års aftal.
		Målare.		Träarbetare.		Grofarbetare.	
		Öre.	Öre.	Öre.	Öre.	Öre.	Öre.
Stockholm	1906 (07) ¹⁾	64	68	55	55—60	43	46
Södertälje	1904	55	63	—	—	—	—
Vaxholm	1906	—	—	—	—	42	44
Nyköping	1906	—	—	—	—	32	35
Linköping	1905	42	50	—	—	—	—
Norrköping	1905 (06) ²⁾	47	50	42	46	—	—
Söderköping	1907	40	45	—	—	—	—
Motala	?	38	45	—	—	—	—
Växjö	1905	45	48	—	—	—	—
Kalmar	1906	45	48	38	42	35	37
Västervik	1906	—	—	39	40	—	—
Karlshamn	1907	45	50	—	—	—	—
Kristianstad	1906	45	50	—	—	—	—
Hässleholm	1906	—	—	40	45	—	—
Landskrona	1905	45	51	—	—	—	—
Ystad	1906	45	49	—	—	—	—
Trelleborg	1906	42	50	—	—	—	—
Eslöf	1907	—	—	40	45	35	36
Kjällinge (Malmöh. l.)	1907	—	—	38	45	—	—
Varberg	1907	—	—	—	—	30	32
Borås	1905	—	—	40	43	—	—
Arvika	1907	42	45	—	—	—	—
Västerås	1904	—	—	42	45	—	—
Falun	1906	45	50	—	—	—	—
Smedjebacken (Kop- parbergs l.)	1907	35	45	—	—	—	—
Sundsvall	1907	43—55 ³⁾	50—55 ³⁾	—	—	—	—

Af murarnes aftal upptaga ett flertal, från Stockholm, Kalmar och Västervik, samma löner, som förut varit gällande å resp. platser. I Nyköping medförde dock det under år 1908 träffade aftalet en förhöjning från 50 till 53 öre.

¹⁾ Aftalet för målare träffades 1907.

²⁾ Träarbetarnes aftal ingicks 1905, målarnes 1906; enligt det senare var timlönen 47 öre intill 1 april 1907, men höjdes då till 50 och förblef därvid enligt det nya aftalet intill 1 april 1909, då den åter skulle höjas till 52 öre.

³⁾ Den lägre lönesatsen utgår under vintern, den högre under sommaren; under år 1909 skall lönen vara 55—57 öre, 1910 (hela året) 60 öre.

Flertalet hithörande aftal, eller 14 med 2,567 berörda arbetare, gälla järnvägsbyggnader samt kraftstationsanläggningar o. d. företag, vid hvilka vanligen användas järnvägsbyggnadsarbetare; därtill komma 4 aftal med 152 arbetare för landsvägsanläggningar och torrlägningsföretag samt 5 aftal omfattande 237 arbetare för hamnbyggnadsarbeten.

b) Väg- och vattenbyggnadsarbete.

Hithörande arbeten utföras i regel på ackord, hvarvid timlönen emellertid vanligen är garanterad. I nedanstående öfversikt äro de för järnvägsbyggnads- äfvensom väg- och vattenbyggnadsarbetare gällande aftalen fördelade gruppvis efter timlönens (tab. I, kol. 4) storlek:

Landsdelar.	Antal		Timlön. Öre.
	aftal.	arbetare.	
Stockholms län.....	1	30	55
” ”	2	200	50
Gottlands län	1	42	47
Stockholms och Kristianstads län.....	2	372	42—43
Östergötlands, Skaraborgs och Gäfleborgs län	3	570	40
Jönköpings, Kristianstads, ¹⁾ Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Gäfleborgs län	5	346	36—38
Kopparbergs län	1	c:a 1,000	34
Södermanlands och Gottlands län.....	2	110	30—32

Med kommunalarbetare af olika slag — utom spårvägspersonal — afslötos under året 25 kollektivafstal. Antalet arbetare, som härigenom fingo sina arbetsförhållanden reglerade, är uppgifvet till 2,211, fördelade på 15 olika städer, inklusive Eslöf, som 1908 ännu var köping.

Kommunala arbeten.

Till följd af de många olika slag af arbeten, som höra under denna grupp, förekomma en hel del skilda löneformer, byggda på såväl ackord- som tidlönsberäkning. Hvad den senare löneformen angår, gifvas — stundom i samma aftal, såsom i Malmö — exempel på ett flertal olika beräkningsgrunder, nämligen betalning per år, månad, vecka, dag (dygn, skift, vakt) och timme. Ett närmare skärskådande af, i hvilken utsträckning dessa olika lönesystem tillämpats, torde äfven äga ett visst intresse såsom belysande frågan om de kommunala arbetarnes mer eller mindre fasta anställning.

Enligt de båda från Lund föreliggande aftalen äro vid såväl belysnings- och vattenverk som gatu- och vägarbeten anställda fasta arbetare med månadslön; tillfällig personal aflönas per timme. Eljest synes timpenning och — där så ske kan — ackordlön vara den vanliga löneformen för de vid kommunala byggnads- och gatuarbeten anställda

¹⁾ I aftalet från Kristianstads län tillkommer fri bostad.

grofarbetarne, äfvensom för i en del aftal omnämnda järn-, trä- och dylika yrkesarbetare. Timpenningen för grofarbetare växlar mellan 40 öre, i Malmö och 30 öre, i Örebro samt torde genomsnittligen uppgå till c:a 35 öre. Däremot tyda lönebestämmelserna för belysnings-, renhållnings- och vattenverken i allmänhet på fastare anställningsformer. Enligt det stora, för alla stadens arbetare gemensamma Malmöaftalet beräknas aflöningen per år för gasverkets maskinister och ångpanneldare, per månad (med ålderstillägg) för personal vid elektricitetsverket, per vecka för vatten- och kloakledningsarbetare äfvensom för hamninrättningens kuskar samt per vakt för gasretorteldare. För retorteldare gälla i Norrköping, Hälsingborg och Gäfle liknande bestämmelser; i förstnämnda stad är skiftlönen dock endast att anse som garanterad minimiinkomst, enär aflöningen eljest beräknas efter ackord (per 1,000 m³). Aftalet för Nyköpings gasverk upptager endast timlöner. Lykttändare aflönas enligt de ofvan nämnda aftalen i Nyköping och Malmö per dag, i Norrköping och Karlstad åter per månad, i sistnämnda stad dock därjämte enligt ackordssystem. I Lidköping användes uteslutande stycklön (3·5 öre per dag och lykta).

Renhållningsstyrelserna i Göteborg och Örebro hafva ingått särskilda aftal med sina arbetare; aflöningen utgår i den förre staden per vecka, i den senare per månad. I Norrköping aflönas renhållningspersonalen liksom byggnadskontorets öfriga arbetare med timpenning.

För jämförelse med förutvarande aftal må slutligen följande öfversikt meddelas:

	Grofarbetare.		Retorteldare m. fl.	
	Öre per timme enligt		Kr. per dag enligt	
	1906	1908	1906	1908
	års aftal.		års aftal.	
Eskilstuna	32	35	—	—
Norrköping	30	35	—	3·25 ¹⁾
Malmö	34	40	3·90 ²⁾	4·60
Lund	34	36	4·00	4·50
Hälsingborg	30 ²⁾	35	3·60—3·90	4·10—4·50
Gäfle	28	33	3·25	4·00

Järnvägar.

Under år 1908 hafva träffats 14 kollektiva järnvägsaftal, berörande 18 enskilda järnvägar med en personal af c:a 1,800 man.

¹⁾ Garanterad minimiavlön; ackordspriset höjdes 1908 från 8 till 9 kr. per 1,000 m³.

²⁾ Enligt år 1905 ingånget aftal.

Aftalen omfatta dels linjepersonal (ordinarie och extra), dels verkstadspersonal. Den ordinarie linjepersonalen fördelas i lönehänseende i olika grupper, vanligen fyra till antalet. De olika grupperna äro i regel följande:

- I. Stationskarl, banvakt, bromsare m. fl.
- II. Lokeldare, stationskarlsförman m. fl.
- III. Konduktör,¹⁾ banmästare.
- IV. Lokförare.

Allt efter anställningstid kommer personalen inom de olika grupperna i åtnjutande af löneförhöjning genom uppflyttande i högre löneklass. Då antalet dylika klasser — enligt den i samtliga aftal vedertagna uppställningen — utgör fem och uppflyttning i högre klass sker efter tre års anställning i närmast lägre, erfordras tolf år för uppnående af högsta löneklass.

För att ernå afpassning mellan löner och lefnadskostnader har man vidare i flertalet aftal genomfört en dyrortsindelning af stationerna, för hvilken en enhetlig skala ligger till grund.²⁾ Ett aftal — för Stockholm—Roslagens järnväg — har sålunda ända till fem ortsgrupper; vid järnvägar, som genomlöpa orter med mindre varierande prisförhållanden, är antalet i allmänhet blott två à tre.

För stationskarlar, banvakter m. fl. (grupp I) i lägsta löneklass och ortsgrupp utgår lönen med:

840 kr. vid 7 järnvägar (Ruda—Oskarshamn, Mariestad—Moholm, Klintehamn—Roma, Dannemora—Harg, Östra Blekinge, Kinnekulle—Lidköping och Lidköping—Häkantorp).³⁾

900 kr. vid 5 järnvägar (Mellersta Östergötland, Norsholm—Västervik—Hultsfred, Gottland, Hjo—Stenstorp och Siljan).

960 kr. vid 4 järnvägar (Stockholm—Roslagen, Stockholm—Nynäs, Södra Dalarne, Uddevalla—Vänersborg—Herljunga).

1,020 kr. vid Hälsingborg—Råå—Ramlösa järnväg.

Vid sistnämnda järnväg förekommer dock ej ortsgruppering, utan gälla anförda lönesatser alla stationer (äfven Hälsingborg).

Tillägget till grundlönen utgör vid de tre förstnämnda järnvägarna för hvarje närmast högre löneklass 60 kr., vid Hälsingborg—Råå—Ramlösa järnväg 90 kr. samt vid öfriga järnvägar 75 kr.

Dyrortstillägget utgör vid samtliga järnvägar för hvarje ortsgrupp 60 kr. utöfver lönen i närmast lägre grupp.

¹⁾ Några aftal innehålla bestämmelse, att konduktör, som i tre år åtnjtit högsta lön i grupp III, skall uppflyttas i högsta löneklass inom grupp IV.

²⁾ Se Arbetsstatistik A: 5, Del. III, sid. 310.

³⁾ Vid Lidköping—Häkantorp järnväg gäller anförda lönesats blott stationskarlar och lokputsare, medan banvakt har 900 kr. per år: för stationskarlarna utgör emellertid tillägget vid uppflyttning i högre löneklass 90 kr., medan detsamma för öfrig personal endast uppgår till 75 kr. (se vidare texten).

Förutom den fasta lönen tillkommer den åkande personalen i allmänhet resekostnadsersättning, motsvarande förutvarande milpengar. Beloppet, som, enligt hvad det äldre namnet gifver vid handen, brukar beräknas per mil, utgår med belopp växlande mellan 3 och 10 öre, enligt vid hvarje järnväg och för hvarje befattning gällande bestämmelser. Järnvägsman, som ej tillhör den åkande personalen, äger vid tjänstgöring utom den ort, där han är stationerad, uppbära traktamentsersättning. Kräfver tjänsteresa bortovaro öfver natten, utgår för all personal logiersättning, för så vidt järnvägen ej tillhandahåller öfverliggningsrum.

Därest fri bostad upplåtes, äger järnvägen göra motsvarande afdrag å lönen, vanligen bestämdt till 60 kr. per år och rum å ort, där ej dyrortstillägg utgår; å dyrort höjes bostadsafdraget vanligen med 15 kr. för hvarje dyrortstillägg å 60 kr. Därest järnvägen anskaffar uniformspersedlar, sker äfven afdrag å lönen, hvaremot skyddspersedlar, såsom oljerock, päls o. d., samt fordon för banvakter m. fl. i regel tillhandahållas afgiftsfritt.

Extra personal, som fyllt 21 år, erhåller i allmänhet dagaföning, motsvarande $\frac{1}{30}$ af den månadslön, som är fastställd för ordinarie personal af stationskarlsgruppen (grupp I) i lägsta löneklass å resp. orter.

För verkstadspersonal utgår vanligen timlön efter personlig lönelista. Ackordsarbete bör för öfrigt, enligt hvad i aftalen föreskrifves, i största möjliga utsträckning användas, och skola därvid i tillämpliga delar gälla bestämmelserna i den mekaniska verkstadsindustriens riksafstal.

Ett af aftalen — vid Malmö—Ystads järnväg — afser blott extra banarbetare, hvilka aflönas med dagspenning.

*Tidlön
garanterad
eller icke
vid ackords-
arbete.*

För tidlörens betydelse såsom norm för den verkliga inkomsten är det gifvetvis af stor vikt, om den är vid ackordsarbete garanterad eller icke. Såsom närmare framgår af tab. VI, är enligt 87 aftal, berörande 37,676 arbetare, tidlönen garanterad vid allt ackordsarbete, medan vid 71 aftal med 40,545 arbetare dylik garanti lämnas endast för vissa fall. 267 aftal, omfattande 39,511 arbetare, sakna bestämmelser om garanti för tidlönen; i återstående fall — 234 aftal med 18,595 arbetare — förekomma endast tidlönsbestämmelser eller öfver hufvud inga lönebestämmelser.

Bland de aftal, som under alla förhållanden garantera timlönen vid ackordsarbete, märkas framför allt 6 aftal — däribland riksaftalet — inom den mekaniska verkstadsindustrien med icke mindre än 30,182 berörda arbetare. Vidare äro hit att räkna en del aftal inom bygg-

nadsverksamheten — för elektriska montörer, väg- och vattenbyggnadsarbetare, järnvägsbyggnadsarbetare och hamnbyggnadsarbetare — samt vid allmänna arbeten.

Till de aftal, som endast för vissa fall garantera tidlönen, räknas framför allt riksftalet för järnverken med 24,045 berörda arbetare. Detta aftal föreskrifver nämligen i § 2, mom. 6, att »vid allt ackordsarbete, som icke upptagits i ackordsprislistorna, är arbetarens timlön garanterad». Liknande bestämmelser anträffas inom öfriga yrken, där garanti af tidlönen för vissa fall i mera afsevärd utsträckning förekommer.

I ett flertal aftal inom byggnadsfacken förekommer ett liknande stadgande af följande lydelse:

»Vid ackordsarbeten, som icke finnas upptagna i ackordsprislistan, garanteras arbetare den för honom gällande timpenning».

I aftalet för bokbinderiyrket i Stockholm och Eskilstuna liksom i riksftalet för skofabrikerna äro endast arbetarnes minimilöner garanterade, och föreskrifves härom i det förstnämnda aftalets § 3, mom. 2:

»Vid styckarbete garanteras minimilönen endast i de fall, då fasta ackord ej äro genom särskilda specialtariffer upprättade, såsom då nya arbeten utföras, nya arbetsmetoder användas, maskiner af förut på verkstaden ej använd konstruktion begagnas eller i andra därmed jämförliga fall».

En något annorlunda roll spelar naturligtvis tidlönen i de yrken, där den icke för något fall är garanterad, såsom vid sockerbruk, väfverier, spinnerier etc., sågverk och hyflerier, pappersbruk, järngrufvor, stenhuggerier och i allmänhet jord- och stenindustri, måleriarbeten och stufverirörelse. Här torde tidlönen mindre vara att betrakta såsom ett minimum än som normallön, hvarvid dock bör ånyo erinras, att tab. I ingalunda alltid lämnar en fullständig bild af de i aftalen förekommande olika lönesatserna.

För arbetarnes verkliga inkomst spelar gifvetvis öfvertidsarbetet stor roll, detta äfven af det skäl att sådant arbete i regel aflönas högre än arbete å ordinarie tid. Af de under år 1908 träffade 659 aftalen innehålla sålunda öfver 500 aftal bestämmelser om visst tillägg vid öfvertidsarbete. Tillägget utgår antingen i procent af den ordinarie timlönen eller med visst belopp per timme; en viss skala gäller oftast för beloppets storlek med olika satser för s. k. vanligt öfvertidsarbete (2 timmar efter ordinarie arbetstid), annat öfvertidsarbete eller nattarbete och sön- eller helgdagsarbete. I nedanstående fördelning af aftalen med hänsyn till deras bestämmelser om öfvertidsarbete har för jämförelses underlät-

*Öfvertids-
betalning.*

tande öfvertidstillägget, där detta utgår med visst belopp, omräknats i procent af timlönen. Enär aftalen stundom innehållit olika bestämmelser om ersättning för ett och samma slag af öfvertidsarbete, hafva en del dubbelräkningar icke kunnat undvikas.

Stipuleradt eller beräknadt tillägg i % af tidlönen vid öfvertidsarbete.

	A n t a l a f t a l .				Summa.
	Intill 30 % (vanl. 25 %)	30—60 % (vanl. 50 %)	60—90 % (vanl. 75 %)	Öfver 90 % (vanl. 100 %)	
Vanligt öfvertidsarbete	292	230	11	3	¹⁾ 536
Nattarbete	56	325	50	91	²⁾ 522
Sön- och helgdagsarbete	26	210	79	200	³⁾ 515

Såsom häraf synes, utgår ersättningen för vanligt öfvertidsarbete i flertalet fall med c:a 25 % tillägg å tidlönen, ofta dock äfven med c:a 50 % tillägg. Vid nattarbete uppgår tillägget i öfvervägande antalet fall till c:a 50 %, medan vid sön- och helgdagsarbete detsamma oftast öfverstiger 50 % och i $\frac{2}{5}$ af fallen uppgår till c:a 100 %.

6. Arbetstid.⁴⁾

Tab. F. meddelar en öfersikt öfver den i redogörelseårets aftal stipulerade arbetstiden per vecka. Härvid bör först och främst påpekas, att uppgifterna endast afse *ordinarie* arbetstid utan hänsyn till det öfvertidsarbete, som gifvetvis i stor utsträckning förekommer. Vidare hafva raster, där dessa varit inräknade i den i aftalen angifna arbetstiden, frändragits denna, såvidt möjligt, för erhållande af netto-arbetstiden. I vissa fall är emellertid den här behandlade arbetstiden att anse såsom maximiarbetstid eller den högsta tillåtna arbetstiden, hvilken vid hvarjehanda tillfällen kan reduceras, såsom ock utförligare angifves i »Kommentar till tab. I». I en del fall föreskrifva aftalen olika arbetstider, särskildt för hjälparbetare, och har då endast arbetstiden för hufvudgruppen arbetare kommit i betraktande. Där olika arbetstider funnits stipulerade för sommar och vinter, har hänsyn tagits endast till sommararbetstiden.

Af tab. F. framgår, att 4,262 arbetsgifvare och 131,175 arbetare eller 96.22 % af samtliga arbetare, för hvilka aftal träffats under år 1908,

¹⁾ 5 aftal dubbelräknade.

²⁾ 2 » »

³⁾ 4 » »

⁴⁾ Beträffande sättet för de i aftalen förekommande arbetstidsuppgifternas bearbetning se närmare »Kommentar till tab. I», s. 73.

beröras af aftal med bestämmelser om arbetstid. Detta arbetareantals fördelning efter bestämmelserna om arbetstidens längd framgår af nedanstående sammandrag:

Arbetstid (ordinarie) per vecka ¹⁾	Antal arbetare berörda af aftal med bestämmelser om arbetstid.	
	Absolut.	%.
48 t. och därunder.....	5,513	4.20
49—53 t.....	1,657	1.26
54 ".....	13,538	10.32
55—56 ".....	1,124	0.86
57 ".....	54,432	41.49
58 ".....	28,189	21.49
59 ".....	6,608	5.04
60 ".....	15,683	11.96
öfver 60 t.....	4,431	3.38
	Summa 131,175	100.00

Som synes tillhör hufvudparten af arbetarne 57- och 58-timmarsgrupperna. Under den förra gruppen höra *dels* aftal med 10 timmars arbetstid under veckans 5 första dagar och 7 timmar under lördagen, *dels* aftal med genomgående 9½ t. arbetsdag. För icke mindre än 54,432 arbetare eller 41.49 % af samtliga är föreskrifven 57 timmars arbetsvecka. Hit höra bl. a. riksaftalen inom den mekaniska verkstadsindustrien och tobaksindustrien med resp. 30,000 och 3,250 berörda arbetare, hvarjämte till gruppen räknas ett betydande antal byggnadsarbetare (13,131); att nämna inom gruppen är äfven ett antal sågverksarbetare (1,013), snickeriarbetare (998) samt arbetare inom jord- och stenindustrien (807). Inom tobaksindustrien, den mekaniska verkstadsindustrien samt vid smides- och hofslagerverkstäderna kommo samtliga eller i det närmaste alla arbetare, resp. 100, 99 och 94 %, på 57-timmarsgruppen.

Närmast denna med hänsyn till de berörda arbetarnes antal står 58-timmarsgruppen. Hit höra 28,189 arbetare eller 21.49 % af samtliga. Till denna grupp här förts riksftalet för järnverken med 24,045 berörda arbetare, hvarvid dock är att märka att vid järnverken jämväl i stor utsträckning förekommer skiftarbete med växlande arbetstid per vecka och att veckoarbetstiden för skiftarbetarne icke oväsentligt öfverskrider 58 timmar. Vidare märkas inom gruppen 1,452 bageriarbetare eller 72 % af hela antalet af under året träffade aftal berörda inom denna näringsgren samt glasbruks- och brädgårdsarbetare till ett antal af resp. 458 och 310.

¹⁾ I de undantagsfall, då arbetstiden ej utgått efter jämnt timal per vecka, har tiden reducerats till jämnt tal.

Tab. F. Ordinarie nettoarbetstid per

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Näringsgrenar.	Antal af aftal berörda		Däraf berörda af aftal med bestämmelse om arbetstid.		T. o. m. 48 t.		Öfver 48 t. o. m. 51 t.		Öfver 51 t. o. m. 52 t.		Öfver 52 t. o. m. 53 t.		Öfver 53 t. o. m. 54 t.	
	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
I. 1. Jordbruk	14	741	14	741	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Trädgårdsskötsel..	14	111	14	111	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. Flottning	23	1,966	23	¹⁾ 1,966	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Malmgrufvor	2	203	2	203	1	140	—	—	—	—	—	—	1	63
IV. 1. Kvarnar	7	342	7	²⁾ 342	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Stärkelsefabriker..	1	11	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Bagerier och kondi- torier.....	354	2,008	353	1,996	—	—	1	3	—	—	—	—	5	27
4. Råsockerbruk och sockerraffinaderier	9	1,940	9	³⁾ 1,940	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Tobaksfabriker ...	51	3,321	45	3,250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Brännvinsbränne- rier jästfabriker o. destilleringsverk .	4	125	4	⁴⁾ 125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Bryggerier, mälte- rier och läske- drycksfabriker....	51	1,152	45	1,106	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Margarinfabriker..	3	96	3	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9. Slakterier o. char- kuterier	26	152	26	152	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. 1. Väfverier, spinne- rier, färgerier, bleke- rier, trikåfabr. m.fl.	27	2,817	23	2,793	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Repslagerier.....	6	52	6	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. 1. Skrädderier och sömnadsfabriker .	279	2,007	253	1,871	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Skofabriker.....	36	3,918	36	3,918	1	40	—	—	—	—	—	—	35	3,878
3. Skomakeriverkstä- der.....	149	384	89	227	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Handskfabriker	1	6	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Buntmakerier	1	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
6. Träskoverkstäder ..	8	34	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Barberare o. peruk- makare	133	229	112	212	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Bad- och tvättin- rättningar.....	2	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹⁾ Enl. 1 aftal med 100 arb. äfven skift. — ²⁾ Enl. 2 aftal med 24 arb. äfven skift (10 t.). Enl. 1
³⁾ Enl. 1 aftal med 12 arb. äfven skift (10 t.). Enl. 1 aftal med 42 arb. 8 t. nattskift. Enligt 1 aftal

vecka enligt under år 1908 träffade aftal.

[illegible]

aftal med 236 arb. äfven skift (skiftlängden ej bestämd i aftalet). — ³) För samtliga arb. äfven skift (10 t.) med 70 arb. äfven skift (skiftlängden ej bestämd i aftalet).

Tab. F. (Forts.) Ordinarie nettoarbetstid per

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Näringsgrenar.	Antal af aftal berörda		Däraf berörda af aftal med bestämmelse om arbetstid.		T. o. m. 48 t.		Öfver 48 t. o. m. 51 t.		Öfver 51 t. o. m. 52 t.		Öfver 52 t. o. m. 53 t.		Öfver 53 t. o. m. 54 t.	
	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.
VII. 1. Garfverier och lä- derfabriker	16	371	16	¹⁾ 371	—	—	—	—	—	—	—	—	2	56
2. Gummivarufabriker	1	18	1	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Sadelmakare- och tapetserareverk- städer	85	150	85	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. 1. Sågverk och hyfle- rier	34	3,861	31	²⁾ 3,803	—	—	—	—	—	—	—	—	1	350
2. Brädgårdsrörelse	13	476	13	476	—	—	1	20	2	66	—	—	1	54
3. Träkolsverk	2	177	1	³⁾ 91	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Snickeri- o. möbel- fabriker	25	1,162	24	⁴⁾ 1,160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Snickeri- o. möbel- verkstäder	41	458	41	458	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Vagnmakerier	7	20	7	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Korgmakerier	6	32	6	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Tunnbinderier	24	101	23	94	—	—	—	—	—	—	—	—	2	8
9. Korkfabriker	4	242	4	242	—	—	—	—	—	—	4	242	—	—
10. Annan trävaruin- dustri	1	15	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. 1. Pappersbruk, papp- fabriker och trä- massfabriker	38	4,523	35	⁵⁾ 4,309	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Bokbinderier, kar- tongfabriker m. m.	79	1,856	78	1,849	—	—	—	—	—	—	—	—	72	1,834
3. Tapetfabriker ...	2	69	2	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X. Boktryckerier o. lito- grafiska anstalter	375	6,537	375	6,537	—	—	—	—	—	—	—	—	375	6,537
XI. Järn- och stålverk, zink- och bly- hyttor, koppar- verk m. m.	86	28,610	86	⁶⁾ 28,610	(85)	4,551	—	—	—	—	—	—	—	—
XII. 1. Järn- och stålvaru- fabriker	5	221	2	⁷⁾ 81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Smides-, repara- tions- och hof- slageriverkstäder	52	524	52	524	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Bleck, plåt- och kopparslagerier...	111	714	110	680	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹⁾ Enl. 1 aftal med 3 arb. äfven skift (9¹/₂ t.). — ²⁾ Enl. 1 aftal med 32 arb. äfven skift (10 t.).
äfven skift (8 t.). — ³⁾ Enl. 6 aftal med 837 arb. äfven skift (skiftlängden ej bestämd i aftalet). —
(8-, 10- och 12-t.). — ⁴⁾ Enl. riksaftalen (omf. 28,596 arb.) dels dag-, dels skiftarbete. — ⁵⁾ Enl. 1 aftal

vecka enligt under år 1908 träffade aftal.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.		
Öfver 54 t. o. m. 55 t.	Öfver 55 t. o. m. 56 t.	Öfver 56 t. o. m. 57 t.	Öfver 57 t. o. m. 58 t.	Öfver 58 t. o. m. 59 t.	Öfver 59 t. o. m. 60 t.	Öfver 60 t. o. m. 61 t.	Öfver 61 t. o. m. 62 t.	Öfver 62 t. o. m. 63 t.	Öfver 65 t. o. m. 66 t.	Öfver 66 t.													
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.		
—	—	2	32	2	23	—	—	1	33	8	224	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	1. VII.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.	
4	10	14	20	59	106	8	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.	
—	—	1	20	5	1,013	3	130	15	1,949	6	341	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1. VIII.	
—	—	—	—	—	—	7	310	—	—	2	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.	
—	—	1	91	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.	
1	22	1	18	14	929	4	121	3	63	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.	
—	—	—	—	9	69	24	316	8	73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.	
—	—	—	—	—	—	—	—	7	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.	
—	—	—	—	6	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.	
—	—	—	—	—	—	8	26	2	35	11	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9.	
1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10.	
—	—	1	160	1	50	2	75	3	334	15	1,877	—	—	—	2	447	7	1,044	2	255	2	67	1. IX.
—	—	6	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.	
—	—	—	—	1	30	—	—	1	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	X.	
—	—	1	14	—	—	85	24,045	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	XI.	
—	—	1	6	1	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1. XII.	
—	—	—	—	45	490	—	—	—	—	7	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.	
7	17	7	6	55	483	34	146	7	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.	

Enl. 13 aftal med 2,310 arb. skiftarbete (skiftlängden ej bestämd i aftalet). — ³⁾ Enl. 1 aftal med 91 arb.²⁾ Enl. 30 aftal med 4,178 arb. äfven skift (48 à 84 t. i veckan). Enl. 3 aftal med 147 arb. endast skift med 75 arb. äfven skift.

Tab. F. (Forts.) Ordinarie nettoarbetstid per

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Näringsgrenar.	Antal af aftal berörda		Däraf berörda af aftal med bestämmelse om arbetstid.		T. o. m. 48 t.		Öfver 48 t. o. m. 51 t.		Öfver 51 t. o. m. 52 t.		Öfver 52 t. o. m. 53 t.		Öfver 53 t. o. m. 54 t.	
	Ac.	Arb.	Ac.	Arb.	Ac.	Arb.	Ac.	Arb.	Ac.	Arb.	Ac.	Arb.	Ac.	Arb.
XIII. 1. Mekaniska verk- städer o. gjuterier	185	30,437	184	¹⁾ 30,425	—	—	—	—	—	—	—	—	2	156
2. Instrumentfabriker	1	60	1	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV. 1. Stenbuggerier och stenbrott.....	31	1,198	27	²⁾ 891	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Torfindustri	4	216	4	³⁾ 216	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Grustag	5	125	5	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Kalk- och kritbruk samt cement- fabriker	5	345	5	⁴⁾ 345	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Glasbruk	20	1,446	16	⁵⁾ 1,234	9	734	1	42	—	—	—	—	—	—
6. Tegelbruk	21	819	20	⁶⁾ 788	—	—	—	—	1	45	—	—	—	—
7. Öfrig jord- och stenindustri.....	5	197	5	⁷⁾ 197	—	—	—	—	—	—	—	—	1	46
XV. 1. Färg- och ferniss- fabriker	1	5	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Ljus-, tvål- o. par- fymfabriker m. fl.	4	231	4	231	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Karbidfabriker ...	1	150	1	⁸⁾ 150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Gödningsämnesfa- briker.....	3	16	3	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Tändsticksfabriker	2	243	2	243	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Öfrig kemisk-tek- nisk industri	4	41	4	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XVI. 1. Murare	261	1,208	256	1,188	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Byggnadsträarbe- tare	336	3,769	336	3,769	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Förgylleri- o. glas- mästeriarbetare ..	37	192	37	192	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Målare	348	3,210	348	3,210	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Kakelugnsmakare	4	15	4	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Skorstensfejare ...	5	26	5	26	2	6	3	20	—	—	—	—	—	—
7. Rörarbetare	30	743	30	743	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Elektr. montörer	14	762	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9. Byggnadsgrofarbe- tare	345	4,186	344	3,946	—	—	—	—	1	60	—	—	—	—

¹⁾ Enl. riksafallet (30,000 arb.) äfven arbete å skift (skiftlängden ej bestämd i aftalet). — ²⁾ Enl. 1 aftal aftal med 97 arb. äfven skift (12 t.). Enl. 1 aftal med 2 arb. skiftlängden ej bestämd. — ³⁾ Enl. riksafallet lag per dygn. — ⁴⁾ Enl. 2 aftal med 99 arb. äfven skift (72 å 84 t. i veckan). — ⁵⁾ Enl. 1 aftal med 150

vecka enligt under år 1908 träffade aftal.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.
Öfver 54 t. o. m. 55 t.	Öfver 55 t. o. m. 56 t.	Öfver 56 t. o. m. 57 t.	Öfver 57 t. o. m. 58 t.	Öfver 58 t. o. m. 59 t.	Öfver 59 t. o. m. 60 t.	Öfver 60 t. o. m. 61 t.	Öfver 61 t. o. m. 62 t.	Öfver 62 t. o. m. 63 t.	Öfver 65 t. o. m. 66 t.	Öfver 66 t.											
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
—	—	1	10	178	30,223	—	—	2	12	1	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	12	334	3	169	1	6	10	332	—	—	—	—	—	—	—	—	1	50
—	—	—	—	—	—	—	—	2	71	2	145	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	5	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2	220	—	—	1	97	2	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	6	458	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	47	6	253	—	—	7	167	3	190	—	—	—	—	1	45	—	—	1	41
—	—	1	17	—	—	—	—	2	104	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	32	3	199	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	98	—	—	—	—	1	145	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	10	—	—	—	—	2	11	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	247	1,099	—	—	6	50	—	—	3	39	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	10	26	295	3,512	9	77	22	154	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	34	177	—	—	3	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	48	297	216	2,473	58	308	20	125	6	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	29	738	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	287	3,514	—	—	32	310	24	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

med 37 arb. äfven skift. — *) Enl. 2 aftal med 155 arb. äfven skift (skiftlängden ej bestämd). — *) Enl. 1 (omf. 558 arb.) och 1 aftal med 458 arb. äfven skift (8 t.) Enl. 1 aftal med 158 arb. dels 3, dels 4 skift-
arb. äfven skift (8-, 9- och 10-t.). — *) Enl. 1 aftal med 150 arb. äfven skift (8 t.).

Tab. F. (Forts.) Ordinarie nettoarbetstid per

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Näringsgrenar.	Antal af aftal berörda		Däraf berörda af aftal med bestämmelse om arbetstid.		T. o. m. 48 t.		Öfver 48 t. o. m. 51 t.		Öfver 51 t. o. m. 52 t.		Öfver 52 t. o. m. 53 t.		Öfver 53 t. o. m. 54 t.	
	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.	Af.	Arb.
10. Gipsrörare	240	95	240	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11. Scagliolarbetare	4	88	4	88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12. Vägbyggnadsar- betare	5	152	4	102	1	42	—	—	—	—	—	—	3	60
13. Järnvägsbygg- nadsarbetare...	16	2,567	15	¹⁾ 2,527	—	—	—	—	3	499	4	570	—	—
14. Hamnbyggnads- arbetare	2	237	2	²⁾ 237	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XVII. 1. Allmänna ar- beten, kommu- nala	22	2,211	19	³⁾ 2,125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. enskilda	13	530	13	530	—	—	—	—	1	90	—	—	—	—
XVIII. Handelsarbetare o. varuutkörare	131	986	129	944	—	—	—	—	—	—	—	—	2	27
XIX. 1. Åkerirörelse.	144	1,496	45	278	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Stufverirörelse...	62	3,211	61	3,186	—	—	—	—	—	—	—	—	1	338
3. Spårvägar	2	102	2	⁴⁾ 102	—	—	—	—	—	—	—	—	2	102
4. Järnvägar (en- skilda)	18	1,800	17	1,772	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Telefon (enskild)	1	376	1	376	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XX. 1. Styrmän	93	870	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Sjömän o. eldare	5	16	5	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XXI. Hotell- och re- staurantrörelse	28	158	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	⁵⁾ 4,666	136,327	4,262	131,175	14	5,513	6	85	8	760	8	812	506	13,538

¹⁾ Enl. 3 aftal med 1,250 arb. äfven skift (48 å 57 t. per vecka). — ²⁾ Enl. 2 aftal med 210 arb.

⁴⁾ Enl. 1 aftal med 32 arb. äfven skift (8 å 10 t.). — ⁵⁾ Ungefär 500 arbetsgifvare dubbelräknade inom där den dagliga arbetstiden för stationär personal är fastställd till 10 timmar, i regel utan angifvande af fri-

Därnäst mest omfattande är bestämmelsen om 60 timmars arbetsvecka, hvilken gäller 15,683 arbetare eller 11.96 % af samtliga. Till denna grupp höra aftal inom snart sagdt alla näringsgrenar. Särskildt märkas aftal för råsockerbruk (med 1,940 arbetare), pappersbruk (1,877), skrädderier (1,871), flottning (1,754), väfverier (1,473), bryggerier (1,095) samt handel och varulager (813). Hit hörde samtliga af här ifråga- varande aftal berörda arbetare vid råsockerbruk och skrädderier samt

vecka enligt under år 1908 träffade aftal.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	
Öfver 54 t. o. m. 55 t.	Öfver 55 t. o. m. 56 t.	Öfver 56 t. o. m. 57 t.	Öfver 57 t. o. m. 58 t.	Öfver 58 t. o. m. 59 t.	Öfver 59 t. o. m. 60 t.	Öfver 60 t. o. m. 61 t.	Öfver 61 t. o. m. 62 t.	Öfver 62 t. o. m. 63 t.	Öfver 65 t. o. m. 66 t.	Öfver 66 t.												
Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.	Arb.
—	—	—	—	240	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10.
—	—	—	—	4	88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12.
—	—	—	—	7	1,423	1	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	237	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14.
—	—	1	218	6	1,269	2	94	1	30	9	514	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1. XVII.
—	—	—	—	9	140	—	—	—	—	3	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	1	7	—	—	113	813	—	—	—	—	12	90	1	7	—	—	XVIII.
—	—	—	—	—	—	44	230	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	48	—	—	1. XIX.
—	—	—	—	17	1,400	8	110	1	625	34	713	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	1,772	—	—	—	—	4.
—	—	—	—	1	374	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1. XX.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	16	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	XXI.
17	79	100	1,045	1,850	54,432	517	28,189	203	6,608	858	15,683	3	39	14,574	48	3,104	13,328	97	386	—	—	

äfvén skift (skiftlängden ej bestämd). — ³) Enl. 1 aftal med 39 arb. äfvén skift (skiftlängden ej bestämd). — byggnadsindustrien. ⁶) Häri ingå 17 arbetsgifvare och 1,772 arbetare vid järnvägarna, hvilka beröras af aftal, söndagarnes antal.

nästan hela antalet vid bryggerier, flottning samt handel och varulager (resp. 95, 89 och 82 %).

Gruppen af aftal med 54 timmars arbetsvecka räknar 13,538 arbetare eller 10.32 % af samtliga. Hit höra 6,537 arbetare inom den grafiska industrien, eller samtliga här ifrågavarande inom näringsgruppen samt resp. 3,878 och 1,834 arbetare vid skofabriker och bokbinderier, utgörande i det närmaste hela antalet af redogörelseårets aftal berörda inom dessa näringsgrenar.

Beträffande öfriga, mindre omfattande grupper kan nämnas, att till 48-timmarsgruppen förts aftalet vid järngrufvorna, berörande 4,551 arbetare äfvensom några aftal vid glasbruk med tillhopa 734 berörda arbetare, att till 59-timmarsgruppen räknats 1,248 textilarbetare och 1,949 sågverksarbetare samt att under aftal med öfver 60 timmars arbetsvecka höra 1,813 arbetare vid pappersbruk och trämassefabriker samt 1,772 järnvägsmän.

Tab. F. lämnar, som synes, en åskådlig bild af i hvad mån olika näringsgrenar förete skiljaktigheter med afseende å arbetstiden. Som däraf framgår, rör sig den ordinarie veckoarbetstiden inom flertalet näringsgrenar mellan 54 och 60 timmar, motsvarande 9 à 10 timmar om dagen. Undantag härifrån förete endast ett fåtal näringsgrenar och i allmänhet sådana, där en särskildt lång resp. kort arbetstid ansetts betingad af driftens beskaffenhet.

En synnerligen kort arbetstid anträffas sålunda för grufvor, skofabriker, glasbruk samt järnvägsbyggnadsarbete (delvis). En mycket lång arbetstid är däremot att finna för barberare och perukmakare, pappersmassearbetare och järnvägsmän. Rörande den aftalade veckoarbetstidens längd inom öfriga näringsgrenar hänvisas till tab. F.

7. Ersättning vid olycksfall och sjukhjälp.

Af samtliga under år 1908 träffade 659 aftal innehålla 532 med 94,998 däraf berörda arbetare bestämmelser om ersättning vid olycksfall. Af dessa aftal innehålla emellertid 22 med 2,292 berörda arbetare endast bestämmelser om arbetsgifvares skyldighet att bekosta läkare, medicin, sjukhjälp o. s. v., och framgår det icke med säkerhet i dessa fall, huruvida bestämmelserna gälla såväl olycksfall som annan sjukdom eller endast det senare.

Tab. VII meddelar en öfversikt öfver hithörande bestämmelsers fördelning på olika näringsgrenar. Af tabellen framgår jämväl, hvilka näringsgrenar, som — hvad gäller här behandlade aftal — sakna dylika bestämmelser; bland de sistnämnda märkas tobaksindustrien, där riksaftalet icke meddelar några föreskrifter af denna art, skrädderier och skomakeriverkstäder samt rakstugor. Bestämmelser om ersättning vid olycksfall förekomma äfven sparsamt i aftal för sadelmakare- och tapetserareverkstäder, järn- och stålvarufabriker samt mekaniska verkstäder; riksaftalet inom den mekaniska verkstadsindustrien innehåller sålunda intet sådant stadgande, liksom ej håller riksaftalet för styrmän.

*Olycksfalls-
försäkring.*

Olycksfallsförsäkring enligt lagen den 5 juli 1901 eller enligt andra grunder stadgades i 269 aftal med 34,787 berörda arbetare. Af

dessas innehåller det öfvervägande flertalet föreskrifter om tillägg till den lagliga försäkringen, såsom framgår af nedanstående sammanställning:

Bestämmelser om olycksfallsförsäkring

	Antal aftal.	Antal berörda arbetare.
enligt lagen ⁵ / ₇ 1901 utan tillägg	62	2,798
» » » » med tillägg af karensförsäkring.....	116	13,850
» » » » » » » » och försäk- ring utom arbetet.....	46	12,156
enligt andra grunder	45	5,983
<i>Summa</i>	269	34,787

Relativt talrikt förekommo stadganden om olycksfallsförsäkring särskildt i aftal för bagerier och konditorier, för brännvinsbrännerier etc., snickeri- och möbelfabriker samt verkstäder, boktryckerier, bleck-, plåt- och kopparslagerier, stenhuggerier, tegelbruk, de flesta af byggnadsfacken, kommunala arbeten, handel och varulager samt stufverirörelse.

Bland yrken, där såväl karensförsäkring som försäkring utom arbetet mera allmänt stipulerades i aftalen, märkas bageriyrket — där endast denna art af försäkring förekom — och typografyrket. I dessa yrken torde således företrädesvis, hvad 1908 års aftal gäller, förekomma den mest omfattande försäkringen.

Tillägg af karensförsäkring enbart förekommer i mera afsevärd utsträckning inom följande näringsgrenar: tunnbinderier, tegelbruk, vissa byggnadsfack (särskildt grofarbetare), handel och varulager samt stufverirörelse.

Bland de aftal, som förts under rubriken »andra grunder», märkas bl. a. sådana, som föreskrifva försäkring i en af arbetsgifvaren upprättad kassa enligt för densamma gällande särskilda grunder. Hit hafva ock förts åtskilliga fall, där det icke varit möjligt att med bestämdhet afgöra, huruvida den stipulerade försäkringen omfattar hela den i lagen föreskrifna ersättningsskyldigheten eller ej; i flertalet af dessa fall torde dock den summa, som enligt ifrågavarande försäkringar skulle utfalla vid olycksfallet, understiga den lagliga ersättningen. Hithörande bestämmelser anträffas företrädesvis vid stenhuggerier samt inom måleriyrket.

I åtskilliga af de fall, då förutom försäkring enligt lag försäkring under karenstiden eller utom arbetet är stadgad, skall arbetaren bi-

draga med viss del af premien, ofta motsvarande den del, som täcker den sålunda utvidgade risken.

Endast ett fåtal aftal meddela föreskrifter om den anstalt, hvari försäkringen skall tagas. Sålunda stadga 6 aftal försäkring i Riksförsäkringsanstalten, medan 16 aftal endast beträffande lifränta meddela enahanda bestämmelse. 31 aftal föreskrifva försäkring i särskild kassa, företrädesvis inom de yrken (bokbinderi-, bleck- och plåtslageri-, måleriyrkena) där arbetsgifvarna bildat sammanslutningar för öfvertagande af olycksfallsrisken. 21 af sistnämnda aftal stadga att ur kassans för detta ändamål bildade fond lifränta skall inköpas hos Riksförsäkringsanstalten.

*Olycksfalls-
eller sjuk-
ersättning.*

I kol. 12—19 af tab. VII hafva behandlats de fall, då vid olycksfall eller sjukdom ersättning utöfver den lagbestämda utgår, men försäkring icke är stadgad. Förekomsten af dylika bestämmelser framgår närmare af nedanstående sammanställning.

	Antal aftal.	Antal berörda arbetare.
Olycksfallsersättning under karenstiden.....	288	60,067
Ersättning vid sjukdom:		
direkt från arbetsgifvaren	82	9,971
genom bidrag till sjukkassa	21	3,316
Kostnadsfri läkare, sjukhusvård, medicin m. m.	234	55,755

Härvid bör påpekas, att den första gruppens siffror sannolikt äro något för låga, enär i ett flertal fall en i aftalet stadgad sjukdagsersättning jämväl torde afse olycksfall. I allt fall utvisar öfversikten, att af de under år 1908 träffade 659 aftalen inemot hälften föreskref ersättning genom direkt utbetalning från arbetsgifvaren, hvartill komma de aftal, som enligt tablån å föregående sida föreskrifva försäkring under den i lagen stadgade karenstiden, så att tillhoppa ej mindre än 450, berörande 86,073 arbetare, tillförsäkrade arbetarne olycksfallsersättning under nämnda tid. Äfven kostnadsfri läkare, sjukhusvård och medicin m. m. stipuleras i ett betydande antal aftal. Däremot är bestämmelse om sjukdagsersättning eller bidrag till sjukkassa relativt mindre vanlig och förekommer endast i en sjättedel af aftalen, omfattande ej fullt en tiondedel af samtliga berörda arbetare, hvarvid i flertalet fall föreskrefs direkt utbetalning från arbetsgifvaren.

Bestämmelser om olycksfallsersättning jämväl under karenstiden förekomma i de flesta näringsgrenar och fördela sig tämligen jämnt på dessa; bland andra innehålla riksaftalen för skofabrikerna, malmförädlingsindustrien och glasbruken dylikt stadgande. Bestämmelser

om sjukdagsersättning märkas framför allt i aftalen för sockerfabriker, bryggerier, sågverk, kalk- och kritbruk, järnvägsbyggnader, allmänna arbeten och stufverirörelse. Bestämmelser om kostnadsfri läkare, sjukhusvård och medicin m. m. äro ganska vanliga inom de flesta näringsgrenar.

Tab. G. Kollektivaftalens olycksfallsbestämmelser inom vissa yrken.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Y r k e n.	Aftal med olycksfallsbestämmelser.			Hela antalet	
	Antal aftal.	Antal arbetare.		aftal.	arbetare.
		Absolut.	%.		
Jordbruk	8	537	72.5	11	741
Trädgårdsskötsel	3	111	100.0	3	111
Slakterier och charkuterier	5	152	100.0	5	152
Ropslagerier	3	52	100.0	3	52
Skrädderier och sömnadsfabriker	—	—	—	32	2,007
Skomakeriverkstäder	—	—	—	10	384
Buntmakerier	—	—	—	1	2
Träskoverkstäder	2	34	100.0	2	34
Barberare och perukmakare	—	—	—	6	229
Sadelmakare- och tapetserareverkstäder	1	19	12.7	11	150
Vagnmakerier	1	8	40.0	2	20
Tunnbinderier	6	94	93.1	7	101
Målare	28	3,210	100.0	28	3,210
<i>Summa</i>	57	4,217	58.6	121	7,193

Aftalens bestämmelser rörande ersättning vid olycksfall medgifva äfven en inblick i frågan, i hvad mån arbetsgifvarnes ersättningsplikt genom aftalen blifvit utsträckt till i lagen ej omförmälda verksamhetsområden. Som bekant äro jordbruk, trädgårdsskötsel och i allmänhet handtverk icke inrymda under 1901 års lag. Tab. G. meddelar en öfversikt öfver de i 1908 års kollektivaftal under en eller annan form förekommande bestämmelserna om ersättning vid olycksfall inom yrken, där laglig ersättningsplikt icke existerar.

Utsträckning af ersättningskyldigheten till i lagen ej omförmälda näringsgrenar.

Det framgår häraf, att medan samtliga aftal inom trädgårdsskötsel, slakteri och charkuteri, repslageri, träskotillverkning och måleri stadgade ersättning vid olycksfall, dylik bestämmelse i högst ringa utsträckning förekom inom sadelmakare- och tapetserareyrket samt helt saknades vid skrädderier, skomakeriverkstäder och buntmakerier.

8. Kollektivaftalens öfriga innehåll.

Arbetets ledning, föreningsrätt och förenings tvång.

Tab. VIII innehåller en öfversikt öfver de år 1908 träffade aftalens bestämmelser rörande arbetets ledning, föreningsrätt och förenings tvång.

Af det sammandrag, som meddelas i tab. H., framgår, att bestämmelser i öfverensstämmelse med § 23 af Svenska arbetsgifvareföreningens stadgar och utan det modifierande tillägg rörande undersökning om orsaken till arbetares afsked, som nedan omförmälas, antäffas i 95 aftal, omfattande 6,129 arbetare. I nämnda § 23 stadgas, som bekant, följande:

I kollektivt aftal, som upprättas mellan delägare eller medlem af föreningen och fackförening eller fackförbund, skall intagas bestämmelse, att arbetsgifvaren har rätt att fritt antaga och afskeda arbetare, att leda och fördela arbetet och att begagna arbetare från hvilken förening som helst eller arbetare stående utanför förening.

Stadganden i angifven riktning — och utan nämnda tillägg om undersökning rörande anledningen till arbetares afskedande — förefunnos, enligt hvad den förut publicerade aftalsundersökningen gaf vid handen, vid 1908 års början i 448 kollektivaftal med 70,193 arbetare eller fjärdedelen af hela antalet aftalsberörda. I nämnda form företrädes alltså »§ 23» uti de under redogörelseåret träffade aftalen i betydligt mindre utsträckning än hvad förut varit fallet.

Esomoftast åtföljes emellertid bestämmelsen om arbetets ledning m. m. af ett modifierande tillägg, framgånget ur den s. k. »kompromissen af december 1906».

Såsom omförmäles i undersökningen af de vid 1907 års slut gällande aftalen, erhöill »§ 23» i samband med en uppgörelse i åtskilliga arbetskonflikter vid årsskiftet 1906—1907 följande *tillägg*:

Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränk. Anse arbetarna, att afskedandet ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.

Denna kompromissbestämmelse anträffas i 294 af de år 1908 träffade aftalen med 77,972 berörda arbetare. Samma stadgande förefanns vid början af år 1908 i 337 aftal med 53,359 arbetare, och har sålunda under redogörelseåret nått en högst anseelig utbredning. Särskildt bör påpekas, att bestämmelsen inflöt i de under året träffade nya riksaftalen inom malmförädlingsindustrin, tillhoppa omfattande 28,596 arbetare, samt att densamma blef i stor utsträckning införd i byggnadsbranschens aftal med ersättande af den formulering beträffande rätten att leda och fördela arbetet m. m., som fanns inryckt i Centrala arbetsgifvareförbundets grundbestämmelser för aftal med arbetareorganisationerna af år 1907.¹⁾ Sålunda förefanns »kompromissen af december 1906» i 45 under redogörelseåret träffade aftal i byggnadsfacket med 13,684 arbetare eller 79 % af samtliga aftalsberörda i branschen. För öfrigt var denna bestämmelse mycket utbredd i de under redogörelseåret träffade aftalen inom närings- och njutningsämnesindustrin (5,948 arb.) — däribland särskildt sockerfabriker och tobaksindustri —, pappersmasseindustrin (5,597 arb.), beklädnadsindustrin (5,357 arb.), trävaruindustrin (5,264 arb.), transportverksamheten till lands (3,617 arb.), jord- och stenindustrin (3,517 arb.), textilindustrin (2,826 arb.) samt metallindustrin (1,067 arb.). Relativt talrikast förekom bestämmelsen, hvad gäller de under år 1908 träffade aftalen, inom malmförädlingsindustrin, textilindustrin, pappersmasseindustrin, beklädnadsindustrin, jord- och stenindustrin samt trävaruindustrin, där den omfattade resp. 99·95, 98·50, 86·80, 80·94, 80·92 och 80·44 % af de af här ifrågakvarande aftal berörda arbetarna.

Såsom af det ofvanstående framgår, innehåller »kompromissen af december 1906» enahanda stadgande som »§ 23», om ock modifieradt af tillägsbestämmelser. Vid sammanräkning af aftal med »§ 23» i dess ursprungliga lydelse och aftal innehållande »kompromissens» bestämmelser framgår, att nämnda § med eller utan nämnda inskränkande tillägg är att anträffa i 389 af 1908 års aftal, berörande 84,101 arbetare, eller 61·7 % af hela antalet af under året träffade aftal berörda. Vid slutet af år 1907 hade principerna i Svenska arbetsgifvareförningens § 23 i den ena eller andra formen kommit till uttryck i 785 aftal med 123,552 berörda arbetare, eller 48·3 % af hela antalet aftalsberörda. I de under redogörelseåret träffade aftalen har följaktligen denna bestämmelse i allt större utsträckning blifvit införd, och torde vid 1908 års slut mer än hälften af samtliga aftalsberörda arbetare hafva omfattats däraf.

¹⁾ I det på våren 1909 träffade riksaftalet för byggnadsindustrin i Sverige har ock »kompromissen af december 1906» införts.

Tab. H. Kollektivaftalen, fördelade efter deras bestämmelser

1.	2.	3.	4.	5.
Näringsgrupper.	Kollektivaftal			
	i öfverensstämmelse med Sv. arb.-g.-förs § 23.		i öfverensstämmelse med kompromissen af dec. 1906.	
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel	3	126	9	646
II. Skogsbruk	—	—	1	100
III. Grufdrift	—	—	2	203
IV. Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	28	5,948
V. Textilindustri	1	24	19	2,826
VI. Beklädnadsindustri	2	34	20	5,357
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri	7	157	9	219
VIII. Trävaruindustri	8	162	44	5,264
IX. Trämasse- och pappersindustri	3	328	32	5,597
X. Grafisk industri	—	—	—	—
XI. Malmförädlingsindustri	1	14	2	28,596
XII. Metallindustri	1	18	9	1,157
XIII. Maskin- och skeppsbyggnadsindustri	1	5	—	—
XIV. Jord- och stenindustri	8	350	40	3,517
XV. Kemisk-teknisk industri	1	10	7	296
XVI. Byggnadsverksamhet	31	1,580	45	13,684
XVII. Allmänna arbeten	15	1,493	6	643
XVIII. Handel och varulager	6	528	9	278
XIX. Landtransport	6	1,150	10	3,617
XX. Sjötransport	—	—	1	16
XXI. Diverse	1	150	1	8
<i>Summa</i>	95	6,129	294	77,972

Kol. 6 af tab. H. innehåller andra aftalsbestämmelser till skydd för föreningsrätten än de i kompromissen af december 1906 föreskrifna. Till denna grupp räknas 128 aftal med 36,869 arbetare. Läggas härtill de stadganden till förmån för föreningsrätten, hvilka ingå i nämnda kompromissbestämmelse, framgår att sammanlagt 422 af 1908 års

angående arbetets ledning, föreningsrätt och föreningstvång.

6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	
med bestämmelser						Antal kollektiv- aftal utan bestäm- melser angående arbetsledning, föreningsrätt och föreningstvång.		Hela antalet		
till skydd för för- eningsrätten (andra än de i kompromissen af dec. 1906 före- skrifna.)		angående företrädesrätt till arbete								
		efter anställningstid, boningsort, ålder m. m.		för fackförenings- medlemmar.						
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.	
2	96	2	98	—	—	1	65	14	852	I.
1	62	2	202	1	515	5	1,289	8	1,966	II.
—	—	1	63	—	—	—	—	2	203	III.
6	238	4	154	16	540	28	2,478	77	9,147	IV.
1	24	1	3	—	—	2	16	23	2,869	V.
10	298	1	6	5	304	25	781	61	6,618	VI.
8	142	6	135	1	9	4	47	27	539	VII.
6	170	12	1,862	1	31	23	925	83	6,544	VIII.
8	630	—	—	—	—	4	221	44	6,448	IX.
—	—	1	6,528	—	—	1	9	2	6,537	X.
1	14	—	—	—	—	—	—	3	28,610	XI.
2	24	—	—	—	—	9	278	20	1,459	XII.
3	30,120	—	—	—	—	10	372	14	30,497	XIII.
12	434	13	782	1	35	4	248	61	4,346	XIV.
2	4	3	52	—	—	3	344	14	686	XV.
26	1,275	21	2,062	7	297	16	1,280	112	17,250	XVI.
19	278	11	1,770	—	—	4	151	30	2,741	XVII.
6	605	3	172	2	53	3	30	22	996	XVIII.
14	2,305	1	55	4	612	8	304	38	6,985	XIX.
—	—	—	—	—	—	1	870	2	886	XX.
1	150	—	—	—	—	—	—	2	158	XXI.
128	36,869	82	13,944	38	2,396	151	9,708	659	136,327	

aftal med där af berörda 114,841 arbetare (84 % af samtliga) innehålla stadganden till skydd för denna rätt.

Bland aftal, som enbart innehålla bestämmelser af sistnämnda art, är i första rummet att framhålla riksaftalet inom den mekaniska verkstadsindustrien, där stadgandet har följande lydelse: »rätten att under

alla förhållanden fritt och okränkt deltaga i arbetet skall, liksom för-
eningsrätten, hållas i ömsesidig helgd».

*Företrädes-
rätt till
arbete.*

38 kollektivaf tal omfattande 2,396 arbetare innehålla bestämmelser, genom hvilka företrädesrätt till arbete förbehålles fackföreningsmed-
lemmar. Sådana af tal förekommo hufvudsakligen inom de handtverks-
mässiga grenarne af närings- och njutningsämnesindustrien samt bygg-
nadsverksamheten.

Vanligare är förekomsten af stadgande, att vid afskedande och
understandom äfven vid antagande hänsyn skall tagas till arbetarens
personliga förhållanden såsom boningsort, anställningstid, försörjnings-
plikt och duglighet. Dylik bestämmelse förefanns i 82 af tal, omfattande
13,944 arbetare. Särskildt är inom denna grupp att märka riksaftalet
inom den grafiska industrien (6,528 arb.), som under § 7 af »Gemen-
samma bestämmelser» stadgar: »Vid tillfälle, då personalen behöfver
minskas, tages vid afskedandet hänsyn till skicklighetsgrad och ålder
i kondition, med förmånsrätt för de i dessa afseenden mest kvalificerade
arbetarna att få stanna».

Hithörande bestämmelser anträffas i allmänhet inom säsongyrkena
och handtverket, såsom vid slakterier och charkuterier, garfverier, inom
vissa grenar af trävaruindustrien, jord- och stenindustrien, byggnads-
verksamheten, samt vid allmänna arbeten, eller i allmänhet yrken, där
arbetsförhållandena motivera ett hänsynstagande till personliga om-
ständigheter vid antagande och afskedande.

I 151 af de år 1908 träffade aftalen, berörande 9,708 arbetare,
eller c:a 7 % af samtliga, saknas fullständigt föreskrifter om arbetsled-
ning, för eningsrätt och för eningstvang samt företrädesrätt till arbete.
Motsvarande procentsiffra för de vid 1907 års slut gällande aftalen var
21, hvaraf synes framgå, att ifrågavarande aftalsbestämmelser nått en
ökad utbredning under redogörelseåret.

*Utbildnings-
tid och
lärlingsväsen.*

Bestämmelser rörande utbildningstid och lärlingsväsen före-
kommo i 100 under år 1908 ingångna af tal, omfattande 15,883 arbetare.
Någon beräkning af antalet lärlingar, som beröras af dessa af tal, har
icke verkställts, men torde i allt fall kunna antagas, att deras antal
icke utgör mera än en bråkdel af nämnda siffra.

Liksom vid undersökningen af de vid 1907 års slut gällande aftalen
hafva aftalen med lärlingsbestämmelser indelats i sådana, som meddela
en systematisk reglering af lärlingsväsendet och sådana, som endast
innehålla spridda bestämmelser därom. På den förra gruppen komma
41 och på den senare 59 af tal.

Bland kollektivaf tal, som föreskrifva systematisk reglering af lär-
lingsväsendet, märkas i synnerhet aftalen i tobaksindustrien, slakteri-

och charkuteriyrket, sadelmakare- och tapetserareyrket, bokbinderiyrket, förgylleri- och glasmästeriyrket samt målareyrket. Mest betydande med hänsyn till antalet berörda arbetare äro riksafftet inom tobaks-industrien (se närmare sid. 181 ff.) och afftet för bokbinderiyrket i Stockholm och Eskilstuna. Det senare behandlar lärlingsväsendet i §§ 20 och 21 och meddelar följande utförliga stadganden härom:

§ 20.

Lärlingsutbildning m. m.

För att kunna antagas till lärling fordras:

att kunna förete intyg om fullgod folkskolebildning;

att vid läkareundersökning erhålla friskbetyg, samt

att hafva fyllt 15 år.

De, som ej äro fyllda 15 år, få ej användas till yrkesarbete.

Lärotiden fastställles till 4 år för manliga och 3 år för kvinnliga lärlingar.

Lärling skall ställas under ledning af i yrket erfaren arbetare och bör arbetsgifvaren äfven i öfrigt tillse, att lärlingen erhåller den utbildning, att han eller hon efter ofvan angifna lärotids slut äger de kunskaper, som berättiga till den för utlärd, resp. manlig eller kvinnlig, arbetare bestämda minimilönen.

I regel må lärling ej användas till annat än yrkesarbete inom verkstaden.

Antalet lärlingar å hvarje arbetsplats fastställles till högst:

2 lärlingar för verkstad, som sysselsätter intill 4 manliga eller kvinnliga arbetare;

3 lärlingar för verkstad, som sysselsätter öfver 4 intill 7 manliga eller kvinnliga arbetare; samt

därefter en lärling för hvarje påbörjat sextal manliga eller kvinnliga arbetare; dock med undantag af kartongverkstäderna, som äga rätt att antaga två lärlingar för hvarje sextal kvinnliga arbetare. Å verkstad, där lärlingsantalet vid tariffens antagande är större än här angifvits, får ej lärling antagas förr än antalet nedgått till det fastställda.

§ 21.

Lärlingars aflöning och arbetstid.

Minimiallöningen till lärlingar utgår pr vecka för manliga lärlingar: •

för första halfåret med	8	kronor	
» andra » »	9	»	
» tredje » »	10	»	50 öre
» fjärde » »	12	»	
» femte » »	14	»	
» sjätte » »	16	»	
» sjunde » »	18	»	
» åttonde » »	20	»	

Tab. J. Under år 1908 träffade kollektivaf tals fördelning inom vissa näringsgrenar med hänsyn till bestämmelser om lärlingsväsendet.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Systematisk reglering af lärlingsväsendet.		Spridda bestämmelser rörande lärlingsväsendet.		Inga bestämmelser rörande lärlingsväsendet.		Summa.		Däraf med bestämmelser om			
									lärlingslönen.		begränsning af lärlingarnas antal.	
	Antal		Antal		Antal		Antal		Antal		Antal	
	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.	aftal.	arbete.
I. Jordbruk.												
Trädgårdsskötsel	1	21	—	—	2	90	3	111	1	21	1	21
IV. Närings- och njutningsämnesindustri.												
Bagerier och konditorier ...	—	—	15	1,506	9	502	24	2,008	8	275	7	1,291
Tobaksfabriker	1	3,250	—	—	8	71	9	3,321	1	3,250	1	3,250
Slakteri- och charkuteri-varufabriker	3	128	1	14	1	10	5	152	4	142	3	128
VI. Beklädnadsindustri.												
Skrädderier och sömnadsfabriker	—	—	5	1,062	27	945	32	2,007	1	23	—	—
Skofabriker	—	—	3	2,966	5	952	8	3,918	—	—	—	—
Buntmakerier	1	2	—	—	—	—	1	2	1	2	1	2
Träskoverkstäder	—	—	1	22	1	12	2	34	—	—	—	—
VII. Läder-, hår- och gummicaruiindustri.												
Läderfabriker och garfverier	—	—	2	80	13	291	15	371	1	50	—	—
Sadelmakare o. tapetserare	7	93	4	57	—	—	11	150	11	150	4	67
VIII. Träcaruiindustri.												
Snickeri- och möbelfabriker	—	—	5	247	15	915	20	1,162	5	247	—	—
Snickeri- o. möbelverkstäder	—	—	2	69	5	389	7	458	2	69	—	—
Vagnmakerier	—	—	1	8	1	12	2	20	1	8	—	—
Piskmakerier	—	—	1	15	—	—	1	15	—	—	—	—
IX. Pappersindustri.												
Bokbinderier	2	1,834	1	7	1	15	4	1,856	3	1,841	—	—

Tab. J. (Forts.) Under år 1908 träffade kollektivafvals fördelning inom vissa näringsgrenar med hänsyn till bestämmelser om lärlingsväsendet.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Systematisk reglering af lärlingsväsendet.		Spridda bestämmelser rörande lärlingsväsendet.		Inga bestämmelser rörande lärlingsväsendet.		Summa.		Däraf med bestämmelser om			
	Antal		Antal		Antal		Antal		Antal		Antal	
	aftal.	arbete-tare.	aftal.	arbete-tare.	aftal.	arbete-tare.	aftal.	arbete-tare.	aftal.	arbete-tare.	aftal.	arbete-tare.
X. <i>Grafisk industri.</i>												
Litografiska anstalter	1	9	—	—	—	—	1	9	1	9	1	9
XII. <i>Metallindustri.</i>												
Smides-, reparations- och hofslageriverkstäder	—	—	1	399	3	125	4	524	—	—	—	—
Bleck-, plåt- och koppar-slagerier	—	—	7	563	4	151	11	714	6	534	1	15
XVI. <i>Byggnadsverksamhet.</i>												
Murare.....	—	—	2	99	5	1,109	7	1,208	—	—	1	74
Byggnadsträarbetare.....	—	—	3	134	15	3,635	18	3,769	1	40	—	—
Förgylleri- och glasmästeri-arbetare	3	192	—	—	—	—	3	192	3	192	—	—
Målare	22	3,024	3	86	3	100	28	3,210	21	2,933	8	560
Skorstensfejare	—	—	1	11	2	15	3	26	1	11	—	—
Rörarbetare.....	—	—	1	5	5	738	6	743	1	5	—	—
<i>Summa</i>	41	8,553	59	7,850	125	10,077	225	25,980	73	9,802	28	5,417

För kvinnliga lärlingar:

för första halfåret med 8 kronor

» andra » » 9 »

» tredje » » 10 »

» fjärde » » 11 »

» femte » » 12 » 50 öre

» sjätte » » 14 »

Allt pr vecka.

Hvad i det föregående är bestämdt angående ordinarie arbetstid, övertidsarbete och extra ersättning för sådant, gäller i tillämpliga delar afven för lärlingar.

Lärling skall direkt antagas och aflönas af arbetsgifvaren.

Bland spridda bestämmelser om lärlingsväsendet märkas stadganden om lön för lärlingar, s. k. lärlingsregulativ, d. v. s. föreskrifter om begränsning af de hos en arbetsgivare sysselsatta lärlingarnes antal, vidare bestämmelser om lärotidens längd, om lärlingars ålder vid inskrifningen, om den tid under året, lärling skall hållas i arbete, samt om skyldighet för arbetsgivare att tillhålla eller åtminstone ej förhindra lärling att besöka teknisk skola, bestämmelse att lärling företrädesvis bör användas till arbete, som tillhör yrket, o. s. v.

Såsom af tab. J. framgår innehöllo 73 under år 1908 träffade aftal, omfattande 9,802 arbetare, bestämmelser rörande lärlingslöner, vare sig viss lön stipulerades i aftalet eller däri stadgades, att särskild öfverenskommelse skall träffas om lärlingslön.

28 aftal, omfattande 5,417 arbetare, innehöllo lärlingsregulativ, hvarigenom fastställdes den proportion till öfriga hos arbetsgivaren sysselsatta arbetare, i hvilken lärlingar få anställas.

Tab. J. utvisar äfven, att inom yrken, där — hvad gäller redogörelseårets aftal — lärlingsbestämmelser förekomma, ingingos tillhoppa 225 kollektivaf tal under redogörelseåret. Af dessa aftal innehöllo emellertid, som nämndt, endast 100 eller 44 % lärlingsbestämmelser af något slag, och endast 41 eller 18 % föreskrefvo systematisk reglering af lärlingsväsendet. Af tabellen framgår för öfrigt närmare, inom hvilka yrken lärlingsbestämmelser af det ena eller andra slaget äro att anträffa.

Kommentar till tab. I.

Aflöning.

Tab. I upptager för aflöningen trenne kolumner med resp. lägsta i aftalen förekommande lönesats, lägsta lön för van arbetare samt högsta lönesats. Härvid komma icke i betraktande i ett flertal aftal förekommande löner för lärlingar och öfriga yngre arbetare, liksom ej heller bestämmelser om viss procentsats, med hvilken ålderstigna arbetares löner få understiga öfriga arbetares.

Äfven hafva uteslutits löner för kvinnliga arbetare med det undantag, att i de fall, då aftalet afser *endast* kvinnliga arbetare, dessas löner införts i tabellen; sistnämnda förhållande har städse anmärkts i noter till densamma.

Tab. I upptager i regel endast de vid själfva tillverkningen sysselsatta arbetarnes löner. Härigenom hafva uteslutits betydande

grupper af hjälparbetare, såsom t. ex. maskinister och eldare vid sockerfabriker, smeder och diverse utarbetare vid pappersmassefabriker o. s. v. Gifvetvis låter det sig icke alltid med bestämdhet afgöra, huruvida en arbetare skall anses tillhöra själfva tillverkningen eller ej, och har därför stundom gränsen i detta hänseende måst dragas med någon tvekan. Emellertid hafva i de fall, då aftalet upptagit *endast* hjälparbetarəlöner, dessa medtagits i tabellen, hvarom ock anmärkning gjorts i noter till tabellen.

De löner, som tillkomma arbetare i förmansställning, hafva likaledes af principiella skäl uteslutits, då ju dessa arbetare, som innehafva förtroendeposter, aflönas efter en vida högre skala än de vanliga arbetarne. Enligt en vid en skiljedom inom den mekaniska verkstadsindustrien den 26 oktober 1907 uppställd definition har såsom förman räknats den, »hvilken är anställd som arbetsgifvarens speciella representant gent emot arbetarne och åtnjuter aflöning som sådan — helst fast års- eller månadslön — samt utöfvar befäl med uppdrag att leda och fördela arbetet, själf icke deltagar i arbetet annat än tillfälligtvis och aldrig har andel i ackordsöfverskott». I öfverensstämmelse med denna definition hafva här såsom förmän icke räknats exempelvis 1:ste konditorer i bagerier och maskinförare i cellulosafabriker, hvilka ock innehafva särskildt väl aflönade förtroendeposter och i diverse afseenden höja sig öfver de öfriga anställda.

Den i tab. I för olika yrken angifna löneformen är antingen årslön, månadslön, veckolön eller timlön, allt efter det inom resp. yrken vanligen förekommande aflöningssättet. Inom de näringsgrenar, som företett i nyssnämnda hänseende olikartade lönetyper, har omräkning till den för yrket representativa löneformen verkställt, och de sålunda beräknade siffrorna utmärkts med mediævala typer.

Samma beteckningssätt har användts i de fall, då i penningar evalverade naturaförmåner medräknats i den kontanta lönen. I de fall åter, då i aftal bestämda naturaförmåner icke varit uttryckta i penningvärde, har någon kontant uppskattning gifvetvis icke kunnat ske.

Medan det i regel icke erbjudit någon svårighet att — med iakttagande af de restriktioner, som ofvan omnämnts — bestämma i aftalen förekommande högsta och lägsta lönesatser, har däremot fixerandet af lönen för van arbetare ofta varit förenadt med stora vanskligheter. Sistnämnda lönesats afser den betalning, som tillkommer arbetare, hvilken uppnått normal yrkesskicklighet eller vana i sitt fack. I ett flertal näringsgrenar — hufvudsakligen de mera handverksmässigt bedrifna — kan den normala färdigheten anses inträda först efter åtminstone 2 à 3 års praktik, från lärlingstiden räknadt, och har därför i kolumn 5 införts lönen för arbetare med dylik utbildningstid. Inom

andra näringsgrenar — hufvudsakligen fabriksindustri — som kräva mindre utbildning, har en kortare tid lagts till grund för beräklandet af »van» arbetares lön. Inom några industrier slutligen, som icke erfordra någon särskild utbildning, såsom sockerfabrikation och pappersmassetillverkning, har någon timlön för »van» arbetare icke ansetts böra angifvas, utan har den inom dessa industrier normalt förekommande lönesatsen införts i kolumnen för »lägsta lönesats öfver hufvud».

En viss ledning för bestämmandet af den normala lönesatsens höjd hafva de aftal erbjudit, hvilka uttryckligen fastställt särskild lön för »öfvad», »fullgod», »duglig» etc. arbetare, ofta med angifvande af den tid, som kräfves för uppnående af däremot svarande yrkesskicklighet. Inom andra aftal, där dylik beteckning saknats, har den normala lönesatsen fastställts efter som synts lämpligast i hvarje särskildt fall, hvarvid gifvetvis nyss angifna principer för den normala lönsens bestämmande blifvit i görligaste mån följda, och hänvisas för närmare kännedom härom till efterföljande detaljerade framställning beträffande särskilda näringsgrenar. I fråga om järnvägspersonal har på grund af gällande speciella bestämmelser vidtagits den anordningen, att lönerna på landet skilts från dem i städer samt att endast högsta och lägsta lönesats angifvits.

Ganska vanligt är, att aftalen — särskildt inom handtverksyrkena — innehålla skilda lönesatser för arbete å orten eller å verkstaden och utom densamma. I dessa fall har endast den för orten eller verkstaden gällande lönen kommit i betraktande i tab. I, medan den för arbete å annan ort stipulerade lönen — som vanligen med en viss procentsats öfverstiger den förra — blifvit föremål för omnämnande i de särskilda redogörelserna för olika näringsgrenar. I de mer fåtaliga fall, då olika lönesatser gällt för sommar- och vinterarbete, har endast den förra lönen beaktats i tab. I.

Anmärkas bör för öfrigt, att de i tab. I upptagna lönesatserna helt ofullkomligt afspegla normallönen, eller m. a. o. arbetarnes verkliga inkomst. Först och främst äro tabellens löner i många fall minimilöner och beteckna således den lägsta gränsen för de faktiskt gällande tidlönerna. Vidare afse de i tab. I upptagna lönesatserna — äfven där de icke äro minimilöner — i regel endast en del af den arbetsstyrka, hvarje aftal omfattar, när ju tabellen icke inrymmer mer än högst tre af de talrika tidlönesatser, som vanligen förekomma i aftalen. Slutligen — och denna omständighet är måhända den betydelsefullaste — äro icke tidlönerna utan ackordlönerna inom en mängd verksamhetsområden normerande för den verkliga inkomstens belopp. Inom åtskilliga betydande näringsgrenar, såsom sågverksindustri, jord- och stenindustri, stufverirörelse och vissa grupper af bekläd-

nadsindustri utföres arbetet i regel efter ackord, och afse tidlönerna endast tillfälliga arbeten eller sådana, som icke kunna eller pläga utlämnas på ackord. Af tab. VI framgår närmare, att af under år 1908 träffade kollektivafstal endast omkring en tredjedel saknade bestämmelser om ackordlön. Samtliga öfriga aftal, omfattande c:a 85 % af de berörda arbetarnes hela antal, innehöllo dylika bestämmelser med eller utan garanti af tidlönen.

Arbetstid.

Antalet arbetstimmar per dag och per vecka (per månad för åkande järnvägspersonal) angifves i resp. kol. 7 och 8 af tab. I. I regel har antingen veckoarbetstiden eller arbetstiden per dag varit utsett i aftalen, och har med ledning af endera af dessa uppgifter den icke uttryckligen omnämnda arbetstiden med säkerhet kunnat konstateras. I några få fall har på grund af bristfälliga uppgifter antalet arbetstimmar per dag eller vecka måst approximeras, och har då vederbörande siffra utmärkts med mediæval typ.

Olika arbetstider för den vid själfva tillverkningen sysselsatta personalen å en och samma arbetsplats hafva i relativt få fall fastställts i aftalen, och har den olika arbetstiden då städse anmärkts i not till tabellen. Oftare har inträffat, att hjälparbetare, såsom kuskar, eldare och maskinister, haft annan arbetstid än de öfriga, egentliga arbetarne, och har detta förhållande icke ansetts böra särskildt utmärkas. Där arbete på skift förekommit jämte vanligt dagarbete, har endast den senare arbetstiden införts i tabellen förutom vid pappersbruken, där skiftarbetstiden — som i denna bransch spelar en betydande roll — anförts inom parentes.

Icke sällan hafva olika arbetstider varit fastställda för vinter- och sommararbete. Utan undantag har därvid endast den för sommararbete gällande tiden redovisats i tab. I.

Den angifna tiden afser gifvetvis endast *ordinarie* arbetstid utan hänsyn till de inskränkingar eller förlängningar, som af en eller annan orsak kunna inträffa, och hvarom ofta aftalen innehålla föreskrifter. Dessa förändringar i arbetstiden kunna under vissa omständigheter antaga en regelbunden karaktär; så är t. ex. fallet vid minskning i arbetstillgången, då en del aftal föreskrifva, att förkortning i arbetstiden skall ske, innan arbetsstyrkan minskas, eller analogt vid förekommande brådska i arbetet, då stundom aftalet stipulerar, att öfvertidsarbete ej utan giltigt skäl får vägras.

Ofta är den angifna arbetstiden att anse såsom maximiarbetstid, i det att aftalen beteckna densamma såsom »högsta arbetstid per vecka».

Att för öfrigt de i kol. 7 uppförda siffrorna icke alldeles fullständigt afspegla den faktiska arbetstiden per dag är gifvet. I vissa yrken kan sålunda inom i aftalen utstakade gränser en förskjutning under veckans dagar äga rum; likaså kan söndagsarbete äga rum mot afdrag af motsvarande tid under veckan. Uppgifterna i kol. 7, jämförda med dem i kol. 8, gifva därför icke heller någon exakt föreställning om, i hvilken utsträckning söndagsarbete ordinarit förekommer.

Beträffande järnvägspersonal har, på grund af de säregna förhållandena inom denna bransch, arbetstiden måst angifvas per dag för stationär personal och per månad för åkande personal.

Jordbruk. Aflöning. Kolumn 4 upptager timpenning för *daglönare*, rörande hvilka fastställles, att de skola vara »fullgoda», »fullt arbetsföra» el. dyl. Endast i ett fall (Västmanlands l: aftal 3) förekommer graderad löneskala för daglönare, af hvilka körkarlar betalas lägst med 2'25 kr. per dag (= 19 öre per timme) under tiden 1 april—30 september samt »fast anställda daglönare, som ej ha foder till ko», högst med 2'70 per dag (= 27 öre per timme) under samma årstid. Nämda lönesatser hafva införts i resp. kol. 4 och 6. Kol. 6 upptager äfven från ett aftal i Kopparbergs län en daglön för arbetare sysselsatta med skogsarbeten borta från hemmet (2'50 kr. per dag = 25 öre per timme.)

I nio af de inom jordbruket under år 1908 träffade elfva aftalen stipuleras förutom penninglön äfven naturaförmåner. Dessa bestå i fri bostad (5 aftal), fri vedbrand (8 aftal), fritt potatisland (4 aftal) samt ett visst antal liter mjölk per dag (3 aftal). I tvänne aftal hafva arbetarne varit tillförsäkrade hyresersättning till visst belopp, och har på grund häraf denna blifvit i den kontanta lönen inräknad. I trenne aftal äro upptagna löner för följande hjälparbetarekategorier, nämligen maskinister, smeder, snickare, slöjdare och sadelmakare, hvilka gifvetvis icke kunnat införas i tabellen.

Arbetstid. Aftalen inom denna grupp stipulera kortare arbetstid under vintermånaderna. För kreatursskötare är i somliga aftal föreskrifven tjänstgöring jämväl under söndagarna.

Trädgårdsskötsel. Aflöning. Lönesiffrorna i kolumn 5 afse yrkeslärda trädgårdsarbetare. I tvänne aftal, nämligen de i Malmö och Hälsingborg, är införd bestämmelse om automatisk stegring af lönen, i Malmö från 38 öre per timme till 40 öre den 1 mars 1909, i Hälsingborg från 33 öre till 34 öre den 15 maj 1909. I Malmö-aftalet är dessutom föreskrifvet, att arbetare, som förut erhållit högre aflöning, erhålla i proportion därtill samma förhöjning, i Hälsingborgsaftalet, att nedsättning i förut gällande löner ej får äga rum genom det nu träffade aftalet.

Arbetstid. Arbetstiden förkortas under vintermånaderna.

Flottni ng. Aflöning. Lönesatsen i kolumn 5 afser lägsta timlön för van flottare. I ett fall (Gäflleborgs län: aftal 1) stipuleras därjämte särskild timlön för van flottare i 18—21 års ålder, hvilken lönesats intagits i kol. 4. I samma kolumn återfinnes lön för »flaggpost» (Västernorrlands l: aftal 1 och 2), en mindre kräfvande befattning, som ej fordrar särskild vana eller ålder.

I aftal 3 inom Västernorrlands län förekommer för flottare en mellan 25 och 35 öre varierande timlön; dessa lönesatser hafva införts i resp. kol. 4 och 5. I kol.

6 hafva upptagits timlöner för tillfälliga och särskildt kräfvande arbeten ss. utrullning, flottdragning och ringning. En del aftal garantera en viss minimidaglön vid arbete på ackord af mera kräfvande beskaffenhet, så t. ex. aftal 4 inom Västernorrlands län för bärgningsmanskap under flottningstiden och skräckningsmanskap under tid, sorteringsarbetet pågår, aftal 3 inom samma län vid strömränsningsarbete. Aftalet inom Jämtlands län stipulerar endast timpenning för tillfälliga arbeten jämte för öfvertids-, natt- och söndagsarbete; för öfriga arbeten betalas ackordspris. I ett enda aftal (Västernorrlands l.: aftal 4) stipuleras naturaförmåner, bestående af fria husrum och ved.

Arbets-tid. Arbets-tiden är enligt en del aftal beroende på arbetets beskaffenhet, enligt andra föreskrifves, att arbete pågår endast den tid af dygnet, då väderlek, vattenförhållanden m. m. möjliggöra flottning.

Malmgrufvor. Aflöning. I aftalet inom Kopparbergs län afser 40-öres lönen grufbyggare, som arbetar ofvan jord, 55-öres lönen åter sådant underjordsarbete, som är förenadt med större fara; för vanligt underjordsarbete är lönesatsen 50 öre. På grund af den olika arbetstiden — 10 t. om dagen för öfverjordsarbetare och 8 t. för underjordsarbetare — ställer sig emellertid dagsinkomsten faktiskt lika för öfverjords- och vanlig underjordsarbetare. Aftalet inom Norrbottens län innehåller endast tvänne löner för grufbyggare, 51 öre per timme vid vanligt arbete och 58 öre vid arbete i sänken och därmed likställt arbete. I bägge aftalen förekommande löner för byggnadsträarbetare och snickare hafva icke upptagits i tab. I.

Arbets-tid. Aftalet inom Kopparbergs län stipulerar 8 timmars arbetsdag vid arbete under jord, 10 timmars vid arbete ofvan jord, dock så att arbetstiden förkortas till 9 timmar under tiden $\frac{15}{10} - \frac{1}{3}$, om ej arbete kan ske vid konstgjord belysning; aftalet inom Norrbottens län föreskrifver för samtliga grufbyggare 9 timmars arbetsdag sommarmånaderna, 8 timmar vintermånaderna.

Kvarnar. Aflöning. Lönesatserna i kol. 5 afse fullgoda kvarnarbetare. I Stockholmsaftalet finnes särskild lön för nyanställd arbetare under de tre första månaderna och för arbetare under 20 år; denna lön har upptagits i kol. 4. Sistnämnda kolumn innehåller äfven för tvänne aftal löner för magasinarbetare samt sikt- och säckpassare. I kol. 6 hafva intagits löner för eldare, renserister och valspassare.

Arbets-tid. Tvänne aftal innehålla bestämmelser om skiftarbete, som i regel är anordnad med dag- och nattskift på hvartdera 12 timmar. Med frånräknande af raster utgör emellertid den effektiva arbetstiden i tvänne af sistnämnda aftal endast 10 timmar per dag och skift, medan i det tredje aftalet är fastställd en oafbruten arbetstid per skift af 12 timmar, af hvilka dock två timmar räknas såsom öfvertid. En bestämmelse af säreget slag förekommer i ett aftal från Arvika, där första skiftet i veckan, »under den tid halft nattarbete pågår», omfatta 15 timmar med 2 timmars rast, medan nattskiften under de följande veckodagarna äro 11-timmars skift med 1 timmes rast.

Den ordinarie arbetstiden per dag är för arbetare inom denna grupp i regel 10 timmar. För dagarbetare är endast i ett fall, beträffande kuskar i Stockholm, fastställd en arbetsdag af 11 timmar med skyldighet därjämte till rengöring i stallarne. Af arbetets art följer emellertid, att arbetstiden vid vissa tillfällen måste utsträckas utöfver den ordinarie tiden, hvarför ock samtliga aftal innehålla bestämmelser om öfvertidsarbete.

Bagerier och konditorier. Aflöning. Aftalen omfatta följande hufvudslag af bagerirörelse, nämligen finbagerier, grofbagerier och konditorier. Särskilda aftal för konditorier hafva ingåtts i Stockholm och Göteborg (resp. aftal 3 och 2), hvarjämte Örebroaftalet äfven omfattar endast konditorirörelse. Aftal 2 i Stockholm afser en karamellfabrik.

För de egentliga bageriaftalen upptager kol. 5 löner för bordsarbetare vid dagarbete eller för trågarbetare i grofbrödsbagerier, där bordsarbete icke förekommer. I fråga om konditoriaftalen afse siffrorna i kol. 5 lönen för »kompetent» arbetare. Den i kol. 4 upptagna lägsta lönen afser i regel nybörjare, hjälparbetare vid ugnen eller sättare. Högsta lönesats (kol. 6) tillkommer 1:ste konditoriarbetare, 1:ste man i bagerier och ugnsarbetare. I ett aftal för kooperativt bageri (Landskrona: aftal 1) förekommer endast en lönesats, som införts i kol. 5.

I 21 aftal äro lönerna betecknade som minimilöner, hvarjämte flera aftal innehålla bestämmelser om, att arbetare, som förut åtnjutit högre lön än den i aftalet stipulerade, böra få bibehålla den förra. För öfrigt finnes i de flesta aftalen en ganska detaljerad löneskala.

Arbets tid. Samtliga aftal utom ett innehålla exakta bestämmelser om arbetstidens längd, medan det återstående endast stipulerar, att »arbetet utgöres af 2 1/2 bakning per skift (100 plank) eller 15 bakningar per helgfri vecka».

I flertalet fall äger arbetsgifvaren bestämmanderätt öfver arbetstidens förläggande inom dygnet. Sålunda föreskrifver ett aftal för finbagare och konditoriarbetare i Stockholm, att arbetarne »skola infinna sig till arbetet vid de tider under dygnet, som bageriidkarne, hvar och en för sitt bageri, bestämma». Aftalet för konditorier i Göteborg bestämmer, att »arbetet börjar å tid, som arbetsgifvaren bestämmer, dock tidigast kl. 6 f. m».

Stundom äro dock i aftalen de tidpunkter å dygnet fastslagna, vanligen mellan 5 och 6 f. m. samt 9 och 10 e. m., inom hvilka arbetstiden skall förläggas. En ganska vidsträckt latitud är härvid medgifven, t. ex. i Västeråsaftalet tiden mellan 6 f. m. och 10 e. m. och i aftalet för Örebro län tiden mellan 6 f. m. och 9 e. m.

De ytterligare förekommande undantagen från arbetsgifvarens rätt att bestämma om arbetstidens förläggande inom dygnet gälla hufvudsakligen tiden för arbetets afslutande å lördagar eller helgdagsaftnar. Någon gång finnes ock bestämmelse om tiden för arbetets påbörjande å måndagsmorgnar.

Äfven i de aftal, som föreskrifva vissa tidpunkter å dygnet, inom hvilka arbetstiden skall förläggas, finnas särskilda bestämmelser om arbetstidens början och slut å dagar före och efter helgdag. Å dag före helgdag börjas och afslutas arbetet tidigare än eljes, likaså föreskrifves i några fall, att arbetet börjar tidigare på måndagar, då helt naturligt särskild brådska råder. Äfven finnas bestämmelser, att vissa förberedande arbeten skola vara undangjorda före den egentliga arbetstidens början liksom den i ett par aftal förekommande bestämmelsen, att wienerbagare börja före de andra.

Ett kraf från arbetarnes sida, som vunnit beaktande i flera af aftalen, är, att arbetstiden — med erforderliga matraster — skall vara sammanhängande. I öfverensstämmelse härmed är ock vid skiftarbete föreskrifvet, att där två lag finnas, arbetet skall vara helt dag- och helt nattarbete.

Till förekommande af arbetstidens anhopning å vissa dygn är någon gång föreskrifvet, att ej mer än 1 timme må öfverföras från en dag till en annan. Samma syfte tjänar den mycket ofta förekommande bestämmelsen om viss arbetsprestation — högst 3 bakningar — per dag.

Råsockerbruk och sockerraffinaderier. Aflöning. Af de nio aftalen för sockerbruk afse de sju första arbetare vid själfva tillverkningen, de två senare däremot s. k. hjälparbetare. I kol. 4 har för de sju första aftalen upptagits lön för »fullgod» arbetare med en minimiålder af 19 år i flertalet fall. Kol. 6 upptager lön för en del mera kvalificerade arbetare. Beträffande hjälparbetareaftalen — som äro träffade för järn- och metallarbetare — må anmärkas, att kol. 4 afser arbetare, som fyllt 21 år, kol. 5 d:o med 4 års vana i facket och kol. 6 arbetare, som fyllt 24 år och har 7 års vana.

Aftalet för Lidköping innehåller endast en lönesats för manlig arbetare, som fyllt 21 år, men bestämmer tillika, att skicklig arbetare enligt öfverenskommelse kan erhålla högre lön och mindre duglig arbetare lägre lön.

Arbetstid. Enligt samtliga aftal utföres arbete efter 10-timmars skift, däri ej inräknadt 2 timmars raster.

Tobaksfabriker. Aflöning. Inom denna industri äro ackordlöner förhärskande. Af de år 1908 träffade aftalen innehåller sålunda endast riksaftalet bestämmelse om tidlön för vuxna manliga arbetare, med afseende hvarå föreskrifves, att veckolönen för sorterare skall utgå med minst 15 kr. och i intet fall får understiga arbetarnes genomsnittliga veckoinkomst.

Brännvinsbrännerier, jästfabriker och destilleringsverk. Aflöning. De bägge aftalen för landsbygden i Kristianstads län innehålla utförliga löneskalor, och hafva däri förekommande högsta och lägsta lönesatser insatts i resp. kol. 6 och 4. Beträffande Landskronaaftalet afser kol. 5 »fullgod» manlig arbetare och kol. 6 ångpanneeldare och arbetare, som sköter brännapparat. Aftalet för Kristianstad omfattar endast maskinister, och de anförda lönesatserna gälla resp. 1:sta och 2:dra årets anställning.

Arbetstid. Ett aftal stipulerar 11 å 12 timmars arbetsdag vid vissa arbeten. Ett annat föreskrifver, att vid arbete, som måste förrättas under natten, arbetet skall utföras i 8 timmars nattskift, hvarvid dock aflöning utgår efter 10 timmars arbete. Enligt Landskronaaftalet förrättas arbetet i 10 timmars skift.

Bryggerier, mälterier och läskedrycksfabriker. Aflöning. Kol. 4 upptager löner för nyantagna arbetare under de första månaderna och för extra arbetare. Lönesatserna i kol. 5 gälla för manliga, fullgoda arbetare efter i regel 6 månaders anställning. Hälsingborgsaftalet nr 3 afser dock endast kvinnliga extra arbetare. — En högre lönesats än den för ordinarie, fullgod arbetare finnes endast i ett fåtal aftal, och afser den i kol. 6 införda lönen arbetare efter 4 års anställning, s. k. 1:ste man och mältare under mältningen.

De under strecket uppförda Stockholmsaftalen afse svagdricksutkörare och träarbetare. I utkörarelönen är provision ej inberäknad.

Arbetstid. Inom yrket förekommer skiftarbete jämsides med dagarbete. Skiftarbetet omfattar i regel 10 timmar per dygn och förlägges mellan 6 f. m. och 6 e. m. samt 6 e. m. och 6 f. m. Ett aftal föreskrifver 11 timmars arbetsdag för eldare och mältare. Ett annat aftal föreskrifver vaktjänst under sön- och helgdagar för hästkötare, ett stipulerar 2 fria söndagar per månad för portvakt och 2 frinätter för nattvakt.

Margarinfabriker. Aflöning. Lönerna i kol. 4 afse nyantagna arbetare och arbetare under 21 år, hvaremot kol. 5 upptager löner för fullgoda, manliga arbetare. Ett par aftal innehålla dessutom löner för snickare, kuskar, maskinister m. fl.

Arbets tid. Enligt Kalmaraftalet arbetas äfven hvarannan söndag.

Slakterier och charkuterier. Aflöning. Kol. 4 afser lön för icke yrkeslärdade och för nyantagna arbetare, kol. 5 lön för yrkeskunniga, fullgoda arbetare — däribland s. k. stickare — samt kol. 6 aflöning för förtroendeman och förste man. Bland särskilda förmåner må nämnas i tvänne aftal stipulerad full aflöning äfven vid extra helgdagar samt den i ett aftal förekommande bestämmelsen, att gifta arbetare äga rätt att till partipris köpa varor hos arbetsgifvaren.

Väfverier, spinnerier, blekerier, färgier etc. Aflöning. Lönensatserna i kol. 5 afse arbetare i ålder af 18—21 år med minst 1 års vana i yrket — i aftalen vanligen betecknade såsom »fullgoda» — samt med 6 månaders anställning hos arbetsgifvaren. Karlshamnsaftalet innehåller äfven lön för *nyantagna* arbetare vid 18 års ålder, som här upptagits i kol. 4, dit äfven förts timpenning för vissa lägre poster i aftalet för Östergötlands läns landsbygd. Kol. 6 innehåller i regel lönen för fullt utbildad, ordinarie yrkesarbetare med åtminstone 6 månaders anställning hos arbetsgifvaren. Yrkestiden, som erfordras för uppnående af denna lön — vanligen den högsta i aftalen förekommande — växlar mellan 2 och 5 år och är i regel förenad med bestämmelse om minst 21 års ålder; i några fall är minimiåldern satt till 24 år.

Af de anförda 20 aftalen inom textilindustrien (utom repslagerier) hänföra sig tvänne till hjälparbetare vid dylika fabriker, nämligen järn- och metallarbetare vid en Norrköpingsfabrik och kuskar vid en Malmöfabrik. Vid det förra arbetsstället afser 31-öres lönen grofarbetare och 34-öres lönen 21-åriga yrkesarbetare med 4 års vana i facket.

Arbets tid. De flesta aftal inom denna näringsgren bestämma, att förkortning eller ändring af i aftalen föreskrifven arbets tid kan ske vid arbetsbrist.

Repslagerier. Aflöning. Kol. 5 innehåller timpenning för yrkesvana arbetare, som i tvänne af aftalen betecknas såsom »fullgoda». Den i kol. 4 upptagna lägsta lönen afser däremot vissa arbetare med endast 1-årig yrkesvana; nämligen i Jönköpingsaftalet »häcklare» och i Göteborgsaftalet sådana, som fyllt 18 år.

Arbets tid. Tre aftal föreskrifva, att förkortning eller ändring i arbetstiden under vissa förhållanden får äga rum. Enligt Stockholmsaftalet är arbetstiden 9 timmar under månaderna december och januari.

Skrädderier och sömnadsfabriker. Aflöning. Samtliga löner för skräddare i tab. I afse veckoarbetare förutom i fråga om aftal 1 för Malmö samt Hälsingborgsaftalet, där i bägge fallen endast timlön finnes stipulerad. Lönensatsen i kol. 5 angifver den lägsta i aftalet bestämda lönen för veckoarbete — ofta s. k. III klass arbete — men afser i hvarje fall »fullgoda», »fullt kompetenta», »fullärdade och skickliga» och därmed jämställda arbetare. Därest i aftal endast förekommit *en* lönensats för veckoarbete, har denna jämväl förts till kol. 5. Den i kol. 6 upptagna lönen afser I klass och därmed jämställt arbete.

I ett flertal aftal finnes föreskrifvet, att afdrag å veckolönen ej göres för extra helgdagar, hvaremot ett par aftal uttryckligen föreskrifva dylikt afdrag. Vanlig är äfven bestämmelsen, att arbetare öfver 60 eller under 18 år betalas efter öfver-

enskommelse; i några aftal är någon åldersgräns icke fixerad, utan förekommer en sådan bestämmelse som att »äldre» eller »mindre arbetsdugliga» betalas med lägre lön enligt öfverenskommelse. I regel hänvisas ock arbete, som ej finnes i prislistan upptaget, till betalning efter särskild öfverenskommelse.

Af de i tab. I upptagna 32 aftalen inom skrädderibranschen afse 3 kvinnliga arbetare, såsom ock framgår af noter till tabellen. Två af de sistnämnda aftalen — Hälsingborgsaftalet och aftalet för Älfsborgs läns landsbygd — gälla icke egentligt skrädderiarbete utan sömnad, hvarför ock lönesatserna i dessa äro väsentligt lägre än i de öfriga.

Arbets-tid. En del aftal innehålla olika arbetstid för timlöns- och stycklönsarbetare. Arbetstiden för stycklönsarbetare är enligt dessa aftal längre än den för tidlönsarbetare. 4 aftal sakna bestämmelser om arbetstid.

Skofabriker. Aflöning. I riksaftalet, omfattande 19 arbetsgifvare och 2,950 arbetare, äro orterna med hänsyn till lönerna fördelade på fyra grupper, nämligen:

- Grupp 1 Stockholm och Sundbyberg.
- » 2 Göteborg.
- » 3 Malmö, Käflinge, Ramlösa, Hälsingborg, Halmstad och Uppsala.
- » 4 Eslöf, Knislinge och Vänersborg.

I kol. 4 af tab. I hafva införts timlöner för 18—19 års arbetare inom grupperna 1—3 och 4 resp., i kol. 5 timlöner för fullgoda arbetare öfver 19 år med minst 6 månaders vana i yrket inom hvardera af ortsgrupperna 1—4. Beträffande de öfriga, lokala aftalen äro i kol. 5 införda löner för »öfvade» eller »fullgoda» arbetare med 19 å 20 års minimiålder, medan i kol. 4 upptagits, beträffande ett aftal, lön för arbetare, som sakna dylik kompetens, och beträffande de öfriga lokalaftalen, lön för arbetare under 19 år.

Arbets-tid. Riksaftalet och Gäfleaftalet innehålla en bestämmelse, att tiden vid arbetsbrist regleras så, att väntningar och afskedanden i möjligaste mån undvikas. Enligt 4 aftal gäller i tabell I uppförd arbetstid endast vid full arbetstillgång.

Skomakeriverkstäder. Aflöning. Samtliga 10 aftal innehålla utförlig ackordsprislista, 6 aftal dessutom tidlönssatser, hvilka uppförts i kolumn 5. Aftalen i Malmö och Lund upptaga bestämmelse om lägre tidlön för mindre arbetsföra arbetare. Priserna äro i samtliga aftal beräknade på grundval af s. k. fria verkstäder och fria sybehör. För de fall, då dylik förmån icke utgår, är i regel stipuleradt tillägg af viss procent till ackordlönen, vanligen 5 % för verkstad och 3 % för sybehör.

Handskfabriker. Aflöning. Lönerna afse färgare (kol. 5) och stollare (kol. 6). Nyantagna, icke kompetenta färgare betalas under de 6 första månaderna efter öfverenskommelse, därefter i enlighet med gällande prislista.

Buntmakerier. Aflöning. Lönerna afse utlärd arbetare. Lönen i kolumn 5 betalas 1:sta året efter lärotidens slut, den i kolumn 6 uppnås efter ytterligare 3 år. Afdrag å lön göres ej för helgdagar och 1:sta maj.

Träskoverkstäder. Aflöning. Kolumn 5 afser vanligt timlönssarbete. Hälsingborgsaftalet innehåller jämväl timlön för hemkörning af trä, hvilken införts i kolumn 6. Blekingeaftalet stipulerar såsom timlön för nybörjare 12 öre, och har denna införts i kol. 4. Den ordinarie lönen enligt samma aftal ernås efter 1 1/2 års anställning.

Barberare och perukmakare. Aflöning. Kolumn 5 upptager lön för frisörbiträde, som varit 4 år i yrket och fyllt 18 år, kolumn 6 lön för sådana om minst 21—22 år, med 6 å 7 års yrkesvana. I tvänne aftal fastställes uttryckligen, att lönerna gälla för kompetenta biträden. Ett aftal förutser pröfva nämnd för det fall, att biträde efter 4 år ej skulle anses innehafva kompetens.

Arbets tid. Arbetstiden är i allmänhet olika för veckans olika dagar. Några timmars söndagsarbete förekommer enligt samtliga aftal, medan endast ett föreskrifver, att däremot svarande ledighet skall beredas (4 t. under veckan). Några aftal föreskrifva ledighet under en eftermiddag per vecka. Tider för arbetets början och slut äro i allmänhet utsatta i aftalet.

Bad- och tvättinrättningar. Aflöning. Kolumn 6 afser timlön för tvätter-skor och manglerskor, som fyllt 19 år, kolumn 4 lön för öfriga kvinnliga arbetare öfver 18 år under de första 6 månadernas anställning. Arbetare, som redan förut innehaft i aftalet stipulerade löner, erhålla 1 öres förhöjning per timme.

Garfverier och läderfabriker. Aflöning. Kolumn 4 innehåller timlön för icke yrkeslärda arbetare om 18—21 år samt för grofarbetare, kolumn 5 lönen för yrkeslärda arbetare öfver 21 år — i aftalen ofta betecknade som »fullt yrkeslärda, dugliga» — medan kolumn 6 afser lön för skärare. Tre af aftalen innehålla bestämmelse, att icke yrkeslörd arbetare, som uppnår samma färdighet som yrkesskicklig, skall åtnjuta samma lön. Fyra aftal stipulera automatisk stegring af lönen, nämligen aftalen i Malmö, Falkenberg, Uddevalla och Kopparbergs län. Fem aftal upptaga bestämmelser om lägre lön för ålderstigna och mindre arbetsdugliga arbetare, hvaremot aftalet i Ystad garanterar arbetare öfver 60 år förutvarande lön.

Arbets tid. Aftalet i Ängelholm bestämmer, att arbetstiden vid arbetsbrist regleras så, att afskedande i möjligaste mån undvikas. Malmöaftalet, som afser maskinister och eldare, upptager äfven bestämmelser för skiftarbete.

Gummi varufabriker. Aflöning. Aftalet gäller för järn- och metallarbetare. Kolumn 5 afser 21-åriga arbetare med 4 års yrkesvana, kolumn 6 afser 24-åriga arbetare med 7 års vana. Vidare fastställer aftalet, att arbetare, som ej varit 4 år i yrket, samt handtlångare betalas med å fabriken gällande grofarbetarelöner. Eldare erhålla 35 öre per timme.

Sadelmakare och tapetserare. Aflöning. I tabellen upptagna löner afse i allmänhet sadelmakare och tapetserare. Emellertid innehålla några aftal olika löner för sadelmakare och tapetserare, och har i dessa fall endast tapetserarelönen upptagits i tabellen. Sadelmakarelönen är lägre än tapetserarelönen, och varierar skillnaden vid här ifrågavarande aftal mellan 2 och 12 öre.

Rörande de olika kolumnerna är att märka, att kol. 4 innehåller timlön för nyutlörd arbetare, kol. 5 d:o efter 1 års praktik och kol. 6 aftalens högsta lönesatser, hvilka i allmänhet uppnås 2 år efter lärotidens afslutande. Vanlig är bestämmelse om mindre lön för mindre duglig eller kunnig, liksom äfven om högre lön för mer kvalificerad arbetare. I regel är vid utearbete (= arbete utom verkstaden) viss förhöjning af lönen stipulerad. Vid s. k. landsarbete utgår fri kost och logi, någon gång äfven fri resa, i hvilket senare fall dock visst afdrag å timlönen göres. Falkenbergsaftalet stipulerar 10 öres högre löner för arbetare hos arbetsgifvare, som ej äro fackmän. Aftalet i Eskilstuna fastställer, att högre och lägre löner kunna betalas allt efter arbetares skicklighet.

Arbetstid. Ett aftal bestämmer, att arbetstiden skall förkortas med 3 timmar per vecka under vinternånaderna. Enligt aftalet i Kopparbergs län är arbetstiden olika för sadelmakare och tapetserare. För de förra är den 10 timmar per dag under veckans 5 första dagar och 7 1/2 timmar på lördagen. Uppsalaaftalet medgifver förkortning af arbetstiden vid arbetsbrist.

Sågverk och hyflerier. Aflöning. De flesta hithörande aftal innehålla en mångfald lönesatser, af hvilka i allmänhet endast aftalens lägsta och högsta löner för vuxna arbetare återfinnas i resp. kolumn 4 och 6. Dock hafva i kolumn 5 intagits löner för tillfälliga arbetare enligt tvänne sågverksaftal för Kronobergs län och för 20-årig fabriksarbetare enligt aftal vid Compoboardfabriken i Göteborg. Kolumn 4 omfattar sådana arbetarekategorier som handtlångare, undanplockare, ribbplockare, sträckhuggare, stockrullare och hjälparbetare, medan kolumn 6 afser maskinister, klyfsågare, ramsågare, sticksågare, hyflare, kantare, påläggare, sorterare, stufvare, plankbärare m. fl. 15 af de 34 aftalen inom denna bransch föreskrifva förutom kontant lön äfven naturaförmåner. Dessa utgöras af fria bostäder och fri vedbrand (7 aftal), fri bostad (1 aftal), fri vedbrand (6 aftal), vissa andra förmåner (1 aftal). Flertalet aftal innehålla äfvenledes löner för smeder, maskinister m. fl. hjälparbetare, hvilka löner, såsom förut angifvits, icke återfinnas i tabellen. 1 aftal tillåter högre eller lägre lön, allt efter arbetares driftighet och duglighet.

Arbetstid. En del aftal innehålla bestämmelser, att stabbläggare och arbetare, hvilkas arbete är beroende af dessa, må arbeta kortare tid. Aftal, som omfatta sågverk och brädgård eller annan rörelse, föreskrifva delvis olika arbetstid för olika arbetaregrupper. I dylika fall är endast arbetstiden för sågverksarbetare införd i tab. I. En del aftal föreskrifva, att arbetstiden rättar sig efter dagsljuset. Enligt ett aftal utföres arbetet med 10 timmars dag- och nattskift. 3 aftal innehålla bestämmelser om kortare arbetstid under vinternånaderna.

Brädgårdsrörelse. Aflöning. Timlön för fullgoda brädgårdsarbetare vid diversearbeten har upptagits i kolumn 4, högre löner såsom vid arbeten med props, sortering etc. i kolumn 6. Halmstadsaftalet medgifver, att lönen för gammal, sjuk eller vanför arbetare sänkes med högst 4 öre. Aftalet i Kronobergs län omfattar äfven jordbruksarbete. Lönerna i tab. I afse dagsverkare (kol. 4) och vagnmakare (kol. 5). Förutom kontant lön, erhålla arbetarne naturaförmåner såsom fria husrum, fritt potatisland m. m.

Arbetstid. Aftalen föreskrifva i allmänhet olika arbetstid för vinter- och sommarnånaderna.

Träkolsverk. Aflöning. Aftalet i Kopparbergs län upptager timlön endast vid extra arbete. Aftalet i Jämtlands län däremot innehåller en omfattande löneskala. Lägsta lönen afser timmerspelare, högsta lönen sorterare, och är i bägge fallen tillagd bostadsförmån, värderad efter 12 kr. pr månad.

Arbetstid. Det andra af de i tab. I uppförda aftalen föreskrifver, förutom i tabellen upptagen arbetstid, 8 timmars skift för arbetare vid ugnselddning m. fl. sysslor och 10 timmars arbetsdag för körkarlar. Där artificiell belysning saknas, förkortas arbetstiden under vinternånaderna.

Snickeri- och möbelfabriker. Aflöning. I kolumn 5 hafva i regel uppförts löner för yrkesdugliga arbetare öfver 21 år, som arbetat minst 4 år i yrket. Här förekomma arbetaregrupper sådana som möbelsnickare, maskinsnickare, sågare, borrar,

smeder, hyflare, svarfvare, tappare, klampare m. fl. eller i allmänhet sådana, som med ett mera omfattande namn kallas maskinträarbetare. Handtlangare, hjälpsägare, plankbärare, brädgårdsarbetare och öfriga icke yrkeslärdade arbetare hafva förts i kolumn 4, under det att högre aflönade arbetsgrupper, såsom hyflare för skötsel af två hyfvelmaskiner, vagnmakare, svarfvare och därmed jämställda arbetare hafva upptagits i kolumn 6. Undantag från denna gruppering gör dock Västeråsaf talet, som endast innehåller löner för arbetare, som fyllt 21 år och varit minst 2 år i yrket. Detta aftal innehåller lön för svarfvare å leksaksverkstaden (kol. 4), maskinarbetare (kol. 5) och fabriksnickare (kol. 6). Fyra aftal innehålla bestämmelser om automatisk stegring af timlönen efter viss tid, nämligen aftalen för Kalmar län, Malmöhus län (aftal 2 å landsbygden), Falun och Härnösand. Dessutom fastställa 13 af samtliga 20 aftal, att allt efter arbetares skicklighet och flit högre och lägre löner kunna utbetalas än de i aftalen stipulerade, hvarvid dock i några fall en viss gräns är utsatt för lönens nedsättning. I ett fall stipuleras äfven, att nedsättning i förut gällande timlöner ej får äga rum. 7 aftal upptaga förutom ordinarie timlön premieackord, hvarigenom för arbetare, som medhinna ett arbete på kortare tid än den för arbetets utförande anslagna, timlönen ökas i förhållande till tidsvinsten. I Gäfle erhålla arbetarne fri ved och hyresersättning, hvilken senare i tabellen inberäknats i timlönen. Fem aftal innehålla löner för förmän och en del hjälparbetare, såsom reparatörer, maskinister, eldare, målare och järnarbetare, hvilka icke medtagits i tabellen. I ett par fall hänvisas förmanslönens bestämmande till särskild öfverenskommelse.

Arbets tid. Åtta aftal föreskrifva, att arbetstiden bör minskas med visst antal timmar, innan afskedande af arbetare får äga rum.

Snickeri- och möb elverkstäder. Aflöning. I kolumn 5 hafva intagits löner för möbelsnickare, svarfvare och maskinträarbetare med i regel minst 4 års yrkesutbildning, i kolumn 4 löner för arbetare om 18 år jämte löner för brädgårdsarbetare och furusnickare. Beträffande 2 aftal, som innehålla en mera detaljerad lönelista än öfriga aftal inom gruppen, har högsta lönen, som afser fabriksnickare, möbelsnickare och svarfvare, uppförts i kolumn 6. Samtliga aftal innehålla en bestämmelse, att högre och lägre löner kunna betalas, allt efter arbetarens skicklighet och flit, hvarvid tillika i ett par aftal fastställs, att lönenedsättningen icke får öfverskrida 15 å 20 %. Enligt aftalen i Norrköping och Söderhamn inträder automatisk lönestegring efter första aftalsårets slut. I ett par aftal föreskrifves extra betalning för arbete utom verkstaden eller staden.

Arbets tid. Ett aftal föreskrifver, att arbetstiden skall förkortas, innan afskedande till följd af arbetsbrist får äga rum. Enligt Söderhamnsaftalet förkortas arbetstiden till 58 timmar per vecka fr. o. m. 1/5 1909.

Vagnmak erier. Aflöning. Tabellens lönesatser afse vagnmakeriarbetare, som varit 4 år i yrket enligt Uppsalaaf talet, 5 år enligt Göteborgsaf talet. Uppsalaaf talet föreskrifver höjning och sänkning i aftalets löner för driftigt och skicklig, resp. mindre duglig arbetare.

Arbets tid. Göteborgsaf talet innehåller bestämmelse, att arbetstiden vid mindre arbetstillgång förkortas till 8 timmar per dag för undvikande af afskedanden.

Korgmak erier och korgfabriker. Aflöning. Endast en timlön förekommer i aftalet, hvilken införts i kol. 5. Hufvudsakligen förekommer ackordsarbete, och är timlönen garanterad vid sådant ackordsarbete, som betalas efter särskild öfverenskommelse.

Tunnbinderier. Aflöning. Lönerna i kolumn 5 gälla för yrkesutbildade tunnbinderiarbetare. För aftalen i Kristianstads län afser den dock sågare och maskinskötare. Dessa aftal innehålla dessutom lönesats för öfriga arbetare öfver 20 år, hvilken upptagits i kolumn 4. 3 aftal hänvisa fastställandet af löner för mindre arbetsdugliga till särskild öfverenskommelse. Aftalet i Stockholm omfattar tunnbindare vid bryggerier, de i Malmö och Landskrona Sydsvenska Pretroleum-aktiebolagets arbetsplatser och hafva dessa aftal icke i olikhet med aftalen för andra specialarbetare förts till den näringsgren, dit hufvudtillverkningen vid vederbörande arbetsföretag varit att räkna, emedan här ifrågavarande arbetare ansetts intaga en mer fristående ställning. I ett aftal stipuleras fri resa och fritt logi vid utearbete.

Korkfabriker. Aflöning. Lönen afser manliga korkarbetare. Arbetare, som förut åtnjutit högre lön, skola bibehålla densamma.

Annan trävaruindustri. Aflöning. Lönen afser piskmakeriarbetare öfver 20 år med 3 års vana i yrket.

Pappersbruk, papp- och trämassfabriker. Aflöning. Flertalet aftal innehålla ett stort antal växlande lönesatser för olika arbetsspecialiteter. Endast de högsta och lägsta lönerna hafva i allmänhet kunnat införas i resp. kol. 6 och 4 af tabellen. I de fall, då endast en timlön för kompetenta arbetare af viss ålder förekommit, har denna förts till kol. 5. Kolumn 4 afser i allmänhet arbetare om 18–21 år, som ej äro yrkesutbildade. Hithörande arbetaregrupper äro virapassare, flisörsare, råpressare, torkare, spånlämpare, smedhandtlangare, vedräsare m. fl. I kolumn 6 åter finnas löner för kokare, 1:ste eldare, huggare, tvättare, silare, maskinförare, prässare, smältare, kapare, reparatörer, slipare, massaörsare, flisbusbasar m. fl. Enligt aftal 1 för Kristianstads län kan dock åt mindre arbetsduglig betalas lägre lön än den i aftalet öfverenskomna. Dessutom innehålla en del aftal bestämmelser om naturaförmåner, såsom fri bostad (6 aftal), fritt potatisland (3 aftal), fri ved (4 aftal). I 4 aftal är hyresersättning inberäknad i den i tabellen uppförda timlönen. I 3 aftal utfästes hyresbidrag, utan att beloppet angifves i aftalet, hvadan detta icke, såsom i öfrigt skett, kunnat inberäknas i lönen. Aftal n:r 1 i Västernorrlands län innehåller äfven lön för jordbruksarbetare, hvilken i enlighet med det förut sagda ej upptagits i tabellen, liksom ej heller i ett flertal aftal förekommande löner för snickare, träarbetare o. s. v. Aftalen, som förts under strecket, afse endast järnarbetare, smedhandtlangare och träarbetare. Lönerna gälla i aftalet för Norrköping och Kristianst. läns landsbygd n:r 1 yrkesarbetare, som uppnått 24 år och 7 år arbetat i yrket (kol. 6), d:o, som uppnått 21 och arbetat 4 år i yrket (kol. 5) samt öfriga arbetare (kol. 4); i aftalet för Kopparbergs län järnarbetare (kol. 6), smedhandtlangare (kol. 4) samt i aftalet för Kristianst. län n:r 2 duglig snickare med 4 års yrkesvana.

Arbets tid. Aftalen innehålla i regel en mångfald tidbestämmelser för dag- och skiftarbete. Hvad skiftarbetet beträffar, äro 12-timmarsskiften de mest förekommande. 7 aftal stipulera emellertid äfven 8-timmarsskift, nämligen för kokerier, ångpannehus och syrehus. Enligt ett aftal, som omfattar såväl 8- som 12-timmarsskift, bestämmes de förras antal till 7, de senares till 6 1/2 per vecka. Ett aftal bestämmer, att nattarbete endast i nödfall får förekomma mer än 1 vecka i sänder. Några aftal föreskrifva särskild arbetstid för utearbetare.

Bokbinderier, kartongfabriker m. fl. Aflöning. Tabellens lönesatser afse endast utlärdade arbetare. I kolumn 4 ha uppförts lönerna för de två första utlärlings-

åren (Halmstadsaftalet dock endast för 1:sta året), i kolumn 5 för de tre följande åren (i Halmstad endast för 3:dje året) och i kolumn 6 för därpå följande år. Aftalet i Kristianstads län afser endast lärlingar. Stockholm-Eskilstunaaftalet stipulerar dessutom, att genom aftalet ingen sänkning får äga rum i löner, som betalades före juli 1908, äfvensom att lönerna i Eskilstuna skola utgå med $2\frac{1}{2}$ % lägre belopp än i Stockholm.

Arbetstid. Aftalet för Stockholm och Eskilstuna föreskrifver inskränkning i arbetstiden vid arbetsbrist för undvikande af afskedanden.

Tapetfabriker. Aflöning. Stockholmsaftalet afser maskintryckare, som arbetat i yrket under 4 år, däraf som maskintryckare minst 2 år. Lönerna gälla vid 2-trycksmaskin (kol. 5) och vid 8-trycksmaskin (kol. 6). För arbetare, som förut åtnjutit högre lön, får afdrag ej göras. Från Göteborgsaftalet uppförda löner gälla för »kompetenta ordinarie tryckare» vid hufvudsakligen 7- och 8-färgade tapeter och bårder (kol. 6) samt vid 1- och 2-färgade tapeter och bårder (kol. 5). Nyintagna och mindre arbetsdugliga betalas enligt särskild öfverenskommelse.

Arbetstid. Båda aftalen fastställa, att förkortning af arbetstiden får ske.

Boktryckerier och litografiska anstalter. Aflöning. Riksaftalets lönesatser i kol. 5 afse för hvar och en af de sex klasser, hvari orterna med hänsyn till lefnadskostnaderna äro fördelade, veckolöner för 2:dra biträden åt rotationstryckare och stereotypörer (yrkeskunniga, som fyllt 21 år och varit anställda 3 år i yrket), lönesatserna i kol. 6 åter veckolöner för utlärda maskinsättare vid daglig tidning inom resp. ortsklasser. Hvad gäller Kalmaraftalet (litografer), afse lönerna utlärda arbetare 1:sta och 2:dra utlärlingsåren. Dessutom utgår lokaltillägg med 5 % första året samt 10 % andra och följande år. Vid bronsering förhöjes lönen med 10 öre per timme, dock så att minsta ersättningen utgår med 20 öre.

Järn- och stålverk m. m. Aflöning. Af riksaftalen gäller aftal 1 för arbetare vid järnverken, aftal 2 för arbetare vid grufvorna. I aftal 1 afse lönerna grofarbetare (kol. 4), yrkesarbetare, som fyllt 21 år och varit minst 4 år i yrket (kol. 5), och yrkesarbetare, som fyllt 24 år och varit minst 7 år i yrket (kol. 6); i aftal 2 yngre grufbyggare vid vanligt ofvanjordsarbete och grofarbetare (kol. 4) samt grufbyggare, som fyllt 21 år, vid arbete under jord (kol. 6). Diverse yrkesarbetare, såsom snickare och smeder, hvilka fyllt 21 år, åtnjuta en timlön af 30 öre liksom motsvarande arbetaregrupp i järnverksaftalet. Aftalen upptaga bestämmelse, att dugliga arbetare, som arbetat ett flertal år i yrket, skola erhålla högre lön än den i aftalet utsatta, äfvensom att ålderstigna och mindre arbetsföra arbetare kunna erhålla lägre löner. Minimilönen får under inga förhållanden tagas till förevändning för nedsättning i förut gällande timlöner. I aftalet för Kopparbergs län afse lönerna hjälpare under de två första åren (kol. 4) och första maskinist med minst 5 års yrkesvana (kol. 6). I tabellens lönesatser är hyresbidrag inberäknadt.

Arbetstid. Aftalen innehålla en mångfald tidbestämmelser rörande såväl dag- som skiftarbete. Skiftarbete förekommer enligt riksaftalet för arbetare vid järnverken och utgöres i såväl 3 som 2 lag. Vid en del arbeten föreskrifves uppehåll, växlande mellan 12 och 38 timmar för sön- och helgdagar. I andra fall åter göres ej uppehåll i arbetet.

Järn- och stålvarufabriker. Aflöning. Västeråsaftalet innehåller endast stycklöner, Säfveaftalet timlöner för 4 namngifna arbetare, af hvilka 2 erhålla 34

och 2 38 öre per timme. Eskilstunaaftalet innehåller äfvenledes en personlig lönelista, enligt hvilken arbetarne få 5 öres tillägg till förutvarande timlöner. Trelleborgsaftalet bestämmer, att ackordsarbete skall förekomma i alla fall, där det kan tillämpas. Tabellens löner afse handtlångare, som fyllt 21 år (kol. 4), järnarbetare, som fyllt 21 år och minst 4 år arbetat i branschen (kol. 5), och »fullt kompetent» verktygsarbetare, verktygssvarfware och verktygssmed, som fyllt 27 år och 10 år arbetat inom järnbranschen, hvaraf som verktygsarbetare minst 4 år (kol. 6). Hvad aftalet i Västmanlands län beträffar, afse lönerna arbetare, som fyllt 20 år och arbetat 4 år i facket (kol. 5), samt arbetare öfver 23 år med 7 års yrkesvana (kol. 6). Båda sistnämnda aftal stipulera, att dugliga arbetare, som varit ett flertal år i yrket, skola erhålla högre löner än aftalens minimilöner.

Smides-, reparations- och hofslageriverkstäder. Aflöning. Lönen i kolumn 4 afser smideshandtlångare, öfver 18 år, som under $\frac{1}{4}$ år arbetat i yrket. Kol. 5 afser för Stockholmsaftalen 1 och 2 smidare och hofslageriarbetare, hvilken haft plats som sådan i minst 1 år, under det att dylik arbetares lön efter 2 års anställning förts i kol. 6. I Stockholmsaftalet 3 afser lönen i kol. 5 »vuxen och kunnig» handtlångare, i kol. 6 fullt yrkesutbildad hofslagare och smidare med 2 års vana och i Karlshamnsaftalet lönen i kol. 5 fullgod bänk- och smidesarbetare, som fyllt 21 år och arbetat 4 år i facket. Tre af aftalen upptaga bestämmelse om högre löner för skickliga arbetare, ett aftal förbjuder nedsättning i förut uppburna löner.

Bleck-, plåt- och kopparslagerier. Aflöning. Lönerna i kolumn 5 gälla för dugliga, kompetenta o. d. bleck- och plåtslagare (i Norrköping kopparslagare). I fyra aftal är utsatt, att lönen först uppnås efter 6 års arbete i yrket. I tre aftal är en automatisk stegring af 2 öre förutsedd, hvilken skall inträda: i Norrköping $\frac{1}{4}$ 1909, i Jönköping $\frac{1}{5}$ 1909 och i Malmö $\frac{1}{10}$ 1908. Två aftal (i Sala och Sundsvall) stipulera 5 öres lägre timlön under vintern än den i tabellen uppförda. Kolumn 4 upptager löner för bevisligen mindre kompetenta bleckslagare (Jönköping), för bleck- och plåtslagare under första utlärlingsåret (Malmö) och för arbetare, som året om utför partiarbeten i bleck (Sundsvall). I kolumn 6 åter ha uppförts aftalens högsta löner, som afse diverse arbeten såsom snöskottning, vattenrörsurising, skrapning och strykning. För Norrköpingsaftalet afser kolumnen »fullt kompetent» kopparslagare. Sundsvallsaftalet medgifver höjning af stipulerade löner för flitig och duglig arbetare. Vid hög ålder eller af annan orsak nedsatt arbetsförmåga stipuleras i ett flertal aftal nedsättning. För arbete i närheten af orten liksom för s. k. landt arbete föreskrifves särskildt tillägg, vanligen i $\frac{1}{2}$ af timlönen eller ock fria resor, kost och logi.

Arbetstid. Aftalen innehålla bestämmelser om förkortning af arbetstiden dels vid arbetsbrist (3 aftal) och dels under vintermånaderna (2 aftal).

Mekaniska verkstäder och gjuterier. Aflöning. Efter lefnadskostnadernas storlek å olika orter äro riksaftalens löner fördelade på trenne grupper. Hvardera gruppen innehåller 3 minimilönesatser för resp. yrkesarbetare, som uppnått 24 års ålder och arbetat minst 7 år i yrket, (39, 34 och 32 öre), yrkesarbetare, som uppnått 21 års ålder och arbetat minst 4 år i facket, (36, 30 och 28 öre), och grof-arbetare (32, 26 och 25 öre). Allt efter flit och skicklighet erhålles högre lön, och skola arbetare, som arbetat ett flertal år i yrket, åtnjuta högre lön än minimilönen. Vidare bestämmer aftalet, att å de arbetsplatser, hvarest under år 1905 af arbetsgifvarne erbjudits högre minimilöner än de i aftalet stipulerade, sålunda erbjudna

minimilöner skola tillämpas, samt att aftalet icke får föranleda eller tagas till förövändning för nedsättning i nu gällande löner. — I fråga om öfriga aftal innehåller kolumn 5 i allmänhet lönesats för fullgod arbetare öfver 21 år, som varit 4 år i yrket, och kolumn 6 lön för mera kompetenta arbetare, i regel sådana, som fyllt 24 år och arbetat 7 år i yrket. I kolumn 4 hafva uppförts löner för yrkesarbetare, som arbetat kortare tid än 4 år i yrket, jämte löner för handtlångare, grofarbetare m. fl. I Säfleaftalet, som afser träarbetare, gäller lönen i kol. 5 21-åriga arbetare med 4 års yrkesvana. 5 aftal — förutom riksaftalet — innehålla dessutom bestämmelse om högre lön allt efter skicklighet och flit, 2 aftal utom riksaftalet bestämmelse om nedsättning för mindre arbetsdugliga. 3 aftal föreskrifva, att genom aftalet förutvarande löner skola ökas med: i Malmöhus län 6 öre och i Varberg 2 öre, i båda fallen för samtliga arbetare, samt i Norrköping 1 öre för arbetare, som förut innehaft minst 38 öres lön.

Arbetstid. Arbetstiden afser för riksaftalet och för 3 andra aftal den högsta vid verkstaden tillåtna ordinarie arbetstiden.

Instrumentfabriker. Aflöning. Lönerna gälla för 21 års arbetare (kol. 4), 21 års arbetare, som varit 5 år i yrket och är sysselsatt vid bandage- och operationsafdelningen, (kol. 5), 21 års arbetare, 5 år i yrket, anställd vid instrument- och slipareafdelningen (kol. 6). Högre löner skola betalas till skickliga och flitiga arbetare, som varit ett flertal år i yrket; vid nedsatt arbetsförmåga utgår lön efter särskild öfverenskommelse.

Stenhuggerier och stenbrott. Aflöning. Tabellens löner afse i regel följande arbetaregrupper: kol. 4 icke yrkesutbildade arbetare — en del aftal bestämma, att arbetarne skola hafva uppnått 21 år för åtnjutande af dessa löner — kol. 5 löner för borrhare, skolare, sättslagare, kilare o. d., kol. 6 löner för stenhuggare och arbetare vid lastning och diverse arbeten. Härifrån afvikande är följande gruppering af arbetarna i aftalet för Kristianstads läns landsbygd: borrhare, (högsta grupp), kilare och transportarbetare. Tvänne aftal innehålla bestämmelser om högre lön för driftig och skicklig arbetare, fyra aftal bestämmelse om lägre lön för mindre dugliga. För arbete utom orten utgår betalning efter öfverenskommelse enligt tvänne aftal: för s. k. väntetid betalas i regel vanlig timpenning. En del aftal innehålla lönesatser för smeder, maskinister m. fl., hvilka utesluts i tab. I.

Arbetstid. I tabellen upptagen arbetstid gäller för den tid, dagsluset tillåter arbete.

Torfindustri. Aflöning. Lönen afser fullgoda arbetare; till mindre arbetsdugliga kan enligt trenne aftal betalas lägre lön. Ett aftal innehåller jämväl lön för kuskar och bromsare. Inom denna industri äro ackordslönerna förhärskande.

Arbetstid. Enligt två aftal kan skiftarbete förekomma. Ett aftal innehåller bestämmelse om förkortning af arbetstiden under vintern.

Grustag. Aflöning. Äfven här utföres arbetet i regel efter ackord. Det ena aftalet innehåller en timlönssats, 35 öre, det andra saknar tidlönsbestämmelser.

Arbetstid. Båda aftalen fastställa kortare arbetstid under tiden november — mars.

Kalk- och kritbruk samt cementfabriker. Aflöning. Af fem inom denna näringsgren under år 1908 ingångna aftal afse fyra arbetare vid själfva tillverk-

ningen, nämligen tre arbetare vid kalkbruk, ett arbetare vid granit- och cementverk samt aftalet under strecket järn- och metallarbetare. Lönerna i kol. 4 gälla för icke yrkeslärda arbetare, hvilka enligt ett par aftal skola hafva fyllt resp. 19 och 20 år. Högre löner vid en del arbeten, som maskinbörning, lämpning i fartyg och eldning vid kalkugnar, hafva förts i kolumn 6. I järnarbetareaftalet gälla lönerna för 21-åriga arbetare med 4 års yrkesvana (kol. 5) och för 24-åriga arbetare med 7 års vana (kol. 6). Aftalet i Stockholms län stipulerar förutom lönen fria bostäder och fritt bränsle, aftalet i Gottlands län äfvenledes fria bostäder.

Arbetstid. Vid ugnar förekommer skiftarbete. Fyra aftal tillåta förkortning af arbetstiden under den mörkare årstiden.

Glasbruk. Aflöning. Stycklöner utgöra regeln inom denna näringsgren. Enligt riksaftalet och aftalet för Örebro län utbetalas lönen i kolumn 4 åt glasblåsare, sysselsatt med reparationsarbete, för den tid, som dylikt arbete öfverskrider 4 veckor årligen. I öfriga aftal afser lönen dageldare, bortläggare m. fl. arbetare. Lönerna i kol. 6 afse enligt aftalen i Stockholm och Örebro län prof-tillverkning, medan de i öfriga aftal gälla för smältare, 1:ste synare och degelmakare. Förutom den kontanta lönen stipuleras naturaförmåner, nämligen fri bostad (7 aftal), fritt bränsle (6 aftal), fritt potatisland (3 aftal).

Arbetstid. Ett aftal föreskrifver 7-timmarsskift för synare, uppställare, uppläggare och glasblåsare. I öfrigt utgöra 8-timmarsskiftet regeln. Ett aftal föreskrifver, att de eljest vanliga tre 8-timmarsskiftlagen under den varmaste årstiden kunna ersättas med fyra skiftlag.

Tegelbruk. Aflöning. Lönerna i kolumn 4 afse fullgoda yngre arbetare utan yrkesutbildning. I kolumn 6 hafva intagits löner för mera kompetenta arbetare, sådana som maskinister, tegelbrännare och smörjare. Likaså gälla lönerna i de båda aftalen under strecket för maskinister. Enligt några aftal höjes lönen för maskinister och brännare förmedelst provision, enligt ett aftal erhåller maskinisten fri bostad och vedbrand. Aftalen omfatta delvis äfven hästskötare, snickare och smeder, hvilkas löner icke återfinnas i tabellen. Fyra aftal tillåta nedsättning för mindre arbetsduglig eller äldre arbetare. Två aftal innehålla bestämmelse om automatisk stegring af arbetslönen efter viss tid.

Arbetstid. För brännare och maskinister förekommer skiftarbete. Fem aftal stipulera förkortning af arbetstiden under den mörkare årstiden.

Öfrig jord- och stenindustri. Aflöning. Aftalen omfatta en kakelfabrik, en kaolinfabrik, en makadamfabrik, ett betonbolag och en fajansfabrik. Kolumn 4 innehåller timlönssatser för icke yrkeslärda arbetare -- 4 aftal stipulera viss ålder för lönen erhållande, nämligen resp. 18—20 år, öfver 19 år, öfver 20 år, öfver 21 år, — kolumn 6 löner för arbetare med yrkesutbildning, sådana som malare, utkörare, sprängare och lassare. Karlskronaaftalet medför — enligt hvad som särskildt utsäges i aftalet — en ökning af 1 öre å förut innehafda löner. Aftalet i Sölvesborg innehåller jämväl löner för snickare och smeder, hvilka utgå med 35 öre per timme. Ett aftal stipulerar fri bostad och ved. Två aftal hänvisa lönen fastställande för ej fullgoda arbetare till särskild öfverenskommelse.

Arbetstid. Enligt ett aftal förekomma 10- och 12-timmarsskift. Flertalet aftal föreskrifva förkortning af arbetstiden under den mörkare årstiden.

Färg- och fernissfabriker. Aflöning. Aftalet innehåller timlönesatser för arbetare, som fyllt 18 år, vid antagandet (kol. 4), för fullgod arbetare, som fyllt 20 år, vid antagandet (kol. 5) samt för fullgod arbetare efter ett års anställning (kol. 6.)

Ljus-, tvål- och parfymfabriker. Aflöning. Kolumn 4 upptar månadslön för nyantagen arbetare under 21 år, kolumn 6 månadslön för 21-årig arbetare efter 1 års anställning. Lönen för nyantagen 21-årig arbetare är enligt samtliga aftal 100 kr. per månad. Aftalens lönesatser skola dock ej gälla för ålderstigna och mindre arbetsdugliga arbetare.

Arbets tid. Två aftal föreskrifva kortare arbetstid under vintertiden.

Kalciumkarbid- och kloratfabriker. Aflöning. Aftalet, som gäller för en karbid-fabrik, innehåller en specificerad löneskala. Dess lägsta lönesats gäller för daglönare, som utför fullgodt arbete, dess högsta för smältare vid 8-timmarsskift. Skillnaden mellan resp. daglöner blir med hänsyn till arbetstidens olika längd endast 70 öre.

Arbets tid. I smälthuset, packhuset, krossen, kalkugnarna och kalkbacken indelas arbetet i skift om 8 timmar med 16 timmars hvila mellan skiften.

Gödningsämnes- och svafvelsyrefabriker. Aflöning. Lönerna afse enligt Landskronaaf talet n:r 1 yrkesduglig träarbetare öfver 21 år, enligt Landskronaaf talet n:r 2 järn- och metallarbetare, som fyllt 22 år och 6 år arbetat i yrket (dessutom innehåller aftalet personlig lönelista med löner om 37, 38 och 40 öre), enligt Halmstadsaftalet ordinarie timlön för magasinsarbetare. Ett aftal fastställer, att högre och lägre löner än de i aftalet utsatta få betalas, allt efter arbetares duglighet och flit.

Arbets tid. Ett aftal föreskrifver olika arbetstid under sommar- och vintermånaderna.

Tändsticksfabriker. Aflöning. Aftalen innehålla en mångfald lönesatser för olika sysslor. Af dessa hafva i tabellen uppförts de lägsta, som afse hisskarl, släggare och mottagare (kol. 4) och de högsta, som afse äldre satsare och arbetare, som hafva tillsyn i svarfadelningen eller utföra slipningsarbete (kol. 6).

Arbets tid. Västerviksaf talet innehåller olika arbetstid för vinter- och somarmånaderna.

Öfrig kemisk-teknisk industri. Aflöning. Af gruppens 4 aftal innehålla 3 endast en timlönesats, hvilken uppförts i kolumn 5. Denna gäller dock enligt Malmöaftalet n:r 1 icke nyanställda äldre och mindre arbetsföra arbetare. Gäfleaftalet innehåller en något mera specificerad löneskala. Tabellens löner afse 18—20-årig arbetare (kol. 4) och 21-årig arbetare efter 1 års anställning vid fabriken (kol. 5). Båda Malmöaftalen stipulera 1 kronas förhöjning i veckolönen att inträda år 1909, aftalet n:r 2 ytterligare 1 kronas förhöjning år 1910.

Murare. Aflöning. Lönerna afse fullgoda yrkeslärda murare. För uppnående af aftalens lönesatser fordras enligt 1 aftal 5 års yrkesvana, enligt 4 aftal 3 års yrkesvana, medan 1 aftal saknar bestämmelse härutinnan. Samtliga 6 aftal med tidlöner tillåta nedsättning i lön för mindre arbetsduglig arbetare. Nyköpingsaftalet innehåller endast stycklönslista. 5 aftal innehålla bestämmelse om ersättning vid arbete utom staden, såsom fria resor, förhöjd timlön eller kost och logi på arbetsgifwarens bekostnad m. m.

Arbets tid. 5 aftal tillåta inskränkning af arbetstiden under vintermånaderna. Fr. o. m. 1909 inträder i Västerviksaf talet nedsättning af arbetstiden till 57 timmar per vecka.

Byggnadsträarbetare. Aflöning. Kolumn 5 afser, hvad Stockholmsaftalen beträffar, »yrkesutbildad, duglig, ordentlig och flitig arbetare». För 5 af landsortsaftalen afser samma kolumn arbetare, som varit »minst 3 år i facket», för 5 andra dylika aftal arbetare, som varit »minst 4 år i facket». Aftalet i Gäfleborgs län upp-tager löner om 45—50 öre att utgå allt efter arbetares duglighet. Kalmaraf-talet innehåller skilda löner för fabriks-snickare (kol. 4), byggnadstimmermän (kol. 5) och byggnadssnickare (kol. 6), hvilka betalas till »i yrket utbildad, duglig samt ordentlig och flitig träarbetare». Vid diverse arbeten höjas resp. löner med 10 %. Samtliga gruppens aftal tillåta sänkning i lönen för mindre arbetsduglig arbetare men fastställa tillika i regel, att nedsättningen ej får öfverstiga 10 å 20 % af lönens belopp. 4 aftal tillåta äfven högre löner för skickliga arbetare. Enligt Norrköpingsaftalet inträder en automatisk stegring af lönen från 46 till 48 öre den 1/4 1909. Inom gruppen innehålla 12 aftal bestämmelser om ersättning vid arbete utom staden. Denna utgår i regel med procentuell förhöjning å den vanliga timlönen och fri resa, hvarjämte vid arbete å större afstånd erhålles fritt logi eller däremot svarande ersättning.

Arbetstid. Samtliga aftal på ett när tillåta förkortning af arbetstiden under den mörkare årstiden. Enligt Norrköpingsaftalet fastställas sålunda veckoarbets-tiden, då artificiell belysning ej finnes, till i allmänhet 54 timmar under mars och oktober, 52 timmar under november och februari samt 47 timmar under december och januari. Enligt Västerviksaf-talet nedsättes arbetstiden fr. o. m. 1909 till 57 timmar per vecka. Ett aftal föreskrifver, att arbetet vid otjänlig väderlek skall afstanna.

Förgylleri- och glasmåsteriarbetare. Aflöning. Kolumn 5 innehåller timlöns-satser för arbetare med 5 års lärotid. Efter ytterligare 2 års arbete i yrket stipu-leras i Stockholmsaftalet 2 den i kolumn 6 uppförda lönesatsen. Öfriga lönesatser i sistnämnda kolumn afse förgylleriarbetare vid utarbete och blyglasmästare. Två aftal tillåta sänkning i aftalets lönesatser för mindre arbetsduglig arbetare med 15 å 20 %. Ett aftal fastställer, att högre lön än aftalets minimilön kan betalas. Äfven inom detta fack föreskrifves vid arbete utom orten fri resa, kost och logi eller däremot svarande ersättning.

Arbetstid. Ett aftal förbehåller rätt för arbetsgifvaren att inskränka arbets-tiden under den mörkare årstiden.

Målare. Aflöning. Aftalen inom denna yrkesgren innehålla i allmänhet förutom löner för läringar endast en lönesats, hvilken afser duglig, yrkeslär-d arbetare. Enligt 16 under år 1908 ingångna aftal uppnås denna lönesats efter 5 års lärotid, enligt 9 aftal efter 4 års lärotid. För 3 aftal är lärotidens längd ej angifven. 5 aftal innehålla äfven högre lönesatser än de för aftalen normala. Dessa hafva upptagits i kolumn 6 och afse målning af båtar utombords och arbete på s. k. patentställningar (Stockholm och Norrbottens län), utvändigt arbete å hus (Söder-tälje), kalkstrykning (Norrköping) och extra arbete (Malmö). 3 aftal innehålla olika timlön för sommar- och vintermånader, och hafva därvid, såsom i det föregående anmärkts, endast sommarlönerna upptagits i tab. I. Vinterlönerna äro enligt 1 aftal högre, enligt 2 aftal lägre än motsvarande timlöner under sommarmånaderna. 14 af gruppens 28 aftal stipulera automatisk lönestegring att inträda under loppet af år 1909, och 6 af dessa aftal föreskrifva ytterligare stegring år 1910. Af öfriga 14 aftal gälla 9 endast 1 år, så att tabellens lönesatser endast för 5 aftal inom gruppen

gälla äfven för sommaren 1909. 3 aftal stipulera, att afdrag å lön ej får äga rum för helgdagar. 21 aftal medgifva, att lägre löner betalas till mindre arbetsdugliga. Samtliga aftal, på tre när, innehålla bestämmelse om extra ersättning för arbete utom orten. I regel bestås fria resor jämte någon förhöjning motsvarande merkostnaden för kost och logi eller ock fri kost och logi med något afdrag å vanlig timpenning.

Arbets tid. Med höjningen af arbetslönen år 1909 sammanfaller för flera aftal en samma år inträdande förkortning af arbetstiden. Flertalet aftal fastslå dessutom förkortning af arbetstiden under vintermånaderna. Ett aftal föreskrifver inskränkning af arbetstiden under vintermånaderna, två aftal stipulera, att under vintern arbete sker i den mån tillgång på arbete finnes. Arbetet pågår under vintermånaderna, så länge dagsljuset tillåter.

Kakelugnsmakare. Aflöning. Arbetet utföres i regel efter ackord. Förekommer tidlönsarbete, betalas i kolumn 5 uppförd timlön. Aftalet innehåller jämväl bestämmelser om förhöjning i timlön vid landsarbete, såvida ej fri kost och logi lämnas. Vid dylikt arbete lämnas äfven reseersättning och vanlig timpenning under rese- och väntetid.

Skorstensfejare. Aflöning. Kolumn 5 afser kompetent gesäll, som 3 år arbetat i yrket, kolumn 6 sådan, som 8—10 år arbetat i yrket, kolumn 4 dem, som 1 år arbetat i yrket. Enligt två aftal göres ej afdrag för helgdagar. Två aftal innehålla bestämmelser om extra ersättning vid landsarbete. Enligt det ena aftalet utgår visst dagtraktamente vid dylikt arbete, enligt det andra tillfaller vid landsarbete en tredjedel af inkomsten arbetarne att dem emellan lika fördelas.

Arbets tid. Karlskronaaf talet föreskrifver $\frac{1}{2}$ timmes förkortning af arbetstiden under månaderna oktober—maj.

Rörarbetare. Aflöning. Kolumn 4 afser nybörjare (Stockholm, aftal 1 och Kalmar), 19-åriga metallarbetare med 1 års yrkesvana och smideshandtlångare under de första 3 åren (Stockholm, aftal 3 och 4) samt järnarbetare, som öfvergår till rörarbetare, under 1:sta året (Hälsingborg). Kolumn 5 afser utlärda arbetare, som 3—4 år arbetat i facket, kolumn 6 åter »kompetent arbetare» och arbetare, som i mer än fem år arbetat i facket. Samtliga aftal innehålla bestämmelse om reseersättning m. m. vid landsarbete. Med undantag af Hälsingborgsaftalet fastställa de äfven, att för mindre arbetsduglig arbetare sänkning i lönen får äga rum.

Arbets tid. Fem aftal gifva arbetsgifvare rätt att under vintermånaderna inskränka arbetstiden.

Elektriska montörer. Aflöning. Stockholmsaftalet innehåller endast ackordslöner. För Trollhätteaftalet afse lönerna hjälpmontörer, som ej kunna utföra själfständigt arbete (kol. 4), montörer, som utföra själfständigt arbete och 3 år arbetat i facket (kol. 5), och montörer, som kunna leda större installationer för belysning och kraft (kol. 6). Aftalet innehåller bestämmelser om dagtraktamente och reseersättning vid landtarbete m. m.

Byggnadsgrof arbetare. Aflöning. Kol. 4 upptager lön för fullgoda grof arbetare. Stockholmsaftalen 1 o. 2 samt Kalmaraftalen fastställa dock såsom kvalifikation för arbetare med dylik lön, att de skola vara »i yrket utbildade, dugliga, ordentliga och flitiga» murarbetsmän, byggnadstegelbärare och grundläggare. Kolumn

6 inrymmer högsta löner för yrkesutbildade arbetare, såsom cementarbetare, asfaltläggare, stenhuggare, postbasar, kilarebasar m. fl. 3 aftal stipulera automatisk lönestegring om 2 öre under andra aftalsåret. Af dessa föreskrifva 2 ytterligare stegring under år 1910. Aftalet för Nyköpings läns landsbygd bestämmer, att skicklig arbetare kan erhålla högre lön än den i aftalet upptagna, hvaremot 12 aftal medgifva lönenedsättning för mindre arbetsdugliga arbetare. 10 aftal innehålla bestämmelser om viss förhöjning å timlönen, fri resa etc. vid arbete utom orten.

Arbets tid. 14 aftal innehålla bestämmelse om förkortning af arbetstiden under den mörkare årstiden. Enligt Västerviks aftalet afkortas arbetstiden efter $\frac{1}{3}$ 1909. Ett aftal påbjuder, att arbetet skall afstanna vid otjänlig väderlek.

Gipsrörare. Aflöning. Aftalens timlönssatser afse »fullt kunnig, ordentlig och flitig» gipsrörare. Lägre löner kunna betalas för nybörjare och mindre arbetsdugliga. Vid arbete utom orten utgår reseersättning och dagtraktamente.

Arbets tid. Båda aftalen fastställa arbetsgifvares rätt att under den mörkare årstiden inskränka arbetstiden.

Scagliolarbetare. Aflöning. Timlönen afse »i yrket utbildad, duglig, ordentlig och flitig scagliolarbetare». Aftalet innehåller samma bestämmelse, som nyss angifvits gälla för gipsrörare i fråga om särskild ersättning vid arbete utom orten.

Arbets tid. Arbetsgifvaren äger rätt att inskränka arbetstiden under den mörkare årstiden.

Väg- och vattenbyggnadsarbetare. Aflöning. Arbetet inom denna yrkesgren utföres i regel efter ackord. Den i kol. 4 upptagna timlönen — den enda som förekommer i aftalen — är garanterad vid allt ackordsarbete.

Arbets tid. Tre aftal fastställa, att arbetstiden kan förkortas under vintermånaderna.

Järnvägsbyggnadsarbetare. Aflöning. Äfven här är ackordsarbete regeln. Kol. 4 upptager *dels* lön för »fullgod» och därmed jämställd arbetare — detta för de fall, då endast en timlön finnes fastställd i aftalet — *dels* för de aftal, som innehålla flera *lönegrupper*, lön för icke yrkesutbildade arbetare, såsom smideshandtlångare, jordarbetare, banarbetare, hjälparbetare, kranarbetare, arbetare i kalkbrott och vid utlastningsarbeten, cementarbetare, betonarbetare m. fl. Kol. 5 innehåller löner för arbetare, som i aftal 1 för Kristianstads län och aftalet för Kopparbergs län, inrymmas under grupp 2, nämligen bergsprängare, träarbetare, stampslagare, skolare, stenuttagare, borrarmeder, smeder, rörarbetare, maskinarbetare etc. Kol. 6 innehåller aftalens högsta löner, hvilka afse yrkesutbildade arbetare, sådana som gråstensmurare, stenhuggare och tunnelarbetare; ett aftal tillägger högsta lön jämväl åt några af de arbetarespecialiteter, som nyss omnämnts under kol. 5. Enligt aftalet 1 i Kristianstads län erhålla arbetarne förutom lönen fria bostäder. 2 af aftalen medgifva lägre löner för mindre dugliga arbetare. 1 aftal innehåller bestämmelser om reshjälp.

Arbets tid. Enligt tre aftal förekommer skiftarbete. Ett af dessa föreskrifver *dels* dagskift om 10 timmar och *dels* nattskift om 8 timmar, de öfriga uteslutande 8-timmarsskift. Åtta aftal föreskrifva kortare arbetstid under vintermånaderna, af hvilka dock två tillåta, att arbetstiden under vintern utsträckes utöfver den föreskrifna.

Hamnbyggnadsarbetare. Aflöning. Tabellens 1:sta och 2:dra aftal afse resp. järn- och metallarbetare samt träarbetare. För det första aftalet angifvas löner för vanlig järnarbetare (kol. 4) — hälften af järnarbetarne skola dock erhålla 44 öre — och første smidare (kol. 6), för det andra aftalet lön för fullgod och flitig träarbetare (kol. 5). Hvad öfriga aftal beträffar, afser lönen i kolumn 4 grofarbetare samt lönen i kol. 6 arbetare å mudderverk, prämar o. d. Trelleborgsaftalet 2 föreskrifver 2 öres förhöjning den $\frac{1}{4}$ 1909.

Arbetstid. Två aftal innehålla föreskrifter om skiftarbete. Ett aftal föreskrifver arbetets inställande vid otjänlig väderlek.

Allmänna arbeten. *Kommunala och andra.* Aflöning. Kolumn 4 afser lönesats för icke yrkeslärda arbetare. Göteborgsaftalen nr 2 o. 3 innehålla löner för såväl extra som ordinarie arbetare, af hvilka de förra hafva upptagits i kolumn 4, under det att löner för ordinarie arbetare förts i kolumn 5. I öfrigt innehåller sistnämnda kolumn löner för yrkeslärda rörarbetare, reparatörer och fullgoda maskinarbetare m. fl. Högsta i aftalen förekommande lönesatser — införda i kolumn 6 — afse stenhuggare, stenstötare, stensättare, rörarbetare, retorteldare, retortladdare, instrumentvakter m. fl. Rörande den ovanligt höga lönen i kol. 6 för Malmöaftalet förtjänar anmärkas, att denna afser instrumentvakt vid elektricitetsverket efter 10 års anställning. Förmanslöner förekomma någon gång i aftalen, men hafva, såsom i det föregående anmärkts, icke uppförts i tabellen. Flertalet aftal innehålla jämväl bestämmelse, att nedsättning — dock i regel endast till viss procent — eller förhöjning af den aftalade timlönesatsen får äga rum, allt efter arbetares duglighet och flit. Ett aftal för lykttändare fastställer lägre lön under en del af sommartiden, ett annat bestämmer, att, därest arbete garanteras året om, 2 öres lägre timlön utgår.

Arbetstid. Tre aftal innehålla äfven bestämmelser om skiftarbete. Åtta aftal föreskrifva förkortning af arbetstiden under vintermånaderna; ett aftal föreskrifver dylik förkortning för timlönsarbetare, under det att arbetare med månadslön hafva samma arbetstid året om. Två aftal stipulera arbetstidens förkortning vid otjänlig väderlek.

Handelsarbetare och varunkörare. Aflöning. Aftalen inom denna grupp innehålla endast en lönesats. Denna afser fullgoda, icke yrkeslärda arbetare och har intagits i kolumn 4. För aftalet i Norrköping, som innehåller olika lönesats för 18—21 års arbetare och för arbetare öfver 21 år, har lön för arbetare öfver 21 år förts i kolumn 5. Lön för kuskar är i flertalet aftal lika med den för öfriga arbetare; där ej så är förhållandet, har denna lön förts i kolumn 6, där för öfrigt äro upptagna löner för parkuskar, fodermarskar, automobilkörare samt för tillfälliga arbetare vid diverse sysslor. Ett flertal aftal tillåta, att lönen för äldre och mindre arbetsduglig arbetare fastställas efter öfverenskommelse. Fyra aftal fastslå, att arbetare, som redan åtnjuta högre lön än aftalets, icke få träffas af lönesänkning. Ett aftal bestämmer, att höjning af aftalets löner under aftalstiden kan ske, om sådan företages af öfriga firmor å orten.

Arbetstid. Några aftal stipulera kortare arbetstid under den mörkare årstiden, aftalet 2 i Halmstad däremot 1 timmas förkortning per dag under månaderna juni—augusti. Flera aftal föreskrifva, att arbetstiden för kuskar skall ökas med den tid, som åtgår för att rykta och sköta hästarna. För hästskötare föreskrifves enligt några aftal söndagsarbete, hvilket, där flera kuskar äro anställda, förrättas i tur och ordning.

Åkerirörelse. Aflöning. Lönerna i kolumn 4 afse ordinarie arbetare och kuskar. Kolumn 6 upptar löner för parkuskar och lastautomobilkörare. Aftalen innehålla dessutom bestämmelser om tillägg vid extra körslor etc. Enligt Malmöaftalet betalas 2 kr. lägre veckolön under månaderna november—februari. Afdrag för helg- och fridagar får ej göras enligt samma aftal.

Arbets-tid. Aftalen inom denna grupp innehålla diverse bestämmelser rörande tid för hästarnas skötsel samt natt- och söndagstjänstgöring. Tre aftal föreskrifva kortare arbets-tid under vintermånaderna.

Stufverirörelse. Aflöning. Flertalet aftal inom gruppen innehålla utförliga prislistor för ackordsarbete. Kolumn 4 innehåller den inom yrket vanligast förekommande timlönen. Denna afser enligt flera aftal samtliga arbeten. En del aftal innehålla dock högre lönesatser för vissa arbeten, såsom måttsläpning, vägning, flensning, lossning och lastning af tjära, svafvelsyra, soda, sulfat, benmjöl m. m., och återfinnas dessa lönesatser i kol. 6. Några aftal innehålla jämväl tidlönessatser för väntetid. Trenne aftal stipulera automatisk lönestegring. Enligt Eskilstuna-aftalet utgår under månaderna november—mars en lägre timlön.

Arbets-tid. Aftalen fastställa i allmänhet olika arbets-tid för olika årstider. Ett aftal innehåller bestämmelse, att arbetare så vidt möjligt ej bör arbeta både dag och natt samt att ingen får tillåtas arbeta mer än 24 timmar i följd.

Spårvägar. Aflöning. Kol. 4 afser i bägge aftalen inom gruppen spårrensare under första anställningsåret, kol. 6 däremot trafikpersonal efter resp. 5 och 4 års tjänstgöring. Jönköpingsaftalet tillåter afdrag vid icke full tjänstgöring. Båda aftalen innehålla en mångfald efter anställningsår växlande lönesatser för hvardera af grupperna ordinarie och extra trafikpersonal, spårrensare och reparatörer m. fl.

Arbets-tid. I tabellen uppförd arbets-tid gäller för trafikpersonal. För spårrensare är arbetstiden 10 timmar per dygn, för vagnputsare 10 timmar per natt, för reparatörer enligt Norrköpingsaftalet 9 timmar, enligt Jönköpingsaftalet 10 tim. å dagskift, 9 tim. å för- och eftermiddagsskift samt 8 tim. å natts-kift. Båda aftalen fastställa visst antal fridagar per månad. Norrköpingsaftalet föreskrifver, att hvar 7:de söndag och hvar 7:de hvardag skall vara fridag, Jönköpingsaftalet, att personalen skall åtnjuta 4 fridagar per månad, hvarvid frisdagarna skola fördelas så regelbundet som möjligt.

Järnvägar. Aflöning. Aftalen vid järnvägar omfatta dels linje- (ordinarie och extra) och dels verkstadspersonal. Den ordinarie linjepersonalen är fördelad i olika grupper, af hvilka den lägsta, den s. k. stationskarlsgruppen, omfattande stationskarlar, banvakter, vagnssmörjare, lokomotivputsare, pumpare, kolvakter och bromsare m. fl. arbetare, här ensam kommit i betraktande. Inom denna liksom öfriga grupper af personal är en efter anställningsår stigande löneskala fastställd med olika lönesatser därjämte i de flesta aftalen för städer och andra dyrorter å ena sidan, öfrig landsbygd å den andra. Lönesatserna i kol. 4 och 5 afse begynnelse-löner resp. i stad och på landet inom stationskarlsgruppen, lönesatserna i kol. 6 och 7 däremot löner efter 12 års anställning resp. i stad och på landet inom samma grupp. Aftalen innehålla i regel bestämmelser om resekostnadsersättning, traktements- och nattlogiersättning och om ersättning vid tjänstgöring i högre befattning. Dessutom innehålla en del aftal uttrycklig bestämmelse om, att aftalet ej får för-anleda sänkning i förut innehafda löner.

Arbets tid. Aftalen innehålla bestämmelser om arbetstid *dels* för stationär personal (10 t. vid dagarbete, såsom angifves i tab. I, 8 å 9 t. vid nattarbete) *dels* för åkande personal (per månad såsom i kol. 8 angifves) och *dels* för verkstadspersonal (57—59 timmar per vecka). Flertalet aftal innehålla bestämmelse, att efter tjänstgöring af 13 timmar för stationär personal, skall följa 9 timmars fritid och att 15 timmars tjänstgöring för åkande personal ej får förekomma mer än två dygn i följd. Aftalen innehålla delvis bestämmelser om frisdagar.

Telefon. Aflöning. Aftal 1 är i lönehänseende uppdeladt i två grupper, af hvilka grupp I omfattar för nätets underhåll anställd personal, grupp II öfrig personal såsom linjearbetare, arbetare i öfverkopplingen, kabeldragare, stationsarbetare m. m. I kol. 4 har införts lön inom grupp II för fullgod arbetare öfver 19 år med 1 års vana, i kol. 6 däremot lön för fullgod arbetare inom grupp I efter 9 års vana i gruppen. För nyantagen och mindre arbetsduglig arbetare kan lönen nedsättas med högst 20 %. Aftalet innehåller äfvenledes bestämmelse om traktements- och nattlogiersättning vid arbete utom staden. Vidare fastställs, att nedsättning i förut innehafda löner ej får äga rum. Aftalet 2 innehåller lön för eldare (kol. 4) och maskinskötare (kol. 6).

Arbets tid. Kortare arbetstid under vintermånaderna förekommer.

Styrmän. Aflöning. Aftalet innehåller tvänne efter fartygens storlek växlande löneskalor för dels 1:ste styrmän, dels 2:dre styrmän. Inom hvarje storleksgrupp förekomma vidare tvänne lönesatser, en för de två första årens tjänstetid och en för de öfriga tjänsteåren. Tabellens löner afse 2:dre styrmän å fartyg om 300—600 bruttoton under de två första åren (kol. 5) och 1:ste styrmän å fartyg om 3,000 bruttoton och därutöfver efter två års tjänstgöring (kol. 6). Högre löner förekomma för lastbåtar med blandad last å reguliära trader, för fartyg, som gå med malmlast på Narvik och Kanada, samt för fartyg, där endast en examinerad styrmän finnes. Genom aftalet får nedsättning i förut innehafda löner ej äga rum.

Sjömän och eldare. Aflöning. Aftalet gäller för maskinister, eldare och däckspersonal å bogser- och passagerarebåtar. Maskinistlönerna äro fördelade på fyra grupper efter fartygens storlek, och är här i kol. 6 upptagen lönen i den högsta gruppen. Lönen i kol. 5 gäller för eldare, som uppnått 18 år och äger 2 års yrkesvana, i kol. 4 för andre eldare, som ej äger dylik kompetens. För såväl maskinister som eldare utgår lägre lön under vintermånaderna.

Arbets tid. I aftalet äro endast tiderna för arbetets början och slut fastställda. Söndagsarbete räknas såsom ordinarie tid.

Hotell- och restaurantrorelse. Aflöning. Aftalen innehålla endast en lönesats, som här upptagits i kol. 4. Stockholmsaftalet föreskrifver 5 öres ökning i timlönen efter 1/4 1909. Enligt sistnämnda aftal erhålla arbetare äfven fri kost och bostad.

Résumé.

659 contrats collectifs ont été conclus en Suède, en 1908, d'après les relevés faits par l'administration du commerce. Ils ont été approuvés par environ 4,166 patrons, et l'on peut estimer qu'ils ont réglé les conditions de travail de 136,327 ouvriers. *Extension des contrats collectifs.*

Contrats et ouvriers contractants se répartissent entre les principaux groupes d'industries de la manière suivante:

	Nombre des contrats collectifs conclus en 1908.	Nombre des ouvriers contractants.
Agriculture et exploitations forestières	22	2,818
Exploitations minières, manufactures et industries manuelles	431	104,503
Industries de construction	112	17,250
Services publics	30	2,741
Commerce et communications	64	9,015
<i>Total</i>	659	136,327

Si l'on se reporte à la répartition du début de 1908, on voit que les contrats collectifs n'ont pas, cette année non plus, pris une extension considérable dans l'agriculture ni les exploitations forestières, et que c'est comme auparavant, dans les mines, les manufactures, les industries manuelles et la construction, que la grosse majorité des contrats ont été conclus ou renouvelés.

Le nombre total des ouvriers liés par des contrats collectifs à fin 1908 s'élève à 318,190. On constate surtout de l'augmentation dans les fonderies et forges, les industries des vêtements, l'industrie du bois, l'industrie de la pâte de bois et du papier et la construction.

Les contrats collectifs, à fin 1908, avaient acquis au total la plus grande extension dans la construction, l'industrie des machines et chantiers maritimes, les fonderies et forges, les transports par terre, les industries des denrées alimentaires et excitants, l'industrie du bois, ainsi que celles qui extraient et travaillent l'argile, le sable et la pierre.

Par rapport au nombre total des ouvriers employés dans chaque branche respective, les contrats collectifs avaient pris le plus grand développement 1:0 dans l'industrie des machines et chantiers maritimes, 2:0 les industries graphiques, 3:0 les industries qui travaillent les cuirs, les cheveux, et le caoutchouc.

*Les parties
dans les con-
trats collectifs.*

Des 659 contrats conclus en 1908, 195 (29·6 %), ont été passés entre des associations tant du côté patronal que du côté ouvrier; tandis que 455 (69 %) furent conclus par des patrons isolés avec des associations ouvrières.

Le groupe des contrats passés entre associations de l'un et de l'autre côté présente par rapport aux statistiques de la fin de 1907 une augmentation relative, c'est-à-dire que 29·6 % des contrats de 1908 font partie de ce groupe, tandis que la proportion correspondante pour tous les contrats en vigueur à fin 1907 était 22·1 %.

Le groupe des contrats où ne figurent des associations que du côté ouvrier a, par contre, diminué. La proportion, qui était pour la totalité des contrats en vigueur en 1907 de 71·4 %, n'est plus que de 69·0 % pour ceux conclus en 1908.

Les deux groupes réunis accusent pourtant une augmentation considérable soit de 93·5 % à 98·6 %; d'où il résulte que, des deux côtés, ce sont des associations qui se présentent de plus en plus souvent comme parties contractantes.

*Juridiction
et durée des
contrats.*

La majorité des contrats de 1908, soit 436, embrassant 32,666 ouvriers (23·96 % de la totalité), ne s'appliquent qu'à *un ou plusieurs patrons isolés*.

Le groupe, qui vient en second comme importance, se compose de contrats *locaux* et comprend 202 contrats avec 28,702 ouvriers (21·05 % de la totalité). Ensuite 12 contrats de *districts*, et 9 contrats *nationaux*, ces derniers n'englobant pas moins de 72,752 ouvriers (53·37 % de la totalité). Les contrats nationaux de l'année 1908 s'appliquent en particulier aux ateliers de constructions mécaniques, aux forges et mines de fer, aux industries graphiques, aux manufactures de chaussures et aux fabriques de cigares.

La durée de validité pour 213 contrats ne dépasse pas 1 an; pour 248, elle est de 1 à 2 ans; pour 147, de 2 à 3 ans, et pour 17 de plus de 3 ans. 34 contrats ne contiennent pas de dispositions concernant la durée.

Au nombre de ceux dont la durée dépasse 3 ans, on remarque les importants contrats nationaux pour les constructions mécaniques, les industries graphiques, les manufactures des tabacs.

*Comités de
conciliation
et d'arbitrage
et dispositions
relatives aux
négociations
entre les
parties.*

378 contrats, s'appliquant à 120,560 ouvriers (88 % de la totalité des contractants), contiennent des dispositions en vue de prévenir la brusque cessation du travail sans négociations préalables.

L'adoption de ces dispositions tend à se généraliser en 1908; la proportion des ouvriers liés par ce genre de clauses, qui est de 88 % d'après les contrats de l'année en question, n'était que de 60 % à fin 1907.

Ce progrès doit être surtout attribué à l'extension croissante des règles relatives aux négociations, en cas de conflit, d'abord entre les intéressés, ensuite, si l'accord n'a pu se faire, entre les associations respectives. On trouve de semblables clauses dans 177 des contrats conclus en 1908, englobant 51,590 ouvriers, soit 38 % des contractants; la proportion correspondante pour les contrats en vigueur en 1907 n'était que de 13 %.

Les comités de conciliation et d'arbitrage pour la solution des conflits sont l'objet de diverses dispositions dans 201 contrats, comprenant 68,970

ouvriers, soit 50 % de la totalité des contractants. D'après 127 de ces contrats (27,557 ouvriers), la compétence des comités est limitée aux conflits portant sur l'interprétation et l'application des contrats collectifs; d'autres, au nombre de 73¹⁾ (41,407 ouvriers) étendent la compétence des comités à tous les conflits portant sur un intérêt réel.

132,071 ouvriers (soit à peu près 97 % de la totalité des contractants en 1908) sont liés par des contrats stipulant la rétribution du travail au temps; et, sur ce nombre, il y en a 109,805 régis par des contrats adoptant le mode de paiement à l'heure.

Salaires.

Dans 158 contrats où figurent des stipulations sur le travail aux pièces, il est, garanti à l'ouvrier quoique travaillant aux pièces une certaine rémunération au temps, soit en général (87 contrats), soit occasionnellement lorsque par exemple l'ouvrage ne figure pas dans le tarif ou lorsque la matière est difficile à travailler, la machine défectueuse etc. (71 contrats).

Une rémunération pour travail supplémentaire se trouve dans plus de 500 contrats. Cette rémunération s'élève le plus souvent à 25—50 % du salaire ordinaire. Pour le travail de nuit, des dimanches et jours fériés la gratification est habituellement plus grande, montant souvent à 50 ou 100 % du salaire ordinaire.

Quant aux taux des salaires dans les différents groupes d'industries, ils ont fait l'objet d'une étude spéciale; dans quelques tableaux on a établi des comparaisons avec les taux, prescrits dans les contrats précédents.

Les contrats passés entre 4,262 patrons et 131,175 ouvriers (soit 96.22 % de la totalité des contractants) renferment des clauses relatives à la durée du travail. Le tableau ci-dessous indique en regard du nombre d'heures la proportion des ouvriers astreints à cette somme de travail en vertu des contrats:

Délimitation du temps de travail.

Heures par semaine.	Nombre d'ouvriers régis par les contrats délimitant la durée du travail.	
	Nombre.	%.
48 h. et au-dessous.....	5,513	4.20
49—53 h.	1,657	1.26
54 "	13,538	10.32
55—56 "	1,124	0.86
57 "	54,432	41.49
58 "	28,189	21.49
59 "	6,608	5.04
60 "	15,683	11.96
au-dessus de 60 h.	4,431	3.38
	Total 131,175	100.00

Des clauses relatives au paiement d'indemnités en cas d'accidents figurent dans 532 contrats s'appliquant à 94,998 ouvriers. Mais d'après 22 de ces conventions (2,292 ouvriers), les patrons ne s'obligent qu'à payer les soins du médecin, les médicaments, des indemnités de maladie, etc.,

Indemnités en cas d'accident et secours de maladie.

¹⁾ Il faut ajouter 1 contrat, s'appliquant à 6 ouvriers, d'après lequel les congés injustifiés relèvent du comité d'arbitrage.

sans qu'il apparaisse clairement dans tous les cas si cette obligation concerne aussi bien les accidents que les autres maladies, ou seulement ces dernières.

L'assurance contre les accidents est stipulée dans 269 contrats (34,787 ouvriers).

On peut se rendre compte du plus ou moins d'étendue de ces assurances d'après le tableau suivant:

Assurance légale contre les accidents	Contrats.	Ouvriers.
sans autre avantage	62	2,798
avec assurance pour la période de carence (60 jours après l'accident)	116	13,850
avec, en plus, assurance en dehors des heures de travail	46	12,156
Assurance à d'autres conditions	45	5,983
<i>Total</i>	269	34,787

On peut juger de la fréquence des clauses relatives au paiement d'indemnités (sans assurance) en dehors des obligations légales, d'après le tableau ci-dessous:

	Contrats.	Ouvriers.
Indemnité pour accident pendant la période de carence.....	288	60,067
Indemnité quotidienne de maladie ou subvention à une caisse de maladie	103	13,287
Gratuité des soins de médecin, du traitement à l'hôpital, des médicaments etc.....	234	55,755

*Autres clauses
des contrats
collectifs.*

Parmi les clauses concernant la direction du travail, le droit et l'obligation d'appartenir à une association, figure au premier rang »l'article 23» des statuts de l'Union patronale suédoise, lequel garantit aux patrons le droit d'embaucher et congédier librement les ouvriers, de diriger et distribuer le travail, et d'employer des syndiqués ou non-syndiqués.

On trouve des dispositions conformes à cet article, avec ou sans restriction, dans 389 des contrats de 1908 s'appliquant à 84,101 ouvriers (soit 61.69 % de la totalité des contractants de l'année); la proportion correspondante, par rapport à la totalité des contractants à fin 1907, était de 48.3 %.

Mais 294 contrats (77,972 ouvriers) ont cru devoir adjoindre à cet article 23 des dispositions en conformité avec »le compromis de décembre 1906», qui garantit le droit d'association, et en vertu duquel les congés considérés comme portant atteinte à ce droit peuvent faire le sujet de contestations.

En outre, 128 contrats (36,869 ouvriers), contiennent des clauses destinées à sauvegarder le droit d'association; en sorte que de semblables clauses se rencontrent en tout dans 422 des contrats de 1908, avec 114,841 ouvriers (soit 84 % de la totalité des contractants).

Des clauses relatives à la durée de l'apprentissage et à la situation des apprentis, figurent dans 100 des contrats de 1908 s'appliquant à 15,883 ouvriers. 41 de ces contrats contiennent une réglementation plus systématique de l'apprentissage, tandis que 59 autres ne renferment que des dispositions détachées.

TABELLER.

Tab. I. Kollektivaf tal träffade år 1908,
Öfersikt öfver antalet aftalsberörda arbetsgiffvare och arbetare

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbetsgiffvare.	arbetare.	Lägstä lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
<i>Jordbruk. ¹⁾</i>							
Södermanlands län: Landsbygden	1	65	²⁾ 20 ⁵	—	—	10 ¹ / ₂	63
Malmöhus län: Landsbygden	4	51	²⁾ 25	—	—	10	60
Västmanlands län: Landsbygden: aftal 1	1	101	²⁾ 21	—	—	10 ¹ / ₂	62
" 2	1	25	25	—	—	10 ¹ / ₂	63
" 3	1	100	²⁾ 19	—	²⁾ 27	10	59
" 4	1	72	²⁾ 23 ³	—	—	10	59
Kopparbergs län: Landsbygden: aftal 1	1	93	²⁾ 23	—	—	10	59
" 2	1	39	²⁾ 23 ⁷	—	²⁾ 25	10	60
" 3	1	30	²⁾ 21	—	—	10	60
Gäfleborgs län: Landsbygden: aftal 1	1	92	25	—	—	10	59
" 2	1	73	²⁾ 25 ¹	—	—	10	60
<i>Trädgårdsskötsel.</i>							
Malmöhus län: Malmö med omnejd	7	75	—	38	—	10	60
Hälsingborg	6	21	—	33	—	10	60
Landsbygden ³⁾	1	15	33	37	—	10	59
II. Skogsbruk.							
<i>Flottning.</i>							
Värmlands län: Landsbygden	1	62	—	40	—	10	59
Gäfleborgs län: Landsbygden: aftal 1	12	237	30	35	—	10	60
" 2	1	515	—	35	—	10	60
Västernorrlands län: Landsbygden: aftal 1	1	50	17	30	35	12	72
" 2	5	400	30	40	45	10	60

¹⁾ Lönera afse manliga daglönare.²⁾ Dessutom naturaförmåner (ss. fri bostad, vedbrand, potatisland o. s. v.).³⁾ Kolumn 4 afser grofarbetare.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

samt öfver i aftalen fastställda tidlönessatser och arbetstimmar.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägst öfver hufvud.	lönesats för van arbetare.	Högst lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Västernorrlands län: Lands- bygden: aftal 3	1	102	25	35	—	10	60
» 4	1	100	—	1) 30	1) 50	10	59
Jämtlands län: Landsbygden..	1	500	—	—	—	10	60
III. Grufdrift.							
<i>Malmgrufvor.</i>							
Kopparbergs län: Landsbygden ²⁾	1	140	—	40	55	8	48
Norrbottens län: Landsbygden ²⁾	1	63	—	51	58	9	54
IV. Närings- och njut- ningsämnesindustri.							
<i>Kvarnar.</i>							
			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Stockholms stad	3	236	23	26	28	10	60
Uppsala län: Uppsala.....	1	67	—	19'62	—	10	59
Malmöhus län: Landskrona ...	1	15	—	21'60	—	10	60
Hallands län: Halmstad.....	1	20	20	—	22	10	60
Värmlands län: Arvika	1	4	19'67	—	21'92	10	59
<i>Stärkelsefabriker.</i>							
Malmöhus län: Landsbygden..	1	11	15'75	—	—	10 1/2	63
<i>Bagerier och konditorier.³⁾</i>							
Stockholms stad: aftal 1	c:a 100	c:a 900	23	26	33	10	58
» 2 ⁴⁾	1	60	15	21	30	10	59
» 3	4	19	28	32	35	9	54
Blekinge län: Karlskrona	18	68	15	19	27	10	60
Malmöhus län: Lund	c:a 10	55	18	22	26	10	58
Landskrona: aftal 1	1	3	—	27	—	8 1/2	51
» 2	10	37	—	20	25	10	60
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg: aftal 1	21	297	14	22	27	10	58
» 2	10	60	—	26	32	10	58

1) Dessutom naturaförmåner.

2) Timlönen afser grufbyggare, arbetstiden underjordsarbete.

3) Kol. 5 afser manliga bordsarbetare vid dagsarbete och därmed jämställda arbetare.

4) Karamellfabrik.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Af löning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats öfver hufvud.	Högsta lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
Göteborgs och Bohus län:			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Timmar.	Timmar.
Uddevalla	8	10	—	20	26	10	60
Strömstad	4	15	17	22	26	10	60
Örebro län: Örebro.....	2	3	17	24	26	10	60
Landsbygden: aftal 1.....	1	12	14	20	25	—	—
» 2.....	6	20	12	21	23	10	57
Västmanlands län: Västerås aftal 1	7	47	—	20	26	10	60
» 2	1	8	—	22	27	9	54
Kopparbergs län: Hedemora...	4	28	18	21	26	10	60
Landsbygden	c:a 20	c:a 60	18	20	25	10	60
Gäfleborgs län: Gäfle och Bom- hus	12	c:a 80	20	21	27	10	58
Hudiksvall	7	24	16	19	25	10	60
Landsbygden	40	c:a 120	17	19	26	10	60
Västernorrlands län: Sollefteå	10	9	18	22	25	10	60
Landsbygden	54	60	18	23	29	10	58
Norrbottnens län: Landsbygden	3	13	19	26	30	10	60
<i>Råsockerbruk och socker- raffinaderier.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Gottlands län: Landsbygden...	1	261	32	—	42	10	60
Blekinge län: Karlshamn	1	311	30	—	32	10	60
Malmöhus län: Landskrona....	1	385	37	—	—	10	60
Hälsingborg: aftal 1.....	1	256	37	—	—	10	60
» 2.....	1	30	38	—	46	10	60
Landsbygden	1	c:a 500	36	—	—	10	60
Skaraborgs län: Lidköping.....	1	140	30	—	—	10	60
Malmöhus län: Landskrona ¹⁾ ..	1	c:a 40	37	40	43	10	60
Hälsingborg ¹⁾ ..	1	17	37	40	43	10	60
<i>Tobaksfabriker.</i>			Kr. per vecka.				
Riksaftal	45	3,250	15	—	—	10	57

¹⁾ Aftalet omfattar endast järn- och metallarbetare.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägstalönesats öfver hufvud.	lönese- ts för van arbetare.	Högstälönesats.	Per dag.	Per vecka.
Kristianstads län: Landsbyg- den: aftal 1	1	2	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Timmar.	Timmar.
» 2	1	20	—	—	—	—	—
» 3	1	6	—	—	—	—	—
» 4	1	4	—	—	—	—	—
» 5 ¹⁾		—	—	—	—	—	—
» 6	1	36	—	—	—	—	—
» 7	1	3	—	—	—	—	—
» 8 ¹⁾		—	—	—	—	—	—
<i>Brännvinsbrännerier, jästfa- briker och destilleringsverk.</i>			Kr. per månad.	Kr. per månad.	Kr. per månad.		
Kristianstads län: Landsbyg- den: aftal 1	1	42	75	—	99'67	10	60
» 2	1	70	66'25	—	82'25	10	60
Malmöhus län: Landskrona ...	1	12	—	92'50	95	10	60
Kristianstads län: Kristianstad ²⁾	1	1	—	110	115	10	58
<i>Bryggerier, mälterier och läskedrycksfabriker.</i>							
Stockholms stad	14	690	105	110	120	10	60
Södermanlands län: Eskilstuna	2	67	90	100	—	10	60
Östergötlands län: Linköping..	3	42	67'08	72'08	77'08	10	60
Jönköpings län: Jönköping	1	24	69'33	82'33	—	10	60
Kronobergs län: Växjö	1	33	52	69'33	—	10	60
Kristianstads län: Landsbyg- den: aftal 1	1	24	76'75	83	—	10	60
» 2 ³⁾	1	5	—	—	—	—	—
Malmöhus län: Hälsingborg aftal 1	2	70	—	99'67	—	10	60
» 2	1	4	—	—	—	10	60
» 3 ³⁾	4	11	54'17	58'50	—	9 1/2	57
Ystad	1	29	—	95'33	—	10	60

¹⁾ Aftalet omfattar hemarbetare.²⁾ Aftalet omfattar maskinister.³⁾ Kvinnliga arbetare.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägst a lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			Kr. per månad.	Kr. per månad.	Kr. per månad.	Timmar.	Timmar.
Malmöhus län: Trelleborg	1	12	75	87 ⁵	—	10	60
Älfsborgs län: Vänersborg	1	7	—	75	—	10	60
Landsbygden	1	17	73 ⁶⁷	84 ⁵⁰	97 ⁵⁰	10	60
Västernorrlands län: Härnösand	1	36	—	1) 80	1) 90	10	60
Stockholms stad: aftal 1 2).....	5	41	—	75	—	—	—
» 2 3).....	11	40	—	135	—	10	60
<i>Margarinfabriker.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Stockholms stad	1	26	21	23 ⁵	—	10	58
Kalmar län: Kalmar	1	30	—	19 ⁵	—	10	59
Västmanlands län: Arboga	1	40	15	20	—	10	59
<i>Slakterier och charkuterier.</i>							
Östergötlands län: Linköping	2	9	18	22	25	10	60
Kronobergs län: Växjö	2	13	—	22	28	10	60
Kristianstads län: Landsbygden	1	10	16	22	—	10	60
Malmöhus län: Malmö	15	106	—	24	27	10	59
Värmlands län: Kristinehamn	6	14	—	22	27	10	60
V. Textilindustri.							
<i>Väfverier, spinnerier, blekerier, färgerier, trikd-fabriker m. fl.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Östergötlands län: Norrköping							
aftal 1	1	98	—	—	—	10	60
» 2	1	15	—	28	35	10 1/2	60
Landsbygden	1	37	18 ³³	—	4) 29 ⁷⁸	10 1/2	60
Blekinge län: Karlshamn	1	17	20	22	28	10 1/2	60
Malmöhus län: Lund: aftal 1..	1	95	—	22	30	10 1/2	60
» 2 5).....	3	23	—	20	—	10	56

1) Dessutom naturaförmåner.

2) Aftalet omfattar endast utkörare.

3) Aftalet omfattar endast träarbetare.

4) Dessutom fria skatter till stat och kommun.

5) Kvinnliga arbetare.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Malmöhus län: Lund: aftal 3..	1	32	—	22	30	10 1/2	60
» 4..	1	53	—	22	34	10 1/2	60
Hallands län: Halmstad.....	1	523	—	21	30	10	60
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg: aftal 1	6	509	—	22	33	10	1) 59
» 2	1	37	—	20	38	10	58
Landsbygden: aftal 1.....	1	340	—	22	35	10 1/2	59
» 2.....	1	127	—	20	36	10 1/2	59
» 3.....	1	131	—	22	32	10 1/2	60
Älfsborgs län: Alingsås.....	1	257	—	20	29	10	59
Landsbygden	1	350	—	20	25	10	60
Västmanlands län: Västerås...	1	15	—	23	31	10 1/2	58 1/2
Gäflleborgs län: Gäflle.....	1	122	—	21	36	10 1/2	60
Östergötlands län: Norrköping ²⁾	1	35	31	34	—	10 1/2	62 1/2
Malmöhus län: Malmö ³⁾	1	1	—	—	—	—	—
<i>Repslagerier.</i>							
Stockholms stad med omnejd	4	24	—	40	—	10 1/2	60
Jönköpings län: Jönköping....	1	3	25	35	—	10 1/2	60
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg.....	1	25	26	33	—	10 1/2	60
VI. Beklädnadsindustri.							
<i>Skrädderier och sömnads- fabriker.⁴⁾</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Stockholms stad: aftal 1.....	76	823	—	29	36	10	60
» 2 ⁵⁾	7	34	—	28	35	10	60
Östergötlands län: Linköping	12	120	—	21	23	10	60
Jönköpings län: Jönköping aftal 1.....	16	16	—	19	21	10	60
» 2.....	1		—	20	—	10	60
» 3.....	(16)		—	19	21	10	60

1) Vid en arbetsplats 60 timmars arbetstid per vecka.

2) Aftalet omfattar endast järn- och metallarbetare.

3) Aftalet omfattar endast kuskar.

4) Lönerna afse manliga veckoarbetare, där ej annat angifves.

5) Kvinnliga arbetare.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaftal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och örter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Timmar.	Timmar.
Jönköpings län: Jönköping aftal 4.....	(1)	6	—	20	—	10	60
Eksjö.....	7	ca 30	—	20	22	10	60
Kalmar län: Kalmar: aftal 1..	9	40	—	19	21	10	60
» 2..	1	17	—	—	—	10	60
Blekinge län: Sölvesborg.....	3	9	—	20	—	10	60
Kristianstads län: Hässleholm	9	19	—	18	—	10	60
Malmöhus län: Malmö: aftal 1	13	100	—	1) 26 10	—	10	60
» 2	1	ca 20	—	—	—	10	60
Hälsingborg 2).....	1	80	—	11 66	—	9	53
Ystad.....	6	ca 21	—	23	—	10	60
Trelleborg.....	10	23	—	22	26	10	60
Landsbygden: aftal 1.....	2	22	—	22	—	10	60
» 2.....	10	40	—	22	—	10	60
Hallands län: Halmstad.....	11	90	—	21	23	10	60
Falkenberg.....	8	19	—	—	—	—	—
Älfsborgs län: Alingsås: aftal 1	1	23	—	20	23	10	60
» 2	5	24	—	21	—	10	60
Landsbygden 2).....	5	21	—	5	11	9 3/4	56 1/2
Värmlands län: Karlstad 2)....	12	85	—	—	—	10	60
Örebro län: Landsbygden.....	5	23	—	25	—	10	60
Västmanlands län: Västerås...	6	37	—	23	—	10	60
Landsbygden.....	12	16	—	—	—	—	—
Kopparbergs län: Hedemora, Säter m. fl. örter.....	11	30	—	22	—	10	60
Gäflleborgs län: Landsbygden..	15	32	—	22	—	10	60
Västernorrlands län: Sundsvall	1	115	—	22	—	10	60
Norrbottens län: Landsbygden	2	12	—	25	—	10	60
<i>Skofabriker.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Riksaftal: aftal 1.....	19	2,950	32	43	—	9	54
» 2.....			29	41 40 37	—	9	54

1) Vid tillfälliga arbeten 50 öres timlön (= 30 kr. per vecka) garanterad.

2) Kvinnliga arbetare.

3) Ackordsarbetare garanterade 50 öres timlön.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägsta öfver hufvud.	lönests för van arbetare.	Högsta lönests.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Stockholms stad	1	40	—	50	—	7 ¹ / ₂	45 ¹ / ₂
Malmöhus län: Malmö	6	20	30	40	—	9	54
Lund: aftal 1	1	30	32	40	—	9	54
" 2	1	20	32	40	—	9	54
Örebro län: Örebro	7	842	25	36	—	9	54
Gäflleborgs län: Gäflle	1	16	30	40	—	9	54
<i>Skomakeriverkstäder.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Stockholms län: Södertälje	12	c:a 20	—	—	—	—	—
Blekinge län: Karlshamn	10	26	—	18	—	10 ¹ / ₂	59
Malmöhus län: Malmö	30	150	—	24	—	10	60
Lund	10	13	—	22 ²⁰ / ₁₀₀	—	10	60
Hallands län: Halmstad	35	29	—	22 ²⁰ / ₁₀₀	—	10	60
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg	11	43	—	—	—	—	—
Lysekil	4	9	—	18	—	10	60
Örebro län: Örebro	c:a 20	60	—	—	—	—	—
Västmanlands län: Västerås	12	13	—	21	—	—	—
Kopparbergs län: Falun	5	21	—	—	—	—	—
<i>Handskfabriker.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Stockholms stad	1	6	—	47	50	10	56
<i>Buntmakerier.</i>				Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Stockholms stad	1	2	—	21	30	9	54
<i>Träskoverkstäder.</i>				Öre per timme.	Öre per timme.		
Blekinge län: Landsbygden	1	12	12	30	—	10	59
Malmöhus län: Hälsingborg	7	22	—	45	50	—	—
<i>Barberare och perukmakare.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Uppsala län: Uppsala	10	12	—	20	27	10 ¹ / ₂	67 ¹ / ₂

Tab. I. (Forts.) Kollektivaftal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afföring.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare	arbetare.	Lägsta öfver hufvud.	lönestsats för van arbetare.	Högsta lönestsats.	Per dag.	Per vecka.
			<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Kr. per vecka.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
Södermanlands län: Eskilstuna	7	17	—	20	25	10 ¹ / ₂	63
Jönköpings län: Jönköping	8	10	—	16	23	10 ¹ / ₂	66
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg	77	c:a 150	—	18	28	10 ¹ / ₂	67
Älfsborgs län: Borås	10	23	—	14	24	9	62
Värmlands län: Karlstad	21	17	—	19	22	—	—
<i>Bad- och tvättinrättningar.</i>			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>		
Malmöhus län: Landskrona ¹⁾ ...	2	38	16	20	—	10	58
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri.							
<i>Garfverier och läderfabriker.</i>							
Jönköpings län: Landsbygden	1	33	20	35	—	10	59
Blekinge län: Karlskrona	1	27	33	36	—	10	56
Kristianstads län: Kristianstad	1	5	34	38	—	10	57
Ängelholm ..	1	50	30	40	—	9	54
Malmöhus län: Lund	1	36	33 ³⁰	36 ⁶⁰	—	10	60
Landskrona ...	2	48	34	38	—	10	60
Ystad	1	19	33	37	—	10	60
Landsbygden: aftal 1	1	6	31 ⁵⁰	40 ⁷	—	9	54
” 2	1	21	28	37	40	10	60
Hallands län: Falkenberg	1	50	29	34	—	10	60
Göteborgs o. Bohus län: Udde- valla	1	5	25	38	—	10	56
Örebro län: Landsbygden	1	c:a 20	30	37	—	10 ¹ / ₄	60
Kopparbergs län: Landsbygden	1	30	28	37	—	10	60
Gäflleborgs län: Gäflle	1	18	—	²⁾ 37	—	10	57
Malmöhus län: Malmö ³⁾	1	3	—	42 ⁸	—	10 ¹ / ₂	62
<i>Gummivarufabriker.</i>							
Malmöhus län: Trelleborg ⁴⁾ ...	1	18	—	34	38	10	60

¹⁾ Kvinnliga arbetare.²⁾ Inberäknadt 70 kr. hyresbidrag.³⁾ Aftalet omfattar eldare.⁴⁾ Aftalet omfattar järn- och metallarbetare.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta	lönests	Högsta lönestsats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
<i>Sadelmakare- och tapetserare- verkstäder.¹⁾</i>			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
Uppsala län: Uppsala.....	14	32	40	45	50	10	57
Södermanlands län: Eskilstuna	7	19	40	45	50	10	57
Jönköpings län: Jönköping och Husvarna	12	12	42	45	45	10	57
Malmöhus län: Landskrona ...	2	2	34	40	50	9 1/2	56
Hallands län: Falkenberg	5	9	35	38	45	10	58
Skaraborgs län: Sköfde	3	5	30	33	37	10	58
Örebro län: Örebro.....	12	18	40	45	50	10	56
Västmanlands län: Västerås...	8	10	40	45	—	10	57
Kopparbergs län: Landsbygden	4	10	50	—	—	9 1/2	55
Gäflleborgs län: Gäflle.....	14	26	50	—	—	10	57
Söderhamn ...	4	7	50	—	—	10	57
VIII. Trävaruindustri.							
<i>Sågverk och hyflerier.</i>							
Stockholms stad	1	c:a 75	25	—	55	10	58
Södermanlands län: Landsbyg- den: aftal 1	1	62	30	—	—	10	57
” 2	1	45	²⁾ 30	—	²⁾ 35	10	59
Kronobergs län: Landsbygden aftal 1	1	31	²⁾ 15	²⁾ 22	²⁾ 30	10	58
” 2	1	165	²⁾ 15	²⁾ 25	²⁾ 30	10	57
Kristianstadslän: Landsbygden	1	15	27 1/2	—	30	10	60
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg	1	11	25	32	35	10 2/3	60
Älfsborgs län: Landsbygden...	1	56	²⁾ 25	—	²⁾ 40	10 1/2	60
Värmlands län: Landsbygden aftal 1	1	51	²⁾ 25	—	²⁾ 40	10	58 1/2
” 2	1	161	30	—	40	10	57
” 3	1	c:a 225	²⁾ 25	—	²⁾ 35	10	57
” 4	1	31	²⁾ 30	—	—	10	58 1/2
Kopparbergs län: Falun.....	1	65	26	—	40	10	58 1/2

¹⁾ Lönerna gälla, då icke blandadt arbete förekommer, endast tapetserareverkstäder.²⁾ Dessutom naturaförmåner.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaftal träffade år 1908.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägsta lönesats öfver hufvud.	för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
Kopparbergs län:			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Landsbygden: aftal 1.....	1	50	¹⁾ 20	—	¹⁾ 30	10	59
» 2.....	1	97	—	—	—	10	58 ¹ / ₂
Gäflleborgs län: Landsbygden							
aftal 1 ¹⁾	1	24	25	—	—	10	58
» 2 ¹⁾	1	32	28	—	40	10	59
Västernorrlands län: Härnösand	1	20	—	—	—	10	56
Sundsvall	1	10	—	—	—	—	—
Örnsköldsvik ¹⁾	1	80	18 ⁸	—	32 ⁸	10	59
Landsbygden: aftal 1.....	1	90	25	—	—	10	60
» 2.....	1	90	¹⁾ 20	—	¹⁾ 35	10	60
» 3.....	1	100	20	—	30	10	59
» 4.....	1	40	—	—	—	10	59
» 5.....	1	79	¹⁾ 25	—	¹⁾ 40	10	60
» 6.....	1	26	—	—	—	—	—
Jämtlands län: Östersund	1	22	—	—	—	—	—
Västerbottens län: Skellefteå..	1	400	¹⁾ 27	—	—	10	57
Landsbygden: aftal 1.....	1	280	22	—	—	10	59
» 2.....	1	133	20	—	30	10	59
» 3.....	1	350	20	—	38 ⁵	9	54
Norrbottens län: Landsbygden							
aftal 1	1	515	25	—	35	10	59
» 2	1	c:a 400	—	—	—	10	59
» 3	1	c:a 30	26	—	35	10	59
Brädgårdsrörelse.							
Östergötlands län: Linköping	1	1	35	—	—	10	59 ¹ / ₂
Hallands län: Halmstad: aftal 1	6	300	41	—	—	10	58
» 2	1	10	40	—	—	10	58
» 3	1	16	45	—	50	9	52
» 4	1	50	45	—	50	9	52
» 5	1	54	—	—	—	9	54

¹⁾ Dessutom naturaförmåner.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afföring.			Arbetstid.	
	arbetsgifvare.	arbetare.	Lägsta lönesats öfver hufvud.	lönestsats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	1	20	41'7	—	51'7	c:a 9	c:a 49
Kronobergs län: Landsbygden	1	25	²⁾ 24	—	²⁾ 30'9	10	59 1/2
<i>Träkolsverk.</i>							
Kopparbergs län: Landsbygden	1	86	25	—	—	—	—
Jämtlands län: Landsbygden ..	1	91	20'9	—	47'2	9 1/2	56
<i>Snickeri- och möbelfabriker. ¹⁾</i>							
Södermanlands län: Landsbygden ..	1	50	20	35	—	10	58
Östergötlands län: Norrköping	1	30	—	40	—	10	58
Landsbygden: aftal 1	1	18	32	38	—	9 1/2	56
» 2	1	43	28	35	37	10	57
Kronobergslän: Ljungby: aftal 1	1	22	—	35	—	10	59
» 2	1	3	—	35	—	10	59
Landsbygden	1	150	22'5	35	—	10	57
Kalmar län: Landsbygden	1	38	—	35	—	10	58
Kristianstads län: Landsbygden	1	10	—	41	—	10	57
Malmöhus län: Malmö	1	3	—	45	—	9 3/4	57 1/2
Landsbygden: aftal 1	1	7	—	35	—	10	60
» 2	1	20	35	36	41	10	57
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg: aftal 1	1	22	27	40	—	9 2/3	55
» 2	1	515	22	32	48	10	57
Uddevalla	1	100	18	30	—	10	57
Värmlands län: Arvika	1	38	—	34	—	10	59
Västmanlands län: Västerås...	1	39	30	37	39	10	57
Kopparbergs län: Falun	6	45	—	40	—	10	56 1/2
Västernorrlandslän: Härnösand	1	7	—	45	—	10	57
Gäflleborgs län: Gäflle ²⁾	1	2	—	²⁾ 43'8	—	—	—

¹⁾ Lönen i kol. 5 afser i regel maskinträarbetare.²⁾ Dessutom naturaförmåner.³⁾ Aftalet omfattar endast klampare.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1908.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägstal lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
<i>Snickeri- och möbelverkstäder.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Östergötlands län: Norrköping	18	276	—	39	—	10	58
Kronobergs län: Ljungby	1	8	—	35	—	10	59
Blekinge län: Ronneby	1	c:a 40	28	33	34	10	59
Kristianstadslän: Landsbygden	6	40	—	38	—	10	58
Värmlands län: Karlstad	4	55	27	38	40	10	57
Västmanlands län: Västerås ..	5	14	—	42	—	10	57
Gäflleborgs län: Söderhamn ...	6	25	38	40	—	10	59
<i>Vagnmakerier.</i>							
Uppsala län: Uppsala	3	12	—	38	—	10	59
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg	4	8	—	43	—	10	58 1/2
<i>Korgmakerier och korg- fabriker.</i>							
Stockholms stad	6	32	—	55	—	10	56 1/2
<i>Tunnbindierier.</i>							
Stockholms stad	11	25	—	58	—	10	60
Stockholm med omnejd	8	26	—	55	—	10	57 1/2
Kristianstadslän: Landsbygden							
af tal 1	1	15	30	32	—	10	59
» 2	1	20	30	32	—	10	59
Malmöhus län: Malmö	1	5	—	55's	—	9	54
Landskrona ...	1	3	—	50	—	9	54
Landsbygden ..	1	7	—	42	—	—	—
<i>Korkfabriker.</i>							
Stockholms stad	4	242	—	50	—	9 1/2	53
<i>Annan trävaruindustri.</i>							
Malmöhus län: Hälsingborg ...	1	15	—	40	—	9 1/2	55

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägstal öfver hufvud.	lönests för van arbetare.	Högsta lönests.	Per dag.	Per vecka.
IX. Trämasse- och pappers- industri.			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
<i>Pappersbruk, papp- och trämassefabriker.</i>							
Uppsala län: Landsbygden	1	225	18	—	28	11	66
Södermanlands län: Landsbyg- den.....	1	155	—	—	—	10 1/2	63
Östergötlands län: Norrköping	1	23	28 75	—	31 6	10 1/2 (12)	63 (72)
Jönköpings län: Jönköping ...	1	120	25	—	30	10 1/2 (12)	63 (72)
Landsbygden.	1	c:a 50	35	40	—	10	57
Kronobergs län: Landsbygden							
aftal 1	1	120	20	—	29	—	—
» 2	1	64	20	—	33	—	—
Kalmar län: Påskallavik	1	113	20	—	29 2	10 1/2 (12)	63 (72)
Landsbygden.....	1	141	24	—	32	10 (12)	59 (72)
Blekinge län: Landsbygden ¹⁾ ..	1	c:a 130	—	—	—	10 (11)	60 (66)
Göteborgs-Bohuslän: Göteborg	1	c:a 70	23	—	50	10 (12)	60 (72)
Landsbygden ²⁾	1	368	20	—	40	11 (12)	62 (72)
Älfsborgs län: Landsbygden							
aftal 1 ³⁾	1	79	18 5	—	34	10 1/2 (12)	62 (72)
» 2	1	298	24	—	27 15	10 (12)	60 (72)
Värmlands län: Landsbygden							
aftal 1	1	30	⁴⁾ 23	—	—	11 (12)	66 (72)
» 2	1	202	—	—	—	10 1/2 (12)	63 (78)
» 3	1	7	21	—	28	(10 à 12)	(60 à 72)
» 4	1	45	24	—	—	(12)	(72)
» 5	1	26	—	—	—	10	58
Örebro län: Örebro.....	1	205	25	—	46	10 (12)	60 (72)
Landsbygden: aftal 1.....	1	396	22	—	35	10 1/2 (12)	63 (72)
» 2.....	1	150	22	—	40	10	60
Västmanlands län: Landsbygden	1	158	22	—	37	10 (12)	60 (72)
Kopparbergs län: Avesta ⁴⁾	1	30	—	—	—	—	—
Landsbygden: aftal 1.....	1	22	23	30	—	10 (12)	69 (72)
» 2.....	1	95	⁴⁾ 27	—	34	10 (8 à 12)	59 (52 à 78)

¹⁾ Personlig lönelista.²⁾ Dessutom tantième.³⁾ Dessutom premier.⁴⁾ Dessutom naturaförmåner.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afföring.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägst öfver hufvud.	lön sats för van arbetare.	Högst lön sats.	Per dag.	Per vecka.
Gäflleborgs län: Landsbygden			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
af tal 1	1	120	25	—	46'9	10 (8)	60 (57)
» 2	1	80	22	26	—	10 8½12	60 (56½72)
» 3	1	33	22	26	—	10 8½12	60 (56½72)
» 4	1	367	—	—	—	10 (8)	60 (52½56)
Västernorrlands län: Lands- bygden: af tal 1	1	62	1) 29'7	—	31'7	10 (12)	60 (72)
» 2	1	182	21	—	43	10 8½12	60 (56½78)
» 3 1)	1	98	22	—	35	10 (12)	59 (71)
Västerbottens län: Skellefteå..	1	ca 160	25	—	30	10 (12)	56 (72½84)
Östergötlands län: Norrköping ²⁾	1	35	31	34	37	10 1/2 (12)	62 1/2 (72)
Kristianstads län: Landsbyg- den: af tal 1 2)	1	9	1) 28	1) 30	1) 34	10	60
» 2 3)	1	6	—	1) 35	—	10	60
Kopparbergs län: Landsbygden ⁴⁾	1	49	25	—	33	10 (12)	58 (72)
<i>Bokbinderier, kartong- fabriker m. fl.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Stockholm och Eskilstuna.....	64	1,754	21'60	24'30	27	9	54
Uppsala län: Uppsala.....	8	80	20	22	24	9	54
Kristianstads län: Landsbygd. ⁵⁾	1	7	—	—	—	—	—
Hallands län: Halmstad.....	6	15	18	21	22	9	55 1/2
<i>Tapetfabriker.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Stockholms stad	1	ca 30	—	45	56	10	57
Göteborgs o. Boh. län: Göteborg	1	39	—	34	46	10	58 1/2
X. Grafisk industri.							
<i>Boktryckerier och lito- grafiska anstalter.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Riksaftal	374	6,528	—	21 20 19 18 17 16	40 37 50 36 34 50 33 32	8 à 9	48 à 54
Kalmar län: Kalmar	1	9	21	24	—	9	54

1) Dessutom naturaförmaner.

2) Aftalet omfattar endast järn- och metallarbetare.

3) Aftalet omfattar endast träarbetare.

4) Timlönerna gälla endast järn- och metallarbetare.

5) Aftalet omfattar endast lärningar.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbetsgivarv.	arbetare.	Lägstal öfver hufvud.	lönasats för van arbetare.	Högsta lönasats.	Per dag.	Per vecka.
XI. Malmförädlings- industri.			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
<i>Järn- och stålverk, zink- och blyhyttor, kopparverk m. m.</i>							
Riksaftal: aftal 1	85	28,596	27	30	34	10	58
» 2			27	—	37	8	48
Kopparbergs län: Landsbygden	1	14	31 ⁸	—	51 ²	8	56
XII. Metallindustri.							
<i>Järn- och stålvarufabriker.</i>							
Södermanlands län: Eskilstuna ¹⁾	1	100	—	—	—	—	—
Malmöhus län: Trelleborg.....	1	ca 75	33	34	48	10	57
Värmlands län: Säffle ¹⁾	1	4	—	—	—	—	—
Västmanlands län: Västerås...	1	36	—	—	—	—	—
Landsbygden	1	6	—	34	38	10	55 1/2
<i>Smides-, reparations- och hofsageriverkstäder.</i>							
Stockholms stad: aftal 1	42	80	—	45	50	10	57
» 2		399	33	45	50	10	57
» 3		34	—	44	54	10	60
Blekinge län: Karlshamn	3	11	—	37	—	10	57
<i>Bleck-, plåt- och koppar- slagerier.²⁾</i>							
Stockholms stad	44	ca 450	—	65	75	10	57
Södermanlands län: Eskilstuna	1	34	—	50	—	—	—
Östergötlands län: Norrkö- ping ²⁾	7	17	—	38	48	10	55
Jönköpings län: Jönköping	5	18	30	48	58	10	57
Landsbygden	2	19	—	35	—	10	58
Kalmar län: Kalmar	6	15	—	47	55	10	57
Malmöhus län: Malmö	19	91	40	50	60	10	58

¹⁾ Personlig lönelista.²⁾ Lönerna afse, där ej annat angifves, bleck- och plåtslagare.³⁾ Lönerna afse kopparslagare.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1908.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägst öfver hufvud.	lön sats för van arbetare.	Högst lön sats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Skaraborgs län: Lidköping	7	6	—	50	60	10	56
Västmanlands län: Sala	4	7	—	45	50	10	58
Västernorrlands län: Härnösand m. fl. orter	9	29	—	50	55	10	58
Sundsvall	7	28	45	55	65	10	59
XIII. Maskin- och skepps- byggnadsindustri.							
<i>Mekaniska verkstäder.</i>							
Riksaftal.....	163	ca 30,000	32 26 25	36 30 28	39 34 32	10	57
Stockholms stad: aftal 1	1	17	42	45	50	9	54
x 2 ¹⁾	1	96	—	—	—	10	57
Östergötlands län: Linköping	1	5	—	28	—	10	59
Norrköping	11	105	31	34	45	10	57
Kalmar län: Oskarshamn	1	7	26	30	34	10	59
Malmöhus län: Landsbygden..	1	5	28	30	32	10	57
Hallands län: Varberg	1	16	26	29	33	10	57
Göteborgs o. Bohus län: Lysekil	1	139	27	34	38	9 1/2	54
Uddevalla 2)	1	24	—	—	—	10	60
Värmlands län: Landsbygden	1	12	3) 21	3) 24	3) 28	—	—
Örebro län: Kopparberg	1	10	27	32	38	10	56
Värmlands län: Säffle 4)	1	1	—	38	—	10	56 1/2
<i>Instrumentfabriker.</i>							
Stockholms stad	1	60	36	45	50	9 3/4	56 1/2
XIV. Jord- och stenindustri.							
<i>Stenbrott och stenhuggerier.</i>							
Stockholms stad	12	334	55	—	60	10	57
Östergötlands län: Linköping	6	35	35	37	44	10	60
Landsbygden	1	37	20	—	45	10	58

1) Personlig lönelista; aftalet omfattar Stockholm, Norrtälje och Rimbo.

2) Personlig lönelista; aftalet omfattar Uddevalla—Vänersborg—Herrljunga järnväg.

3) Fri bostad.

4) Aftalet omfattar endast träarbetare.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afböning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Kalmar län: Landsbygden.....	1	60	30	—	40	10	60
Blekinge län: Karlshamn	1	6	35	—	45	10	59
Landsbygden: aftal 1.....	1	70	30	—	40	—	—
» 2.....	1	100	30	—	—	9 1/2	58
» 3.....	1	18	35	—	40	—	—
» 4.....	1	69	35	—	40	—	—
» 5.....	1	150	35	—	40	—	—
» 6.....	1	32	30	32	36	10	58
Kristianstads län: Landsbyg- den.....	1	50	29	—	34	9 3/4	56 1/2
Malmöhus län: Landsbygden..	1	6	28	—	—	10	60
Hallands län: Halmstad.....	1	195	31	35	40	10	60
Göteborgs o. Bohus län: Udde- valla.....	1	36	31	—	40	10	60
<i>Torfindustri.</i>							
Kronobergs län: Växjö.....	1	35	30	—	—	10	59
Kristianstads län: Landsbyg- den: aftal 1.....	1	36	30	—	—	10	59
» 2.....	1	120	27.5	—	—	10	60
Malmöhus län: Landsbygden..	1	25	28	—	—	10	60
<i>Grustag.</i>							
Stockholms stad: aftal 1.....	3	74	—	—	—	10	58 1/2
» 2.....	2	51	35	—	—	10	58 1/2
<i>Kalk- och kritbruk samt cementfabriker.</i>							
Stockholms län: Landsbygden	1	97	1) 31	—	1) 52	10	59
Gottlands län: Landsbygden							
aftal 1.....	1	160	30	—	35	10	57
» 2.....	1	60	2) 33	—	2) 38	10	57
Malmöhus län: Landsbygden							
aftal 1.....	1	26	34	—	—	10	60
» 2 ³⁾	1	2	—	28	32	10	60

1) Fria bostäder och fritt bränsle.

2) Fria bostäder.

3) Aftalet omfattar endast järn- och metallarbetare.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afföning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägst a lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
<i>Glasbruk.</i>			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
Riksaftal	7	558	¹⁾ 31 ²	—	¹⁾ 75	8	48
Stockholms län: Landsbygden ²⁾	1	18	¹⁾ 38	—	¹⁾ 48	8	48
Kronobergs län: Landsbygden							
aftal 1	1	38	—	—	—	—	—
" 2	1	72	—	—	—	—	—
Älfsborgs län: Landsbygden ...	1	458	28 ⁶	—	38 ⁸	³⁾ 10	³⁾ 58
Värmlands län: Karlstad							
aftal 1	1	c:a 70	¹⁾ 27	—	¹⁾ 38	—	—
" 2		32	¹⁾ 27	—	¹⁾ 38	—	—
Örebro län: Landsbygden ⁴⁾ ...	1	42	24	—	75	8 ^{1/2}	51
Västernorrlands län: Lands- bygden	1	158	¹⁾ 27 ⁵	—	—	8	48
<i>Tegelbruk.⁴⁾</i>							
Stockholms län: Landsbygden							
aftal 1	1	31	30	—	—	—	—
" 2	1	41	30	—	—	11	66
Södermanlands län: Nyköping	1	18	35	—	—	10	57
Östergötlands län: Linköping.	1	30	33	—	—	10	59
Kristianstads län: Landsbyg- den	1	47	33	—	—	10	56
Malmöhus län: Landsbygden							
aftal 1	1	14	30	—	—	10	59
" 2	1	30	30	—	35	10	60
" 3	1	30	24	—	35	10	60
" 4	1	29	28	—	33 ⁹	10	59
" 5	1	18	28	—	32 ⁶	10	59
" 6	1	48	28	—	35	10	59
" 7	1	27	28	—	33 ⁹	10	59
Hallands län: Falkenberg	1	38	30	—	—	10	57
Älfsborgs län: Vänersborg							
aftal 1	1	42	35	—	—	10	57

¹⁾ Dessutom naturaförmåner.²⁾ Lönesatserna afse dageldare och smältare och äro beräknade efter 10 timmar per dag.³⁾ För gaseldare och smältare är arbetstiden 8 timmar per dygn, för synare, uppställare och uppläggare liksom för glasblåsare 7 timmar vid treskiftsarbete.⁴⁾ Timlönerna afser fullgod tegelbruksarbetare och därmed jämfäst.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbetsgifvare.	arbetare.	Lägstalönesats öfver hufvud.	lönasats för van arbetare.	Högstalönesats.	Per dag.	Per vecka.
<i>Gödningsämnes- och svafvelsyrefabriker.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Malmöhus län: Landskrona aftal 1 ¹⁾	1	6	—	40	—	10	60
» 2 ²⁾	1	7	—	35	—	10	60
Hallands län: Halmstad ³⁾	1	3	—	37	—	10	60
<i>Tändsticksfabriker.</i>							
Kronobergs län: Växjö	1	145	4) 20	—	4) 27	10	60
Kalmar län: Västervik	1	98	15	—	35	10	57
<i>Öfrig kemisk-teknisk industri.</i>			Kr. per vecka.	Kr. per vecka.	Kr. per vecka.		
Malmöhus län: Malmö: aftal 1	1	10	—	22	—	10	58 1/2
» 2	1	1	—	24	—	10	59
Trelleborg	1	ca 20	—	18 ²⁵	—	10	60
Gäflleborgs län: Gäflle	1	10	14	21	—	10	56
XVI. Byggnadsverksamhet.							
<i>Murare.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Stockholms stad: aftal 1	230	1,000	—	65	—	10	57
» 2			—	65	—	10	57
Södermanlands län: Nyköping	5	20	—	53	—	10	57
Kalmar län: Kalmar	10	74	—	50	—	10	57
Västervik	6	50	—	50	—	10	59
Skaraborgs län: Sköfde	3	39	—	46	—	10	60 1/2
Kopparbergs län: Landsbygden	7	25	—	60	—	10	57
<i>Byggnadsträarbetare.</i>							
Stockholms stad: aftal 1	230	145	—	60	—	10	57
» 2			—	55	—	10	57
» 3			—	60	—	10	57
» 4			—	60	—	10	57
» 5			—	55	—	10	57
» 6			—	55	—	10	57

1) Aftalet omfattar endast träarbetare.

2) Aftalet omfattar endast järn- och metallarbetare.

3) Aftalet omfattar endast magasinarbetare.

4) Hyresersättning.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare	Lägst	lönests	Högst	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.	lönests.		
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Stockholms län: Landsbygden	2	18	—	50	—	10	58
Östergötlands län: Norrköping	12	160	—	46	—	10	57
Kalmar län: Kalmar	41	80	41	42	44	10	57
Västervik	8	60	—	40	—	10	59
Kristianstads län: Hässleholm	7	40	—	45	—	10	57
Malmöhus län: Eslöf	7	53	—	45	—	10	59
Landsbygden	7	41	—	45	—	10	59
Älfsborgs län: Borås	6	39	—	43	—	10	58
Västmanlands län: Västerås	10	26	—	45	—	10	56
Kopparbergs län: Landsbygden							
aftal 1	4	35	—	45	—	10	57
" 2	1	12	—	45	—	10	57
Gäfleborgs län: Landsbygden	1	20	—	45	50	10	58
<i>Förgylleri- och glasmästeri- arbetare.</i>							
Stockholms stad: aftal 1	15	c:a 100	—	50	60	10	57
" 2	19	77	—	55	58	10	57
Malmöhus län: Lund	3	15	—	45	50	10	59
<i>Målare.</i>							
Stockholms stad	140	2,000	—	68	85	9 1/2	57
Stockholms län: Södertälje	8	88	—	63	69 3	10	56
Södermanlands län: Landsbygden	6	40	—	48	—	10	57
Östergötlands län: Linköping	9	46	—	50	—	10	56
Norrköping	27	109	—	50	55	10	56 1/2
Söderköping	3	20	—	45	—	9 1/2	55 1/2
Motala	3	20	—	45	—	9 1/2	57
Kronobergs län: Växjö	4	29	—	48	—	9 1/2	57
Kalmar län: Kalmar	6	81	—	48	—	10	57
Gottlands län: Visby	8	55	—	45	—	10	57

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afföning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägst öfver hufvud.	lönesats för van arbetare.	Högst lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Blekinge län: Ronneby	7	40	—	43	—	10	58
Karlshamn	9	28	—	50	—	10	56
Kristianstads län: Kristianstad	8	75	—	50	—	10	57
Hässlholm	5	17	—	42	—	10	57
Malmöhus län: Malmö ¹⁾	6	7	—	38 ³	40	10	60
Landskrona	10	69	—	51	—	9 1/2	56
Ystad	9	46	—	49	—	9 1/2	56
Trelleborg	8	28	—	50	—	10	58
Skaraborgs län: Falköping ..	4	14	—	43	—	10	58
Värmlands län: Karlstad	9	60	—	50	—	10	58
Arvika	7	52	—	45	—	10	58
Kopparbergs län: Falun	9	47	—	50	—	10	57
Gäflleborgs län: Söderhamn	5	25	—	50	—	10	59
Hudiksvall	7	45	—	50	—	10	58
Västernorrlands län: Sundsvall	15	c:a 100	—	55	—	10	59
Norrbottens län: Landsbygden							
aftal 1	7	29	—	60	75	10	58
" 2	3	15	—	60	—	10	58
" 3	6	25	—	65	—	10	58
<i>Kakelugnsmakare.</i>							
Malmöhus län: Landskrona ...	4	c:a 15	—	60	—	9 1/2	55
Hälsingborg ...							
<i>Skorstensfejare.</i>							
Södermanlands län: Eskilstuna	2	6	—	16	25	8	43
Blekinge län: Karlskrona	1	9	12	17	25	8 1/2	51
Gäflleborgs län: Gäflle	2	11	—	17	26	9	50
<i>Rövarbetare.</i>							
Stockholms stad: aftal 1	19	{	Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	10	57
2			39	53	—		
			—	53	58	10	57

¹⁾ Aftalet omfattar färgdrängar.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afföring.			Arbetstid.		
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta	lönesats	Högsta	Per dag.	Per vecka.	
			öfver hufvud.	för van arbetare.	lönesats.			
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.	
Stockholms stad: aftal 3	(19)	{	49	32	45	55	10	57
4			41	32	45	50	10	57
Kalmar län: Kalmar	10	13	28	42	47	10	57	
Malmöhus län: Hälsingborg...	1	5	44	48	—	10	60	
<i>Elektriska montörer.</i>								
Stockholms stad	13	c:a 750	—	—	—	—	—	
Älfsborgs län: Landsbygden...	1	12	30	38	48	10	57	
<i>Byggnadsgroffarbetare.</i>								
Stockholms stad: aftal 1	230	{	1,600	40	—	46	10	57
” 2			c:a 300	40	—	52	10	57
” 3			39	1,450	43	—	60	10
Stockholms län: Vaxholm	6	10	44	—	62	10	60	
Södermanlands län: Nyköping aftal 1	7	46	35	—	39	10	57	
” 2	1	28	35	—	43	10	57	
Landsbygden	5	46	35	—	40	10	59	
Kalmar län: Kalmar: aftal 1...	10	c:a	90	37	—	45	10	57
” 2...				37	—	—	10	57
Västervik	11	70	33	—	43	10	59	
Mörbylånga	1	60	45	—	—	9	52	
Gottlands län: Visby	11	38	35	—	—	10	60	
Malmöhus län: Eslöv	13	55	36	—	—	10	59	
Landsbygden: aftal 1	7	14	34	—	—	10	60	
” 2	1	9	33	—	40	10	59	
Hallands län: Varberg	1	70	33	—	—	10	59	
Västernorrlands län: Sundsvall	1	240	32	—	—	—	—	
Landsbygden	1	c:a 60	38	—	50	10	59	
<i>Gipsrörare.</i>								
Stockholms stad: aftal 1	230	{	95	—	55	—	10	57
” 2	10			—	55	—	10	57

Tab. I. (Forts.) Kollektivaf tal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afönings.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägstal lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.			
<i>Scagliolarbetare.</i>			<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Öre per timme.</i>	<i>Timmar.</i>	<i>Timmar.</i>
Stockholms stad	4	88	—	55	—	10	57
<i>Väg- och vattenbyggnads- arbetare.</i>							
Stockholms län: Landsbygden	2	30	55	—	—	9	54
Gottlands län: Landsbygden...	1	42	47	—	—	8	48
Kristianstads län: Ängelholm	1	50	—	—	—	—	—
Västmanlands län: Landsbygden.....	1	30	36	—	—	9	54
<i>Järnvägsbyggnadsarbetare.</i>							
Stockholms län: Landsbygden							
aftal 1	1	49	50	—	—	9	52
» 2	1	72	43	—	60	10	57
» 3	1	150	50	—	—	9	52
Södermanlands län: Landsbygden.....	1	40	30	35	—	—	—
Östergötlands län: Landsbygden.....	2	350	40	—	—	9	53
Jönköpings län: Landsbygden	2	45	36	—	45	10	57
Gottlands län: Landsbygden...	1	70	32	—	—	10	57
Kristianstads län: Landsbygden: aftal 1	1	200	¹⁾ 37	¹⁾ 44	¹⁾ 49	10	57
» 2	1	300	42	—	—	9	52
Göteborgs o. Bohus län: Landsbygden	1	36	38	—	48	10	57
Skaraborgs län: Landsbygden	1	150	40	—	—	9	53
Kopparbergs län: Landsbygden	1	c:a 1,000	34	40	45	10	57
Gäflleborgs län: Landsbygden							
aftal 1	1	70	40	—	—	9	53
» 2	1	35	36	—	—	10	58
<i>Hamnbyggnadsarbetare.</i>							
Malmöhus län: Trelleborg							
aftal 1 ²⁾	2	c:a 70	40	—	48	10	60

¹⁾ Fria bostäder.²⁾ Aftalet omfattar järn- och metallarbetare.

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.		
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta lönesats		Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.	
			öfver hufvud.	för van arbetare.				
Malmöhus län: Trelleborg aftal 2 ¹⁾	(2)	ca 70	Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.	
» 3			—	50	—	10	60	
» 4			38	—	40	10	60	
Skanör			140	38	—	10	60	
		27	36	—	10	60		
XVII. Allmänna arbeten.								
Kommunala.								
Södermanlands län: Nyköping	1	ca 30	32	—	41	10	59	
Eskilstuna	1	ca 200	35	—	—	10	60	
Östergötlands län: Norrköping	1	214	35	—	47	10	56	
Jönköpings län: Jönköping ...	1	5	36	—	—	10	60	
Malmöhus län: Malmö	1	675	40	—	84 ⁴	10	57	
Lund: aftal 1..	1	{	39	36	—	56 ³	10	58
» 2..			17	36	—	42	10	58
Hälsingborg: aftal 1	2	{	108	35	—	38 ³	10	60
» 2			33	40	—	58 ⁹	10	60
» 3			8	—	47	—	10	57 ^{1/2}
» 4			4	—	40	46 ^{1/2}	10	56
Ystad: aftal 1	1	33	38	—	—	10	60	
» 2	1	34	32 ⁵	—	—	10	60	
Eslöv	1	6	35	—	—	10	60	
Hallands län: Halmstad	1	65	33	—	—	10	60	
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg: aftal 1 ²⁾	3	{	53	—	—	—	—	
» 2			275	41 ²	43 ⁹	—	10	57
» 3			39	41 ²	43 ⁹	—	10	57
» 4			5	35	—	50	10	57
Skaraborgs län: Lidköping	1	ca 30	32	—	45	10	58	
Värmlands län: Karlstad: aftal 1	1	26	—	—	—	—	—	
» 2	1	7	—	—	—	—	—	

1) Aftalet omfattar träarbetare.

2) Personlig lönelista.

Tab. I. (Forts.) Kollektivaftal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- giffvare.	arbetare.	Lägsta	lönests	Högsta	Per dag.	Per vecka.
			öfver hufvud.	för van arbetare.	lönests.		
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Örebro län: Örebro: aftal 1 ...	2	35	30	—	45	10	57
» 2 ...	1	30	30—32	—	—	10	60
Gäflleborgs län: Gäflle	1	240	33	—	45	10	57
<i>Andra.</i>							
Stockholms stad: aftal 1	4	48	—	65	—	10	57
» 2		25	50	62	65	10	57
» 3		ca 300	44	—	50	10	60
Stockholms län: Djursholm ...	1	90	47	—	—	9	52
Östergötlands län: Norrköping	5	67	35	—	47	10	57
XVIII. Handel och varulager.							
<i>Handelsarbetare och varu- utkörare.</i>							
Stockholms stad: aftal 1	20	300	40	—	46	10	60
» 2	2	ca 35	44	—	55	10	60
Stockholms län: Landsbygden	1	7	34	—	—	10	58
Södermanlands län: Nyköping	12	90	20	—	—	10 ¹ / ₂	63
Östergötlands län: Norrköping	1	8	21	30	—	10 ¹ / ₂	59 ¹ / ₂
Blekinge län: Karlshamn	18	135	26 ⁶	—	31 ⁶	10	60
Malmöhus län: Malmö: aftal 1	1	24	40	—	—	—	—
» 2	1	13	46 ³	—	48 ¹	9	54
Lund: aftal 1.	6	45	37	—	—	10	60
» 2.	9	49	35	—	—	10	60
Landskrona: aftal 1.....	1	10	36	—	—	10	60
» 2.....	1	14	36	—	—	9	54
» 3.....	1	8	36	—	—	10	60
» 4.....	1	7	36	—	—	10	60
Ystad.....	9	50	36 ⁶	—	45	10	60
Eslöf	2	5	35	—	—	10	60

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägsta lönesats öfver hufvud.	lönests för van arbetare.	Högsta lönests.	Per dag.	Per vecka.
			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Malmöhus län: Landsbygden							
aftal 1	8	12	35	—	—	10	60
» 2	1	7	30	—	—	11	66
Hallandslän: Halmstad: aftal 1	3	38	35	—	—	10	60
» 2	7	21	35	—	—	10	60
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg	1	18	33	—	—	—	—
Gäfleborgs län: Gäfle	25	90	36.6	—	—	10	60
XIX. Landtransport.							
<i>Akerirörelse.</i>			Kr. per månad.	Kr. per månad.	Kr. per månad.		
Stockholms stad: aftal 1	7	88	85	—	—	—	—
» 2	92	1,130	100	—	120	—	—
» 3	1	48	110	—	122.50	10	66
Malmöhus län: Malmö	44	ca 230	99.67	—	—	10	58
<i>Stufterirörelse.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.		
Stockholms stad: aftal 1	1	92	55	—	—	10	60
» 2	6	412	55	—	65	10	60
Södermanlands län: Eskilstuna	7	24	48	—	—	10	60
Landsbygden	1	314	35	—	55	9	54
Blekinge län: Ronneby	1	35	50	—	—	10	60
Karlshamn	18	50	50	—	60	10	60
Sölvesborg	8	110	45	—	50	10	58
Malmöhus län: Hälsingborg ..	1	150	50	—	65	10	58 1/2
Hallands län: Falkenberg	1	25	—	—	—	—	—
Göteborgs o. Bohus län: Göte- borg	17	1,400	50	—	75	9 1/2	57
Gäfleborgs län: Hudiksvall ..	—	24	60	—	—	9	54
Västernorrlands län: Härnö- sand	—	100	55	—	75	10	59
Landsbygden							
Sundsvall: aftal 1							
» 2	—	375	55	—	100	10	58 1/2
			55	—	100	10	58 1/2

Tab. I. (Forts.) Kollektivafstal träffade år 1908,

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.			Arbets tid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägst lönesats öfver hufvud.	Högst lönesats för van arbetare.	Högst lönesats.	Per dag.	Per vecka.
Västerbottens län: Landsbyg- den: aftal 1	1	ca 100	Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
» 2			50	—	80	10	60
Spårvägar.			60	—	75	10	60
Östergötlands län: Norrköping	1	70	Kr. per månad.	Kr. per månad.	Kr. per månad.		
Jönköpings län: Jönköping	1	32	80	—	105	9	54
			80	—	105	9	54

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Aflöning.				Arbets tid	
	arbets- gifvare.	arbeta- re.	Lägst lönesats		Högst lönesats		per dag för sta- tionär personal.	per må- nad för åkande personal.
			i stad.	på landet.	i stad.	på landet.		
<i>Järnvägar.</i>			Kr. per år.	Kr. per år.	Kr. per år.	Kr. per år.	Timmar.	Timmar.
Stockholm—Rimbo	1	548	1,080	960	1,500	1,320	10	260
Stockholm—Nynäs	1	95	—	960	—	1,260	10	260
Dannemora—Harg	1	34	—	840	—	1,140	10	260
Norsholm—Västervik—Hults- fred	1	280	960	900	1,260	1,200	10	260
Mellersta Östergötland	1	76						
Ruda—Öskarshamn	1	25	—	840	—	1,080	10	260
Gottland	1	91	960	900	1,260	1,200	10	260
Klintehamn—Roma	1	17						
Östra Blekinge	1	47	—	840	—	1,140	10	280
Malmö—Ystad	1	55	—	—	—	—	10	—
Hälsingborg—Råå—Ramlösa ..	1	28	1,020	1,020	1,380	1,380	—	—
Uddevalla—Vänersborg—Herr- ljunga	1	211	1,020	960	1,320	1,260	10	260
Lidköping—Håkantorp	2	60	900	840	1,260	1,200	10	260
Kinnekeulle—Lidköping								
Hjo—Stenstorp	1	59	960	900	1,260	1,200	10	260
Mariestad—Moholm	1	24	900	840	1,140	1,080	10	270
Södra Dalarne	2	150	1,020	960	1,320	1,260	10	260
Siljan								
			960	900	1,260	1,200	10	260

fördelade efter näringsgrenar och orter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Näringsgrenar och orter.	Antal		Afföring.			Arbetstid.	
	arbets- gifvare.	arbetare.	Lägst lönesats öfver hufvud.	Lönesats för van arbetare.	Högsta lönesats.	Per dag.	Per vecka.
<i>Telefon.</i>			Öre per timme.	Öre per timme.	Öre per timme.	Timmar.	Timmar.
Stockholms stad: aftal 1.....	1	ca 374	40	—	51	10	57
" 2.....		2	46	—	55 ²	10	57 ^{1/2}
XX. Sjötransport.			Kr. per månad.	Kr. per månad.	Kr. per månad.		
<i>Styrmän.</i>							
Riksaftal	93	ca 870	—	80	160	—	—
<i>Sjömän och eldare.</i>							
Gäflleborgs län: Gäfle.....	5	16	55	80	110	¹⁾ 16	¹⁾ 104
XXI. Diverse.							
<i>Hotell- och restaurantrörelse.</i>							
Stockholms stad	27	150	²⁾ 45	—	—	—	—
Östergötlands län: Norrköping	1	8	95 ³⁾	—	—	11	66

¹⁾ Icke effektiv arbetstid.²⁾ Fri kost och bostad.

Tab. II. Kollektivaf talen, fördelade efter olika slag af parter (organisation eller icke).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Näringsgrenar.	Kollektivaf tal med orga- nisation som part			Kollek- tivaf tal utan organi- sation som part.	Kollek- tivaf tal, hvilkas parter ej framgå af af talet.	Hela antalet
	på båda sidor.	endast på arbetare- sidan.	Summa.			
	Antal af tal.	Antal af tal.	Antal af tal.	Antal af tal.	Antal af tal.	af tal.
I. Jordbruk och trädgårds- skötsel.						
Jordbruk	2	9	11	—	—	11
Trädgårdsskötsel	—	3	3	—	—	3
II. Skogsbruk.						
Flottnings	2	6	8	—	—	8
III. Grufdrift.						
Malmgrufvor	—	2	2	—	—	2
IV. Närings- och nyttnings- ämnesindustri.						
Kvarnar och stärkelsefabriker...	—	5	5	1	—	6
Bagerier och konditorier	7	17	24	—	—	24
Råsockerbruk och sockerraffina- derier	—	9	9	—	—	9
Tobaksfabriker	1	8	9	—	—	9
Brännvinsbrännerier, jästfabri- ker och destilleringsverk	—	4	4	—	—	4
Bryggerier, mälterier och läske- drycksfabriker	4	13	17	—	—	17
Margarinfabriker	—	2	2	—	1	3
Slakterier och charkuterier	3	2	5	—	—	5
V. Textilindustri.						
Väfverier, spinnerier, blekerier, färgier, trikåfabriker m. fl.	18	2	20	—	—	20
Repslagerier	2	1	3	—	—	3
VI. Beklädnadsindustri.						
Skrädderier och sömnadsfabriker	14	18	32	—	—	32
Skofabriker	3	5	8	—	—	8
Skomakeriverkstäder	5	5	10	—	—	10

Tab. II. (Forts.) Kollektivafnalen, fördelade efter olika slag af parter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Näringsgrenar.	Kollektivafn med organisation som part			Kollektivafn utan organisation som part.	Kollektivafn, hvilkas parter ej framgå af afnalen.	Hela antalet
	på båda sidor.	endast på arbetarsidan.	Summa.			
	Antal afn.	Antal afn.	Antal afn.	Antal afn.	Antal afn.	afn.
Handskfabriker	—	1	1	—	—	1
Buntmakerier	—	1	1	—	—	1
Träskoverkstäder	1	1	2	—	—	2
Barberare och perukmakare	6	—	6	—	—	6
Bad- och tvättinrättningar	1	—	1	—	—	1
VII. Läder-, hår- och gummi-varuindustri.						
Garfverier och läderfabriker	1	13	14	1	—	15
Gummivarufabriker	1	—	1	—	—	1
Sadelmakare- och tapetserare-verkstäder	—	11	11	—	—	11
VIII. Trävaruindustri.						
Sågverk och hyllerier	—	33	33	1	—	34
Brädgårdsrörelse	—	8	8	—	—	8
Träkolsverk	—	2	2	—	—	2
Snickeri- och möbelfabriker	7	13	20	—	—	20
Snickeri- och möbelverkstäder	1	6	7	—	—	7
Vagnmakerier	—	2	2	—	—	2
Korgmakerier och korgfabriker	—	1	1	—	—	1
Tunnbinderier	2	5	7	—	—	7
Korkfabriker	—	1	1	—	—	1
Annan trävaruindustri	—	1	1	—	—	1
IX. Trämasse- och pappers-industri.						
Pappersbruk, papp- och trämassefabriker	8	29	37	1	—	38
Bokbinderier, kartongfabr. m. fl.	2	2	4	—	—	4
Tapetfabriker	—	2	2	—	—	2
X. Grafisk industri.						
Boktryckerier och litografiska anstalter	1	1	2	—	—	2

Tab. II. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter olika slag af parter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal med organisation som part			Kollektivaftal utan organisation som part.	Kollektivaftal, hvilkas parter ej framgå af aftalet.	Hela antalet
	på båda sidor.	endast på arbetare-sidan.	Summa.			
	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	aftal.
XI. Malmförädlingsindustri.						
Järn- och stålverk, zink- och blyhyttor, kopparverk m. m.	2	1	3	—	—	3
XII. Metallindustri.						
Järn- och stålvarufabriker	—	3	3	2	—	5
Smides-, reparations- och hofslageriverkstäder	3	1	4	—	—	4
Bleck-, plåt- och kopparslagerier	5	6	11	—	—	11
XIII. Maskin- och skeppsbyggnadsindustri.						
Mekaniska verkstäder.....	3	10	13	—	—	13
Instrumentfabriker.....	—	1	1	—	—	1
XIV. Jord- och stenindustri.						
Stenbrott och stenhuggerier.....	1	14	15	—	—	15
Torfindustri	—	4	4	—	—	4
Grustag	—	2	2	—	—	2
Kalk- och kritbruk samt cementfabriker	1	4	5	—	—	5
Glasbruk	1	8	9	—	—	9
Tegelbruk	3	18	21	—	—	21
Öfrig jord- och stenindustri.....	1	4	5	—	—	5
XV. Kemisk-teknisk industri.						
Färg- och fernissfabriker.....	1	—	1	—	—	1
Ljus-, tvål- o. parfymfabriker m. fl.	—	3	3	—	—	3
Kalciumkarbid- o. kloratfabriker	—	1	1	—	—	1
Gödningsämnes- och svafvelsyrefabriker	—	3	3	—	—	3
Tändsticksfabriker	—	2	2	—	—	2
Öfrig kemisk-teknisk industri...	—	4	4	—	—	4

Tab. II. (Forts.) Kollektivafnalen, fördelade efter olika slag af parter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Näringsgrenar.	Kollektivafnalt med organisation som part			Kollektivafnalt utan organisation som part.	Kollektivafnalt, hvilkas parter ej framgå af afnaltet.	Hela antalet
	på båda sidor.	endast på arbetare-sidan.	Summa.			
	Antal afnalt.	Antal afnalt.	Antal afnalt.	Antal afnalt.	Antal afnalt.	afnalt.
XVI. Byggnadsverksamhet.						
Murare.....	6	1	7	—	—	7
Byggnadsträarbetare.....	11	7	18	—	—	18
Förgylleri- och glasmästeriarbetare.....	3	—	3	—	—	3
Målare.....	16	12	28	—	—	28
Kakelugnsmakare.....	—	1	1	—	—	1
Skorstensfejare.....	—	3	3	—	—	3
Röarbetare.....	5	1	6	—	—	6
Elektriska montörer.....	1	1	2	—	—	2
Byggnadsgrofarbetare.....	10	8	18	—	—	18
Gipsrörare.....	2	—	2	—	—	2
Scagliolarbetare.....	—	1	1	—	—	1
Väg- och vattenbyggnadsarbetare.....	—	3	3	1	—	4
Järnvägsbyggnadsarbetare.....	—	14	14	—	—	14
Hamnbyggnadsarbetare.....	—	5	5	—	—	5
XVII. Allmänna arbeten.						
Kommunala.....	—	24	24	—	1	25
Andra.....	2	3	5	—	—	5
XVIII. Handel och varu-lager.						
Handelsarbetare och varuutkörer.....	7	15	22	—	—	22
XIX. Landtransport.						
Åkerirörelse.....	3	1	4	—	—	4
Stufverirörelse.....	5	11	16	—	—	16
Spårvägar.....	—	2	2	—	—	2
Järnvägar.....	9	5	14	—	—	14
Telefon.....	—	2	2	—	—	2

Tab. II. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter olika slag af parter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal med organisation som part			Kollektivaftal utan organisation som part.	Kollektivaftal, hvilkas parter ej framgå af aftalet.	Hela antalet
	på båda sidor.	endast på arbetarsidan.	Summa.			
	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	Antal aftal.	aftal.
XX. Sjötransport.						
Styrmän.....	1	—	1	—	—	1
Sjömän och eldare	—	1	1	—	—	1
XXI. Diverse.						
Hotell- och restaurantrörelse....	1	1	2	—	—	2
Summa	195	455	650	7	2	659

Tab. III. Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetsområde.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Riksaftal.		Distriktsaftal.		Ortsaftal.		Aftal för enskilda arbetsplatser.		Hela antalet	
	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbeta-re.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.										
Jordbruk	—	—	—	—	—	—	11	741	11	741
Trädgårdsskötsel	—	—	—	—	1	75	2	36	3	111
II. Skogsbruk.										
Flottnig	—	—	—	—	—	—	8	1,966	8	1,966
III. Grufdrift.										
Malmgrufvor	—	—	—	—	—	—	2	203	2	203
IV. Närings- och nyttningsämnes-industri.										
Kvarnar och stärkelsefabriker	—	—	—	—	1	236	5	117	6	353
Bagerier och konditorier	—	—	4	260	12	1,568	8	180	24	2,008
Råsockerbruk och sockerraffinaderier	—	—	—	—	—	—	9	1,940	9	1,940
Tobaksfabriker	1	3,250	—	—	—	—	8	71	9	3,321
Brännvinsbrännerier, jästfabriker och destilleringsverk	—	—	—	—	—	—	4	125	4	125
Bryggerier, mälterier och läskedrycksfabriker	—	—	—	—	4	753	13	399	17	1,152
Margarinfabriker	—	—	—	—	—	—	3	96	3	96
Slakterier och charkuterier	—	—	—	—	2	120	3	32	5	152
V. Textilindustri.										
Väfverier, spinnerier, blekerier, färg- rier, trikfabriker m. fl.	—	—	—	—	—	—	20	2,817	20	2,817
Repslagerier	—	—	1	24	1	25	1	3	3	52
VI. Beklädnadsindustri.										
Skrädderier och sömnadsfabriker	—	—	4	118	21	1,628	7	261	32	2,007
Skofabriker	2	2,950	—	—	2	862	4	106	8	3,918
Skomakeriverkstäder	—	—	—	—	8	343	2	41	10	384
Handskfabriker	—	—	—	—	—	—	1	6	1	6
Buntmakerier	—	—	—	—	—	—	1	2	1	2
Träskoverkstäder	—	—	1	22	—	—	1	12	2	34
Barberare och perukmakare	—	—	—	—	6	229	—	—	6	229
Bad- och tvättinrättningar	—	—	—	—	1	38	—	—	1	38

Tab. III. (Forts.) Kollektivaf talen, fördelade efter giltighetsområde.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Riksaftal.		Distriktsaftal.		Ortsaftal.		Aftal för enskilda arbetsplatser.		Hela antalet	
	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.
VII. Läder-, hår- och gummi-varu-industri.										
Garfverier och läderfabriker	—	—	—	—	—	—	15	371	15	371
Gummi-varufabriker	—	—	—	—	—	—	1	18	1	18
Sadelmakare- och tapetserareverkstäder	—	—	—	—	—	—	11	150	11	150
VIII. Trävaru-industri.										
Sågverk och hyfflerier	—	—	—	—	1	40	33	3,821	34	3,861
Brädgårdsrörelse	—	—	—	—	—	—	8	476	8	476
Träkolsverk	—	—	—	—	—	—	2	177	2	177
Snickeri- och möbelfabriker	—	—	—	—	—	—	20	1,162	20	1,162
Snickeri- och möbelverkstäder	—	—	—	—	4	396	3	62	7	458
Vagnmakerier	—	—	—	—	—	—	2	20	2	20
Korgmakerier och korgfabriker	—	—	—	—	—	—	1	32	1	32
Tunnbinderier	—	—	—	—	2	51	5	50	7	101
Korkfabriker	—	—	—	—	—	—	1	242	1	242
Annan trävaru-industri	—	—	—	—	—	—	1	15	1	15
IX. Trämasse- och pappersindustri.										
Pappersbruk, papp- och trämassfabriker	—	—	—	—	—	—	38	4,523	38	4,523
Bokbinderier, kartongfabriker m. fl.	—	—	1	1,754	2	95	1	7	4	1,856
Tapetfabriker	—	—	—	—	—	—	2	69	2	69
X. Grafisk industri.										
Boktryckerier och litografiska anstalter	1	6,528	—	—	—	—	1	9	2	6,537
XI. Malmförädlingsindustri.										
Järn- och stålverk, zink- och blyhyttor, kopparverk m. m.	2	28,596	—	—	—	—	1	14	3	28,610
XII. Metallindustri.										
Järn- och stålvarufabriker	—	—	—	—	—	—	5	221	5	221
Smides-, reparations- och hofslageri-verkstäder	—	—	—	—	3	513	1	11	4	524
Bleck-, plåt- och kopparslagerier	—	—	1	29	8	632	2	53	11	714

Tab. III. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetsområde.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Riksaftal.		Distriktsaftal.		Ortsaftal.		Aftal för enskilda arbetsplatser.		Hela antalet	
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
XIII. Maskin- och skeppsbyggnads- industri.										
Mekaniska verkstäder	1	30,000	—	—	1	105	11	332	13	30,437
Instrumentfabriker	—	—	—	—	—	—	1	60	1	60
XIV. Jord- och stenindustri.										
Stenbrott och stenhuggerier	—	—	—	—	2	369	13	829	15	1,198
Torfindustri	—	—	—	—	—	—	4	216	4	216
Grustag	—	—	—	—	—	—	2	125	2	125
Kalk- och kritbruk samt cementfabriker	—	—	—	—	—	—	5	345	5	345
Glasbruk	1	558	—	—	—	—	8	888	9	1,446
Tegelbruk	—	—	—	—	—	—	21	819	21	819
Öfrig jord- och stenindustri	—	—	—	—	—	—	5	197	5	197
XV. Kemisk-teknisk industri.										
Färg- och fernissfabriker	—	—	—	—	—	—	1	5	1	5
Ljus-, tvål- och parfymfabriker m. fl.	—	—	—	—	—	—	3	231	3	231
Kalciumkarbid- och kloratfabriker	—	—	—	—	—	—	1	150	1	150
Gödningsämnes- och svavelsyrefabriker	—	—	—	—	—	—	3	16	3	16
Tändsticksfabriker	—	—	—	—	—	—	2	243	2	243
Öfrig kemisk-teknisk industri	—	—	—	—	—	—	4	41	4	41
XVI. Byggnadsverksamhet.										
Murare	—	—	—	—	7	1,208	—	—	7	1,208
Byggnadsträarbetare	—	—	—	—	17	3,749	1	20	18	3,769
Förgylleri- och glasmästeriarbetare	—	—	—	—	3	192	—	—	3	192
Målare	—	—	—	—	20	2,976	8	234	28	3,210
Kakelugnsmakare	—	—	—	—	1	15	—	—	1	15
Skorstensfejare	—	—	—	—	1	11	2	15	3	26
Rörarbetare	—	—	—	—	5	738	1	5	6	743
Elektriska montörer	—	—	—	—	1	750	1	12	2	762
Byggnadsgrofarbetare	—	—	—	—	12	3,719	6	467	18	4,186
Gipsrörare	—	—	—	—	2	95	—	—	2	95
Seagliolarbetare	—	—	—	—	1	88	—	—	1	88

Tab. III. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetsområde.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Riksaftal.		Distriktsaftal.		Ortsaftal.		Aftal för enskilda arbetsplatser.		Hela antalet	
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.
Väg- och vattenbyggnadsarbetare	—	—	—	—	—	—	4	152	4	152
Järnvägsbyggnadsarbetare	—	—	—	—	—	—	14	2,567	14	2,567
Hamnbyggnadsarbetare	—	—	—	—	—	—	5	237	5	237
XVII. Allmänna arbeten.										
Kommunala	—	—	—	—	25	2,211	—	—	25	2,211
Andra	—	—	—	—	4	440	1	90	5	530
XVIII. Handel och varulager.										
Handelsarbetare och varuutkörare	—	—	—	—	8	783	14	203	22	986
XIX. Landtransport.										
Åkerirörelse	—	—	—	—	3	1,448	1	48	4	1,496
Stufverirörelse	—	—	—	—	7	1,949	9	1,262	16	3,211
Spårvägar	—	—	—	—	2	102	—	—	2	102
Järnvägar	—	—	—	—	—	—	14	1,800	14	1,800
Telefon	—	—	—	—	—	—	2	376	2	376
XX. Sjötransport.										
Styrmän	1	870	—	—	—	—	—	—	1	870
Sjömän och eldare	—	—	—	—	—	—	1	16	1	16
XXI. Diverse.										
Hotell- och restaurantrörelse	—	—	—	—	1	150	1	8	2	158
Summa	9	72,752	12	2,207	202	28,702	436	32,666	659	136,327

Tab. IV. (Forts.) Kollektivaf talen, fördelade efter giltighetstid.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Under 1 år.	1 år.	1—2 år.	2 år.	2—3 år.	3 år.	3—4 år.	4 år och därut- över.	Aftal på obe- stämd tid.	Hela antalet aftal.
Träskoverkstäder	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2
Barberare och perukmakare	—	—	—	4	1	1	—	—	—	6
Bad- och tvättinrättningar	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
VII. Läder-, hår- och gummi- varuindustri										
Garfverier och läderfabriker	—	4	5	5	—	1	—	—	—	15
Gummivarufabriker	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Sadelmakare- och tapetserareverstäder	—	4	2	4	1	—	—	—	—	11
VIII. Trävaruindustri.										
Sågverk och hyflerier	9	14	9	—	—	—	—	—	2	34
Brädgårdsrörelse	2	2	2	2	—	—	—	—	—	8
Träkolsverk	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Snickeri- och möbelfabriker	2	9	4	3	1	—	—	—	1	20
Snickeri- och möbelverkstäder	—	4	2	1	—	—	—	—	—	7
Vagnmakerier	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Korgmakerier och korgfabriker	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Tunnbinderier	—	1	1	3	2	—	—	—	—	7
Korkfabriker	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Annan trävaruindustri	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
IX. Trämasse- och pappersindustri.										
Pappersbruk-, papp- och trämasse- fabriker	3	10	8	11	2	1	—	—	3	38
Bokbinderier, kartongfabriker m. fl.	—	—	2	—	1	—	—	1	—	4
Tapetfabriker	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
X. Grafisk industri.										
Boktryckerier och litografiska anstalter	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2
XI. Malmförädlingsindustri.										
Järn- och stålverk, zink- och blyhyttor, kopparverk m. m.	—	—	2	—	1	—	—	—	—	3

Tab. IV. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetstid.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Under 1 år.	1 år.	1—2 år.	2 år.	2—3 år.	3 år.	3—4 år.	4 år och därut- över.	Aftal på obe- stämd tid.	Hela antalet aftal.
XII. Metallindustri.										
Järn- och stålvarufabriker	—	2	2	1	—	—	—	—	—	5
Smides-, reparations- och hofslageri- verkstäder	1	1	—	1	—	1	—	—	—	4
Bleck-, plåt- och kopparslagerier	2	2	1	3	2	—	1	—	—	11
XIII. Maskin- och skeppsbygg- nadsindustri.										
Mekaniska verkstäder	2	4	2	2	—	1	—	2	—	13
Instrumentfabriker	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
XIV. Jord- och stenindustri.										
Stenbrott och stenhuggerier	2	3	3	4	2	1	—	—	—	15
Torfindustri	—	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Grustag	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
Kalk- och kritbruk samt cementfabriker	—	1	—	2	2	—	—	—	—	5
Glasbruk	2	3	—	3	—	—	—	—	1	9
Tegelbruk	4	11	—	1	2	3	—	—	—	21
Öfrig jord- och stenindustri	1	—	1	1	1	—	—	—	1	5
XV. Kemisk-teknisk industri.										
Färg- och färbesfabriker	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Ljus-, tvål- och parfymfabriker m. fl.	—	—	2	1	—	—	—	—	—	3
Kalciumkarbid- och kloratfabriker	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Gödningsämnes- o. svafvelsyrefabriker	—	1	—	—	2	—	—	—	—	3
Tändsticksfabriker	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2
Öfrig kemisk-teknisk industri	1	—	—	1	1	1	—	—	—	4
XVI. Byggnadsverksamhet.										
Murare	1	—	1	—	4	—	—	—	1	7
Byggnadsträarbetare	3	4	2	—	9	—	—	—	—	18
Förgylleri- och glasmästeriarbetare	1	1	—	—	1	—	—	—	—	3
Målare	2	6	3	6	6	4	1	—	—	28

Tab. IV. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter giltighetstid.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Un- der 1 år.	1 år.	1—2 år.	2 år.	2—3 år.	3 år.	3—4 år.	4 år och därut- över.	Aftal på obe- stämd tid.	Hela antalet aftal.
Kakelugnsmakare	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Skorstensfejare	—	—	1	1	—	1	—	—	—	3
Rörarbetare	1	—	—	—	5	—	—	—	—	6
Elektriska montörer	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2
Byggnadsgrofarbetare	3	3	—	2	8	—	—	—	2	18
Gipsrörare	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
Scagliolarbetare	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Väg- och vattenbyggnadsarbetare	—	1	1	—	—	—	—	—	2	4
Järnvägsbyggnadsarbetare	—	2	3	1	—	1	—	—	7	14
Hamnbyggnadsarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5
XVII. Allmänna arbeten.										
Kommunala	—	4	7	10	2	1	—	1	—	25
Andra	—	2	—	1	1	—	—	—	1	5
XVIII. Handel och varulager.										
Handelsarbetare och varuutkörare	—	6	7	6	3	—	—	—	—	22
XIX. Landtransport.										
Åkerirörelse	1	—	—	—	2	1	—	—	—	4
Stufverirörelse	6	—	3	1	2	2	2	—	—	16
Spårvägar	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2
Järnvägar	1	—	1	2	8	1	—	1	—	14
Telefon	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2
XX. Sjötransport.										
Styrmän	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Sjömän och eldare	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
XXI. Diverse.										
Hotell- och restaurantrörelse	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2
Summa	67	146	111	137	100	47	8	9	34	659

**Tab. V. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser
angående tvisters behandling.**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Förliknings- eller skiljenämnd						Tvister afgöras i sista hand af organisationerna.		Inga bestämmelser rörande tvisters afgörande.		Hela antalet	
	för samtliga tvister.		endast för tvister rörande aftalets tolkning.		S u m m a.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
I. Jordbruk och trädgårds- skötsel.												
Jordbruk	4	241	1	72	5	313	4	305	2	123	11	741
Trädgårdsskötsel	2	96	—	—	2	96	—	—	1	15	3	111
II. Skogsbruk.												
Flottning	—	—	1	100	1	100	—	—	7	1,866	8	1,966
III. Grufdrift.												
Malmgrufvor	—	—	—	—	—	—	2	203	—	—	2	203
IV. Närings- och njut- ningsämnesindustri.												
Kvarnar och stärkelsefabri- ker	—	—	—	—	—	—	3	314	3	39	6	353
Bagerier och konditorier ...	—	—	8	1,406	8	1,406	2	120	14	482	24	2,008
Råsockerbruk och socker- raffinaderier	—	—	—	—	—	—	9	1,940	—	—	9	1,940
Tobaksfabriker	1	3,250	—	—	1	3,250	—	—	8	71	9	3,321
Brännvinsbrännerier, jäst- fabriker och destillerings- verk	—	—	1	1	1	1	3	124	—	—	4	125
Bryggerier, mälterier och läskedrycksfabriker	6	874	—	—	6	874	8	216	3	62	17	1,152
Margarinfabriker	—	—	—	—	—	—	1	30	2	66	3	96
Slakterier och charkuterier	1	9	—	—	1	9	4	143	—	—	5	152
V. Textilindustri.												
Väfverier, spinnerier, bleke- rier, färgier, triköfabri- ker m. fl.	—	—	—	—	—	—	18	2,801	2	16	20	2,817
Repslagerier	1	24	—	—	1	24	1	25	1	3	3	52

Tab. V. (Forts.) Kollektivaf talen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Förliknings- eller skiljenämnd						Tvister afgöras i sista hand af organisationerna.	Inga bestämmelser rörande tvisters afgörande.	Hela antalet			
	för samtliga tvister.		endast för tvister rörande aftalets tolkning.		S u m m a.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
VI. <i>Beklädnadsindustri.</i>												
Skrädderier och sömnadsfabriker.....	—	—	—	—	—	—	10	1,455	22	552	32	2,007
Skofabriker.....	5	3,016	—	—	5	3,016	2	882	1	20	8	3,918
Skomakeriverkstäder.....	—	—	—	—	—	—	1	29	9	355	10	384
Handskfabriker.....	—	—	—	—	1	6	—	—	—	—	1	6
Buntmakerier.....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	2
Träskoverkstäder.....	2	34	—	—	2	34	—	—	—	—	2	34
Barberare och perukmakare	1	23	5	206	6	229	—	—	—	—	6	229
Bad- och tvättinrättningar	—	—	—	—	—	—	1	38	—	—	1	38
VII. <i>Läder-, hår- och gummivaruindustri.</i>												
Garfverier och läderfabriker	—	—	1	21	1	21	2	36	12	314	15	371
Gummivarufabriker.....	—	—	—	—	—	—	1	18	—	—	1	18
Sadelmakare- och tapetserareverkstäder.....	1	32	5	80	6	112	—	—	5	38	11	150
VIII. <i>Trävaruindustri.</i>												
Sågverk och hyflerier.....	1	30	—	—	1	30	19	2,947	14	884	34	3,861
Brädgårdsrörelse.....	—	—	1	25	1	25	1	20	6	431	8	476
Träkolsverk.....	—	—	1	91	1	91	—	—	1	86	2	177
Snickeri- och möbelfabriker	—	—	5	74	5	74	2	553	13	535	20	1,162
Snickeri- o. möbelverkstäder	1	8	1	55	2	63	—	—	5	395	7	458
Vagnmakerier.....	—	—	—	—	—	—	—	—	2	20	2	20
Korgmakerier och korgfabriker	1	32	—	—	1	32	—	—	—	—	1	32
Tunnbinderier.....	1	25	—	—	1	25	2	35	4	41	7	101
Korkfabriker.....	—	—	—	—	—	—	1	242	—	—	1	242
Annan trävaruindustri.....	1	15	—	—	1	15	—	—	—	—	1	15

¹⁾ Skiljenämnd vid orättvist afskedande.

Tab. V. (Forts.) Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Förliknings- eller skiljenämnd						Tvister afgöras i sista hand af organisationerna.		Inga bestämmelser rörande tvisters afgörande.		Hela antalet	
	för samtliga tvister.		endast för tvister rörande aftalets tolkning.		S u m m a.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
IX. <i>Trämasse- o. pappers- industri.</i>												
Pappersbruk, papp- och trä- massfabriker	1	7	—	—	1	7	23	3,260	14	1,256	38	4,523
Bokbinderier, kartongfabri- ker m. fl.	—	—	3	1,849	3	1,849	—	—	1	7	4	1,856
Tapetfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—	2	69	2	69
X. <i>Grafisk industri.</i>												
Boktryckerier och litogra- fiska anstalter	—	—	1	6,528	1	6,528	—	—	1	9	2	6,537
XI. <i>Malmförädlings- industri.</i>												
Järn- och stålverk, zink- och blyhyttor, kopparverk m.m.	—	—	—	—	—	—	2	28,596	1	14	3	28,610
XII. <i>Metallindustri.</i>												
Järn- och stålvarufabriker ..	—	—	—	—	—	—	—	—	5	221	5	221
Smides-, reparations- o. hof- slageriverkstäder	1	34	—	—	1	34	—	—	3	490	4	524
Bleck-, plåt- och koppar- slagerier	2	120	5	528	7	648	—	—	4	66	11	714
XIII. <i>Maskin- och skepps- byggnadsindustri.</i>												
Mekaniska verkstäder	3	30,117	—	—	3	30,117	—	—	10	320	13	30,437
Instrumentfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—	1	60	1	60
XIV. <i>Jord- o. stenindustri.</i>												
Stenbrott och stenhuggerier ..	—	—	2	340	2	340	8	650	5	208	15	1,198
Torfindustri	—	—	1	35	1	35	3	181	—	—	4	216
Grustag	—	—	2	125	2	125	—	—	—	—	2	125
Kalk- och kritbruk samt cementfabriker	1	26	—	—	1	26	2	220	2	99	5	345

Tab. V. (Forts.) Kollektivaf talen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Förliknings- eller skiljenämnd						Tvister afgöras i sista hand af organisationerna.		Inga bestämmelser rörande tvisters afgörande.		Hela antalet	
	för samtliga tvister.		endast för tvister rörande aftalets tolkning.		S u m m a.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
Glasbruk	—	—	—	—	—	—	6	1,314	3	132	9	1,446
Tegelbruk	—	—	1	18	1	18	8	242	12	559	21	819
Öfrig jord- och stenindustri	—	—	—	—	—	—	2	120	3	77	5	197
XV. <i>Kemisk-teknisk industri.</i>												
Färg- och fernissfabriker...	—	—	—	—	—	—	1	5	—	—	1	5
Ljus-, tvål- och parfymfabriker m. fl.	—	—	—	—	—	—	—	—	3	231	3	231
Kalciumkarbid- och kloratfabriker	—	—	—	—	—	—	1	150	—	—	1	150
Gödningsämnens- och svavelsyrefabriker.....	—	—	—	—	—	—	1	6	2	10	3	16
Tändsticksfabriker.....	—	—	—	—	—	—	—	—	2	243	2	243
Öfrig kemisk-teknisk industri	—	—	1	1	1	1	1	10	2	30	4	41
XVI. <i>Byggnadsverksamhet.</i>												
Murare.....	2	75	3	1,074	5	1,149	—	—	2	59	7	1,208
Byggnadsträarbetare.....	5	164	9	3,437	14	3,601	—	—	4	168	18	3,769
Förgylleri- och glasmästeriarbetare	2	115	1	77	3	192	—	—	—	—	3	192
Målare	2	71	13	2,766	15	2,837	1	7	12	366	28	3,210
Kakelugnsmakare	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15	1	15
Skorstensfejare	1	6	—	—	1	6	2	20	—	—	3	26
Rörarbetare	—	—	5	738	5	738	—	—	1	5	6	743
Elektriska montörer	—	—	—	—	—	—	—	—	2	762	2	762
Byggnadsgrofarbetare	5	209	7	3,514	12	3,723	1	38	5	425	18	4,186
Gipsrörare	—	—	2	95	2	95	—	—	—	—	2	95
Scagliolarbetare	—	—	1	88	1	88	—	—	—	—	1	88
Väg- och vattenbyggnadsarbetare	—	—	3	122	3	122	1	30	—	—	4	152

Tab. V. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Näringsgrenar.	Förliknings- eller skiljenämnd						Tvister afgöras i sista hand af organisationerna.		Inga bestämmelser rörande tvisters afgörande.		Hela antalet	
	för samtliga tvister.		endast för tvister rörande aftalets tolkning.		S u m m a.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
Järnvägsbyggnadsarbetare..	—	—	7	690	7	690	5	1,765	2	112	14	2,567
Hamnbyggnadsarbetare	1	70	4	167	5	237	—	—	—	—	5	237
XVII. Allmänna arbeten.												
Kommunala.....	8	1,238	10	775	18	2,013	1	6	6	192	25	2,211
Andra	1	90	3	415	4	505	—	—	1	25	5	530
XVIII. Handel och varu- lager.												
Handelsarbetare och varu- utkörare	1	135	6	534	7	669	5	157	10	160	22	986
XIX. Landtransport.												
Åkerirörelse	1	230	3	1,266	4	1,496	—	—	—	—	4	1,496
Stufverirörelse.....	3	449	2	142	5	591	6	2,337	5	283	16	3,211
Spårvägar.....	—	—	2	102	2	102	—	—	—	—	2	102
Järnvägar	—	—	—	—	—	—	—	—	14	1,800	14	1,800
Telefon.....	2	376	—	—	2	376	—	—	—	—	2	376
XX. Sjötransport.												
Styrmän	—	—	—	—	—	—	—	—	1	870	1	870
Sjömän och eldare.....	1	16	—	—	1	16	—	—	—	—	1	16
XXI. Diverse.												
Hotell-och restaurantrörelse	1	150	—	—	1	150	—	—	1	8	2	158
Summa	73	41,407	127	27,557	201	68,970	177	51,590	281	15,767	659	136,527

Tab. VI. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Tidlön garanterad				Tidlön icke garanterad.		Endast tidlönsbestämmelser eller inga lönebestämmelser.		Hela antalet	
	vid allt ackordsarbete.		i vissa fall.							
	An-tal aftal	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	An-tal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbete-tare.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.										
Jordbruk	2	98	—	—	6	474	3	169	11	741
Trädgårdsskötsel	1	21	—	—	—	—	2	90	3	111
II. Skogsbruk.										
Flottning	1	515	1	102	3	662	3	687	8	1,966
III. Grufdrift.										
Malmgrufvor	—	—	—	—	2	203	—	—	2	203
IV. Närings- och nyttningsämnes-industri.										
Kvarnar och stärkelsefabriker	—	—	—	—	1	15	5	338	6	353
Bagerier och konditorier	—	—	1	60	—	—	23	1,948	24	2,008
Råsockerbruk och sockerraffinaderier	—	—	—	—	5	1,713	4	227	9	1,940
Tobaksfabriker	—	—	—	—	9	3,321	—	—	9	3,321
Brännvinsbrännerier, jästfabriker och destilleringsverk	—	—	—	—	1	12	3	113	4	125
Bryggerier, mälterier och läskedrycksfabriker	—	—	—	—	2	75	15	1,077	17	1,152
Margarinfabriker	—	—	—	—	1	26	2	70	3	96
Slakterier och charkuterier	—	—	—	—	—	—	5	152	5	152
V. Textilindustri.										
Väfverier, spinnerier, blekerier, färgier, trikåfabriker m. fl.	1	15	—	—	18	2,801	1	1	20	2,817
Repslagerier	1	24	—	—	1	25	1	3	3	52
VI. Beklädnadsindustri.										
Skrädderier och sömnadsfabriker	1	85	3	144	25	841	3	937	32	2,007
Skofabriker	—	—	4	3,832	2	36	2	50	8	3,918
Skomakeriverkstäder	—	—	—	—	10	384	—	—	10	384
Handskfabriker	—	—	—	—	1	6	—	—	1	6

Tab. VI. (Forts.) Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Tidlön garanterad				Tidlön icke garanterad		Endast tidlönsbestämmelser eller inga lönebestämmelser.		Hela antalet	
	vid allt ackordsarbete.		i vissa fall.							
	Antal aftal.	Antal arbete.	Antal aftal.	Antal arbete.	Antal aftal.	Antal arbete.	Antal aftal.	Antal arbete.	aftal.	arbete.
Buntmakerier	—	—	—	—	—	—	1	2	1	2
Träskoverkstäder	—	—	—	—	2	34	—	—	2	34
Barberare och perukmakare	—	—	—	—	—	—	6	229	6	229
Bad- och tvättinrättningar	—	—	—	—	1	38	—	—	1	38
VII. Läder-, hår- och gummi- varuindustri.										
Garfverier och läderfabriker	2	24	1	33	6	145	6	169	15	371
Gummivarufabriker	—	—	—	—	—	—	1	18	1	18
Sadelmakare- och tapetserareverkstäder	4	42	2	50	3	27	2	31	11	150
VIII. Trävaruindustri.										
Sågverk och hyfflerier	3	202	1	62	24	3,065	6	532	34	3,861
Brädgårdsrörelse	1	1	—	—	4	140	3	335	8	476
Träkolsverk	—	—	—	—	1	86	1	91	2	177
Snickeri- och möbelfabriker	2	21	8	349	4	163	6	629	20	1,162
Snickeri- och möbelverkstäder	1	14	5	436	1	8	—	—	7	458
Vagnmakerier	—	—	1	12	—	—	1	8	2	20
Korgmakerier och korgfabriker	—	—	1	32	—	—	—	—	1	32
Tunnbinderier	1	26	—	—	4	67	2	8	7	101
Korkfabriker	—	—	—	—	1	242	—	—	1	242
Annan trävaruindustri	—	—	—	—	—	—	1	15	1	15
IX. Trämass- och pappersindustri.										
Pappersbruk, papp- o. trämassfabriker	2	120	—	—	22	2,533	14	1,870	38	4,523
Bokbinderier, kartongfabriker m. fl.	1	80	1	1,754	—	—	2	22	4	1,856
Tapetfabriker	—	—	—	—	1	39	1	30	2	69
X. Grafisk industri.										
Boktryckerier och litografiska anstalter	—	—	—	—	1	6,528	1	9	2	6,537
XI. Malmförädlingsindustri.										
Järn- och stålverk, zink- och blyhyttor, kopparverk m. m.	—	—	1	24,045	1	4,551	1	14	3	28,610

Tab. VI. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Tidlön garanterad				Tidlön icke garanterad.		Endast tidlönsbestämmelser eller inga lönebestämmelser.		Hela antalet	
	vid allt ackordsarbete.		i vissa fall.							
	An- talt aftal.	Antal arbe- tare.	An- talt aftal.	Antal arbe- tare.	An- talt aftal.	Antal arbe- tare.	An- talt aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
XII. Metallindustri.										
Järn- och stålvarufabriker	2	81	—	—	1	36	2	104	5	221
Smides-, reparations- och hofslageri- verkstäder	1	399	—	—	—	—	3	125	4	524
Bleck-, plåt- och kopparslagerier	4	132	3	494	1	19	3	69	11	714
XIII. Maskin- och skeppsbyggnads- industri.										
Mekaniska verkstäder	6	30,182	—	—	3	132	4	123	13	30,437
Instrumentfabriker	1	60	—	—	—	—	—	—	1	60
XIV. Jord- och stenindustri.										
Stenbrott och stenhuggerier	—	—	1	334	14	864	—	—	15	1,198
Torfindustri	—	—	—	—	4	216	—	—	4	216
Grustag	—	—	—	—	2	125	—	—	2	125
Kalk- och kritbruk samt cementfabriker	—	—	1	2	3	317	1	26	5	345
Glasbruk	—	—	—	—	9	1,446	—	—	9	1,446
Tegelbruk	1	45	3	95	12	531	5	148	21	819
Öfrig jord- och stenindustri	1	17	—	—	4	180	—	—	5	197
XV. Kemisk-teknisk industri.										
Färg- och fernissfabriker	—	—	—	—	—	—	1	5	1	5
Ljus-, tvål- och parfymfabriker m. fl. ...	2	199	—	—	—	—	1	32	3	231
Kalciumkarbid- och kloratfabriker	1	150	—	—	—	—	—	—	1	150
Gödningsämnes- och svafvelsyrefabriker	—	—	—	—	—	—	3	16	3	16
Tändsticksfabriker	—	—	—	—	2	243	—	—	2	243
Öfrig kemisk-teknisk industri	1	10	—	—	—	—	3	31	4	41
XVI. Byggnadsverksamhet.										
Murare	—	—	3	1,074	—	—	4	134	7	1,208
Byggnadsträarbetare	1	20	16	3,709	1	40	—	—	18	3,769
Förgylleri- och glasmästeriarbetare	1	100	1	77	1	15	—	—	3	192
Målare	3	167	1	81	13	2,588	11	374	28	3,210

Tab. VI. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Näringsgrenar.	Tidlön garanterad				Tidlön icke garanterad		Endast tidlönsbestämmelser eller inga lönebestämmelser.		Hela antalet	
	vid allit ackordsarbete.		i vissa fall.							
	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	An- tal aftal.	Antal arbe- tare.	aftal.	arbe- tare.
Kakelugnsmakare	—	—	—	—	1	15	—	—	1	15
Skorstensfejdare	—	—	—	—	—	—	3	26	3	26
Rörarbetare	1	5	2	71	—	—	3	667	6	743
Elektriska montörer	2	762	—	—	—	—	—	—	2	762
Byggnadsgröfarbetare	3	296	7	3,514	2	108	6	268	18	4,186
Gipsrörare	—	—	2	95	—	—	—	—	2	95
Scagliolarbetare	—	—	1	88	—	—	—	—	1	88
Väg- och vattenbyggnadsarbetare	3	102	—	—	1	50	—	—	4	152
Järnvägsbyggnadsarbetare	9	1,155	—	—	5	1,412	—	—	14	2,567
Hamnbyggnadsarbetare	4	200	—	—	—	—	1	37	5	237
XVII. Allmänna arbeten.										
Kommunala	12	1,823	—	—	4	115	9	273	25	2,211
Andra	2	390	—	—	1	48	2	92	5	530
XVIII. Handel och varulager.										
Handelsarbetare och varuutkörare	1	45	—	—	8	470	13	471	22	986
XIX. Landtransport.										
Åkerirörelse	1	48	—	—	—	—	3	1,448	4	1,496
Stufverirörelse	—	—	—	—	10	2,179	6	1,032	16	3,211
Spårvägar	—	—	—	—	2	102	—	—	2	102
Järnvägar	—	—	—	—	—	—	14	1,800	14	1,800
Telefon	—	—	—	—	—	—	2	376	2	376
XX. Sjötransport.										
Styrmän	—	—	—	—	—	—	1	870	1	870
Sjömän och eldare	—	—	—	—	—	—	1	16	1	16
XXI. Diverse.										
Hotell- och restaurantrörelse	—	—	—	—	—	—	2	158	2	158
Summa	87	37,676	71	40,545	267	39,511	294	18,595	659	136,927

**Tab. VII. Kollektivaftalen, fördelade efter bestäm-
vid olycksfall**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Olycksfallsförsäk-							
	enligt lagen den 5 juli 1901						enligt andra grunder.	
	utan tillägg.		med tillägg af karenss- försäkring.		med tillägg af karenssför- säkring och försäkring utom arbetet.			
	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.	Antal aftal.	Antal arbe- tare.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.								
1. Jordbruk	—	—	1	25	—	—	—	—
2. Trädgårdsskötsel	—	—	1	75	—	—	—	—
II. Skogsbruk.								
Flottnings	—	—	1	515	—	—	—	—
III. Gruvdrift.								
Malmgrufvor.....	—	—	—	—	—	—	1	140
IV. Närings- och nyttningsämnes- industri.								
1. Kvarnar och stärkelsefabriker.....	1	15	1	11	—	—	—	—
2. Bagerier och konditorier	—	—	—	—	17	1,795	—	—
3. Råsockerbruk och sockerraffinaderier	1	140	—	—	1	261	—	—
4. Tobaksfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Brännvinsbrännerier, jästfabriker och destilleringsverk	—	—	1	1	1	70	1	42
6. Bryggerier, mälterier och läskedrycks- fabriker	2	99	3	20	1	690	1	12
7. Margarinfabriker	1	30	—	—	—	—	—	—
8. Slakterier och charkuterier	1	106	—	—	1	10	—	—
V. Textilindustri.								
1. Väfverier, spinnerier, blekier, fär- gerier, trikåfabriker m. fl.	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Repslagerier	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. Beklädnadsindustri.								
1. Skrädderier och sömnadsfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Skofabriker	—	—	—	—	—	—	1	16
3. Skomakeriverkstäder	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Handskfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Buntmakerier	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Träskoverkstäder	—	—	1	12	1	22	—	—

¹⁾ Då samma aftal innehåller bestämmelser, som falla under flera af tabellens kolumner, har det-

**melser angående olycksfallsförsäkring samt ersättning m. m.
eller sjukdom.**

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
ring		Ersättning vid olycksfall eller sjukdom.								Inga bestämmelser.		Hela antalet ¹⁾	
Summa.		Ersättning under kårénstiden vid olycksfall.		Sjukdagersersättning.				Kostnadsfri läkare, sjukhusvård och medicin m. m.					
				Direkt från arbetsgifvaren.		Genom bidrag till sjukkassa.							
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.
1	25	7	512	1	65	—	—	10	669	—	—	11	741
1	75	2	36	—	—	—	—	—	—	—	—	3	111
1	515	5	989	1	500	—	—	7	1,566	1	400	8	1,966
1	140	—	—	—	—	—	—	—	—	1	63	2	203
2	26	5	342	3	323	—	—	3	323	—	—	6	353
17	1,795	6	204	1	20	—	—	—	—	1	9	24	2,008
2	401	8	1,679	7	1,539	—	—	9	1,940	—	—	9	1,940
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	3,321	9	3,321
3	113	1	12	2	54	—	—	3	55	—	—	4	125
7	821	15	1,129	13	1,024	—	—	14	1,719	—	—	17	1,152
1	30	1	30	2	66	—	—	2	70	—	—	3	96
2	116	4	142	—	—	2	115	1	13	—	—	5	152
—	—	18	2,466	—	—	—	—	14	2,205	1	1	20	2,817
—	—	2	29	—	—	—	—	1	25	—	—	3	52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	2,007	32	2,007
1	16	3	2,966	—	—	—	—	1	16	5	952	8	3,918
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	384	10	384
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	1	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	2
2	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	34

I.
1.
2.

II.

III.

IV.
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

V.
1.
2.

VI.
1.
2.
3.
4.
5.
6.

samma upptagits i flera af tabellens kolumner. Dubbelräkningar hafva frändragits i summakolumnen.

**Tab. VII. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestäm-
vid olycksfall**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Olycksfallsförsäk-							
	enligt lagen den 5 juli 1901						enligt andra grunder.	
	utan tillägg.		med tillägg af karenss- försäkring.		med tillägg af karenssför- säkring och försäkring utom arbetet.			
	Antal aftal.	Antal arbeta- rare.	Antal aftal.	Antal arbeta- rare.	Antal aftal.	Antal arbeta- rare.	Antal aftal.	Antal arbeta- rare.
7. Barberare och perukmakare	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Bad- och tvättinrättningar	1	38	—	—	—	—	—	—
VII. Läder-, hår- och gummivaru- industri.								
1. Garfverier och läderfabriker	—	—	5	79	—	—	—	—
2. Gummivarufabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Sadelmakare- och tapetserareverk- städer	1	19	—	—	—	—	—	—
VIII. Trävaruindustri.								
1. Sågverk och hyflerier	2	201	5	138	—	—	—	—
2. Brädgårdsrörelse	—	—	3	76	—	—	—	—
3. Träkolsverk	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Snickeri- och möbelfabriker	13	522	1	22	—	—	—	—
5. Snickeri- och möbelverkstäder	4	128	1	40	—	—	—	—
6. Vagnmakerier	1	8	—	—	—	—	—	—
7. Korgmakerier och korgfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Tunnbinderier	—	—	5	69	—	—	—	—
9. Korkfabriker	—	—	1	242	—	—	—	—
10. Annan trävaruindustri	1	15	—	—	—	—	—	—
IX. Trämasse- och pappersindustri.								
1. Pappersbruk, papp- och trämasse- fabriker	—	—	6	913	1	7	—	—
2. Bokbinderier, kartongfabriker m. fl.	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Tapetfabriker	—	—	1	30	—	—	—	—
X. Grafisk industri.								
Boktryckerier och litografiska anstalter	—	—	—	—	1	6,528	—	—
XI. Malmförädlingsindustri.								
Järn- o. stålverk, zink- o. blyhyttor, kopparkverk m. m.	—	—	—	—	—	—	—	—

meler angående olycksfallsförsäkring samt ersättning m. m.
eller sjukdom.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
ring		Ersättning vid olycksfall eller sjukdom.								Inga bestämmelser.		Hela antalet	
Summa.		Ersättning under karenstiden vid olycksfall.		Sjukdagersersättning.				Kostnadsfri läkare, sjukhus- vård och medicin m. m.					
				Direkt från arbetsgifvaren.		Genom bidrag till sjukkassa.							
Antal aftal.	Antal arbeta- tare.	Antal aftal.	Antal arbeta- tare.	Antal aftal.	Antal arbeta- tare.	Antal aftal.	Antal arbeta- tare.	Antal aftal.	Antal arbeta- tare.	Antal aftal.	Antal arbeta- tare.	aftal.	arbeta- tare.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	299	6	299
1	38	1	38	—	—	—	—	—	—	—	—	1	38
5	79	6	160	—	—	—	—	—	—	4	132	15	371
—	—	1	18	—	—	—	—	1	18	—	—	1	18
1	19	—	—	—	—	—	—	—	—	10	131	11	150
7	339	21	2,206	1	75	3	883	26	3,503	3	58	34	3,861
3	76	5	400	—	—	4	420	1	25	—	—	8	476
—	—	2	177	—	—	—	—	2	177	—	—	2	177
14	544	16	1,093	—	—	2	46	9	896	1	38	20	1,162
5	168	6	418	—	—	—	—	1	40	—	—	7	458
1	8	1	8	—	—	—	—	—	—	1	12	2	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	32	1	32
5	69	1	25	1	25	—	—	1	25	1	7	7	101
1	242	—	—	—	—	—	—	1	242	—	—	1	242
1	15	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15
7	920	23	2,564	—	—	1	155	31	4,152	3	214	38	4,523
—	—	2	1,834	—	—	—	—	—	—	2	22	4	1,856
1	30	1	39	1	30	—	—	1	39	—	—	2	69
1	6,528	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6,537
—	—	2	28,596	—	—	—	—	2	28,596	1	14	3	28,610

7.

8.

VII.

1.

2.

3.

VIII.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

IX.

1.

2.

3.

X.

XI.

**Tab. VII. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestäm-
vid olycksfall**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Olycksfallsförsäk-							
	enligt lagen den 5 juli 1901.						enligt andra grunder.	
	utan tillägg.		med tillägg af karensförsäkring.		med tillägg af karensförsäkring och försäkring utom arbetet.			
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
XII. Metallindustri.								
1. Järn- och stålvarufabriker	1	6	—	—	—	—	—	—
2. Smides-, reparations- och hofslageri- verkstäder	—	—	—	—	1	11	1	34
3. Bleck-, plåt- och kopparslagerier...	1	19	2	465	5	161	—	—
XIII. Maskin- och skeppsbyggnads- industri.								
1. Mekaniska verkstäder	1	1	3	156	—	—	1	17
2. Instrumentfabriker	1	60	—	—	—	—	—	—
XIV. Jord- och stenindustri.								
1. Stenbrott och stenhuggerier	—	—	—	—	—	—	10	1,063
2. Torfindustri	1	35	—	—	—	—	—	—
3. Grustag	—	—	2	125	—	—	—	—
4. Kalk- o. kritbruk samt cementfabriker	—	—	—	—	1	160	—	—
5. Glasbruk	—	—	—	—	—	—	3	120
6. Tegelbruk	3	49	8	432	1	41	—	—
7. Öfrig jord- och stenindustri	—	—	1	90	—	—	—	—
XV. Kemisk-teknisk industri.								
1. Färg- och fernissfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Ljus-, tvål- och parfymfabriker m. fl.	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Kalciumkarbid- och kloratfabriker...	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Gödningsämnes- o. svafvelsyrefabriker	—	—	2	10	—	—	—	—
5. Tändsticksfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Öfrig kemisk-teknisk industri	—	—	1	20	—	—	1	1
XVI. Byggnadsverksamhet.								
1. Murare	3	84	3	1,074	—	—	—	—
2. Byggnadsträarbetare	9	424	9	3,395	—	—	—	—
3. Förgylleri- och glasmästeriarbetare	—	—	—	—	1	77	1	100

**Tab. VII. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestäm-
vid olycksfall**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Näringsgrenar.	Olycksfallsförsäk-							
	enligt lagen den 5 juli 1901							
	utan tillägg.		med tillägg af karens- försäkning.		med tillägg af karensför- säkning och försäkning utom arbetet.		enligt andra grunder.	
	Antal aftal.	Antal arbeta- tare.	Antal aftal.	Antal arbeta- tare.	Antal aftal.	Antal arbeta- tare.	Antal aftal.	Antal arbeta- tare.
4. Målare	1	25	4	154	—	—	22	3,024
5. Kakelugnsmakare	1	15	—	—	—	—	—	—
6. Skorstensfejare	—	—	—	—	2	17	—	—
7. Rörarbetare	—	—	1	13	5	730	—	—
8. Elektriska montörer	—	—	—	—	—	—	—	—
9. Byggnadsgröfarbetare	5	245	7	2,047	1	1,450	1	14
10. Gipsrörare	—	—	2	95	—	—	—	—
11. Scagliolarbetare	—	—	1	88	—	—	—	—
12. Väg- och vattenbyggnadsarbetare...	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Järnvägsbyggnadsarbetare	—	—	1	45	—	—	—	—
14. Hamnbyggnadsarbetare	—	—	1	27	—	—	—	—
XVII. Allmänna arbeten.								
1. Kommunalä	—	—	8	256	2	56	—	—
2. Andra	—	—	2	73	—	—	—	—
XVIII. Handel och varulager.								
Handelsarbetare och varuutkörare	—	—	14	865	3	70	—	—
XIX. Landtransport.								
1. Åkerirörelse	1	88	1	1,130	—	—	—	—
2. Stufverirörelse	4	276	6	1,072	—	—	1	1,400
3. Spårvägar	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Järnvägar	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Telefon	—	—	—	—	—	—	—	—
XX. Sjötransport.								
1. Styrmän	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Sjömän och eldare	—	—	—	—	—	—	—	—
XXI. Diverse.								
Hotell- och restaurantrörelse	1	150	—	—	—	—	—	—
Summa	62	2,798	116	13,850	46	12,156	45	5,983

**melser angående olycksfallsförsäkring samt ersättning m. m.
eller sjukdom.**

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
ring		Ersättning vid olycksfall eller sjukdom.								Inga bestämmelser.		Hela antalet	
Summa.		Ersättning under karenstiden. vid olycksfall.		Sjukdagsersättning.				Kostnadsfri läkare, sjukhusvård och medicin m. m.					
				Direkt från arbetsgifvaren.		Genom bidrag till sjukkassa.							
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Arbetare.
27	3,203	2	32	—	—	—	—	—	—	—	—	28	3,210
1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15
2	17	1	9	2	20	—	—	1	6	—	—	3	26
6	743	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	743
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	762	2	762
14	3,756	8	435	—	—	—	—	4	194	1	240	18	4,186
2	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	95
1	88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	88
—	—	3	102	3	102	—	—	2	72	1	50	4	152
1	45	11	2,410	8	1,314	1	1,000	11	2,394	2	112	14	2,567
1	27	4	210	—	—	—	—	—	—	—	—	5	237
XVII.													
10	312	12	1,815	14	1,670	—	—	14	1,509	3	84	25	2,211
2	73	3	457	1	300	—	—	1	67	—	—	5	530
XVIII.													
17	935	4	33	5	568	2	59	3	64	1	18	22	986
XIX.													
2	1,218	3	368	3	1,266	—	—	—	—	—	—	4	1,496
11	2,748	6	1,930	1	412	—	—	1	25	—	—	16	3,211
—	—	—	—	1	70	1	32	1	70	—	—	2	102
—	—	—	—	—	—	—	—	8	1,244	6	556	14	1,800
—	—	2	376	—	—	2	376	2	376	—	—	2	376
XX.													
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	870	1	870
—	—	1	16	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16
XXI.													
1	150	1	8	2	158	—	—	1	8	—	—	2	158
269	34,787	288	60,067	82	9,971	21	3,316	234	55,755	127	41,329	659	136,327

Tab. VIII. Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser

1.	2.	3.	4.	5.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal			
	i öfverensstämmelse med Sv. arb.-gifv.-förs § 23.		i öfverensstämmelse med kompromissen af dec. 1906.	
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
I. Jordbruk och trädgårdsskötsel.				
1. Jordbruk	1	30	9	646
2. Trädgårdsskötsel	2	96	—	—
II. Skogsbruk.				
Flottnings	—	—	1	100
III. Grufdrift.				
Malmgrufvor	—	—	2	203
IV. Närings- och nyttningsämnesindustri.				
1. Kvarnar och stärkelsefabriker	—	—	4	318
2. Bagerier och konditorier	—	—	1	60
3. Råsockerbruk och sockerraffinaderier	—	—	9	1,940
4. Tobaksfabriker	—	—	1	3,250
5. Brännvinsbrännerier, jästfabriker och destilleringsverk	—	—	3	124
6. Bryggerier, mälterier och läskedrycksfabriker	—	—	8	216
7. Margarinfabriker	—	—	1	30
8. Slakterier och charkuterier	—	—	1	10
V. Textilindustri.				
1. Väfverier, spinnerier, blekierier, färgier, trikåfabr. m. fl.	—	—	18	2,801
2. Repslagerier	1	24	1	25
VI. Beklädnadsindustri.				
1. Skrädderier och sömnadsfabriker	1	22	15	1,487
2. Skofabriker	—	—	4	3,832
3. Skomakeriverkstäder	—	—	—	—
4. Handskfabriker	—	—	—	—
5. Buntmakerier	—	—	—	—

1) Då samma aftal innehåller bestämmelser, som falla under flera af tabellens kolumner, har

angående arbetets ledning, föreningsrätt och föreningstvång.

6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
med bestämmelser						Antal kollektiv- aftal utan bestämmelser angående arbetsledning, föreningsrätt och föreningstvång.		Hela antalet ¹⁾	
till skydd för för- eningsrätten (andra än de i kompro- missen af dec. 1906 föreskrifna).		angående företrädesrätt till arbete							
		efter anställnings- tid, boningsort, ålder m. m.		för fackförenings- medlemmar.					
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.
—	—	2	98	—	—	1	65	11	741
2	96	—	—	—	—	—	—	3	111
1	62	2	202	1	515	5	1,289	8	1,966
—	—	1	63	—	—	—	—	2	203
1	20	—	—	—	—	1	15	6	353
2	70	—	—	16	540	7	1,408	24	2,008
—	—	—	—	—	—	—	—	9	1,940
—	—	—	—	—	—	8	71	9	3,321
—	—	—	—	—	—	1	1	4	125
1	33	—	—	—	—	8	903	17	1,152
—	—	1	26	—	—	2	66	3	96
2	115	3	128	—	—	1	14	5	152
—	—	—	—	—	—	2	16	20	2,817
1	24	1	3	—	—	—	—	3	52
1	19	—	—	3	128	12	351	32	2,007
1	16	—	—	—	—	3	70	8	3,918
—	—	—	—	1	26	9	358	10	384
—	—	1	6	—	—	—	—	1	6
—	—	—	—	—	—	1	2	1	2

I.

1.

2.

II.

III.

IV.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

V.

1.

2.

VI.

1.

2.

3.

4.

5.

detta upptagits i flera kolumner. Dubbelräkningar hafva frändragits i summakolumnen.

Tab. VIII. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser

1.	2.	3.	4.	5.
N ä r i n g s g r e n a r.	Kollektivaftal			
	i öfverensstämmelse med Sv. arb.-g. l. § 23.		i öfverensstämmelse med kompromissen af dec. 1906.	
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
6. Träskoverkstäder	1	12	—	—
7. Barberare och perukmakare	—	—	—	—
8. Bad- och tvättinrättningar	—	—	1	38
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri.				
1. Garfverier och läderfabriker	2	80	8	201
2. Gummivarufabriker	—	—	1	18
3. Sadelmakare- och tapetserareverkstäder	5	77	—	—
VIII. Trävaruindustri.				
1. Sägverk och hyflerier	3	105	20	3,263
2. Brädgårdsrörelse	—	—	8	476
3. Träkolsverk	—	—	2	177
4. Snickeri- och möbelfabriker	3	49	9	972
5. Snickeri- och möbelverkstäder	—	—	3	341
6. Vagnmakerier	—	—	—	—
7. Korgmakerier och korgfabriker	—	—	—	—
8. Tunnbinderier	2	8	2	35
9. Korkfabriker	—	—	—	—
10. Annan trävaruindustri	—	—	—	—
IX. Trämasse- och pappersindustri.				
1. Pappersbruk, papp- och trämassefabriker	3	328	29	3,774
2. Bokbinderier, kartongfabriker m. fl.	—	—	1	1,754
3. Tapetfabriker	—	—	2	69
X. Grafisk industri.				
Boktryckerier och litografiska anstalter	—	—	—	—
XI. Malmförädlingsindustri.				
Järn- och stålverk, zink- och blyhyttor, kopparverk m. m.	1	14	2	28,596

angående arbetets ledning, föreningsrätt och föreningsväng.

6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	
med bestämmelser						Antal kollektiv- aftal utan bestämmelser angående arbetsledning, föreningsrätt och föreningsväng.		Hela antalet		
till skydd för för- eningsrätten (andra än de i kompromis- sen af dec. 1906 föreskrifna).		angående företrädesrätt till arbete								
		efter anställnings- tid, boningsort, ålder m. m.		för fackförenings- medlemmar.						
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.	
2	34	—	—	—	—	—	—	2	34	6.
6	229	—	—	1	150	—	—	6	229	7.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	38	8.
										VII.
2	48	5	123	—	—	2	24	15	371	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	18	2.
6	94	1	12	1	9	2	23	11	150	3.
										VIII.
4	108	3	660	1	31	8	416	34	3,861	1.
—	—	2	310	—	—	—	—	8	476	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	2	177	3.
1	7	3	528	—	—	6	128	20	1,162	4.
1	55	3	356	—	—	2	22	7	458	5.
—	—	1	8	—	—	1	12	2	20	6.
—	—	—	—	—	—	1	32	1	32	7.
—	—	—	—	—	—	3	58	7	101	8.
—	—	—	—	—	—	1	242	1	242	9.
—	—	—	—	—	—	1	15	1	15	10.
										IX.
6	535	—	—	—	—	3	214	38	4,523	1.
2	95	—	—	—	—	1	7	4	1,856	2.
—	—	—	—	—	—	—	—	2	69	3.
										X.
—	—	1	6,528	—	—	1	9	2	6,537	
										XI.
1	14	—	—	—	—	—	—	3	28,610	

Tab. VIII. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser

1.	2.	3.	4.	5.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal			
	i öfverensstämmelse med Sv. arb.-giftv.-förs § 23.		i öfverensstämmelse med kompromissen af dec. 1906.	
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
XII. Metallindustri.				
1. Järn- och stålvarufabriker	—	—	1	75
2. Smides-, reparations- och hofslageriverkstäder	—	—	3	490
3. Bleck-, plåt- och kopparslagerier	1	18	5	592
XIII. Maskin- och skeppsbyggnadsindustri.				
1. Mekaniska verkstäder	1	5	—	—
2. Instrumentfabriker.....	—	—	—	—
XIV. Jord- och stenindustri.				
1. Stenbrott och stenhuggerier	1	6	11	1,027
2. Torfindustri.....	—	—	3	181
3. Grustag	—	—	2	125
4. Kalk- och kritbruk samt cementfabriker	—	—	4	319
5. Glasbruk	1	42	7	1,332
6. Tegelbruk	5	285	11	413
7. Öfrig jord- och stenindustri	1	17	2	120
XV. Kemisk-teknisk industri.				
1. Färg- och fernissfabriker.	—	—	1	5
2. Ljus-, tvål- och parfymfabriker m. fl.	—	—	—	—
3. Kalciumkarbid- och kloratfabriker.....	—	—	1	150
4. Gödningsämnes- och svafvelsyrefabriker	—	—	2	13
5. Tändsticksfabriker	—	—	1	98
6. Öfrig kemisk-teknisk industri	1	10	2	30
XVI. Byggnadsverksamhet.				
1. Murare	3	114	3	1,074
2. Byggnadsträarbetare	5	212	11	3,496
3. Förgylleri- och glasmåsteriarbetare	—	—	3	192
4. Målare	10	490	1	2,318

Tab. VIII. (Forts.) Kollektivaftalen, fördelade efter bestämmelser

1.	2.	3.	4.	5.
Näringsgrenar.	Kollektivaftal			
	i öfverensstämmelse med Sv.-arb.-gifv.-förs § 23.		i öfverensstämmelse med kompromissen af dec. 1906.	
	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.
5. Kakelugnsmakare	—	—	—	—
6. Skorstensfejare	1	9	1	11
7. Rörarbetare	—	—	5	738
8. Elektriska montörer	—	—	—	—
9. Byggnadsgrofarbetare	6	293	10	3,607
10. Gipsrörare	—	—	2	95
11. Seagliolarbetare	—	—	1	88
12. Väg- och vattenbyggnadsarbetare	1	50	1	30
13. Järnvägsbyggnadsarbetare	4	385	7	2,035
14. Hamnbyggnadsarbetare	1	27	—	—
XVII. Allmänna arbeten.				
1. Kommunala	13	1,378	3	228
2. Enskilda	2	115	3	415
XVIII. Handel och varulager.				
Handelsarbetare och varuutkörare	6	528	9	278
XIX. Landtransport.				
1. Åkerirörelse	1	230	3	1,266
2. Stufverirörelse	3	818	5	1,975
3. Spårvägar	2	102	—	—
4. Järnvägar	—	—	—	—
5. Telefon	—	—	2	376
XX. Sjötransport.				
1. Styrmän	—	—	—	—
2. Sjömän och eldare	—	—	1	16
XXI. Diverse.				
Hotell- och restaurantrörelse	1	150	1	8
Summa	95	6,129	294	77,972

angående arbetets ledning, föreningsrätt och föreningsväng.

6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	
med bestämmelser						Antal kollektiv- aftal utan bestämmelser angående arbetsledning, föreningsrätt och föreningsväng.		Hela antalet		
till skydd för för- eningsrätten (andra än de i kompro- missen af dec. 1906 föreskrifna).		angående företrädesrätt till arbete								
		efter anställnings- tid, boningsort, ålder m. m.		för fackförenings- medlemmar.						
Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	Antal aftal.	Antal arbetare.	aftal.	arbetare.	
—	—	—	—	—	—	1	15	1	15	5.
1	9	2	17	—	—	—	—	3	26	6.
—	—	—	—	—	—	1	5	6	743	7.
—	—	1	12	—	—	1	750	2	762	8.
5	283	2	65	—	—	1	240	18	4,186	9.
—	—	—	—	—	—	—	—	2	95	10.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	88	11.
1	42	1	42	1	30	—	—	4	152	12.
4	384	3	1,336	—	—	2	112	14	2,567	13.
1	27	5	237	4	210	—	—	5	237	14.
										XVII.
17	163	10	1,470	—	—	4	151	25	2,211	1.
2	115	1	300	—	—	—	—	5	530	2.
										XVIII.
6	605	3	172	2	53	3	30	22	986	
										XIX.
1	230	—	—	—	—	—	—	4	1,496	1.
1	314	—	—	4	612	5	218	16	3,211	2.
2	102	—	—	—	—	—	—	2	102	3.
10	1,659	1	55	—	—	3	86	14	1,800	4.
—	—	—	—	—	—	—	—	2	376	5.
										XX.
—	—	—	—	—	—	1	870	1	870	1.
—	—	—	—	—	—	—	—	1	16	2.
										XXI.
1	150	—	—	—	—	—	—	2	158	
128	36,869	82	13,944	38	2,396	151	9,708	659	136,327	

Under år 1908 ingångna riksaf tal.

Den 18 december 1908 träffade

Öfverenskommelser

mellan Svenska Cigarrfabrikantföreningen och Internationella tobaksarbetareförbundet i Sverige.

Öfverenskommelse angående bestämda former för behandling af arbetstvister.

A. Förhandling mellan arbetsgifvare och arbetare.

§ 1.

Uppstår tvist emellan särskilde arbetare eller fackförening, å ena, och arbetsgifvare, å andra sidan, skall försök göras att få tvisten bilagd genom förhandling mellan arbetsgifvaren och vederbörande arbetare eller *fackförening*.

§ 2.

Varder, i anledning af gjord framställning eller uppkommen tvist, öfverenskommelse träffad, skall denna, om å endera sidan yrkande därom göres, affattas skriftligen, hvarefter afskrifter af öfverenskommelsen ofördröjligen tillställas de båda organisationernas styrelser.

B. Förhandling inom förlikningsnämnder.

§ 3.

Sektionsnämnder och stora nämnden.

För slitande af sådana tvistefrågor, som icke, på sätt i föregående paragrafer omförmåles, kunna lösas genom förhandling mellan arbetsgifvare och arbetare eller vederbörande fackförening, inrättas särskilda *förlikningsnämnder*. Dessa nämnder äro dels *sektionsnämnder* såsom första instans, *en* i Malmö — för södra Sverige — *en* i Göteborg — för västra Sverige — och *en* i Stockholm — för öfriga delar af riket, och dels den s. k. *stora nämnden*, såsom sista instans, med säte i Stockholm.

Sektionsnämnd består af fem ledamöter, af hvilka hvardera organisationssektionen utser två och dessa fyra en femte ledamot.

Den stora nämnden består af sju ledamöter, utsedda tre af hvardera organisationen och den sjunde af de sex sålunda valde.

För de ledamöter, organisationerna i nämnderna utse, väljas suppleanter till lika antal.

Nämnderna utses för kalenderår, och skola organisationerna genom sina styrelser före utgången af december månad underrätta hvarandra, hvilka personer valts för det följande året.

Under förra hälften af januari månad hålla de utsedde delegerade konstituerande sammanträde, då den udda ledamoten väljes, hvilken tillika skall vara nämnds ordförande. Skulle enighet vid valet af ordförande ej ernås, skall nämnden öfverlämna åt statens förlikningsman i Stockholm att utse den udda ledamoten.

§ 4.

Har icke inom 14 dagar, efter det skriftlig framställning gjorts eller afgörande af tvist skriftligen påkallats, öfverenskommelse träffats på sätt i §§ 1 och 2 sägs eller annorledes, och beslutes af fackföreningen på platsen, att ärendet skall fullföljas, tillställer föreningen inom 3 dagar efter utgången af nyss angifna tid arbetarnes representanter i sektionsnämnden skriftligt yrkande därom jämte fullständiga uppgifter om ärendets innebörd, dagen då framställningen gjorts eller afgörande af tvisten påkallats och resultatet af förhandlingarna.

Ärendes
fullföljd.

Vill arbetsgifvare fullfölja dylikt ärende, har han att inom nyss nämnda tid därom framställa yrkanden hos arbetsgifvarnes representanter i sektionsnämnden och samtidigt aflämna angifna uppgifter.

Har ärendet icke inom sålunda stadgad tid fullföljts, anses frågan hafva förfallit, där ej arbetsgifvaren och vederbörande fackförening å ömse sidor medgifva fullföljd däraf.

§ 5.

I föreskrifven ordning framställt yrkande om ärendes fullföljd, jämte till saken hörande handlingar, skall af vederbörande organisation i afskrift ofördröjligen delgifvas den andra organisationen, äfvensom ordföranden i vederbörande sektionsnämnd; och skall nämnden därefter skyndsamt sammanträda för att noga undersöka ärendet och göra allt för tvistens biläggande.

Förhandling
för sektions-
nämnd.

Till detta sammanträde, som om möjligt bör hållas inom 8 dagar, efter det handlingarna till ordföranden öfverlämnats, kallas jämväl parterna (vederbörande arbetsgifvare och representanter för arbetarne).

§ 6.

Uteblifver part utan anmält förfall från sammanträde, hvarom i föregående paragraf förmåles, och kommer han icke till nytt sammanträde, som med anledning däraf utsättes, och hvartill han bevisligen erhållit kallelse, varder, om ärendet fullföljts från den partens sida, så ansedt, som om ärendet nedlagts, och, om ärendet fullföljts från vederpartens sida, den vidare behandlingen däraf hänskjuten till förhandling inom stora nämnden på sätt i § 7 sägs.

Förhandling inom sektionsnämnd skall vara avslutad senast 8 dagar, efter det första sammanträdet ägt rum.

Ernås förlikning, affattas villkoren skriftligen i två exemplar, hvarefter förlikningshandlingen, vederbörligen undertecknad¹⁾, tillställs parternas organisationer.

¹⁾ I detta fall jämväl af parterna.

Åstadkommes icke förlikning eller uteblifver part, upprättas ett kortfattadt protokoll öfver förhandlingarna, hvilket affattas, undertecknas och expedieras. på sätt om förlikningshandling är stadgadt, inom 4 dagar efter det förhandlingarna afslutats.

§ 7.

Förhandling
inom stora
nämnden.

Mom. 1. Därest icke förlikning ernås enligt föregående paragraf, och ärendet icke enligt samma paragraf är att anse såsom nedlagdt, äger arbetsgifvarens organisation eller fackförening, som vill fullfölja ärendet att inom 10 dagar, räknade från den dag, part mottog protokoll öfver förhandlingarna enligt § 6, därom framställa yrkande, arbetsgifvaren hos fabrikantföreningens styrelse och fackförening hos förbundsstyrelsen, med bifogande af handlingarna i ärendet.

Styrelsen, hos hvilken ärende sålunda fullföljts, lämnar därom skyndsamt underrättelse till styrelsen för motpartens organisation afvensom till ordföranden i stora nämnden, hvilken omedelbart sammanträder för att söka träffa förlikning i ärendet.

Stora nämnden skall hafva sammanträdt inom 8 dagar, efter det fullföljd af ärende eller tvist i föreskrifven ordning påkallats.

Förlikningshandling eller, därest ej förlikning ernås, protokoll öfver förhandlingarna (jämval innefattande utlåtande angående delegerades egen åsikt om tvisten) affattas, undertecknas och expedieras, på sätt i näst föregående paragraf är stadgadt.

Mom. 2. Framställning eller tvist, som uppenbarligen berör principfråga eller är gemensam för arbetare vid ett flertal fabriker, skall, utan anlitande af förhandling enligt §§ 1 och 2 samt 4—6 här ofvan, behandlas på sätt i mom. 1 af denna paragraf är stadgadt, om någondera organisationens styrelse det yrkar.

C. Skiljedom.

§ 8.

Därest icke genom förhandling enligt nästföregående paragrafer förlikning kunnat ernås, och om frågan gäller tolkning af träffadt aftal, öfverenskommelse, förlikning eller meddelad skiljedom, hänskjutes tvisten, om endera parten det skriftligen yrkar, till afgörande af skiljemän, af hvilka två utses af fabrikantföreningens och 2 af fackförbundets styrelse.

De sålunda valde 4 skiljemännen utse själfva den femte, som skall leda skiljenämndens förhandlingar och vid lika röstetal äga utslagsröst. Enas skiljemännen icke vid valet af ordförande, skall nämnden öfverlämna åt statens förlikningsman i Stockholm att utse udda ledamoten.

Skiljemännen meddela dom skyndsammast möjligt.

Beslut om arbetsinställelse.

§ 9.

Innan ärendet eller arbetstvist slutligen behandlats enligt ofvan gifna bestämmelser, må icke på grund af samma ärende eller tvist arbetsinställelse (strejk eller lockout) äga rum. Beslut om arbetsinställelse må ej fattas senare än 6 veckor, efter

det behandlingen af ärendet afslutats, och skall beslutet omedelbart tillställas motparten. Sådant beslut må ej verkställas tidigare än 4 dagar eller senare än 14 dagar efter den dag, då detsamma delgivits motparten.

Förnyad framställning.

§ 10.

Därest behandling af framställning i principfråga eller af annan angelägenhet i den ordning, förestående bestämmelser stadga, icke medfört ärendets afgörande, må icke — förutom i det fall, efterföljande paragraf förutsätter — framställning i samma fråga eller angelägenhet upptagas till förnyad behandling enligt denna öfverenskommelse, förrän 6 månader förflutit från den dag, då föregående förhandlingar i ärendet afslutats.

D. Den förstärkta stora nämnden.

§ 11.

Efter framställning från endera organisationens sida eller då han i öfrigt sådant pröfvar nödigt, äger ordföranden i stora nämnden att kalla såväl ordinarie ledamöter som suppleanter i den stora nämnden till sammanträde. Den sålunda *förstärkta stora nämnden* — inom hvilken vid besluts fattande arbetsgifvarne och arbetarne skola vara representerade till lika antal, dock minst 4 å hvardera sidan — äger *dels* att verkställa utredning af fråga, som vid meningsskiljaktighet mellan organisationerna varder till nämnden hänskjuten, *dels* ock att i annan fråga än sådan tvist, hvarom i § 8 talas, utlåta sig om sättet för dess lösning, därvid nämnden, om den sådant pröfvar nödigt eller lämpligt, jämväl äger föreslå, att frågan hänskjutes till afgörande af skiljemän, utsedde enligt § 8, eller att densamma återgår till förnyad behandling enligt ofvan gifna stadgar.

Parterna hafva att förkasta eller bifalla sådant af den förstärkta stora nämnden framställt förslag, med förklaring i sistnämnda fall, att de ställa sig skiljedomens eller på annat sätt träffadt afgörande till efterrättelse.

§ 12.

Under rådande arbetsinställelse skall den förstärkta stora nämnden sammanträda en gång hvarje månad eller oftare på kallelse af ordföranden för att öfverlägga om de åtgärder, som eventuellt kunna synas lämpliga att vidtaga för konfliktens biläggande.

Kostnaders gäldande.

§ 13.

De kostnader, som föranledas af ärendes behandling enligt denna öfverenskommelse, bestridas af vederbörande organisation efter eget afgörande; dock skola kostnader för medverkan af utom organisationerna stående personer, samt kostnader, hvilka eljest äro att anse såsom gemensamma, gäldas med hälften af fabrikantföreningen och hälften af arbetarnes fackförbund.

Tiden för detta aftals bestånd.¹⁾**§ 14.**

Förestående aftal skall gälla från den 1 januari 1910 till den 1 januari 1914 och därefter år efter år, därest ej uppsägning skriftligen skett från någondera organisationens sida minst 6 månader före tiden för aftalets utlöpande; dock äro vederbörande organisationer redan före sagda tid oförhindrade att göra framställning och öfverenskomma om eventuella ändringar i föreliggande aftal.

Svenska cigarrfabrikantföreningen och Internationella tobaksarbetareförbundet i Sverige förbinda sig i och med undertecknandet af förestående öfverenskommelse att efter bästa förmåga samverka, för att lugna och stabila arbetsförhållanden må blifva rådande inom den svenska cigarrindustrien, äfvensom för att alla till de båda organisationerna anslutna medlemmar och underafdelningar må ställa sig förestående öfverenskommelse samt i enlighet därmed träffade aftal och beslut till noggrann efterrättelse, så att störande afbrott genom arbetsinställelser, af hvad slag de vara må, i största möjliga utsträckning för framtiden undvikas.

**Öfverenskommelse angående arbets- och löneförhållanden,
lärlingsväsendets ordnande m. m.**

Förberedning och passning.**§ 1.**

Tobakens Inlagan skall ordentligt stripas och torkas samt ombladen uppsättas; beträffande cigarrcigarettarbetet skola ombladen dock särskildt uppsättas endast för det fall, att materialet är af sämre beskaffenhet.

§ 2.

Passning vid Tobaken skall i förberedt skick och på förhand uppvägd tillhandahållas arbetet. tarne, där lokala förhållanden ej omöjliggöra en sådan anordning, inom själfva arbets-salen eller ett angränsande rum. I passning ingår äfven vickelvändning, där arbetaren ej har sin egen press.

¹⁾ Tillika hafva organisationerna öfverenskommit, att ofvanstående aftal skall i de delar, detsamma skiljer sig från nu gällande aftal, enligt § 14 i sistnämnda aftal gälla äfven under år 1909.

Arbetslöner.

§ 3.

Då uti den följande prislistan fastställts *vissa minimilöner* för olika tillver- Ingen nedsätt-
ningar, har detta skett under bestämdt fastslående däraf, att de beträffande olika ning i nu
fabrikat eller arbeten nu gällande arbetslöner, hvilka öfverstiga de här nedan note gällande
rade minimilöner, skola bibehållas oförändrade, och afser denna bestämmelse äfven arbetslöner.
de nya märken — uti samma form (ej fasonklass) och prisläge — som under aftals-
tiden införas.

A. Prislista för cigarrer och cigarrcigarretter.

§ 4.

För cigarrcigarretter fastställs en minimilön af kr. 5.50 pr mille (för fason »Phœnix» eller annan enklare fason). Minimilön
för cigarr-
cigarretter.

§ 5.

För formcigarrer fastställs en minimilön af 8 kr. pr mille för utlärda arbetare (angående lärlingar se nedan). Minimilön för
formcigarrer.

§ 6.

För handpresscigarrer fastställs en minimilön af 12 kr. pr mille. Minimilön
för handpress-
cigarrer.

§ 7.

För handcigarrer fastställs en minimilön af 14 kr. pr mille. Minimilön för
handcigarrer

§ 8.

Cigarrer, som betinga ett nettoförsäljningspris:

till och med kr.	32.50	t. o. m.	42.—	52.—	60.—	70.—	85.—	105.—	125.—	150.—	räknas som 5 öres
öfver	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»

Cigarrer i
olika pris-
lägen.

För priskurancigarrer betalas alltid efter bruttoförsäljningspriset.

Cigarr, som förekommer som priskurancigarr, skall jämväl betalas som sådan.
om samma cigarr — form och kvalitet lika — säljes i annan packning som particigarr.

Under fastslående af ofvanstående principiella bestämmelser fastställas vidare
följande *minimilöner för cigarrer i olika prislägen.*

§ 9.

5 och 6 öres
formcigarrrer.

För 5 och 6 öres formcigarrr betalas:

för fason A.....	kr. 8'00
” ” B.....	” 8'50

allt pr mille, dock med förbehåll, att cigarren i längd icke öfverstiger 12 cm. Öfverstiger cigarren nämnda längd, betalas en förhöjning af 50 öre pr cm.

§ 10.

8 öres form-
cigarr.

För 8 öres formcigarrr betalas:

för fason A.....	kr. 9'00
” ” B.....	” 9'50

allt pr mille, dock i hvarje fall med förbehåll, att cigarrens längd ej öfverstiger 12 cm. Öfverstiger cigarren denna längd, betalas en förhöjning af 50 öre pr cm.

§ 11.

10 öres form-
cigarr.

För 10 öres formcigarrr betalas 11 kr. pr mille, om den är af fason A och ej öfverstiger 12 cm. i längd; för fason B betalas 11'50 kr. Öfverstiger cigarren nämnda längd, betalas en förhöjning af 50 öre pr cm.

§ 12.

12 öres form-
cigarr.

För 12 öres formcigarrr betalas 13 kr., om den är fason A och ej öfverstiger 13 cm. i längd; för fason B betalas 14 kr. och för fason C 15 kr. Öfverstiger cigarren nämnda längd, betalas en förhöjning af 50 öre pr cm.

§ 13.

15 öres form-
cigarr.

För 15 öres formcigarrr betalas 16 kr. pr mille, om den är af fason A och ej öfverstiger 13 cm. i längd; för fason B betalas 17 kr. och för fason C 18 kr. Öfverstiger cigarren nämnda längd, betalas en förhöjning af 50 öre pr cm.

§ 14.

18 öres form-
cigarr.

För 18 öres formcigarrr betalas 18 kr. pr mille, om den är af fason A och ej öfverstiger 13 cm. i längd; för fason B betalas 19 kr. och för fason C 20 kr. Öfverstiger cigarren nämnda längd, betalas en förhöjning af 50 öre pr cm.

§ 15.

20 öres form-
cigarr.

För 20 öres formcigarrr betalas 19 kr. pr mille, om den är af fason A och ej öfverstiger 13 cm. i längd; för fason B betalas 20 kr. och för fason C 21 kr. Öfverstiger cigarren nämnda längd, betalas en förhöjning af 50 öre pr cm.

§ 16.

Dyrare form-
cigarrrer.

För hvarje 50-tal kronor ökad försäljnings-bruttopris utöfver 200 kronor bruttopris ökas aflöningen med 3 kronor pr mille med samma bestämmelser i öfrigt som för 15 och 20 öres formcigarrrer.

§ 17.

För s. k. förlängd formcigarr betalas en förhöjning i arbetslön af 1 kr. pr mille. S. k. förlängd formcigarr.

§ 18.

Cigarrfabrikat med oputsadt inslag och dito spets betalas såsom formcigarr i Cigarrfabrikat med oputsadt inslag och dito spets. närmast lägre prisklass.

§ 19.

För handpresscigarrer betalas i alla prislägen 1 kronas förhöjning utöfver priset för formcigarrer. Handpresscigarrer.

§ 20.

För 10 öres handcigarr betalas en minimilön af 14 kr. pr mille, om den är af Handcigarrer-fason A och ej öfverstiger 12 cm. i längd; för fason B betalas 15 kr. Öfverstiger 10 öres handcigarr. cigarren nämnda längd, betalas en förhöjning af 50 öre pr cm.

§ 21.

För 12 öres handcigarr betalas 15 kr. pr mille, om den är af fason A och ej 12 öres handcigarr. öfverstiger 13 cm. i längd; för fason B betalas 16 kr. Öfverstiger cigarren nämnda längd, betalas en förhöjning af 50 öre pr cm.

§ 22.

För 15 öres handcigarr betalas 16 kr. pr mille, om den är af fason A och ej 15 öres handcigarr. öfverstiger 11 cm. i längd; för fason B betalas 17 kr. och för fason C 20 kr.

För cigarrer i längd öfver 11 t. o. m. 13 cm. betalas:

för fason A	18 kr. pr mille
” ” B	19 ” ” ”
” ” C	20 ” ” ”

Öfverstiger cigarren 13 cm. i längd, inträder en förhöjning af 50 öre pr cm. t. o. m. 16 cm., därefter 1 kr. pr cm.

§ 23.

För 18 öres handcigarr betalas 18 kr. pr mille, om den är af fason A och ej 18 öres handcigarr. öfverstiger 11 cm. i längd, för fason B betalas 19 kr. och för fason C 23 kr.

För cigarrer i längd öfver 11 t. o. m. 13 cm. betalas:

för fason A.....	20— kr. pr mille
” ” B	21.50 ” ” ”
” ” C	23— ” ” ”

Öfverstiger cigarren 13 cm. i längd, inträder en förhöjning af 50 öre pr cm. t. o. m. 17 cm., därefter 1 kr. pr cm.

§ 24.

För 20 öres handcigarr betalas 21 kr. pr mille, om den är af fason A och 20 öres handcigarr. ej öfverstiger 13 cm. i längd för fason B betalas 23 kr. och för fason C 25 kr.

Öfverstiger cigarren nämnda längd, inträder en förhöjning af 50 öre pr cm. intill 17 cm., därefter 1 kr. pr cm.

§ 25.

Dyrare hand-
cigarrer. För hvarje 50-tal kronor ökad försäljnings-bruttopris, utöfver 200 kronors bruttopris ökas aflöningen med 3 kr. pr mille med samma bestämmelser i öfrigt som för 15 och 20 öres handcigarrer.

§ 26.

Minimilön
för cigarr af
fason C. Minimilön för cigarr af fason C är 15 kr. pr mille.

§ 27.

Beräknings-
sätt. Formcigarrens längd räknas efter formen, handcigarrens längd efter måttsticken.

§ 28.

Cigarr-
cigarretter. För 5 öres cigarrcigarrett (fason »Phoenix» eller annan enklare fason) *i form* betalas
5 och 6 öres
cigarr-
cigarretter. lägst kr. 5.50 pr mille; för 6 öres cigarrcigarrett *i form* betalas lägst 6 kr. pr mille,
i hand lägst kr. 6.50 pr mille. Längd = högst 10 cm. Förhöjning i aflöningen in-
träder för fason med 50 öre äfvensom för större längd med 50 öre, om längden
öfverstiger 10 men icke 11 cm., samt med 1 kr. pr. cm., om längden öfverstiger
11 cm.

Cigarrcigarretten kännetecknas däraf, att den saknar spets och har till inlaga karfvad tobak eller grus. Den får ej öfverstiga 14 mm. i tjocklek (s. k. klubbform 16 mm.). Är den vare sig tjockare eller har cigarrinlaga, benämnes den »cigarr utan spets», hvilken betalas 1 kr. lägre pris än för vanlig cigarr i samma prisläge, fason eller längd.

§ 29.

8 öres cigarr-
cigarrett. För 8 öres cigarrcigarrett *i form* betalas lägst 7 kr. pr mille och *i hand* lägst
8 kr. pr mille. Längd = högst 10 cm. Förhöjning i aflöningen inträder för fason
med 50 öre äfvensom för större längd med 50 öre pr cm.

§ 30.

Dyrare cigarr-
cigarretter. För cigarrcigarretter till högre pris än 8 kronor betalas 9 kronor pr mille;
dock får längden ej öfverstiga 10 cm., då förhöjning skall äga rum med 50 öre
pr cm.

Anm. För cigarrcigarrett af fason C i olika prislägen betalas en förhöjning i aflöningen efter i hvarje särskildt fall träffad öfverenskommelse.

§ 31.

Cigarrernas
indelning i
tre fason-
klasser. Cigarrerna indelas efter fasonernas beskaffenhet i tre olika klasser: A, B och C, i enlighet med hvad förut uppgjorda planscher utvisa.

Formcigarr, som är kupig, hänföres till fason A, när inslaget i bredd ej understiger $\frac{1}{3}$ af cigarrens bredd. Är cigarren rak eller kägelformig, får inslaget ej vara mindre än hälften af cigarrens bredd, därest den skall hänföras till fason A.

Vid cigarrernas klassificering skola, förutom planscherne, de bestämmelser, som under det förra aftalets giltighet utarbetades af nämnderna, vara gällande.

§ 32.

Förekommer insatt munstycke å cigarr eller cigarreigarrett, betalas cigarren eller cigarreigarretten med 1 kr. extra pr 1,000; dock bör i detta fall cigarreigarrett af fason B och C betalas som cigarr.

Insatt munstycke i cigarr eller cigarreigarrett.

§ 33.

För tunn, rak cigarr med skuren inlaga, högst 11 cm. lång samt högst 15 mm. tjock, betalas 50 öre lägre pris.

Tunn, rak cigarr med skuren inlaga.

Cigarreigarrett med lång, oskuren inlaga betalas med kr. 1.50 extra pr 1,000.

Cigarreigarrett med lång inlaga.

§ 34.

Med handpresseigarrar förstås sådana cigarrar, för hvilkas tillverkning användas minst 3 bottenar eller 6 formar å 10 vickel; användes mindre antal betraktas cigarrarna såsom handcigarr.

Handpresseigarrar (antal bottenar).

§ 35.

Till formarbete beräknas för cigarrar i regel 10 och för cigarreigarretter i regel 15 formar.

Antal formar vid formarbete af cigarrar och cigarreigarretter.

§ 36.

Om arbetsgifvaren fordrar penalarbete, betalas härför 1 kr. mera än för handarbete.

Penalarbete.

§ 37.

Användes Havanna, Mexico eller Brasil som däckblad, skall en förhöjning åga rum af 1 kr. pr 1,000.

Förhöjning i pris för vissa däckblad.

§ 38.

Om för cigarrar användas däckblad, som uteslutande äro afsedda för styckning, betalas en förhöjning af 2 kr. pr 1,000.

Förhöjning i pris, om däckblad, afsedda för styckning, användas.

B. Prislista för maskinvickelarbete.

§ 39.

För tillverkning af maskinvickel bestämmas följande minimilöner:

a) då själfmatande maskin (system Fortschritt) användes: en minimilön af 90 öre pr 1,000 eller i händelse af *svårare fason* eller af större längd en minimilön af 1 kr. pr 1,000, och detta vare sig det gäller cigarrar eller cigarreigarretter och oberoende af fabrikatets prisläge;

Minimilöner för tillverkning af maskinvickel.

b) då icke själfmatande maskin (system Wertheimer) användes: en minimilön af kr. 2.80 pr 1,000 eller i händelse af *svårare fason* eller större längd 3 kr. pr 1,000, detta dock gällande endast cigarrar, men oberoende af fabrikatets prisläge;

c) då system Wertheimer användes för cigarreigarretter med skuren inlaga: en minimilön af kr. 1.75 pr 1,000;

d) då vickelmaskin af annat system användes, må arbetslönen utgå pr vecka dock ej understigande för iläggerska under första halfåret 5 kr. och sedermera kr. 7.50 samt för mottagerska under första halfåret kr. 7.50 och sedan 9 kr.; införes efter särskild öfverenskommelse ackordssystem för ifrågavarande arbete, må detta beräknas på sådant sätt, att arbetslönen för full vecka icke understiger nyssnämnda minimibelopp.

§ 40.

Minimilöner
för öfverfull-
ning af ma-
skinvickel.

Mom. 1. För öfverfullning af maskinvickel bestämmes, när maskin användes för öfverfullningen, en minimilön af kr. 4.50 pr 1,000 för 5 öres, 5 kr. pr 1,000 för 6 öres, kr. 5.50 pr 1,000 för 8 öres och för dyrare cigarrer efter öfverenskommelse, samt när öfverfullning sker för hand, en förhöjning af nyssberörda löner af 50 öre pr 1,000.

Mom. 2. För öfverfullning af cigarrcigarretter betalas en minimilön af kr. 3.50 pr 1,000, då maskin icke användes, samt 3 kr. pr 1,000, då maskin användes.

§ 41.

Fullständig
passning vid
maskinvickel-
arbete.

För allt maskinvickelarbete skall fullständig passning lämnas.

C. Prislista för beredningsarbete.

§ 42.

Frånvägd vikt
vid stripning.

Systemet med frånvägd vikt bör tillämpas vid all stripning och uppsättning.

1. Stripning af inlagan.

§ 43.

Havanna, liten
Cuba och liten
Yara, Felix-
Brasil och
Mexico.

För Havanna, liten Cuba och liten Yara, Felix-Brasil och Mexico betalas 20 öre pr kg.

§ 44.

Stor Cuba och
stor Yara.

För stor Cuba och stor Yara betalas 16 öre pr kg.

§ 45.

Java och Su-
matra.

För Java och Sumatra betalas 18 öre pr kg.

§ 46.

Svensk tobak.

För svensk tobak betalas:

för god vara.....	13 öre pr kg.
» dålig »	15 » » »

2. Uppsättning (inkl. stripning, där sådan påfordras) af omblad.

§ 47.

Inräkning af
affallet i
vikten.

Vid beräkning af arbetslönen för uppsättning (inkl. stripning) af verkliga omblad, inräknas äfven det stripade affallet i vikten.

§ 48.

För Felix-Brasil och Cuba betalas 15 öre pr kg.

Felix-Brasil
och Cuba.

§ 49.

För Havanna, Mexico och Yara betalas 20 öre pr kg.

Havanna,
Mexico och
Yara.

§ 50.

För Seedleaf och Domingo betalas 12 öre pr kg.

Seedleaf.

§ 51.

För Java och Sumatra betalas 16 öre pr kg.

Java och Su-
matra.

§ 52.

För svensk tobak betalas 12 öre pr kg.

Svensk tobak.

• 3. *Stripning och uppsättning af däckblad.*

§ 53.

För Sumatra och Borneo betalas 40 öre pr kg., för småblader (= fjärde blad- Sumatra och
längd) 45 öre pr kg. Borneo.

§ 54.

För Java betalas:

Java.

för svårarbetad 30 öre pr kg.

» annan 25 » » »

§ 55.

För Mexico betalas 35 öre pr kg.

Mexico.

§ 56.

För Havanna, Brasil och därmed likställda betalas 40 öre pr kg.

Havanna m. fl.

Anm. För all sortering af däckblad tillkommer dessutom ett tillägg af 20 öre för stora och 25 öre för småblader (= fjärde bladlängd) pr kg.

4. *Veckolön för beredningsarbete.*

§ 57.

Förekommer veckolön för stripnings- och uppsättningsarbete, skall sådan utgå till nybörjare intill 16 år med 5 kr. och öfver 16 år med minst kr. 7.50 samt för dessa senare höjas efter ett halft år till minst 9 kr. Veckolön för beredningsarbete.

Därefter må veckolönen höjas, därest större duglighet ådagalägges.

D. Prislista för klistring.

§ 58.

Ackordslön.

Då klistring och stiftning förekomma på ackord, betalas detta arbete med 3 kr. pr 100 lådor samt med 4 kr. pr 100 större lådor (afsedda för mera än 100 cigarrer i hvarje).

För tvättning och hyffing, pappersskärning, schablonering af lådor m. m. betalas extra tillägg. Å de fabriker, där klistringen förekommer i för- och efterklistring, uppdelas de ofvan angifna arbetsprisen enligt särskild öfverenskommelse mellan arbetsgifvaren och arbetarne.

§ 59.

Veckolön.

Förekommer veckolön för klistring och stiftning, skall sådan utgå till nybörjare intill 16 år med 5 kr. och öfver 16 år med minst kr. 7:50 samt för dessa senare höjas efter ett halft år till minst 9 kr.

Därefter må veckolönen höjas, därest större duglighet ådagalägges.

E. Prislista för sortering.

§ 60.

Ackordslön.

För sortering indelas cigarrerna i två klasser, I och II. Till klass I räknas samtliga cigarrer i fasonklass A och flertalet i fasonklass B; till klass II räknas de cigarrer i fasonklass B, hvilka genom sin fason kunna försvåra cigarrsorteringen, såsom mycket kupiga eller mycket små cigarrer o. s. v., äfvensom cigarrer af fason C.

Under hänvisning till ofvanstående klassindelning fastställas för sortering och packning (löspackning) — i halflådor — följande minimilöner:

Klass I:				Klass II:			
för cigarrcigarretter...	kr. 1:00	pr mille		för cigarrcigarretter...	kr. 1:10	pr mille	
» 5 öres cigarrer.....	» 1:00	» »		» 5 öres cigarrer.....	» 1:10	» »	
» 6 » »	» 1:10	» »		» 6 » »	» 1:20	» »	
» 8 » »	» 1:20	» »		» 8 » »	» 1:30	» »	
» 10 » »	» 1:30	» »		» 10 » »	» 1:40	» »	
» 12 o. 15 öres »	» 1:40	» »		» 12 o. 15 öres »	» 1:50	» »	
» 18 öres o. däröfver »	» 1:50	» »		» 18 öres o. däröfver »	» 1:60	» »	

§ 61.

Veckolön.

Därest sorterare afönas med veckolön, skall sådan utgå med minst 15 kr. dock får veckolönen i intet fall understiga arbetarnes genomsnittliga veckoinkomst.

Beträffande tilläggsbetalning för vissa detaljarbeten inom sorteringen.

§ 62.

I. Allmänna bestämmelser:

De här nedan stipulerade tillägg till arbetslönerna för utförande af vissa detaljarbeten inom sorteringen skola göras till de nu hos hvarje särskild fabrik bestående

grundpriser; dock må ingen fabrik åläggas någon tilläggsbetalning, om arbetslönen redan uppgår till ett belopp, som motsvarar den i § 59 stadgade minimilön plus tillägget. Någon nedsättning af de nu utgående arbetspriser får icke göras, likasom äfven de extra förmåner, hvaraf sorterarna hittills kommit i åtnjutande, bibehållas.

Med *grundpris* förstås den lägsta å hvarje fabrik gällande arbetslön för löspackning i olika prisklasser (10, 12, 15 öres o. s. v.).

II. Särskilda bestämmelser:

a) För packning i *kvartlåda* betalas ett tillägg af 25 öre pr mille, oberoende af cigarrernas prisläge.

b) För *buntning*, med stämpladt eller ostämpladt band, betalas följande tillägg:

1) för 100—50 buntar i fasonklass I 10 öre och i fasonklass II 20 öre;

2) för 25—20 buntar i fasonklass I 20 öre och i fasonklass II 25 öre;

3) för 10 buntar i fasonklass I 40 öre och i fasonklass II 65 öre.

För allt buntningsarbete gäller, att, om mer än ett band förekommer, priset höjes med 25 öre pr mille och band.

I buntningspriset ingår äfven efterstramning af bandet för 100 buntar samt för 50—20—10 buntar enligt öfverenskommelse.

För särskilda svårigheter vid buntningsarbetet betalas enligt öfverenskommelse.

c) För *band i lådan*, rakt tvärs äfver i $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{20}$ och $\frac{1}{40}$ lådor, betalas ett tillägg af 10 öre pr mille. Har bandet annat läge, betalas enligt särskild öfverenskommelse.

d) För $\frac{1}{2}$ -lådor, där *spegeln öfverstiger 13 cigarrer*, betalas 15 öre pr mille extra.

För *ringarbete af utlärd sorterare* betalas följande tillägg (pr mille):

	$\frac{1}{2}$ -lådor.	$\frac{1}{4}$ -lådor.
	kr.	kr.
1) för cigarrer i prisläge t. o. m. 8 öre	1'25	1'75
2) „ „ „ „ fr. o. m. 10 „	1'75	2'25

f) För *ringarbete af icke-sorterare* betalas enligt öfverenskommelse.

g) Packar sorterare *rensorterade, af andra beringade cigarrer*, erhåller han extra 25 öre för $\frac{1}{2}$ - och 50 öre för $\frac{1}{4}$ -lådor, allt pr mille, med åliggande att ringen sitter rätt i spegeln.

h) För packning af *utskott och osorterade* (eller med ringa sortering) betalas 50 öre pr mille.

i) För 1 *originalprofilåda* (13 i spegeln) betalas med 10 % af sorterarelönen pr mille.

j) För *utstyrelarbete* skall betalning lämnas enligt öfverenskommelse; där ej parterna enas, bör sådant arbete ske på timlön.

k) För sorterare bortfaller stiftning af bottnar, eller betalas för nämnda arbete extra 25 öre pr 100 lådor.

Läringsfrågan.

§ 63.

DA lärning antages, bör läringskontrakt i enlighet med här bifogadt formulär Generella bestämmelser. skriftligen träffas mellan arbetsgifvaren och lärningens målsman.

Ingen arbetare må antagas som cigarrarbetarelärling eller sorterarelärling före fyllda 15 år eller inom andra specialiteter före fyllda 14 år.

De första sex veckorna af lärlingstiden räknas såsom *pröfnings*tid, under hvilken tid lärlingen åtnjuter en minimilön af 5 kr. pr vecka.

Före utgången af sagda *pröfnings*tid är det medgifvet såväl för arbetsgifvare att utan vidare afskeda lärling, som befinner sig obekvämt för yrket, äfvensom för lärling att lämna sin anställning.

Arbetsgifvaren vare skyldig att omsorgsfullt och i görligaste mån bereda lärling fullständig yrkesutbildning inom vederbörande specialitet samt efter lärlingstidens slut för arbetare utfärda *lärlings*betyg.

Lärling må icke utan sin förste arbetsgifvares medgifvande tidigare än 1 år efter den här nedan för de olika yrkesspecialiteterna fastställda lärlingstidens slut lämna sin plats och vinna anställning hos annan tobaksfabrikant och arbetsgifvare icke under sagda tid utan giltig orsak afskeda sådan utlärdd arbetare.

§ 64.

Utbildning af cigarrarbetare (ej cigarrcigarrettarbetare) fastställs en läro-
tid af 3 år.

Före den egentliga lärotidens början må nybörjare under högst $\frac{1}{2}$ år (hvilket halfår sedermera inräknas i lärotiden) vara anställd som biträde hos utlärdd cigarrarbetare för tillverkning af vickel och aflönas af denne.

Arbetsgifvare må ej antaga större antal lärlingar, än han anser behovet påkalla.

Under lärlingstiden skall lärling fullt utbildas i såväl vickelarbete som öfver-
rullning.

Efter den omnämnda *pröfv*tidens slut må lärling aflönas efter ackord, och utgår aflönningen då under de första 18 månaderna af lärotiden (uti hvilken tid inräknas den ofvannämnda förberedelsetiden, därest den uppgår till $\frac{1}{2}$ år), då lärlingen i regel sysselsättes med vickelarbete — vare sig cigarr- eller cigarrcigarrettvickel — med $\frac{1}{3}$ af arbetspriset för cigarrer, dock med 50 öres afdrag på 1,000 vickel. De senare 18 månaderna af lärotiden sysselsättes lärlingen med förfärdigandet af cigarrer och aflönas pr ackord med kr. 1'50 mindre pr mille under sex månader samt under återstoden af lärotiden med 1 kr. mindre pr mille än för utlärdd arbetare.

Lärling bör hufvudsakligen användas för tillverkning af vid fabriken förekommande billigare fabrikat.

Om någon formarbetare vid fabriken efter *ömsesidig* öfverenskommelse vill erhålla utbildning som handcigarrarbetare, skall sådan arbetare under 3 månaders tid betraktas som lärling, under hvilken tid aflönningen utgår med 1 kr. mindre än för utlärdd handcigarrarbetare, och må sådan arbetare under den ofvan i § 63 angifna tid icke utan vederbörligt tillstånd afflytta och taga anställning hos annan arbetsgifvare. Arbetsgifvare må icke heller under sagda tid utan giltig orsak afskeda sådan arbetare.

Har cigarrarbetare fått i uppdrag att gifva flera än en lärling utbildning i yrket, erhåller han veckolön enligt särskild öfverenskommelse.

§ 65.

Utbildning af cigarrcigarrettarbetare fastställs en läro-
tid af 1 år.
Under lärotiden utgår aflönningen med 1 kr. mindre pr 1,000 än för utlärdd arbetare.

Cigarrcigarrettarbetare, som öfvergår till cigarrarbetare, bör tillgodonjuta ett års afdrag å den för de senare bestämda lärotiden, och cigarrcigarrettarbetarelärling, som öfvergår till cigarrarbete, bör från lärotiden få afdrag för den tid, han i förstnämnda egenskap erhållit utbildning.

§ 66.

Å de fabriker, där maskinvickel användes, må arbetsgifvaren anställa öfver- Öfverfullare.
fullare till erforderligt antal, utan att dessa behöfva fullt utbildas som cigarrarbetare.

§ 67.

För utbildandet af sorterare fastställas en lärotid af 3 år.

Lärling skall under första hälften af lärotiden hafva tillsyn af en yrkesgre- Utbildning af
nen fullt kompetent person. sorterare-
lärling.

Lärling aflönas under hela lärotiden af fabriken och sysselsättes hufvudsak-
ligen med billigare fabrikat.

Lönen må utgå efter följande grunder:

första halfåret med 5—6 kr. pr vecka

andra » » 8 » » »

tredje » » 10 » » »

Återstoden af lärotiden, 1 1/2 år, betalas med 3/4 ackord.

Arbetsgifvare må ej antaga större antal lärlingar, än han anser behöfvat
påkalla.

Allmänna bestämmelser.

§ 68.

Arbetstiden fastställas till 57 timmar pr vecka. Öfvertidsarbete inträder efter Arbetstid och
10 timmars arbetsdag under veckans 5 första dagar samt på lördag efter kl. 2 e. m. öfvertids-
Öfvertid betalas med: hvardagar för cigarmakare och sorterare 25 öre pr timme
extra, söndagar 37 1/2 öre; för striperskor och klistrerskor respektive 10 öre och 15 öre.
arbete.

§ 69.

Därest icke annorlunda genom särskild öfverenskommelse mellan vederbörande Uppsägnings-
arbetsgifvare och arbetare bestämmes, skall alltid gälla en ömsesidig uppsägningstid
af 8 dagar. Vid svårare förseelse äger arbetsgifvaren omedelbart afskeda arbetare.
tid.

§ 70.

Hvarje arbetare är skyldig att utföra så mycket och så godt arbete, som i Arbetares
hans förmåga står, samt att med den största omsorg handskas med materialier så- skyldighet
som anförtrödt gods och utnyttja desamma i största möjliga utsträckning. ang. materi-
alier etc.

§ 71.

Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgifvaren rätt att Arbetets
leda och fördela arbetet, att fritt antaga eller afskeda arbetare samt att använda frihet.
arbetare, oafsedt om dessa äro organiserade eller ej.

Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränkt.

Anse arbetare, att afskedande ägt rum under omständigheter, som kunna

tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla en undersökning för vinnande af rättelse.

§ 72.

Meningsskiljaktigheter mellan parterna, som röra tolkningen eller tillämpningen af detta aftal, få icke föranleda till strejk, blockad, bojkott eller lockout, utan skola behandlas på sätt och i ordning, som bestämmes i den mellan Svenska Cigarrfabrikantföreningen och Internationella Tobaksarbetareförbundet i Sverige gällande »öfverenskommelse angående bestämda former för behandling af arbetstvister».

I fråga om sådana meningsskiljaktigheter, som icke beröra tolkningen eller tillämpningen af detta aftal, är den i föregående mom. omförmälda förhandlingsordningen icke tillämplig, och må för den skull som brott mot gällande aftal icke anses vare sig af arbetarne företagen strejk, blockad eller bojkott, som beslutats af Internationella Tobaksarbetareförbundet och godkänts af Landsorganisationen eller ock påbjudits af denna senare, eller af arbetsgifvaren företagen lockout, blockad eller bojkott, som beslutats af Svenska Cigarrfabrikantföreningen och godkänts af Svenska Arbetsgifvareföreningen eller ock påbjudits af sistnämnda förening. Sådan strejk, lockout, blockad eller bojkott får dock ej ske för att framkalla ändring i eller tillägg till detta aftal eller förbindas med yrkande om sådan ändring eller tillägg.

Tiden för detta aftals bestånd.

§ 73.

Förestående aftal skall gälla till den 1 januari 1913, och därefter år efter år, därest ej uppsägning skriftligen skett från någondera organisationens sida minst tre månader före årsskiftet.

Stockholm den 18 december 1908.

(Underskrifter.)

Bil. n:r 1.

Lärlingskontrakt.

Mellan undertecknad N. N. såsom representant för.....
(förmans namn) och N. N. såsom målsman för.....
(lärlingens namn), som är född den, är i dag följande
lärlingskontrakt upprättadt.

N. N. (lärlingens namn) anställes härmed i lära såsom
på en tid af år, räknadt från och med den
till den, och må lärlingen icke utan undertecknad
arbetsgifvares medgifvande tidigare än 1 år efter lärlingtidens slut lämna sin plats
och vinna anställning hos annan tobaksfabrikant eller af undertecknad arbetsgifvare
under sagda tid utan giltig orsak afskedas.

De första sex veckorna af lärlingstiden räknas som pröfningstid, under hvilken tid det är medgifvet såväl för undertecknad arbetsgifvare som för undertecknad målsman att med iakttagande af 8 dagars uppsägningstid bryta detta kontrakt, hvarigenom detsamma är att anse som annullerat. Efter pröfvotidens slut anses kontraktet bindande och upphör att vara gällande endast i följande fall:

- 1) efter ömsesidig, skriftlig öfverenskommelse;
- 2) efter arbetsgifvarens afgörande:
 - a) därest lärling iråkar sådan sjukdom, att han ej kan fortsätta i yrket;
 - b) därest lärling i väsentlig grad bryter mot, hvad i detta kontrakt honom är föreskrifvet;
- 3) efter målsmans afgörande:
 - därest fabriken öfvergår till annan ägare.

Lärling är skyldig att visa mästare och förmän tillbörlig aktning, uppmärksamhet efterkomma deras befallningar i afseende å såväl uppförande som de göromål, hvilka till yrkets utföring höra, vara aktsam om arbetsgifvarens tillhörigheter, vara punktlig, flitig och arbetsam, efterfölja fabriken ordningsregler samt i allo iakttaga en hedrandeandel.

Under lärotiden åtnjuter lärlingen följande aflöning:

från den	till den
» den	» den
» den	» den
» den	» den
» den	» den
» den	» den

hvilken utbetalas å samma tider, som fabriken öfriga arbetare erhålla aflöning.

Åt lärling, som under den senare delen af lärotiden ådagalägger större duglighet, kan arbetsgifvaren, efter eget afgörande, medgifva förhöjning i aflöningen.

I och med undertecknandet af detta kontrakt förbinda vi oss, undertecknad målsman att göra hvad på mig beror för att lärlingen skall iakttaga sina skyldigheter gent emot arbetsgifvaren och kvarblifva hos arbetsgifvaren den fastställda tiden, och undertecknad arbetsgifvare att omsorgsfullt och i görligaste mån bereda lärlingen fullständig yrkesutbildning, och förklara vi oss skyldiga att ställa oss detta kontrakt samt den mellan Svenska Cigarrfabrikantföreningen och Internationella Tobaksarbetareförbundet i Sverige träffade öfverenskommelse rörande lärlingars utbildning (se nedan) till noggrann efterrättelse.

Af förestående kontrakt äro tvänne lika lydande exemplar upprättade.

..... den

.....
(Arbetsgifvare.)

.....
(Målsman.)

Bevittnas:

.....

Mellan Svenska Cigarrfabrikantföreningen och Internationella Tobaksarbetareförbundet i Sverige äro den 18 december 1908 träffade följande

Bestämmelser rörande lärlingars utbildning.

(Dessa bestämmelser skola finnas tryckta å baksidan af lärlingskontraktet.)

Arbets- och löneaftal

mellan Svenska Sko- och Nätlingsfabrikantföreningen u. p. a.

och

Svenska Skoarbetareförbundet.¹⁾

(I här nedan förekommande ordet arbetare inbegripas både manliga och kvinnliga.)

§ 1.

Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgifvaren att leda och fördela arbetet, att fritt antaga eller afskeda arbetare samt att använda arbetare, oafsedt om dessa äro organiserade eller ej.

Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränkt.

Anse arbetarne, att afskedande ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.

§ 2.

Fabrikantföreningens medlemmar indelas i 4 ortsgrupper.

Till ortsgrupp 1 räknas Stockholm och Sundbyberg.

» » 2 » Göteborg.

» » 3 » Malmö, Kjäflinge, Ramlösa, Hålsingborg, Halmstad och Uppsala.

» » 4 » Eslöf, Knislinge och Vänersborg.

Till fullgod manlig arbetare, som uppnått 19 års ålder och sammanlagdt minst 6 månader arbetat å samma afdelning vid samma eller olika skofabriker, betalas en minimilön af:

för ortsgrupp 1.....	43 öre
» » 2.....	41 »
» » 3.....	40 »
» » 4.....	37 »

¹⁾ Af Svenska Sko- och Nätlingsfabrikantföreningen u. p. a. hafva träffats 2 likalydande aftal, det ena med Svenska skoarbetareförbundet, det andra med Svenska arbetareförbundet.

Till fullgod kvinnlig arbetare, som uppnått 18 års ålder och sammanlagt minst 6 månader arbetat å samma afdelning vid samma eller olika skofabriker, betalas en minimilön af:

för ortsgroup 1	26 öre
» » 2	25 »
» » 3	24 »
» » 4	22 »

Dessutom gälla för underåriga följande minimilöner efter en lärotid af 6 månader:

	för manliga ortsgupper.		för kvinnliga ortsgupper.	
	1—3.	4.	1—3.	4.
Mellan 18—19 år	32	29	—	—
» 17—18 »	27	24	18	16
» 16—17 »	22	19	16	14
» 15—16 »	17	14	14	12
» 14—15 »	14	11	12	10

Minderåriga och mindre arbetsföra betalas enligt öfverenskommelse mellan arbetsgifvaren och vidkommande arbetare i hvarje särskildt fall. Detsamma gäller äfven under den ofvan föreskrifna lärotiden.

Arbetare, som förut erhållit högre timlön, behåller densamma oafkortad, så länge han (hon) är fullt arbetsfö.

Betalning utgår endast för den tid, som arbetas.

§ 3.

Nya ackordspriser bestämmas genom särskild öfverenskommelse mellan arbetsgifvaren å ena sidan och å andra sidan vidkommande arbetare jämte af afdelningen utsedda tre ombud, hvilka alla skola vara anställda i fabriken samt bilda en ständigt stående kommitté. Till denna förhandlingskommitté hänskjutas alla öfriga tvistigheter, som till äfventyrs kunna uppstå, och åligger det kommittén att gemensamt med arbetsgifvaren på bästa sätt söka få misshälligheterna ordnade. Uppnås därvid ej enighet skall förhandlas mellan parternas organisationer. Innan sådan förhandling, som bör föras med skyndsamhet, skett, får icke någonting företagas från någondra parten, som kan störa arbetets gilla gång eller på något sätt kränka den andra partens rätt.

Kan öfverenskommelse, som angår tolkningen af detta aftal eller andra rättstvister, icke ske inom en månad, förbinda sig bägge parterna att underkasta sig opartisk skiljedom enligt lag.

Därest nya bestämmelser om pris fastställas, införas alltid sådana omedelbart i prislistan och äga samma gällande kraft som denna.

Ingen arbetare får utan giltig orsak afskedas.

Arbetsgifvaren äger rätt betala arbetare pr timme eller pr ackord.

Skall ackordsarbetare sättas på timlön med samma arbete som vid ackordet betalas denne efter medeltalet af vederbörande arbetares inkomst under sist förflutna 6 veckor med ordinarie arbetstid.

Vid ackordsarbete garanteras minimilönen endast i de fall, då fasta ackord ej finnas, såsom då nya arbeten utföras, nya arbetsmetoder användas, nya maskiner begagnas eller i andra därmed jämförliga fall.

§ 4.

Arbetstiden utgör vid full arbetstillgång 54 timmar effektiv arbetstid pr helgfri vecka, förlagd mellan 6 f. m. och 7 e. m.

§ 5.

För öfvertidsarbete, som verkställes på arbetsgifvarens begäran, betalas 25 % förhöjning. För söndags-, helgdags- och nattarbete betalas 50 % förhöjning på de fastställda lönerna. Nattarbete räknas från kl. 9 e. m. till kl. 6 f. m. Öfvertidsarbete får icke tagas som utfyllning af den ordinarie arbetstiden, ifall denna ej uppgår till 54 timmar pr vecka.

§ 6.

En uppsägningstid af minst 8 dagar gäller för båda parterna.

§ 7.

Aflöningen utbetalas en gång i veckan, och sammanräkning af aflöningen sker 3 arbetsdagar före aflöningsdagen.

§ 8.

Påsk-, midsommar- och julafton samt första maj arbetas ej. Öfriga helgdagsaftnar arbetas som å vanliga veckodagar.

§ 9.

Till noggrann efterföljd fastställas bifogade normalfabriksordningsregler, som innefatta de gemensamma hufvuddragen till ordningsregler för fabriker, tillhöriga Fabrikantföreningens medlemmar, med rätt för dessa hvar och en på sin plats att efter öfverenskommelse göra de tillägg till dessa ordningsregler, som kunna behövas för de särskilda fabrikerne.

§ 10.

Hvarje arbetare erhåller fritt, då ej annan öfverenskommelse träffats, de för hans arbete nödvändiga materialerna, och är han skyldig göra sitt bästa, att ingenting skadas eller förfares, samt vinnlägga sig om att använda sin förmåga att framställa ett godt och felfritt arbete. Den, som bevisligen genom vårdslöshet och slarf skadar eller förstör redskap, maskiner, materiel eller arbete, göres därför ansvarig och är skyldig ersätta skadan.

§ 11.

Vid möjligen inträffad arbetsbrist bör arbetstiden regleras så, att afskedande och väntningar i största möjliga mån undvikas.

§ 12.

Arbetsgifvaren är skyldig försäkra för olycksfall under karenstiden eller lämna en krona i ersättning om dagen.

§ 13.

Detta aftal gæller från den 31 augusti 1908 till den 1 januari 1911 med 3 månaders ömsesidig uppsägningstid. Sker ej uppsägning å sålunda bestämd tid, gæller aftalet fortfarande ett (1) år i sänder med samma uppsägningstid.

Uppsägning af aftalet skall för att vara giltig åtföljas af fullständigt förslag till allmänna bestämmelser samt inom en månad därefter af förslag till ackordsprislista, därest ny öfverenskommelse önskas.

* * *

Detta aftal med tillhörande normalfabriksordning är denna dag definitivt godkändt.

Stockholm den 26 augusti 1908.

(Underskrifter.)

Normalfabriksordning

att tillämpas för arbetspersonalen hos medlemmarne af Svenska
Sko- och Nätlingsfabrikantföreningen.

§ 1.

I här nedan förekommande ordet arbetare inbegripas både manliga och kvinnliga.

§ 2.

Arbetstidens början och slut tillkännagifvas genom signal.

§ 3.

Hvarje arbetare, som har anställning vid fabriken, skall rätta sig efter gällande kontrollsystem.

Erforderliga betyg skola aflämnas, och förvaras dessa å kontoret, samt återlämnas dessa vid afflyttning.

För uppsägning till afflyttning gæller en tid af minst 8 dagar.

Skulle någon lämna sin plats utan att iakttaga denna uppsägningstid, går arbetaren förlustig sina innestående medel, och tillfalla dessa arbetarnes sjukkasse eller annan därmed jämförlig fond. Har arbetsgifvaren icke iakttagit stadgad upp-

sägningstid är han skyldig betala arbetaren för motsvarande tid enligt de senaste 6 veckornas genomsnittsförtjänst.

§ 4.

Arbetare skall iakttaga punktlighet, ordning, flit och noggrannhet i sitt arbete, hålla sin arbetsplats ren och snygg, efterkomma förmans tillsägelser och order samt ådagalägga ett godt uppförande. Förmännen skola på allt sätt föregå arbetarne med goda exempel för vinnande af god ordning och bästa möjliga arbetsresultat samt genom ett bestämdt mera humant, rättvist och opartiskt uppträdande häfda sin ställning som förmän.

§ 5.

Arbetare skall vid sitt inträde i fabriken genast begifva sig till sin arbetsplats och ej onödigtvis lämna densamma.

Största sparsamhet med belysning skall iakttagas. Intet privat arbete får förekomma i fabriken.

Föreskrifter till förekommande af olycksfall samt brandförsäkringsregler skola nog iakttagas.

§ 6.

Arbetsgifvaren äger rätt att enligt särskild öfverenskommelse med sina resp. arbetare införa böter för för sen ankomst eller uteblifvande från arbetet på kortare eller längre tid. Böterna skola öfverlämnas till arbetarnes sjukkasse eller annan jämförlig fond.

§ 7.

Utan tillstånd eller sådant anmaldt förfall, som af fabriksledningen godkännes, må arbetare icke utebli från arbetet.

Förfall att arbeta skall, så snart ske kan, till fabriksledningen anmälas. Anser sig arbetare behöfva vara borta från arbetet, skall han (hon) med angifvande af orsaken framställa begäran därom till sitt närmaste arbetsbefäl.

§ 8.

Hvarje oregelbundenhet i en maskins gång måste genast anmälas till arbetsledaren.

Hvarje vid en maskin sysselsatt arbetare är skyldig hålla den ren och smörja den väl samt hvarje lördag rengöra densamma särdeles omsorgsfullt.

Putstraror förvaras å därför bestämd plats. Då en maskins gång ej erfordras för arbetet, skall den stannas. Då utbyte af förslitna delar sker mot nya, skola de slitna återlämnas.

§ 9.

Främmande personer äga ej utan fabrikschefens tillstånd tillträde till fabrikslokalerna, och är det förbjudet för arbetare att där mottaga besök.

§ 10.

Klagomål och anmärkningar få framställas endast till fabriken chef eller den han i sitt ställe förordnar.

§ 11.

Gröfre eller upprepade förseelser mot i dessa ordningsregler gifna föreskrifter kunna efter verkställd undersökning medföra afskedande utan iakttagande af bestämmd uppsägningstid.

(Lika lydande aftal upprättadt med Svenska Arbetareförbundet.)

Tariffer

för typografiska yrkena i Sverige.

Att gälla från och med den 1 januari 1909 till den 1 januari 1913
och därefter intill slutet af det år, under hvars förra
hälft de blifvit uppsagda.

Landets tryckorter, fördelade i klasser.

Klass 1.	Klass 3.	Örnsköldsvik	Kristianstad
Stockholm	Boden	Östersund	Kristinehamn
Sundbyberg	Haparanda		Köping
	Hudiksvall	Klass 4.	Landskrona
Klass 2.	Hälsingborg	Arboga	Linköping
Arlöf	Härnösand	Arvika	Lund
Eskilstuna	Jönköping	Bergsjö	Ljusdal
Gellivare	Karlskrona	Bollnäs	Norrtälje
Gäffe	Kramfors	Borlänge	Nyköping
Kiruna	Kungsgården	Borås	Oskarshamn
Limhamn	Norrköping	Enköping	Piteå
Göteborg	Sundsvall	Falun	Sala
Luleå	Söderhamn	Halmstad	Skellefteå
Malmberget	Södertälje	Insjön	Sollefteå
Malmö	Umeå	Kalmar	Strömsund
Mölnadal	Uppsala	Karlshamn	Trelleborg
Strömsbro	Örebro	Karlstad	Uddevalla

Vansbro	Kisa	Strömstad	Gislaved
Vaxholm	Kjäfinge	Säffe	Grenna
Vänersborg	Kopparberg	Söderköping	Hvetlanda
Västerås	Kungsbacka	Sölvesborg	Kvidinge
Växjö	Kungälf	Tidaholm	Ljungby
Ystad	Laholm	Tranås	Mariefred
	Leksand	Trollhättan	Marstrand
Klass 5.	Lidköping	Ulricehamn	Moheda
Alingsås	Lindesberg	Vadstena	Ousby
Askersund	Lysekil	Varberg	Sigtuna
Avesta	Mariestad	Visby	Sjöbo
Ekshjö	Mjölby	Västervik	Skanör
Eslöf	Mora	Åmål	Skeninge
Falkenberg	Motala	Åtvidaberg	Sunne
Falköping	Nora	Ängelholm	Säter
Filipstad	Nybro	Östhammar	Torshälla
Hedemora	Nässjö		Trosa
Hjo	Orsa	Klass 6.	Töreboda
Hässleholm	Ronneby	Bjurnum	Vara
Höganäs	Simrishamn	Borgholm	Vimmerby
Hörby	Skara	Boxholm	Vingåker
Karlsborg	Sköfde	Falsterbo	Värnamo
Karlskoga	Smedjebacken	Finspång	Öregrund.
Katrineholm	Strängnäs	Flen	

1.

Tariff för civilsättning.

Till civilsättning räknas äfven sättning af periodiska skrifter, som utkomma med längre mellanrum än en vecka.

§ 1. **Sättning med afläggning af 1,000 bokstäfver**, svensk slätsättning, eller siffror betalas efter följande grundpris:

	i klass	1	2	3	4	5	6
för petit, borgis och korpus kägel	43	40	38	36	34	32	öre
» cicero kägel	45	42	40	38	36	34	»
» 1/2-cicero, 1/2-mittel och mittel kägel	50	46	44	42	40	37	»
» 1/2-korpus kägel	65	60	57	54	51	48	»
» » » om bredden öfverstiger 24							
petit	71	66	63	60	57	53	»

På dessa grundpris, där ej sättningspriset enbart uttryckligen är angifvet, beräknas alla i det följande nämnda procentförhöjningar.

§ 2. **Beräkning** af sättning och afläggning, vare sig prosa eller poesi, sker pr sida eller vid förrådssättning pr 100 rader efter stilens lilla alfabet (28 bokstäfver) enligt följande regel:

abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö (för antikva),

abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö (för fraktur).

Finnes ej plats i raden för nästföljande bokstaf, insattes ett af stilens smalare tecken, som då räknas som en bokstaf.

För sättningen beräknas $\frac{3}{4}$ och för afläggningen $\frac{1}{4}$ af priset.

Afläggningen kan disponeras som självständigt arbete och fördelas på samma sätt som manuskript.

Första uppsättningen eller afläggningen af ny textstil äfvensom på annat sätt försvårad afläggning betalas efter tid enl. § 17.

§ 3. **Kolumntitlar** räknas: levande för 2 och döda för 1 rad. Linjer öfver eller under kolumntitlar eller kolumnsiffror räknas hvar för sig för 1 rad samt öfver- eller underslag för 1 rad.

Insättas kolumntitlar i korrekturet, anses detta som korrigerings och betalas som sådan.

§ 4. Mellanslag om högst 6 petits längd räknas för 2 bokstäver pr st. Mellanslag eller reglett öfver 6 petits längd äfvensom mellanslag under $\frac{1}{4}$ -petits kugel räknas för 3 bokstäver.

§ 5. **Anmärkingar** och **noter** beräknas efter den stilsort, hvarmed de sättas. Notlinjen eller däremot svarande mellanrum räknas för 1 rad af notstilen.

§ 6. Ombrytning af sättning till format med annan bredd betalas med hälften af grundpriset på nya formatet.

§ 7. Tillfällig sättning, som föranleder ombyte af kaster och icke betingar högre ersättning än 3 kr., betalas efter tid enligt § 17.

§ 8. **Sättning och anläggning**, som betalas pr 100 rader, betinga en förhöjning af 10 % på grundpriset.

§ 9. Sättning med utslutning ej större än

¹/₃-dels fyrkant betalas med en förhöjning af 10 %.

[illegible]

$\frac{1}{8}$ -dels , , , » » , 20 %.

Om vid utslutningen mellanrummen alltigenom skola minskas, inträder närmast högre förhöjning.

§ 10. Vid sättning på **smal bredd** betalas en förhöjning på sättningspriset af:

80 proc., om 10—14 bokstäfver gå in på raden,

40 » » 15—19 » » » »

25 „ „ 20—24 „ „ „ „

15 " " 25—30 " " " " "

10 » » 31—35 , , , ,

§ 11. **Spärrad sättniug,** som utgör hel rad eller däröfver, betalas med 200 % förhöjning. Enstaka ord betalas med 1/2 öre pr st.

§ 12. **Främmande språk** (germanska och romanska) äfvensom gammalsvenska och landskapsmål betinga en förhöjning af 25 % för skrifvet och 15 % för tryckt manuskript: grekiska, hebreiska, orientaliska och slaviska språk samt sådana med lösa accenter eller med för vissa arbeten särskildt gjutna typer betalas efter tid enligt § 17.

Maskinskrivet manuskript räknas som handskrifvet.

§ 13. Hufvudtitel med dess baksida, vanliga nedslags- och utgångskolumner äfvensom enstaka smuts- och afdelningstitlar (men icke deras blanksidor) betalas som text.

Öfriga blankkolumner eller delvis blanka sidor och helsidsillustrationer (med eller utan kolumnrubrik och underskrift) beräknas efter petitfyrranter, som betalas med hälften af grundpriset för tusen, dock i jämna femtedelar af sidan. Del af femtedel lägges till texten.

Infällning af klichéer under 600 petitfyrranter betalas med 10 öre extra pr st.

Enkel linjeram, satt tillsammans med text eller illustrationer, betalas med 25 öre för oktav-, 35 öre för kvarto- och 45 öre för foliosida. Linjeram, omfattande helt uppslag, räknas som 2 ramar. Ram, som flyttas från ark till ark i samma arbete, ersättes med resp. 15, 20 och 25 öre.

§ 14. **Textmarginaler** och infällda kantrubriker betalas med 10 öre pr st. Om marginalens längd öfverstiger 5 rader, betalas för hvarje öfverskjutande rad 2 öre. **Siffermarginaler** (arabiska och romerska) samt linjemarginaler räknas som genomgående text, men marginalernas bredd räknas aldrig under 3 petit.

§ 15. **Ren siffersättning** beräknas efter de använda siffrorna med 100 % förhöjning.

§ 16. För sättning efter **otydligt skrifvet** eller genom ändringar eller tillägg svårsläsligt manuskript eller sådant blyertsskrifvet manuskript, som försenar arbetet, äger sättaren beräkna extra godtgörelse af minst 15 %.

Om manuskript är svårsläst eller ej, afgöres af faktorn.

§ 17. **Blandad sättning**, sättning af vetenskapliga afhandlingar, annonser, utföringar, uppställningar, tabeller, matematik och musik samt sättning med osystematisk materiel äfvensom annat arbete, som icke kan beräknas enligt denna tariff, betalas enligt särskild öfverenskommelse eller efter tid, dock icke under medelför-tjänst eller minimilön.

Aftal angående tidsbetalning eller betalning enligt öfverenskommelse träffas före sådant arbetes början.

För alla efter tid utgående ersättningar lägges till grund den på beräkning stående sättarens medelförtjänst för kalenderår (här icke inräknad öfvertidsersättning), dock icke under minimilön.

§ 18. **Ombrytning af förrådssättning (text)** betalas med följande pris för en-spaltigt format:

för textyta intill 100 cm ²	7 öre pr sida,	1'00 pr ark om 16 sidor
» » » 200 »	9 »	1'25 » »
» » » 300 »	11 »	0'80 » om 8 sidor
» » » 400 »	14 »	1'00 » »
» » » 500 »	17 »	1'25 » »
» » » 600 »	20 »	1'50 » »

dock för mindre än ark icke utöfver priset för helt sådant.

För tvåspaltigt format höjes priset med 50 % och för trespaltigt med 100 %.

Ombrytning, försvarad genom noter, marginaler eller dylikt, betalas efter tid enligt § 17.

Skulle, vid ombrytning af förrådssättning, en uppställning behöfva brytas på två sidor, betalas ombrytningen af den sida, på hvilken uppställning börjar, med resp. 20, 25 och 30 öre för sidor intill resp. 200, 400 och 600 cm².

Ersättning för ombrytning utgår endast i det fall, att förrådssättning utföres efter tillsägelse, eller då arbetet är fördeladt så, att sättningen icke kan ske i kolumn.

Ersättning för kolumntitlar, kolumnsiffror eller dylikt ingår ej i ofvanstående priser.

§ 19. **Korrigerig mot manuskript**, som utföres af beräkningssättare, betalas efter tid enligt § 17 med 10 % förhöjning. Såsom korrigerig räknas ock utbyte af söndriga bokstäfver samt af upp- och nedvända bokstäfver, där sådana på tillsägelse användts.

Ändringsarbete betraktas icke som korrigerig.

Ersättning för utskjutning i korrekturpress för första afdragningen ingår i sättningspriset, men alla följande ersättas enligt denna paragraf.

§ 20. **Formatpåläggning** betalas, om sådan verkställes af beräkningssättare, med 45 öre för kvarto-ark, 60 öre för oktav-ark, 75 öre för duodes-ark och 95 öre för sedesark. Finnes icke behöflig materiel tillgänglig, betalas efter tid enligt § 17.

§ 21. **Reviderig** betalas, då den verkställes af beräkningssättare, efter tid enligt § 17 med 25 % förhöjning.

Revider, som innehåller från sista korrekturet kvarstående eller orätt (äfvén i typografiskt afseende) utförda rättelser eller sådana rättelser, som till följd af sin beskaffenhet icke kunnat göras i korrekturet, lämnas att utföras af vederbörande sättare utan ersättning.

§ 22. Beräkningssättare, som saknar arbete, erhåller **väntpengar**, beräknade efter minimilön. Sammanlagda beloppet af ersättning för väntetid och aflöning, oberäknadt öfvertidsersättning, må dock pr vecka ej öfverstiga minimilön.

§ 23. Som **formatpåläggare, reviderare och buntmakare**, där sådana särskildt anställas, antagas endast utlärda typografer och betalas med veckolön.

§ 24. **Lägsta veckolön** för utlärda sättare är:

	i klass	1	2	3	4	5	6
2 första åren.....	26'00	26'00	24'50	24'50	23'00	22'00	kr.
2 därpå följande	28'00	27'50	26'00	»	»	»	»
samt därefter.....	30'00	»	»	»	»	»	»

För **korrekturaflagare** är lägsta veckolönen efter två års anställning, dock icke före fyllda 20 år:

i klass	1	2	3	4	5	6
	26'00	25'00	24'00	23'00	22'00	21'00 kr.

§ 25. Den **ordinarie arbetstiden**, som förlägges mellan kl. 7 f. m. och kl. 7 e. m., är 54 timmar i veckan. Måltidsraster beräknas till högst 2 1/2 timmar pr dag.

1 maj afslutas ordinarie arbetet kl. 1 e. m., men de arbetare, som så önska, äga rättighet att kvarstå i arbetet till vanlig tid.

Midsommar- och julafton afslutas arbetet kl. 2 e. m.

Sön- och helgdagar äro fridagar, men fordras arbete på sådan dag, betalas det som öfvertidsarbete enligt § 26.

§ 26. **Öfvertidsarbete**, då sådant af vederbörande påkallas, betalas med 50 % förhöjning för de 3 första timmarna efter ordinarie arbetstidens slut, därefter samt på sön- och helgdagar äfvensom 1 maj med 100 % förhöjning.

Öfvertidsarbete midsommar- och julafton äfvensom nyårsdagen, midsommar-dagen och juldagen betalas med 150 % förhöjning.

Beräkningssättare, som ej har sysselsättning under vakttimmarna, äfvén då dessa äro förlagda under måltidsrasterna, erhåller, utom öfvertidsbetalning, ersättning enligt § 17.

Lägsta veckolön för sättare vid klaviaturen till Lanstons Monotype är lika med lägsta veckolön för handsättare enligt resp. tariffen. För andra, som eventuellt anställas vid klaviaturen, är lägsta veckolönen lika med lägsta veckolön för sättarlärning i 4:de läroåret.

Vid skift mellan maskin- och handsättning, hvilken senare i sådant fall äfven betalas med fast aflöning, beräknas aflöningen i förhållande till den för hvarje använda tiden och resp. aflöningar, men arbetstiden bibehålles vid 8 timmar.

Maskinsättare, som tillfälligtvis användes för handsättning, bibehåller sin lön och arbetstid som maskinsättare.

§ 4. Ordinarie arbetstiden är 8 timmar pr dygn (48 timmar i veckan) med ett däri icke inräknadt afbrott af minst $\frac{1}{2}$ timme och förlägges:

vid civilsättning, på icke dagliga tidningar, på dagliga middags- och aftontidningar samt vid sättning på dagliga morgontidningar, hvilka icke kräfvat arbete på natten, mellan kl. 7 f. m. och kl. 7 e. m.;

på dagliga morgontidningar, hvilka kräfvat arbete på natten, mellan kl. 8 f. m. och kl. 3.30 påföljande dags morgon.

Vid kvälls- och nattarbete beräknas en måltidsrast om högst $\frac{1}{2}$ timme.

Då arbetstiden uppdelas i skift, skola skiftelagen fortgå hel vecka och växla mellan respektive arbetare. Kvälls- eller nattskift skall i regel efterföljas af dagskift. Dock må två kvälls- eller nattskift kunna få följa på hvarandra, mot särskild ersättning, hvarom nedan i § 5 stadgas. Dagskiftet å morgontidning slutar senast kl. 7 e. m. Öfvergång från skift till annat sker vid ordinarie ledighetsdag. Ständigt kvälls- eller nattarbete förekommer icke för någon af sätтарыersonalen.

Vid sådan indelning af arbetsveckorna, att under en vecka förekomma mera än 48 ordinarie arbetstimmar utan mellanliggande ledighetsdygn, betalas de öfverskjutande timmarna som öfvertid, dock med afdrag enligt ordinarie lön för det antal timmar, hvarmed under närmaste veckan ordinarie arbetstiden understiger 48 timmar. För helgdagar göres icke afdrag.

§ 5. Sättare och färdiggörare på daglig morgontidning erhåller, då ordinarie arbetstiden räcker utöfver kl. 7 e. m., för hvarje gång en ersättning af:

	i klass	1	2	3	4	5	6
intill kl. 11 e. m.		0'65	0'60	0'60	0'55	0'55	0'50 kr.
» » 3.30 f. m.		1'30	1'20	1'20	1'10	1'10	1'00 »

Då två kvälls- eller nattskift följa på hvarandra utgår därjämte såsom extra ersättning för hvarje gång under andra veckan:

	i klass	1	2	3	4	5	6
intill kl. 11 e. m.		0'65	0'60	0'60	0'55	0'55	0'50 kr.
» » 3.30 f. m.		1'00	0'90	0'90	0'80	0'80	0'70 »

Då ordinarie arbetstid infaller på sön- eller helgdag (hvarmed förstas tiden från ordinarie arbetstidens utgång å natten mellan lördag eller helgdagsafton och sön- eller helgdag till ordinarie dagarbetets början påföljande söckendag) utgår för hvarje gång en extra ersättning af:

	i klass	1	2	3	4	5	6
		3'00	2'85	2'70	2'55	2'40	2'25 kr.

Arbete på annan morgontidning än daglig efter kl. 7 e. m. betalas som öfvertid, dock med afdrag, därest motsvarande ledighet lämnas på morgonen samma eller följande dag, af ordinarie lön för samma tid.

§ 6. Ett ledighetsdygn i följd pr vecka tillkommer hvarje arbetare. Fridag skall vara söndag; å morgontidningar, hvilka kräfvat arbete på natten, lördag eller söndag. Söndagsledighet beviljas å sådana morgontidningar i tur och ordning minst en gång i månaden. Vid inträffande sjukdomsfall eller dylikt kan ordningsföljden ändras.

Efter öfvertids- eller ordinarie arbetets slut beräknas minst 9 timmars fritid, och om denna fritid helt eller delvis infaller på den ordinarie arbetstiden, göres icke afdrag på lönen.

1 maj afslutas ordinarie arbetet kl. 1 e. m., men de arbetare, som så önska, äga rättighet att kvarstå i arbetet till vanlig tid. Nattarbetet 1 maj börjar tidigast kl. 8 e. m. för att afslutas i vanlig tid.

Midsommar- och julaften afslutas arbetet kl. 2 e. m.

§ 7. **Öfvertidsarbete**, då sådant af vederbörande påkallas, betalas med 100 % förhöjning.

Öfvertidsarbete midsommar- och julaften äfvensom nyårsdagen, midsommar-dagen och juldagen, där dessa ej äro ordinarie arbetsdagar, betalas med 150 % förhöjning.

Då öfvertidsarbete förrättas utan anslutning till ordinarie arbetstid, begärda måltidsraster oberäknade, och icke upptager mer än 4 timmar, utgår en extra ersättning af öfvertidsbetalning för 1 timme.

Med öfvertidsarbete förstås det arbete, som förrättas på annan tid än den bestämda arbetstiden och under de tider, som äro anslagna till måltidsraster.

Öfvertidsarbete skall endast undantagsvis förekomma, och sammanlagda öfvertiden pr vecka får icke för någon arbetare utan ömsesidig öfverenskommelse öfverstiga 12 timmar.

§ 8. Uppstå **fel på maskinen** eller saknas manuskript, kan maskinsättaren användas för skadans reparerande, maskinens rengöring eller för handsättning, men bibehåller sin lön som maskinsättare.

§ 9. Utföres **maskinens rengöring och uppeldning** af maskinsättaren, skall detta, om ej annorlunda öfverenskommes, ske under den ordinarie arbetstiden.

§ 10. Särskilda **färdiggörare** vid sättmaskinerna, som arbeta för flera maskiner och äro något kunniga i maskinsättning, erhålla betalning efter använd tid och en lön

	i klass	1	2	3	4	5	6
af		36'00	33'50	32'00	30'50	29'00	28'00 kr.

Som färdiggörare må i öfrigt vid mindre sätterier användas typograf mot tariffenlig tim- eller veckolön.

§ 11. **Maskinskötare**, som icke arbeta som maskinsättare, jämställas med och erhålla samma aflöning som handsättare enligt resp. civil- och tidningstariffer. Arbetstid högst 8 timmar.

För alla nya sättmaskinstyper, som införas, gäller som grundprincip att endast utlärdade sättare erhålla anställning vid klaviatur och gutmaskin.

Gemensamma bestämmelser.

§ 1. Af **veckoinkomsten** innestå 15 % att utbetalas vid kvartalets slut, eller, på orter där hyrorna allmänligen betalas månadsvis, vid månadens slut, eller, då arbetare afflyttar efter stadgad uppsägningstid, vid afflyttningen. Återstående inkomst utbetalas hvarje vecka.

§ 2. **Aflöningarna** utbetalas vid arbetets slut hvarje fredag samt den till kvartalets resp. månadens slut innestående aflöningen senast på näst sista dagen i hvarje kvartal resp. månad eller, om någon af dessa infaller på helgdag, föregående dag.

§ 3. Afdrag på ordinarie veckolön göres icke för helgdag.

Vid extra helgdag tillkommer 24 timmars ledighet för denna.

Minsta öfvertidsersättning utgår med 35 öre i timmen.

§ 4. **Försummad arbetstid** (vid på förhand anmaldt förhinder eller vid sjukdom) berättigar principalen till afdrag för veckolönsarbetare enligt ordinarie timlön. Utan giltig orsak försummad arbetstid berättigar principalen därjämte till ett afdrag, för såväl veckolöns- som beräkningsarbetare, af 50 % af den ordinarie timlönen eller medelförtjänsten pr timme.

§ 5. Typografisk arbetare, som inkallats för fullgörande af sin **värnplikt**, återinsättes vid återkomsten därifrån i sin plats. Denna bestämmelse bortfaller dock om Svenska Typografförbundets platsanskaffningsbyrå efter anmodan ej kan skaffa lämplig vikarie.

§ 6. Den ömsesidiga **uppsägningstiden** för aftal med fast anställda arbetare enligt dessa tariffer är 14 dagar, såvida ej skriftlig öfverenskommelse träffats om längre uppsägningstid. Uppsägning skall ske skriftligt.

Sedan tillfälligt antagen arbetare arbetat på platsen i en månad, skall han anses som fast anställd. Håri inräknas dock ej de arbetare, som vikariera för ordinarie arbetare.

§ 7. Vid tillfälle, då personalen behöver minskas, toges vid afskedandet hänsyn till skicklighetsgrad och ålder i kondition, med förmånsrätt för de i dessa afseenden mest kvalificerade arbetarna att få stanna.

§ 8. I dessa tariffer omnämnda arbetare böra vara sjuk- och olycksfallsförsäkrade. Olycksfallsersättning skall, utöfver hvad lag bestämmer, utgå äfven för de 60 första dagarna med 2 kr. om dagen. Premie för sjukförsäkring och försäkring för olycksfall utom arbetet erlägges af arbetaren och premie för olycksfall i arbetet af arbetsgifvaren.

§ 9. Premierna för olycksfallsförsäkringen utom arbetet och afgifterna till typografernas kassor kunna efter öfverenskommelse afdragas genom arbetsgifvarens försorg, och skall uppbördslista öfver de betalningsskyldiga samtidigt med aflöningsböckerna (listorna) lämnas af vederbörande uppbördsman, som vid kvartalets slut äger utbekomma totala beloppet.

Öfverenskommelse om afdrag för betalande af skatt o. d. kan äfven träffas.

§ 10. För kvinnliga arbetare gälla samma bestämmelser som för manliga, där icke annat särskildt angifvits.

§ 11. Bestämmelserna i dessa tariffer skola meddelas hvarje i kondition inträdande arbetare samt finnas tillgängliga i arbetslokalerna.

§ 12. Tvistigheter angående tillämpningen af tarifferna skola hänskjutas till Tariffnämnden för Sveriges boktryckerier. Om anmälan göres inom 14 dagar efter aflöningsdagen, gäller Tariffnämndens utslag från aflöningsdagen, i annat fall från den dag, frågan hänskjutits till dess afgörande. I senare fallet är arbetsgifvare skyldig utbetala möjligen ådömd högre ersättning endast för den händelse, om tvistade arbetet ännu icke skulle vara debiteradt.

§ 13. Förestående tariffen gälla till den 1 januari 1913 och därefter intill slutet af det år, under hvars förra hälft de blifvit uppsagda. Uppsägning kan gälla enskild tariff eller paragraf. Förslag till ändringar skall öfverlämnas samtidigt med uppsägningen.

Rätt till uppsägning äga Allmänna svenska boktryckareföreningen och Svenska typografförbundet.

Beslutas uppsägning, öfverlämnas ändringsförslaget till Tariffredaktionen, som förstärkes med 2 representanter från hvardera parten och konstituerar sig som tariffkommitté.

§ 14. Under tariffernas giltighetstid får icke lockout, bojkott, blockad eller strejk, maskerad eller öppen, anordnas, utan tvister skola afgöras genom Tariffnämnden eller Tariffredaktionen.

§ 15. För sådana fall, som icke äro förutsedda i dessa tariffen, skola organisationernas styrelser i samråd med Tariffredaktionen träffa aftal.

1908 års tariffkommittés beslut.

Allmänna bestämmelser.

Ledning och fördelning af arbetet.

Rörande arbetsgifvares rätt att leda och fördela arbetet hänvisas till det i 1903 års tariffkommittés beslut å sid. 8 förekommande uttalande.

Minimilönen begynnelselönen.

Minimilönen måste betraktas som en begynnelselön; och de arbetare, som framför andra visa sig förtjänta af uppmuntran, böra erhålla en dylik, ty endast under sådana förhållanden blir det möjligt att vinna en ökad arbetsintensitet, hvars förutsättning är, att den större arbetsprestationen aflönas högre än den mindre.

Semester.

Man har icke ansett sig böra för närvarande i tarifferna införa någon ovillkorlig bestämmelse angående semester, men hos vederbörande principaler hemställles, att de måtte ordna arbetsförhållandena så, att möjlighet beredes för ett allmänt införande af två veckors semester eller därutöver för arbetspersonalen.

Ordning och renlighet i lokalerna.

På grund af arbetets beskaffenhet bör inom tryckerilokalerna iakttagas ordning och renlighet från såväl ledningens som personalens sida.

Tidberäkning af arbete i aflöningsräkningar.

För bibehållande af veckolönssystemet har uppställts och antagits det villkor, att å civiltryckerier personalen är skyldig, därest sådant af arbetsgifvaren påfordras, att i sina aflöningsräkningar för hvarje arbete ange använd tid och därå belöande, af arbetsgifvaren uppgifven timpenning.

Förbehåll rörande nu åtnjuten aflöning.

Införandet af de nya tarifferna får, i och för sig, icke för nu anställda arbetare, så länge de kvarstå hos samma arbetsgivare, föranleda nedsättning i åtnjuten ordinarie aflöning; dock att där denna aflöning till någon del innefattar särskild godtgörelse för arbetstidens förläggning på visst sätt eller för viss art af arbete, denna särskilda godtgörelse ej må påfordras, därest grunden för densamma genom ändrad anordning borttages.

Vid jämförelse af aflöningar enligt gammal och ny tariff skall i de nya aflöningarna inberäknas kvälls-, natt- och söndagsersättning af alla slag, där sådan förekommer.

Detaljbestämmelser.**Tariff 1. § 17.**

Tariffkommittén har ansett här böra införas följande i 1903 års tariffkommittés beslut gjorda uttalanden vid denna paragraf:

»Kommitterade hafva tagit under ompröfning dels de äldre bestämmelserna angående sådana arbeten, som äro omnämnda i denna §, dels de föreslagna nya bestämmelserna, dels ock bestämmelser i utländska tariffier angående samma saker. Kommitterade hafva dock funnit det omöjligt att formulera fullt exakta och tillfredsställande bestämmelser, och hafva därför hänfört samtliga dessa slag af arbeten till hvad de verkligen äro, d. v. s. till arbeten som icke kunna exakt beräknas. Kommitterade hafva emellertid funnit de gamla bestämmelserna särdeles lämpliga som vägledning vid bedömandet af värdet på de olika slagen af arbeten och införa dem därför här, men påpeka, att de pris, som af beräkningarna framgå, i många fall måste förändras, uppåt eller nedåt, beroende på vid hvarje fall inverkan omständigheter.

Blandad sättning betalas med en förhöjning af $\frac{1}{2}$ öre pr rad.

Härvid räknas:

en rad med två stilsorter som en rad,

» » » tre » » två rader o. s. v.

Om ett sammanhängande stycke af en extra stilsort går öfver på två eller flera rader, räknas det som två rader.

Om stycket utgör jämt en obruten rad, räknas det som en rad.

Ensamt ord, brutet på två rader, räknas som en rad.

Om extra stilsort är af annan kägel än grundstilen, betalas för under- eller öfverläggning 1 öre samt för under- och öfverläggning 1 $\frac{1}{2}$ öre pr st.

Med extra stilsort förstås en sådan, som ligger i kast på annan plats, samt — vid arbete af mera tidsödande beskaffenhet — typer, siffror eller dylikt i låda, som har rum bredvid kasten.

Kapitäl räknas som extra stilsort.

För fristående rubriker betalas icke förhöjning.

Vid sättning af vetenskapliga afhandlingar, i hvilka ofta förekomma facktermer, som ej kunna anses allmänt bekanta eller vid sättning af arbete, som innehåller abbreviationer, egennamn, siffror eller annat, som försvårar sättningen, förhöjes sättningspriset efter arbetets beskaffenhet.

Uppställningar betalas med 25 % förhöjning och däröfver. *Räkenskapsutföring*, hvarmed förstås sådan sättning, i hvilken förekomma åt sidan utförda hopsummeringar i en, två eller flera spalter, betalas, då de äro lika med exempel A, med 25 % förhöjning, lika med B med 25 å 50 % förhöjning, beroende af svårighetsgraden, samt då de äro lika med C med 50 % förhöjning.

A.

Öfverlärare.....	2,500:—	
Ordinarie lärare: 2 å 1,800 kr.....	3,600:—	
Extra d:o 4 å 1,200 ».....	4,800:—	
Vaktmästare.....	1,200:—	
Portvakt.....	300:—	
		12,400:—
	S:a Kr.	12,400:—

B.

Öfverlärare: ordinarie lön.....	2,200:—	
personligt tillägg.....	300:—	2,500:—
Ordinarie lärare: 2 å 1,800 kr.....	3,600:—	
4 å 1,500 ».....	6,000:—	9,600:—
Extra d:o 8 å 1,200 ».....	9,600:—	9,600:—
Vaktmästare.....	1,200:—	
Portvakt.....	300:—	
		23,200:—
	S:a Kr.	23,200:—

C.

Lönens konto:

1 Folkskoleinspektör:		
lön.....	5,000:—	
reseersättning.....	1,000:—	6,000:—
Ordinarie lärare: 2 å 1,800 kr.....	3,600:—	
4 å 1,500 ».....	6,000:—	9,600:—
Extra lärare: 8 å 1,200 kr.....	9,600:—	
Vaktmästare.....	1,200:—	
Portvakt.....	300:—	
		26,700:—

Hyrors konto:

Hyresafgift för gården N:o 00 i kvarteret »Upplysningen».....	5,000:—
---	---------

Diverse omkostnaders konto:

Skrifmaterialier m. m.....	200:—	
Ved.....	100:—	
Gas.....	50:—	350:—
		32,050:—
	S:a Kr.	32,050:—

Tabeller med eller utan linjer beräknas, då text är öfvervägande, efter alfabet och, då siffror äro öfvervägande, efter dessa och betalas efter följande grundpris:

för petit kägel.....	30 öre
» korpus och cicero kägel.....	32 »
» halfcicero, halfmittel och borgis kägel.....	35 »
» halfkorpus och mittel kägel.....	45 »

För enklare tabeller beräknas 50 % förhöjning.

För tabeller med afdelningar i hufvudet samt för tabell med 3 spalter (utom förspalten) innehållande sammanlagt högst 15 siffror pr rad 75 % förhöjning.

För i texten förekommande mindre äfvensom för svårare tabeller 100 % förhöjning och däröfver.

Förhöjningen beräknas endast för så stor del af kolumnen, som tabellen verkligen upptager, men i tabellverk räknas kolumnittel och underslag till tabellen.

Hänsyn tages till tabellens svårighetsgrad.

För sättning beräknas $\frac{4}{5}$ och för afläggning $\frac{1}{5}$ af priset.

Matematik. För det utrymme, som en enkel matematisk formel, bestående af reguljära rader på en kugel, upptager, beräknas en förhöjning af 100 %; för formel med rotecken, parenteser eller klammer omfattande minst 2 rader 200 %; för svårare formler 300 %.

Till matematisk sättning räknas också kemiska formler.

För sättningen beräknas $\frac{2}{3}$ och för afläggningen $\frac{1}{3}$ af priset.

Musik. Sättning med notstil å sekunda kugel beräknas efter petit halffyrkant, å dubbelcicero eller dubbelmittel efter korpus halffyrkant å 30 öre för 1,000 med följande förhöjningar för

en- till fyrstämmiga sång- eller koralnoter med en eller flera inlagda textrader 100 %:

svårare fyrstämmiga sång- och kvartett- samt ackompanjemangsnoter 125 %;

sättning af mycket sammanträngd beskaffenhet äfvensom för text tillfälligtvis förekommande notsättning 150 %.

För sättning efter tryckt manuskript, som ej föranleder ny uträkning, betalas 25 % mindre förhöjning.

Sättningen beräknas till $\frac{4}{5}$ och afläggningen till $\frac{1}{5}$ af priset.

Fristående textstycken betalas som text och blankkolumner eller delvis blanka sidor enligt § 13.

Siffernotskrift beräknas som ren siffersättning.»

Det må erinras, att de i detta uttalande förekommande pris, till hvilka för vissa orter tillkommer *lokaltillägg*, och procentsatser återfinnas i 1898 års tariff. I denna voro grundprisen för text och tabeller lika, men från och med 1901 års tariff har i Stockholm och en del landsortsstäder grundpriset för tabeller ställts lägre än för text.

Tariff 1, § 26 m. fl. ställen.

Uti båda parternas intresse ligger, att i afseende å uttagande af öfvertidsarbete och befrielse därifrån man å hvardera sidan tager all den hänsyn, som ske kan, till hvad för andra parten är nödvändigt eller önskvärdt.

Tariff 2, § 23.

Från arbetaresidan betonades, att *ombrytare* på daglig tidning bör åtnjuta högre aflöning än samma tidnings handsättare med motsvarande arbetsförhållanden.

Tariff 2, §§ 27 och 28.

Aftontidning må äga påkalla öfvertidsarbete på söndag mot att, jämte öfvertidsbetalning härför, den därvid använda personalen erhåller ett ledighetsdygn utan afdrag på lönen någon af veckans öfriga dagar.

Tariff 5.

Biträden äro skyldiga att utföra allt inom tryckeriet förekommande hjälparbete såsom pappersvägning, hopbuntning af emballage, transport af plattor, papper m. m. dylikt.

Tariff 10, § 1.

Från arbetaresidan betonades, att färdiggörare och gravörer böra åtnjuta högre aflöning än stilgutare.

Gemensamma bestämmelser, § 7.

Bestämmelsen afser endast att skydda skötsamma, särskildt äldre arbetare mot orättvisa afskedanden.

Öfriga af 1903 års tariffkommitté i dess beslut under rubrikerna *detaljbestämmelser*, m. fl. gjorda uttalanden äga utom i de delar, där desamma genom ändrade tariffstadganden förlorat tillämpning, fortfarande giltighet.

Stadgar för tariffnämnd och tariffredaktion.**Tariffnämnden.**

§ 1. Tariffnämnden har till uppgift att afgöra alla sådana *tvister*, som uppstå angående tillämpningen af gällande tariffer. Tariffnämndens utslag kan af endera parten eller någondera organisationen eller dess underafdelningar hos Tariffredaktionen öfverklagas, dock icke senare än en månad efter utslaget datum.

Om till Tariffnämndens afgörande hänskjutas frågor, som icke röra tariffernas tillämpning, skola desamma af nämnden befordras till Tariffredaktionen.

§ 2. Tariffnämnden består af sex medlemmar och sex suppleanter, af hvilka tre med sina suppleanter utses af Boktryckareföreningen och tre med sina suppleanter af Typografförbundet. Dessa sex utse en utom organisationerna stående ordförande, som vid lika röstetal äger utslagsröst.

§ 3. Tariffnämnden är beslutsmässig, om två medlemmar eller suppleanter från hvardera organisationen äro närvarande. Om endera organisationen vid något tillfälle representeras af endast två medlemmar men den andra af tre, afgöres genom lottning, hvilken af de senare, som icke skall deltaga i omröstningen.

§ 4. Inom nämnden utse hvardera partens representanter en ordförande, hvilka växelvis föra ordet vid den opartiske ordförandens frånvaro, samt en sekreterare.

§ 5. Ordinarie sammanträde hålles minst en gång i månaden på tider, som af nämnden bestämmas.

§ 6. Skrifvelser till Tariffnämnden, som alltid skola insändas i 2 exemplar, adresseras af arbetsgifvare till Tariffnämnden, Boktryckareföreningen, Stockholm, af arbetstagare till Tariffnämnden, Typografförbundet, Stockholm. Skrifvelserna mottagas af endera sekreteraren, som samma dag tillställer den andra sekreteraren det ena exemplaret.

Anser klagandepartens sekreterare, att skrifvelsen bör återremitteras, bifogas förslag härom. Anser svarandepartens sekreterare, att den bör återremitteras, väcker han omedelbart förslag härom hos klagandepartens sekreterare.

Äro båda ense om återremiss, verkställes sådan af klagandepartens sekreterare. Äro de icke ense, hänskjutes frågan till ordförandena för de båda organisationernas representanter, men om icke heller dessa kunna enas, föredrages ärendet vid nästa sammanträde.

Om återremiss icke skall ske, sändes afskrift af klagomålet till svaranden af denna parts sekreterare, och svar infordras inom 14 dagar i 2 exemplar, hvaraf det ena tillställas klagandepartens sekreterare. Inkommer icke svar inom de 14 dagarna, afgifver nämnden utslag i ärendet i vanlig ordning.

Protokollsförande sekreteraren utskrifver protokollet i 2 exemplar, hvaraf det ena tillställs den andra sekreteraren. Justering verkställs af båda parternas sekreterare och ordförande vid sammanträdet, hvarefter expedition verkställs senast inom åtta dagar efter sammanträdet på sådant sätt, att protokollsförande sekreteraren utskrifver utslag i 2 lika lydande exemplar som underskrifvas, det till klaganden af den partens ordförande och sekreterare och det till svaranden af den partens ordförande och sekreterare. Utslag, som afkunnats vid sammanträde under den *gemensamme* ordföranden, underskrifves i 2 exemplar af denne och 1 exemplar af hvardera sekreteraren.

Tariffredaktionen.

§ 1. Tariffredaktionen har till uppgift

att såsom högre rätt döma vid sådana tillfällen, då endera parten vill öfverklaga utslag af Tariffnämnden,

att afgöra alla tvister angående sådana förhållanden, som icke finnas omnämnda i tarifferna, och hvilka icke kunna af parterna själfva slitas,

att förbereda sådana frågor, hvarom organisationernas styrelser under tariffernas giltighetstid önska träffa aftal, samt

att, jämte tariffenligt utsedda särskilda representanter, vid fall af uppsägning af tariff eller del däraf, fungera som tariffkommitté och besluta angående föreslagna tariffändringar.

Vid särskildt viktiga fall äger Tariffredaktionen tillkalla förstärkning från organisationernas styrelser.

Vid tillfällen, då *enighet* inom Tariffredaktionen icke kan uppnås, skall skiljeman tillkallas.

§ 2. Tariffredaktionen består af fyra medlemmar med fyra suppleanter, af hvilka två medlemmar och deras suppleanter utses af Boktryckareföreningen samt två medlemmar och deras suppleanter af Typografförbundet.

§ 3. Sammanträde hålles, när omständigheterna så påfordra.

§ 4. Skrifvelser till Tariffredaktionen adresseras af arbetsgifvare till Boktryckareföreningens adress och af arbetare till Typografförbundets.

Stockholm den 21 december 1908.

(Underskrifter.)

Öfverenskommelse

mellan Järnbruksförbundet och vederbörande fackförbund angående arbets- och lönevillkor för de vid grufvorna anställda arbetarne.

Minimilöner.

§ 1.

Mom. 1. Vid arbete mot timlön skola följande belopp gälla såsom minimilöner för nedannämnda slag af vanliga, på sitt område dugliga arbetare, nämligen:

A) Grufarbetare:

1) vid arbete under jord 36 öre;

2) vid arbete i dagbrott 32 öre;

B) Grufbyggare, som fyllt 21 år:

1) vid arbete under jord 37 öre;

2) vid arbete i dagbrott 33 öre;

C) Diverse yrkesarbetare (snickare, smeder, verkstadsarbetare m. fl.), som fyllt 21 år, 30 öre;

D) Grofarbetare, som fyllt 21 år, 27 öre.

Mom. 2. Grufarbetare och grufbyggare, som af en eller annan orsak anvisas vanligt ofvanjordsarbete, erhålla i minimilön pr timme, grufarbetare 27 öre och grufbyggare 30 öre.

Mom. 3. Allt efter skicklighet och flit erhåller arbetare högre lön, och skola dugliga arbetare, som arbetat ett flertal år i yrket, åtnjuta högre lön än minimilönen. Därjämte skall vid betalning af högre timpenning än minimilönen särskildt afseende fästas vid, huruvida arbetet i schakt och stigorter är förenadt med större fara.

Mom. 4. Bestämmelserna om minimilön gälla vid öfvergången ej för arbetare, som därvid uppnått 50 års ålder och ej inneha så stor timpenning, som minimilönsbestämmelserna angifva, och kunna undantag från nämnda bestämmelser jämväl äga rum i fråga om arbetare, då de uppnå 60 års ålder, eller hvilkas arbetsförmåga på grund af sjukdom eller vanförhet är eller blifver nedsatt.

Mom. 5. Bestämmelserna i detta aftal om minimilöner få ej föranleda eller tagas till förevändning för nedsättning i nuvarande timlöner.

Ackordsbestämmelser.

§ 2.

Mom. 1. För allt det arbete, som kan utföras på ackord, bör sådant lämnas.

Mom. 2. Vid hvarje gruffält skola för olika arbeten upprättas normerande prislister att tillämpas under den tid, aftalet är gällande. Därest nu oförutsedda eller eljest framdeles påkommande omständigheter bevisligen verkat till större ojämnhet i lönerna eller till skada för arbetsgifvare eller arbetare, kan på framställning af den lidande parten reglering af ackord ske. I sammanhang med infö-

rande af ny arbetsmetod eller af förbättrade arbetsmaskiner eller anordningar i öfrigt må ock reglering ske af de ackord, som af förändringen beröras.

Mom. 3. Ackord, som icke blifvit genom i föregående moment omnämnda prislistor fastställda, skola af arbetsgifvaren så bestämmas och regleras, att de för fullgoda arbetare i genomsnitt motsvara de i prislistan fastslagna, närmast jämför-liga ackord.

Arbetstid och öfvertidsersättning m. m.

§ 3.

Mom. 1. Den ordinarie arbetstiden under jord bestämmes för allt arbete till åtta timmar pr dag.

Mom. 2. Den ordinarie arbetstiden i dagbrott bestämmes för borrhare, lastare och med dem jämställda till åtta timmar pr dag samt för grufbyggare och extra arbetare till nio timmar pr dag.

Mom. 3. Den ordinarie arbetstiden i andra fall bestämmes, där ej för särskildt slag af arbete eller på grund af ortsförhållanden annorlunda öfverenskommes, till tio timmar pr dag; dock att arbetstiden under den mörkare årstiden, där ej arbetet genom konstgjord belysning ändock möjliggöres, begränsas sålunda: under senare hälften af oktober samt under november och februari till nio timmar samt under december och januari till åtta timmar pr dag.

Där arbetstiden vid i detta mom. afsedt arbete nu är kortare än här ofvan stadgats, får förlängning af densamma ej ske.

Mom. 4. Å dag före sön- eller helgdag utgör den ordinarie arbetstiden för samtliga arbetare under hvarje del af året åtta timmar.

Mom. 5. I den ordinarie arbetstiden må icke inbegripas tid för måltidsraster, och skall härjämte arbetstiden räknas från det arbetaren infunnit sig å sin arbets-plats, till dess han slutar arbetet därstädes; dock att vid grufvor under jord tiden för upp- och nedfart inberäknas i den ordinarie arbetstiden.

§ 4.

Mom. 1. När så erfordras, är arbetaren skyldig att mot den ersättning, hvarom i mom. 3 här nedan förmäles, å öfvertid medverka vid reparationer och annat arbete, som ej utan olägenhet kan uppskjutas.

Mom. 2. Öfvertidsarbete får icke användas i sådan utsträckning, att arbetaren öfveranstänges.

Mom. 3. Vid af arbetsgifvaren påbjudet öfvertidsarbete betalas utöfver den ordinarie timpenningen eller utöfver det fastställda ackordsbeloppet ett öfvertidstillägg, beräknadt till 50 % af den ordinarie timpenningen. För midsommardagen samt för påsk-, pingst- och juldagarna med tillhörande annandagar betalas, då arbetet är i gång, 100 % tillägg. Där öfvertidsersättning hittills utgått med högre procent än den nu nämnda, får nedsättning däri ej ske.

Mom. 4. Är tillfälligt ackord fastställt med hänsyn därtill, att arbetet helt eller delvis är att utföra å öfvertid, betalas intet särskildt öfvertidstillägg.

Mom. 5. Med afseende å arbetstid och aflöning för maskinister, spelstyrare och pumpvaktare äfvensom för arbetare vid anrikningsverken skola särskilda af-tal gälla.

§ 5.

Då på grund af maskinskada, rubbning i kraftledning, vagnsbrist eller annan orsak afbrott i arbetet äger rum under längre tid än en half timme, må, då annat arbete icke anvisats, men tillsägelse meddelats arbetaren att afvakta hindrets upphörande, ersättning för sådan väntetid utgå efter beräkning af den ordinarie timpenningen. Tillkännagifves vid skiftets början, att arbetet inställes, utbetalas likväl lön för en timme.

Sjukvård och olycksfallsersättning.

§ 6.

Alla arbetare och deras hemmavarande familjemedlemmar erhålla vid sjukdomsfall fri läkarevård. Såvidt möjligt är, skall dock anmälan om sjukdomsfall ske å gruffläkarens mottagningstid.

Vid olycksfall i arbetet erhåller den skadade fri medicin och fri sjukvård å för ortens behof afsedd sjukvårdsinrättning, i fall sådan vård af läkaren föreskrifves.

Hvad här är föreskrifvet, utgör ej hinder för att vid särskilda grufvor annan öfverenskommelse angående läkare- och sjukvård och sättet för dess utgående träffas mellan vederbörande arbetsgifvare och arbetare.

§ 7.

Vid olycksfall i arbetet ansvarar arbetsgifvaren — utöfver hvad nu gällande lag föreskrifver — för utbetalande af ersättning till den skadade af en krona pr dag jämväl från och med den fjärde till och med den sextionde dagen af den tid, som den skadade är oförmögen till arbete.

I de fall, där arbetsgifvaren försäkrar sina arbetare, åtager sig arbetsgifvaren jämväl, där arbetarne så önska, att på deras egen bekostnad ombesörja försäkring af arbetarne mot olycksfall utom arbetet.

Har olycksfall medfört minskning af arbetsförmågan, skall, där arbetsgifvaren eller arbetaren så fordrar, utlåtande inhämtas från riks-försäkringsanstalten öfver, i hvad mån kroppsskadan åstadkommit för framtiden bestående förlust eller minskning af arbetsförmågan.

Förmåner af bostad m. m.

§ 8.

De i detta af tal bestämda minimilöner äro satta under förutsättning, att förmåner af fri bostad, vedbrand, hyresbidrag, potatisland och dylikt icke åtnjutas af arbetarne.

Vid borttagande af förmåner skall en rättvis reglering ske af timlöner och ackordspris, så att arbetare, hvilken hittills åtnjutit sådana förmåner, erhåller ett desamma fullt motsvarande tillägg i timlön och ackordspris.

Värdet af ifrågavarande förmåner skall, för den tid aftalet gäller, bestämmas af en nämud, i hvilken arbetsgifvaren och arbetarne utse ömsesidigt två medlemmar och dessa fyra den femte. Kan enighet ej vinnas vid valet af femte man, skall denne utses af statens förlikningsman inom det distrikt, där arbetsplatsen är belägen.

Allmänna bestämmelser.

§ 9.

Arbetaren skall iakttaga ett godt uppförande samt, i hvad på honom beror, medverka till allmänt främjande bland arbetspersonalen af ordning och skick. Från befälets sida skall arbetaren röna ett humant bemötande.

§ 10.

Arbetaren skall å bestämd tid infinna sig vid sitt arbete samt med villighet och flit fullgöra sina åligganden och därvid noggrant efterfölja de föreskrifter, som af arbetsbefälet meddelas.

Utan permission eller giltigt förfall får arbetaren icke uteblifva från arbetet, och har han att i händelse af giltig orsak till uteblifvande ofördröjligen underrätta vederbörande förman om förfallet. Vid sjukdomsförfall är arbetaren, om så af befälet påfordras, skyldig att låta undersöka sig af läkare eller sjuksköterska för att med intyg från någon af dessa bestyrka sin uppgift.

Arbetaren må icke förrän vid arbetstidens slut onödigtvis aflägsna sig från arbetet, och må ej genom obehöfliga samtal störa andra i deras arbete och ej heller själf sysselsätta sig med annat än sitt arbete.

Arbetare äga ej utan arbetsgifvarens medgifvande afhålla möten inom arbetsområdet, ej heller må på arbetsplatsen under pågående arbete bedrivas agitation af något slag.

Där tidregistreringsapparater finnas anbragta, är arbetaren skyldig att själf registrera arbetstiden.

§ 11.

Arbetare, som så önska och därom göra anmälan till förmannen minst två dagar förut, erhålla, i den mån förhållandena det medgifva, ledighet för deltagande i politiska val och viktigare kommunala stämmor samt den 1 maj.

§ 12.

Mom. 1. Arbetsgifvaren är skyldig att mot själfkostnadspris tillhandahålla tidsenlig och tillräcklig redskap vid alla arbeten äfvensom att vid arbete under jord mot själfkostnadspris med 50 % rabatt hålla arbetaren med det kvantum belysningsämne, som erfordras, eller lämna motsvarande betalning i penningar.

Mom. 2. Arbetsgifvarens tillhörigheter skola väl vårdas och med aktsamhet handhafvas, vid äfventyr att arbetaren varder ersättningsskyldig för den skada, som uppsätligen eller genom hans vårdslöshet åstadkommes.

§ 13.

Arbetaren skall omsorgsfullt iakttaga de föreskrifter, som i ordningens intresse eller till undvikande af olycksfall blifvit meddelade samt genom anslag eller annorledes arbetarne delgifna, och må vidtagna skyddsanordningar icke rubbas.

§ 14.

Ordinarie likvid utbetalas en gång i hvarje månad. Emellan de ordinarie likviderna skola dock arbetarne å en viss af förvaltningen bestämd dag utbekomma förskott, motsvarande efter uppskattning arbetarens inestående tillgodohavande dock högst halfva månadsförtjänsten.

Aflöningen skall åtföljas af nota öfver förtjänsten, äfven upptagande afdrag af i en eller annan form erhållna förskott.

Hvad nu är föreskrifvet utgör icke hinder för att aflöningen i stället må utgå i form af vecko- eller fjortondagarslikvid.

§ 15.

Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgifvaren rätt att leda och fördela arbetet, att fritt antaga eller afskeda arbetare samt att använda arbetare, oafsedt om dessa äro organiserade eller ej.

Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränk.

Anse arbetare, att afskedande ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.

§ 16.

Såsom kränkning af föreningsrätten får icke anses arbetsgifvares fordran, att förman icke må tillhöra arbetarnes fackorganisationer.

Medlem af fackorganisationen, som erhåller förmansanställning, äger dock att kvarstå i sin organisation minst tre månader efter anställandet.

Med förman afses här den, hvilken är anställd som arbetsgifvarens speciella representant gent emot arbetarne och åtnjuter aflöning som sådan — helst fast års- eller månadslön — samt utöfvar befäl med uppdrag att leda, fördela och kontrollera arbetet, själf icke deltagar i arbetet annat än tillfälligtvis och aldrig har andel i ackordsöfverskott.

§ 17.

Uppstår rörande tolkningen eller tillämpningen af gällande aftal eller af annan anledning tvist mellan parterna, må sådan tvist under inga omständigheter föranleda till omedelbar arbetsinställelse från någondera sidan, utan skall därom förhandlas, först mellan parterna själfva och därefter, om enighet ej uppnås, mellan arbetsgifvarens organisation och vederbörande fackförbunds styrelse.

§ 18.

Som brott mot gällande aftal må — där bestämmelserna i § 17 för där af sedda fall iakttagits — icke anses vare sig af arbetsgifvaren företagen lockout, som i föreskrifven ordning beslutats af vederbörande arbetsgifvareorganisation, eller af arbetarne företagen strejk eller blockad, som sker efter medgifvande af vederbörande fackförbunds styrelse. Sådan lockout, strejk eller blockad får dock ej ske för att framkalla ändring i eller tillägg till gällande aftal eller förbindas med yrkande om sådan ändring eller tillägg.

§ 19.

Detta aftal skall gälla till utgången af år 1909 och därefter, såvidt detsamma icke uppsagts före den 1 oktober nämnda år, för ett år i sänder med ömsesidig rätt att tre månader före hvarje kalenderårs slut uppsäga aftalet till upphörande.

(Underskrifter.)

Öfverenskommelse

mellan Järnbruksförbundet och vederbörande fackförbund
angående arbets- och lönevillkor för arbetarne
i järnverkens olika afdelningar.

Minimilöner.

§ 1.

Mom. 1. Yrkesarbetare — hvartill räknas arbetare inom sådan verksamhet, som kräffer yrkesskicklighet (t. ex. verkstadsarbetare, gjutare, träarbetare, murare, elektriker, maskinister) — hvilka fyllt 24 år och arbetat minst 7 år i yrket, erhålla pr arbetstimme en minimilön af 34 öre.

Mom. 2. De i mom. 1 omnämnda arbetare, som fyllt 21 år och arbetat minst 4 år i yrket, erhålla pr arbetstimme en minimilön af 30 öre.

Mom. 3. Grofarbetare — hvartill räknas arbetare inom sådan verksamhet, som icke erfordrar yrkesskicklighet (t. ex. handtlangare och gjutgodsrensare samt vanliga smörjare, kranskötare och ugnskötare) — äfvensom sådana i yrkesarbeten sysselsatta arbetare, hvilka icke arbetat 4 år i yrket, erhålla, sedan de uppnått 21 års ålder, pr arbetstimme en minimilön af 27 öre.

Mom. 4. Tonlöns- och ackordsarbetare erhålla, då de i sin vanliga sysselsättning arbeta pr timme, minimilön enligt följande bestämmelser:

Grupp I: arbetare inom denna grupp — till hvilken må räknas ställare, vällare, järnsynare, lancashiresmeder, martinsmältare, räckarmästare och anghammareförmän samt i öfrigt alla sådana arbetare, som leda eller ansvara för arbetet — erhålla pr arbetstimme 32 öre;

Grupp II: arbetare inom denna grupp — till hvilken må räknas valsare, värmare, smeder vid anghammare, hyttdrängar samt kunniga martinarbetare och i öfrigt sådana arbetare, som äro med de här nämnda jämförliga — erhålla pr arbetstimme 28 öre;

Grupp III: öfriga arbetare och handtlangare, som uppnått 21 års ålder, erhålla pr arbetstimme 25 öre.

Mom. 5. Tonlöns- och ackordsarbetare erhålla, då de utom sin vanliga sysselsättning arbeta pr timme, minimilön i enlighet med bestämmelserna i mom. 3.

Mom. 6. Fast anställd hjälpsmed skall erhålla viss bestämd extra månadslön.

Mom. 7. Allt efter skicklighet och flit erhåller arbetare högre lön, och skola dugliga arbetare, som arbetat ett flertal år i yrket, åtnjuta högre lön än minimilönen.

Mom. 8. Bestämmelserna om minimilön gälla vid öfvergången ej för arbetare, som därvid uppnått 50 års ålder och ej innehafva så stor timpenning, som minimilönsbestämmelserna angifva, och kunna undantag från nämnda bestämmelser jämväl äga rum i fråga om arbetare, då de uppnå 60 års ålder, eller hvilkas arbetsförmåga på grund af sjukdom eller vanförhet är eller blifver nedsatt.

Mom. 9. Bestämmelserna i detta aftal om minimilöner få ej föranleda eller tagas till förevändning för nedsättning i nuvarande timlöner.

Ackordsbestämmelser.

§ 2.

Mom. 1. Vid hvarje särskildt bruk skola för olika arbeten upprättas ackordsprislistor, hvilka gälla till ömsesidig efterrättelse och för samma tid som denna öfverenskommelse.

Mom. 2. Införes af arbetsgifvaren ny arbetsmetod eller förbättrade arbetsmaskiner eller ugnar, må ändring af ackordet genom underhandling ske jämväl under aftalets giltighetstid.

Mom. 3. Ackordsarbete må i öfrigt utföras i alla de fall, där så ske kan, hvarvid för allt ackordsarbete, som icke blifvit bestämdt genom fasta ackordsprislistor, öfverenskommelse om priset träffas genom fri förhandling i hvarje fall mellan arbetsgifvaren eller dennes representant och den eller de arbetare, åt hvilka ackordsarbetet erbjüdes; och skall uppgörelse därom ske före arbetets påbörjande.

Mom. 4. Vid verket skola anteckningar föras öfver utom ackordsprislistorna utförda ackord med tydligt angifvande af arbetets art och pris. Arbetare, som erbjüdes ackordsarbete, äger vid uppkommen meningsskiljaktighet om ett förut utfördt ackordsarbete af samma beskaffenhet, rätt att, när han det begär, från öfremälda anteckningar därom få kännedom.

Öfver sådana ackord, som uppenbart äro betydelselösa för bestämmande af efterföljande ackord, behöfva dock ej anteckningar föras.

Mom. 5. Af gemensamhetsackord erhåller arbetaren, där ej för visst fall annorlunda öfverenskommes, del i förhållande till sin timpenning och det antal arbetstimmar han deltagit i ackordet. Vid tonlönsarbete erhåller hvarje arbetare, ehvad han är ordinarie eller extra, del af tonlönen efter den beräkningsgrund, som är för ifrågavarande arbetsplats bestämd.

Mom. 6. Ackord, som uppgöres enligt mom. 2 och 3, skola, om vidkommande arbetare därom enas med arbetsgifvaren, i ackordsprislistan införas och blifva då gällande på samma sätt och till samma tid som öfriga i prislistan fastställda ackord.

Vid allt ackordsarbete, som icke upptagits i ackordsprislistorna, är arbetarens timlön garanterad.

Arbetstid och öfvertidsersättning.

§ 3.

Mom. 1. För icke skiftgående arbetare utgör den ordinarie arbetstiden, oberäknadt måltidsraster, 10 timmar pr dag med undantag för lördag och dag före helgdag, då den är 8 timmar.

Mom. 2. För skiftgående arbetare beräknas den ordinarie arbetstiden sålunda:

a) för arbetare, sysselsatta i valsverk och smedjor samt i de öfriga verk, som icke här nedan under b) och c) omnämnas, räknas såsom ordinarie arbetstid hela veckan med 38 timmars stillestånd för sön- och helgdagshvila; dock skall uppeldning af ugnar vara verkställd före den ordinarie arbetstidens början.

Då vid stark köld isning uppstår, är personalen skyldig att utan extra aflöning börja arbetet kl. 8 söndags- eller helgdagseftermiddag eller ock fortsätta arbetet motsvarande tid dag före sön- eller helgdag.

Äro arbetare vid här ifrågavarande verk indelade i tre skiftlag, må tiden för söndagsstilleståndet begränsas till 12 timmar.

b) för arbetare, sysselsatta i martinverk och vid ugnar, hörande till manufakturverk, räknas såsom ordinarie arbetstid hela veckan med 24 timmars stillestånd för sön- och helgdagshvila, och skola ugnarna före den ordinarie arbetstidens början vara uppellade och chargerfärdiga. Arbetstiden för martinarbetare får dock ej utsträckas till mer än 12 timmar pr dygn.

c) för arbetare, sysselsatta vid hyttor och bessemerverk, äfvensom för elektriker och maskinister samt deras hjälpare räknas såsom ordinarie arbetstid hela veckan, dock att för sön- och helgdagsarbete betalas ett tillägg af 50 % å timpenningen utom för midsommardagen samt för påsk-, pingst- och juldagarna med tillhörande annandagar, då, om arbetet är i gång, 100 % tillägg betalas, allt för hvarje arbetsdygn om 24 timmar.

Förändring från tvåskift till treskift bör äga rum, där så kan ske utan anställning af flere arbetare och utan minskning af produktionen.

Mom. 3. Där arbetstiden för icke skiftgående arbetare nu är kortare än 58 timmar i veckan, får densamma ej förlängas, och ej heller må för arbetare indelade i 2 skift inskränkning i söndagsstilleståndet ske, där detsamma nu är längre, än i mom. 2 a) och b) här ofvan sägs.

§ 4.

Mom. 1. När så erfordras, är arbetaren skyldig att mot den ersättning, hvarom i mom. 3 här nedan förmäles, å öfvertid medverka vid reparationer och annat arbete, som ej utan olägenhet kan uppskjutas.

I den sålunda stadgade skyldigheten att arbeta å öfvertid inbegripes:

a) för arbetare, hvarom i § 3 mom. 2 a) förmäles, skyldighet att vid synnerlig brådska antingen börja arbetet klockan 8 söndags- eller helldagseftermiddag eller ock fortsätta arbetet motsvarande tid dag före sön- eller helldag;

b) för de i § 3 mom. 2 b) nämnda arbetare skyldighet att *dels* fortsätta påbörjad torkeldning, oafsedt inträffande af sön- eller helldag, *dels* hålla martinugnarna i gång vid enkel helldag, som infaller från och med måndag till och med lördag, samt sista söndag före större reparation äfvensom första söndag efter en dylik, sedan igångsättning skett, *dels* ock vid synnerlig brådska högst 12 gånger årligen hålla hvarje martinugn i drift äfven under söndagsdygn.

Så vidt möjligt är, bör arbete, hvarom i punkterna a) och b) här ofvan förmäles, icke förekomma under månaderna juni—augusti.

Mom. 2. Öfvertidsarbete får icke användas i sådan utsträckning, att arbetaren öfveranstänges.

Mom. 3. Vid af arbetsgifvaren påbjudet öfvertidsarbete betalas utöfver den ordinarie timpenningen eller utöfver det fastställda ackords- eller tonlönsbeloppet ett öfvertidstillägg, beräknadt till 50 % af den ordinarie timpenningen. För midsommardagen samt för påsk-, pingst- och juldagarna med tillhörande annandagar betalas, då arbetet är i gång, 100 % tillägg. Där öfvertidsersättning hittills utgått med högre procent än den nu nämnda, får nedsättning däri ej ske.

Mom. 4. För regelbundet återkommande öfvertidsarbete, såsom uppellning af vällugnar och dylikt, fastställs i ackordsprislistan särskildt, öfvertidstillägget innefattande ackordspris, som dock skall skiljas från gemensamhetsackordet.

För tillfälliga ackordsarbeten, som icke äro upptagna i ackordsprislistan, kan likaledes uppgörelse om pris träffas med särskild hänsyn till, att arbetet helt eller delvis är att utföra å öfvertid, och betalas icke heller i detta fall särskildt öfvertidstillägg.

Arbete å annan ort.

§ 5.

Mom. 1. Under resor för verkets räkning erhåller arbetaren dels resebiljett eller ersättning för sådan, dels dagtraktamente med minst 2 kr. samt vanlig timpenning såsom för ordinarie arbetstid (äfven för sön- och helgdagar), dock utan tillägg för öfvertid.

Mom. 2. Vid arbete å annan ort, än där verket är beläget — hvarest arbetare måste öfvernatta — erhåller arbetaren utom den vanliga timlönen fritt logi och vivre, båda af tillfredsställande beskaffenhet, eller ock ersättning därför med minst 2 kr. pr dag.

Mom. 3. När arbete för verket å annan ort förekommer i sådan utsträckning, att verket där anställer arbetare, utgår icke till dessa arbetare sådant extra tillägg, hvarom i föregående mom. förmåles.

Sjukvård och olycksfallsersättning.

§ 6.

Alla arbetare och deras hemmavarande familjemedlemmar erhålla vid sjukdomsfall fri läkarevård. Såvidt möjligt är, skall dock anmälan om sjukdomsfall ske å bruksläkarens mottagningstid.

Vid olycksfall i arbetet erhåller den skadade fri medicin och fri sjukvård å ortens behof afsedd sjukvårdsinrättning, i fall sådan vård af läkaren föreskrifves.

§ 7.

Vid olycksfall i arbetet ansvarar arbetsgifvaren — utöfver hvad nu gällande lag föreskrifver — för utbetalande af ersättning till den skadade af en krona pr dag jämväl från och med den fjärde till och med den sextionde dagen af den tid, som den skadade är oförmögen till arbete.

I de fall, där arbetsgifvaren försäkrat sina arbetare, åtager sig arbetsgifvaren jämväl, där arbetarne så önska, att på deras egen bekostnad ombesörja försäkring af arbetarne mot olycksfall utom arbetet.

Har olycksfall medfört minskning af arbetsförmågan, skall, där arbetsgifvaren eller arbetaren så fordrar, utlåtande inhämtas från riksförsäkringsanstalten öfver, i hvad mån kroppsskadan åstadkommit för framtiden bestående förlust eller minskning af arbetsförmågan.

Förmåner af bostad m. m.

§ 8.

De i detta af tal bestämda minimilöner äro satta under förutsättning, att förmåner af fri bostad, vedbrand, hyresbidrag, potatisland och dylikt icke åtnjutas af arbetarne.

Vid borttagande af förmåner skall en rättvis reglering ske af timlöner och ackordspris, så att arbetare, hvilken hittills åtnjutit sådana förmåner, erhåller ett desamma fullt motsvarande tillägg i timlön och ackordspris.

Värdet af ifrågavarande förmåner skall, för den tid aftalet gäller, bestämmas af en nämnd, i hvilken arbetsgifvaren och arbetarne utse ömsesidigt två medlemmar och dessa fyra den femte. Kan enighet ej vinnas vid valet af femte man, skall denne utses af statens förlikningsman inom det distrikt, där arbetsplatsen är belägen.

Allmänna bestämmelser.

§ 9.

Arbetaren skall iakttaga ett godt uppförande samt, i hvad på honom beror medverka till allmänt främjande bland arbetspersonalen af ordning och skick.

Från befälets sida skall arbetaren röna ett humant bemötande.

§ 10.

Arbetaren skall å bestämd tid infinna sig vid sitt arbete samt med villighet och flit fullgöra sina åligganden och därvid noggrant efterfölja de föreskrifter, som af arbetsbefälet meddelas.

Vid omställningar i valsverken skola samtliga arbetare, såväl äldre som yngre, vara behjälpliga, därest ej annorlunda bestämmes af vederbörande arbetsbefäl.

Utan permission eller giltigt förfall får arbetaren icke uteblifva från arbetet, och har han att i händelse af giltig orsak till uteblifvande ofördröjligen underrätta vederbörande förmän om förfallet. Vid sjukdomsförfall är arbetaren, om så af befälet påfordras, skyldig att låta undersöka sig af läkare eller sjuksköterska för att med intyg från någon af dessa styrka sin uppgift.

Arbetaren må icke förrän vid arbetstidens slut onödigtvis aflägsna sig från arbetet, och må ej genom obehöfliga samtal störa andra i deras arbete och ej heller själf sysselsätta sig med annat än sitt arbete.

Arbetare äga ej utan arbetsgifvarens medgifvande afhålla möten inom arbetsområdet, ej heller må på arbetsplatsen under pågående arbete bedrivas agitation af något slag.

Där tidregistreringsapparater finnas anbragta, är arbetaren skyldig att själf registrera arbetstiden.

§ 11.

Arbetare, som så önska och därom göra anmälan till förmannen minst två dagar förut, erhålla, i den mån förhållandena det medgifva, ledighet för deltagande i politiska val och viktigare kommunala stämmor.

§ 12.

Arbetsgifvarens tillhörigheter skola väl vårdas och med aktsamhet handhafvas, vid äfventyr att arbetaren varder ersättningsskyldig för den skada, som uppsåtligt eller genom hans vårdslöshet åstadkommes.

§ 13.

Arbetaren skall omsorgsfullt iakttaga de föreskrifter, som i ordningens intresse eller till undvikande af olycksfall blifvit meddelade samt genom anslag eller annorledes arbetarne delgifna, och må vidtagna skyddsanordningar icke rubbas.

§ 14.

Ordinarie likvid utbetalas en gång i hvarje månad. Emellan de ordinarie likviderna skola dock arbetarne å en viss af förvaltningen bestämd dag utbekomma förskott motsvarande efter uppskattning arbetarens inestående tillgodohafvande dock högst halfva månadsförtjänsten.

Aflöningen skall åtföljas af nota öfver förtjänsten, äfven upptagande afdrag af i en eller annan form erhållna förskott.

Hvad nu är föreskrifvet utgör icke hinder för, att aflöningen i stället må utgå i form af vecko- eller fjortondagars likvid.

§ 15.

Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgifvaren rätt att leda och fördela arbetet, att fritt antaga eller afskeda arbetare samt att använda arbetare, oafsedt om dessa äro organiserade eller ej.

Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränk. Anse arbetare, att afskedande ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.

§ 16.

Såsom kränkning af föreningsrätten får icke anses arbetsgifvares fordran, att förmän, räknadt dock till högst 2 % af det sammanlagda antalet arbetare vid hela verket, ej må tillhöra arbetarnes fackorganisation.

Medlem af fackorganisationen, som erhåller förmansanställning, äger dock att kvarstå i sin organisation minst tre månader efter anställandet.

§ 17.

Uppstår rörande tolkningen eller tillämpningen af gällande aftal eller af annan anledning tvist mellan parterna, må sådan tvist under inga omständigheter föranleda till omedelbar arbetsinställelse från någondera sidan, utan skall därom förhandlas först mellan parterna själfva och därefter, om enighet ej uppnås, mellan arbetsgifvarens organisation och vederbörande fackförbunds styrelse.

§ 18.

Som brott mot gällande aftal må — där bestämmelserna i § 17 för där afsedda fall iakttagits — icke anses vare sig af arbetsgifvaren företagen lockout, som i föreskrifven ordning beslutats af vederbörande arbetsgifvareorganisation, eller af arbetarne företagen strejk eller blockad, som sker efter medgifvande af vederbörande fackförbunds styrelse. Sådan lockout, strejk eller blockad får dock ej ske för att framkalla ändring i eller tillägg till gällande aftal eller förbindas med yrkande om sådan ändring eller tillägg.

§ 19.

Detta aftal skall gälla till utgången af år 1909 och därefter, så vidt detsamma icke uppsagts före den 1 oktober nämnda år, för ett år i sänder med ömsesidig rätt att tre månader före hvarje kalenderårs slut uppsäga aftalet till upphörande.

(Underskrifter.)

Öfverenskommelse

mellan Sveriges verkstadsförening och vederbörande fackförbund

träffad den 21 december 1908.

Regler för behandling af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare.

§ 1.

Här nedan benämnas samtliga arbetareorganisationer, vare sig permanenta eller tillfälliga, fackföreningar eller enskilda arbetare, af hvad slag de vara må, med ett gemensamt namn *arbetare*.

§ 2.

Uppstår tvist vid verkstad, tillhörande medlem af Sveriges verkstadsförening, skola alltid allvarliga försök göras att genom skriftlig eller muntlig förhandling mellan arbetsgifvaren eller hans representant och arbetare bilägga densamma.

Träffad öfverenskommelse bör skriftligen affattas.

§ 3.

Har icke inom 20 dagar, efter det skriftlig framställning gjorts, öfverenskommelse träffats, och arbetare besluta att fullfölja ärendet, äga de att inom 8 dagar efter utgången af nyss angifna tid till vederbörande kretsstyrelse inom Verkstadsföreningen därom göra skriftlig framställning, åtföljd af fullständiga uppgifter om ärendets innebörd, om dag, då framställning först gjorts, och om resultatet af de förda förhandlingarna. Har ärendet icke inom sålunda fastställd tid fullföljts, anses frågan hafva förfallit.

§ 4.

Sedan dylik anmälan inkommit, utreder kretsstyrelsen skyndsammast ärendet samt söker med alla till buds stående medel åstadkomma förlikning mellan parterna. Anser endera parten muntlig förhandling behöflig, utse kretsstyrelsen och vederbörande arbetare hvardera tre kommitterade, hvilka genom förhandling skola söka lösa den föreliggande tvisten. Kretsstyrelsen anmodar en af sina kommitterade att sammankalla kommittén. Kommitterade utse bland sig en ordförande eller, i fall

de ej kunna enas därom, en utomstående opartisk person att leda förhandlingarna. Hafva från arbetare vid flera verkstäder ingått framställningar i samma syfte, må framställningarna behandlas samtidigt, enligt förestående.

§ 5.

Den kommitté, hvarom i föregående § stadgas, skall vara tillsatt senast 8 dagar, efter det yrkande om dess tillsättande blifvit gjordt. Behandling af ärende skall vara avslutad inom 14 dagar, efter det kommitterade erhållit skriftligt meddelande om valet, såvida ej kommitterades flertal enar sig om uppskof. Träffas uppgörelse, skall densamma skriftligen affattas. Har uppgörelse icke träffats, uppsättes ett kortfattadt protokoll.

§ 6.

Därest icke, genom förhandling enligt förestående, förlikning kunnat ernås, och under förutsättning att frågan gäller tolkning af träffadt aftal, af öfverenskommelse eller af förlikning, hänskjutes tvisten, om endera parten det skriftligen yrkar, till afgörande af skiljemän, af hvilka 2 utses af arbetare och 2 af öfverstyrelsen för Verkstadsföreningen. De sålunda valda 4 skiljemännen utse själfva den 5:te, som skall leda skiljenämndens förhandlingar och vid lika röstetal äga utslagsröst. Enas skiljemännen icke vid valet af ordförande, utses ordföranden enligt lagen om skiljemän af vederbörande myndighet å den ort, där verkstaden är belägen.

Skiljemännen meddela dom senast inom den 20:de dagen efter den dag, då endera parten till den andra gjort framställning om tvistefrågans hänskjutande till skiljedom.

§ 7.

Innan ärendet slutbehandlats enligt ofvan gifna regler, må icke på grund af samma ärende arbetsinställelse (strejk eller lockout) äga rum. Beslut om arbetsinställelse må ej fattas senare än sex veckor, efter det behandlingen af ärendet avslutats, och skall beslutet omedelbart tillställas motparten. Sådant beslut må ej verkställas tidigare än sex dagar eller senare än fjorton dagar efter den dag, då detsamma delgifvits motparten.

§ 8.

Därest behandling af framställning i principfråga eller af annan angelägenhet i den ordning, förestående regler stadga, icke medfört ärendets afgörande, må icke framställning i samma fråga eller angelägenhet upptagas till förnyad behandling mellan samma parter enligt förestående, förrän sex månader förflutit från den dag, då föregående förhandlingar i ärendet avslutats.

§ 9.

Som brott mot gällande aftal må — under villkor att gällande regler för behandling af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare för däri afsedda fall iakttagits — icke anses vare sig af arbetsgifvaren företagen lockout, som i föreskrifven ordning beslutats af vederbörande arbetsgifvareorganisation, eller af arbetarna företagen strejk, som sker efter medgifvande af vederbörande fackförbunds styrelse. Sådän lockout och strejk får dock ej ske för att framkalla ändring i eller tillägg till gällande aftal eller förbindas med yrkande om sådan ändring eller tillägg.

I sammanhang härmed förklara sig Verkstadsföreningen och vederbörande fackförbund vara ense därom, att rätten att under alla förhållanden fritt och okränkt deltaga i arbete skall likasom föreningsrätten hållas i ömsesidig helgd.

Bestämmelser om minimilöner, ackordsarbete, ordinarie arbetstid, öfvertidsarbete m. m.

Minimilöner.

§ 10.

Mom. 1. Vid hvarje verkstad, gjuteri eller skeppsvarf, tillhörande medlem af Sveriges verkstadsförening, skola alla där anställda arbetare — såväl yrkesarbetare som grofarbetare, till hvilka sistnämnda hänföras handtlångare — tillgodonjuta viss minimilön.

Mom. 2. Minimilönernas storlek lämpas efter förhållandena å såväl olika orter som olika verkstäder.

Mom. 3. I och för bestämmandet af minimilönernas storlek indelas samtliga arbetsplatser i tre grupper på sätt nedan sägs, nämligen:¹⁾

Grupp I.

Verkstäderna i Stockholm med omnejd.

Grupp II.

Verkstäderna i

Arboga	Kalmar	Norrköping
Arbrå	Karlstad	Nyköping
Arlöf	Kristianstad	Nynäshamn
Askersund	Kristinehamn	Rotebro
Enköping	Köping	Sala
Eskilstuna	Landskrona	Söderhamn
Falun	Limhamn	Södertälje
Gäfle	Linköping	Trollhättan
Göteborg	Ludvika	Uddevalla
Hallstahammar	Lund	Uppsala
Halmstad	Malmö	Västervik
Hedemora	Morgongåfva	Västerås
Hälsingborg	Morgårdshammar	Örebro.
Jönköping	Norberg	

¹⁾ Vid sammanträde med kommitterade för redigering af detta aftal beslöts, att denna ortsgruppering skulle tillä vidare gälla; den skulle dock ej anses definitivt fastställd, utan kan omplacering genom öfverenskommelse efter från endera sidan gjord framställning äga rum under aftalstiden.

Grupp III.

Verkstäderna i

Bruzaholm	Lyckeby	Svedala
Eksjö	Motala	Svängsta
Eslöf	Norra hammar	Torshälla
Hallsberg	Näfve kvarn	Traheryd
Huskvarna	Olofström	Trelleborg
Hvellinge	Oskarshamn	Ystad
Hässleholm	Råå	Åtvidaberg.
Karlshamn	Simrishamn	
Lilla Harrie	Skurup	

Mom. 4. Minimilön fastställes särskildt för yrkesarbetare och särskildt för grof-
arbetare; och afser minimilön endast den lägsta lön, som inom någondera gruppen
af arbetare må utgå.

Mom. 5. Berättigad till minimilön är hvarje yrkesarbetare, som uppnått 21
års ålder och arbetat i sitt fack minst 4 år, äfvensom grof arbetare, som uppnått 21
års ålder.

Mom. 6. Yrkesarbetare, som icke innehar 4-årig yrkesutbildning men uppnått
21 år, skall komma i åtnjutande af samma minimilön som grof arbetare.

Mom. 7. Minimilönerna skola utgöra för

1) yrkesarbetare, som uppnått 24 års ålder och arbetat minst 7 år i yrket:

inom grupp I		39 öre pr timme
» » II		34 » » »
» » III		32 » » »

2) för yrkesarbetare, som uppnått 21 års ålder och arbetat minst 4 år i yrket:

inom grupp I		36 öre pr timme
» » II		30 » » »
» » III		28 » » »

3) för grof arbetare:

inom grupp I		32 öre pr timme
» » II		26 » » »
» » III		25 » » »

Mom. 8. Alltefter flit och skicklighet erhåller arbetaren högre lön, och skola
dugliga arbetare, som arbetat ett flertal år i yrket, åtnjuta högre lön än minimilön.

Mom. 9. Arbetsgifvare må äga rätt afskeda sådana arbetare, som han anser
icke göra sig förtjänt af minimilön.

Mom. 10. Bestämmelserna om minimilöner gälla icke lärlingar; och kunna
undantag från dem jämväl äga rum ifråga om arbetare, hvilka uppnått 60 års ålder,
eller hvilkas arbetsförmåga på grund af sjukdom eller vanförhet är nedsatt.

Mom. 11. Å de arbetsplatser, hvarest under år 1905 af arbetsgifvarna erbjudits
högre minimilöner, än hvad i mom. 7 sägs, skola de sålunda erbjudna minimilönerna
tillämpas.

Mom. 12. Ofvanstående bestämmelser få icke föranleda till eller tagas till förevändning för nedsättning i nu gällande löner.

Ackordsarbete.

§ 11.

Mom. 1. Ackordsarbete må användas i alla sådana fall, där detsamma är möjligt att genomföra.

Mom. 2. Vid verkstad, där fabriksmässig tillverkning äger rum, böra fastställas ackordsprislistor, hvilka skola gälla under viss tid, ej understigande ett år, och med viss uppsägningstid, ej under en månad. Därest dylik öfverenskommelse icke från endera partens sida blifvit inom föreskrifven tid uppsagd, anses den som förnyad hvarje gång för ett år i sänder, så framt ej annorlunda vid öfverenskommelsens träffande bestämmes.

Införes af arbetsgifvaren ny arbetsmetod eller väsentligen förbättrade arbetsmaskiner, må ändring af ackord ske utan iakttagande af den bestämda uppsägningstiden.

Mom. 3. Rörande allt ackordsarbete, som icke, på sätt ofvan säges, blifvit bestämdt genom fasta ackordsprislistor, träffas öfverenskommelse genom fri förhandling i hvarje fall mellan arbetsgifvaren eller dennes representant och den eller de arbetare, åt hvilka ackordsarbetet erbjudes, och skall uppgörelse därom ske före arbetets påbörjande. I undantagsfall, då på grund af arbetets beskaffenhet dylik öfverenskommelse icke kan på förhand träffas, må dock, om båda parterna därom äro ense, fastställandet af ackordspriset ske först viss tid efter arbetets påbörjande.

Mom. 4. Vid s. k. premieackord skola, innan detsamma införes, grunderna därför fastställas och öfverenskommelse därom träffas i vederbörlig ordning.

Mom. 5. Vid gemensamhetsackord erhåller arbetaren del i öfverskottet i förhållande till sin timpenning och det antal arbetstimmar han deltagit i ackordet, för såvidt ej annan särskild öfverenskommelse därom träffats.

Mom. 6. Vid allt ackordsarbete skall arbetarens timlön vara garanterad.

Mom. 7. Vid hvarje verkstad skola anteckningar föras öfver alla gällande ackord med tydligt angifvande af arbetets art och pris eller — vid premieackord — beräkningssättet. Arbetare, som erbjudes ett förut utfördt ackordsarbete, äger rätt att, när han det begär, af de förda anteckningarna inhämta kännedom om priset eller beräkningssättet.

Mom. 8. För arbetare, som utan giltig anledning lämnar sin anställning vid verkstaden, innan åtaget ackordsarbete afslutats, beräknas aflöningen efter den fastställda timpenningen. Vid gemensamhetsackord äga öfriga deltagare ej rätt till det öfverskott, som skulle tillkommit den afflyttade, utan skall sådant öfverskott öfverlämnas till för arbetarne vid verkstaden afsedd sjukkasse eller användas för annat liknande ändamål.

Ordinarie arbetstid.

§ 12.

Mom. 1. Den ordinarie arbetstiden fastställs efter öfverenskommelse för hvarje plats eller verkstad, och får densamma icke bestämmas högre än till 57 timmar i veckan eller för någon dag högre än till 10 timmar. Vid hvarje verkstad

skall finnas ett anslag med närmare angifvande af den ordinarie arbetstidens början och slut samt raster under olika arbetsdagar i veckan.

Mom. 2. Första maj äga de arbetare erhålla ledighet, som därom senast dagen förut framställa begäran.

Öfvertidsarbete.

§ 13.

Mom. 1. Arbeta, utfördt å annan tid än den ordinarie arbetstiden, betraktas som öfvertidsarbete och betalas — därest ej högre tilläggsprocent vid tiden för denna öfverenskommelses träffande tillämpas, i hvilket fall denna skall lända till efterrättelse — med den ordinarie timlönen jämte följande tilläggsprocent:

å hvardagar:

2 timmar efter ordinarie arbetstiden 25 %;

öfrig arbetstid 50 %;

å sön- och helgdagar:

25 % för verkstadens eget arbete;

100 % för annat arbete.

Mom. 2. Vid arbete i skift träffas öfverenskommelse om aflöning oberoende, af hvad om tilläggsprocent för öfvertidsarbete är fastställt.

Mom. 3. Vid beräkning af öfvertidsarbete medräknas ej den till måltidsraster använda tiden och ej heller den från den dagliga ordinarie arbetstiden försummade, såvida icke försummelsen skett utan arbetarens förvållande, och anmälan därom blifvit afgifven.

Mom. 4. När arbetsgifvaren fordrar, att ackordsarbete skall utföras på öfvertid, erhåller arbetaren det fastställda öfvertidstillägget å timpenningen utöfver ackordspriset, såvida icke i detta afseende annan öfverenskommelse blifvit träffad.

Arbete utom verkstaden.

§ 14.

Mom. 1. Under resor för verkstadens räkning erhåller arbetaren dels resebiljett eller ersättning för sådan, dels dagtraktamente med minst 2 kr. samt vanlig timpenning såsom för ordinarie arbetstid (äfvén för sön- och helgdagar), dock utan tillägg för öfvertid.

Mom. 2. Vid arbete å annan ort, än där verkstaden är belägen — hvarest arbetaren måste öfvernatta — erhåller arbetaren utom den vanliga timlönen fritt logi och vivre, båda af tillfredställande beskaffenhet, eller ock ersättning därför med minst 2 kr. 50 öre pr dag.

Mom. 3. När arbete för verkstaden å annan ort förekommer i sådan utsträckning, att verkstaden där anställer arbetare, utgår icke till dessa arbetare sådant extra tillägg, hvarom i föregående mom. förmäles.

Verktygsersättning till träarbetare.

§ 15.

Mom. 1. Till den, som för sitt arbetes utförande enligt förmäns åsikt äger fullgoda och tillräckligt antal verktyg, betalas 18 kr. pr år.

Mom. 2. Till den, som för sitt yrkes utöfvande enligt förmans åsikt behöver verktyg värda mer än sammanlagdt 150 kr. enligt inköpspris, betalas ett tillägg af 12 % på öferskjutande värdet.

Mom. 3. Ofvanstående ersättning utbetalas kvartalsvis, och äger arbetare, som slutar sin anställning under kvartalet, att utfå i ersättning det belopp, som motsvarar den tid, han varit anställd.

Mom. 4. Till arbetare, som enligt förmans åsikt ej äger för sitt arbetes utförande tillräckligt med verktyg, anskaffar verkstaden sådana, och har arbetaren skyldighet att inlösa dessa på sätt och villkor, som närmare bestämmes genom öfverenskommelse mellan honom och arbetsgifvaren.

Mom. 5. Det ordinarie underhållet af verktyg äger arbetaren att efter anmälan till förman eller verkmästaren få verkställdt å verkstaden och på dess bekostnad.

Mom. 6. Verkstäder, som själfva tillhandahålla erforderliga verktyg, äro ej skyldiga utbetala verktygsersättning.

Mom. 7. Specialverktyg (s. k. allmänna verktyg) tillhandahållas af verkstaden.

Tiden för denna öfverenskommelses bestånd.

§ 16.

Förestående öfverenskommelse skall gälla till den 1 januari 1914 och därefter år efter år, därest ej uppsägning skriftligen skett från någon sida minst 6 månader före tiden för öfverenskommelsens utlöpande.

Genom öfverenskommelse å sammanträde den 21 december 1908 mellan delegerade för å ena sidan Sveriges Verkstadsförening, å andra sidan nedannämnda arbetareorganisationer dels prolangerades aftalet af den 9 november 1905 mellan Sveriges Verkstadsförening och Landssekreteriatet, Svenska Järn- och Metallarbetareförbundet, Svenska Gjutareförbundet, Svenska Träarbetareförbundet samt Svenska Grof- och Fabriksarbetareförbundet på vissa i en från Verkstadsföreningen till Landssekreteriatet ställd skrifvelse af den 28 november 1908 angifna villkor, dels biträdades och undertecknades detta aftal med i nämnda skrifvelse omförmälda tillägg äfven af Svenska Bleck- och Plåtslageriarbetareförbundet, Svenska Transportarbetareförbundet, Svenska Måleriarbetareförbundet och Svenska Murareförbundet för deras vid resp. verkstäder anställda medlemmar.

Då den sålunda träffade och i vederbörlig ordning undertecknade öfverenskommelsen ej vid sammanträdet förelåg i det skick, att den omedelbart kunde lämnas till trycket, uppdrogs åt undertecknade att utredigera densamma.

I ofvanstående är denna utredigering verkställd i enlighet med den träffade öfverenskommelsen och vid sammanträdet protokollsförda beslut.

Stockholm den 23 mars 1909.

(Underskrifter.)

Arbetsaftal för glasblåsare

mellan glasbruk tillhörande Sveriges buteljglasbruksförbund och
Svenska arbetareförbundet i Stockholm.

§ 1.

Glasblåsarna erhålla arbetslön i enlighet med bifogade prislister å arbetslöner, bilagor A och B, för fullgoda och väl tillverkade buteljer, sedan 1 % för s. k. magasinskross blifvit afdragen. Vid Arboga och Gäfve glasbruk, där lefnadskostnaderna äro dyrare, tillämpas en ökning af prislistan med 8 %.

§ 2.

Förutom nödig bostad erhålla glasblåsarna fritt bränsle, fritt potatisland i den utsträckning, som hittills vid hvarje bruk lämnats, fri läkarevård, äfven för familjerna, af brukets läkare. Vid olycksfall i arbetet eller sjukdomsfall, som enligt bruksläkarens bestämmelse fordrar sjukhusvård, erhålla glasblåsarna sådan vård fritt jämte fri medicin å för ortens behof afsedd sjukvårdsinrättning.

De, som ej vilja begagna sin rätt till potatisland, erhålla i stället en ersättning af kr. pr år räknadt. — Endast sådana, som hafva full verkstad, erhålla potatisland eller ersättning därför. Vid Surte glasbruk lämnas ej fritt bränsle till glasblåsarna.

§ 3.

Då buteljer göras som prof, betalas en arbetslön af 75 öre pr timme, och vid tillverkning af olika buteljsorter i en och samma verkstad beräknas betalningen efter den högst betalda buteljsorten.

§ 4.

Mellan såväl arbetsgifvare som glasblåsare gäller en ömsesidig uppsägnings-tid af 30 dagar.

§ 5.

Arbetstiden är under månaderna oktober—april 8 $\frac{1}{2}$ timmar och under månaderna maj—september 8 timmar. Det ingår i bestämmelsen om den kortare arbetstiden under sommarmånaderna, att glasblåsarna skola så mycket som möjligt inskränka extra raster. Vid ugnar, där det arbetas i tre skift, är arbetstidens längd i enlighet med det för Surte glasbruk till 1 juli 1908 gällande aftalet, paragraf 11, dock med den förändring att under tiden mellan 1 maj och 1 oktober uppehåll göres i arbetet från kl. 6 f. m. på söndag till kl. 6 f. m. på måndag.

Jul, nyårs-, påsk-, pingst- och midsommarafton samt 1 maj slutar arbetet kl. 12 på dagen.

§ 6.

Aflöningen utbetalas hvarannan vecka.

§ 7.

Ombyggnads- och reparationstiden af ugnar beräknas till 4 veckor pr år. — Skulle reparationstiden utsträckas längre, betalas en daglön af 2 kr. pr dag till hvarje däraf berörd glasblåsare.

Deltager glasblåsare i reparationsarbetet, betalas han i enlighet med för grof-arbetare gällande daglöner, dock ej under kr. 2:50 pr dag.

§ 8.

Vid öfvergående skada vid olycksfall i arbete betalar arbetsgifvaren en ersättning af 2 kr. pr arbetsdag från och med första dagen efter olyckan, för såvitt olycksfallet är af den art, att däraf följer genom läkarebetyg styrkt oförmåga till arbete under mer än 3 dagar. — I öfrigt enligt lag.

§ 9.

Vid uppehåll i arbetet utöfver en vecka, som uppstår på grund af odugligt glas, tappning af vannan eller dylikt, erhålla blåsarna en ersättning af 2 kr. pr dag från och med första dagen af arbetsledigheten mot skyldighet att vara behjälpliga vid femning, tappning, uttagning eller inläggning af ringar m. m. dylikt, som kan förekomma för att skyndsammare få ugnen i brukbart skick. Vid reparation eller ombyggnad af ugnarna under kortare tid än 4 veckor, lämnas dock icke någon ersättning, äfven om blåsarna, i olikhet med hvad som vanligtvis är förhållandet under reparations- eller ombyggningstiden, ej skulle kunna beredas arbete vid någon annan ugn. Vid reparation eller ombyggnad af ugnarna, som varar öfver 4 veckor, lämnas till blåsarna en ersättning af 2 (två) kr. pr dag från första dagen efter ifrågasvarande 4 veckor.

Skulle under arbetet odugligt glas uppkomma vid en eller flera verkstäder, skola vederbörande glasblåsare genast genom femning eller arbete försöka åter få glaset dugligt.

Hafva glasblåsarna vid hvarje tillfälle femnat eller arbetat under en half timme utan att glaset förbättras, skola de genast anmäla förhållandet till hyttmästaren som afgör:

- a) om glaset genom ytterligare femning eller arbete eventuellt kan förbättras, i hvilket fall han bestämmer, att femningen eller arbetet skall fortsättas, eller
- b) om glaset är så dåligt, att smältning af samma skall ske, i hvilket fall arbetet afbrytes.

För sådan femning eller arbete, som i mom. 5) angifves och af hyttmästaren påbjudes, erhålla glasblåsarne i ersättning 50 öre pr timme, räknadt från den tid, hyttmästaren anbefallt femning, till dess den upphör, eller vid arbete, till dess glaset anses fullt dugligt.

Glasblåsarna skola, om så behöfves, i och omkring anfängningsringarna för sammans rengörning

- a) utan ersättning femna före hvarje arbetes påbörjande, såväl vid början af hvarje skift som efter hvarje rast,
- b) utan ersättning femna en timme före arbetets påbörjande vid en vanna, där arbetet första gången efter reparation eller ombyggnad tager sin början och
- c) utan ersättning femna en halftimme före arbetets början efter en smältvakt eller dylik igångsättning.

§ 10.

Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgifvaren rätt att leda och fördela arbetet, att fritt antaga eller afskeda arbetare samt att använda arbetare, oafsedt om dessa äro organiserade eller ej.

Föreningsrätten skall å omse sidor lämnas okränkta.

Anse arbetarne, att afskedandet ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande af rättelse.

§ 11.

Meningsskiljaktigheter mellan parterna rörande i detta aftal öfverenskomna bestämmelser få icke föranleda till något som helst störande ingrepp i arbetets gång vare sig genom strejk, blockad, bojkott, lockout eller dylikt, utan skall därom förhandlas mellan parterna själfva och därefter, såvida ej enighet uppnåtts, mellan parternas organisationer.

§ 12.

Ordningsregler.

A. Uppstår skada eller fel å formar eller verktyg, är glasblåsaren skyldig därom genast göra anmälan till hyttbefälet.

B. Glasblåsare skall iakttaga ett hederligt och anständigt uppförande, med flit och efter bästa förmåga fullgöra sitt arbete och villigt åtlyda arbetsbefälets order, skolande förekommande order på ett höfligt och humant sätt utdelas.

C. Glasblåsare, som i sitt arbete uppträder i berusadt tillstånd, till sin arbetsplats medför eller inom fabriksområdet inför spirituösa drycker eller visar uppenbar olydnad mot befäl, kan efter skedd undersökning afskedas utan uppsägning. Enahanda påföljd gälla för uteblifvande från arbetet utan laga förfall.

§ 13.

Minderåriga under 18 år och sådana arbetare, som på grund af hög ålder, svaghet, lyte eller af annan anledning icke äro fullgoda, betalas efter öfverenskomelse mellan arbetsgifvaren och vederbörande arbetare.

§ 14.

Detta aftal gäller från och med den aflöningsperiod, som börjar näst efter den dag, aftalet är af båda parterna underskrifvet, och till den 1 juli 1909 med 3 månaders ömsesidig uppsägningstid före aftalstidens utgång. Sker ej uppsägning å någondera sidan å sålunda föreskrifven tid, gäller aftalet ytterligare med 2 månaders uppsägning år efter år oförändradt. — Uppsägning af aftal skall åtföljas af förslag till nytt aftal.

(Underskrifter.)

Normaltariff

för styrmanslöner å fartyg tillhörande Sveriges redareförening.

Vid sammanträde i Göteborg den 11 december 1907 mellan delegerade för Sveriges redareförening och Sveriges fartygsbefälsförening enades parterna om att för aflöning af styrmän ombord å ångfartyg tillhörande Sveriges redareförening i möjligaste mån borde tillämpas följande:

Normaltariff.

Fartygens storlek.	Tjänstetid.	1:ste Styrmän.	2:dre Styrmän.
300—600 Bruttoton	1:sta och 2:dra åren	Kr. 100: —	Kr. 80: —
	Senare.....	» 115: —	» 90: —
600—1000 Bruttoton	1:sta och 2:dra åren	Kr. 110: —	Kr. 90: —
	Senare.....	» 125: —	» 100: —
1000—1500 Bruttoton	1:sta och 2:dra åren	Kr. 120: —	Kr. 95: —
	Senare.....	» 130: —	» 105: —
1500—2000 Bruttoton	1:sta och 2:dra åren	Kr. 130: —	Kr. 100: —
	Senare.....	» 140: —	» 110: —
2000—3000 Bruttoton	1:sta och 2:dra åren	Kr. 140: —	Kr. 105: —
	Senare.....	» 150: —	» 115: —
3000 och öfver	1:sta och 2:dra åren	Kr. 150: —	Kr. 110: —
	Senare.....	» 160: —	» 120: —

Allmänna bestämmelser.

1:o) Å de fartyg, där för närvarande högre löneförmåner åtnjutas än enligt ofvanstående bestämmelser, äger ingen nedsättning rum.

2:o) Å lastbåtar med blandad last å reguliära trader gäller ofvanstående tariff med en förhöjning af 10 kr. för 1:ste och 5 kr. för 2:dre styrmän pr månad.

3:o) Därest fartyg ej går med styckegods hela året, gäller dock lönetillägget enligt mom. 2, när den hopräknade tid, som åtgår till resor med styckegods, utgör minst hälften af hela den mönstrade tiden.

4:o) Ersättning för öfvertidsarbete vid lastning och lossning betalas efter hvarje rederis eget godtfinnande och efter samma grunder som hittills. Kan motsvarande ledighet under dagen beredas, utgår ingen ersättning.

5:o) Å fartyg, som gå på maltrade på Narvik och Canada, skola under tiden från 15 oktober till 15 mars styrmännen erhålla samma lönetillägg, som i mom. 2 stadgas.

6:o) Å fartyg, där endast en examinerad styrman finnes, utgår hyra till denne med 10 kr. mer i månaden än enligt förestående tariff stadgas.

7:o) Den, som tjänstgjort som 2:dre styrman hos ett och samma rederi i 3 år eller därutöfver, skall, om han befordras till 1:ste styrman hos samma rederi, därvid genast erhålla lön efter högsta lönegraden.

8:o) Styrmans tjänstetid före 1908 skall tillgodoräknas honom vid bestämmandet af lönen enligt förestående tariff.

Hufvudaftal N:r 1

**mellan Svenska järnvägarnas arbetsgifvareförening och
Svenska järnvägsmannaförbundet**

**innehållande regler för behandling af uppkommande meningsskiljaktigheter
mellan järnvägsförvaltningar och järnvägspersonal eller de båda
organisationerna äfvensom för uppgörande af
lönestater m. m.**

(Beträffande innehållet i detta aftal hänvisas till Arbetsstatistik A: 5, Del II, s. 454 ff. Rörande tidpunkten för aftalets definitiva antagande se ofvan s. 6, not 1.)
